

მ. ლეკვეიშვილი, გ. მამულაშვილი

**დანაშაული სახელმწიფოსა
და სასამართლო
ხელისუფლების წინააღმდეგ
(კომენტარი)**

გამომცემლობა «მერიდიანი»
თბილისი
2002

წიგნი 2000 წელს გამოქვეყნებული სისხლის სამართლის კოდექსის კომენტარის – პასუხისმგებლობა სახელმწიფო დანაშაულისათვის მეორე გამოცემაა. ავტორებმა მიზანშეწონილად ჩათვალეს სახელმწიფო დანაშაულთან ერთად, ერთ წიგნში განეხილათ სასამართლო ხელისუფლების საწინააღმდეგო დანაშაული, ეინაიდან სასამართლო ხელისუფლება სახელმწიფო ხელისუფლების (სახელმწიფო მექანიზმის) ერთიანი სისტემის შემადგენელი ნაწილია.

წიგნი დაიბეჭდა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სისხლის სამართლისა და კრიმინოლოგიის კათედრის რეკომენდაციით.

რედაქტორი პროფ. გ. ტყეშელიაძე

რეცენზენტები: იურიდ. მეცნ. კანდ. ნ. თოდუა

იურიდ. მეცნ. კანდ. ნ. გვენეტაძე

© გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2002

© მ. ლეკვეიშვილი, ბ. მამულაშვილი, 2002

შესავალი

ახალ სისხლის სამართლის კოდექსში სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული მნიშვნელოვანი ნოვაციებით გამოირჩევა. უპირველეს ყოვლისა, ეს ეხება მის ადგილს სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის სისტემაში. სახელმწიფო დანაშაულს დათმობილი აქვს მეთერთმეტე კარი. სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტებს შორის ამ კატეგორიის დანაშაულებმა მხოლოდ მეხუთე ადგილი დაიკავეს, ვინაიდან დემოკრატიის საწყისების განვითარებამ განაპირობა სისხლის სამართლის კანონით დაცულ ღირებულებათა ახალი იერარქიის ჩამოყალიბება – ადამიანი, საზოგადოება, სახელმწიფო. სწორედ კონსტიტუციის მეშვიდე მუხლზე დაყრდნობით საქართველოს სისხლის სამართლის ახალმა კოდექსმა ადამიანი სისხლისსამართლებრივი დაცვის უპირველეს ობიექტად გამოაცხადა. ამიტომაც სსკ-ის კერძო ნაწილი ადამიანის საწინააღმდეგო დანაშაულით იწყება, ეს ბუნებრივიცაა, რადგან დემოკრატიულ საზოგადოებაში ადამიანი ყველა ღირებულებათა საზომია. საბედნიეროდ ჩვენს იურიდიულ აზროვნებაში უკვე დამკვიდრდა აზრი იმის შესახებ, რომ სამართალი ზოგადსოციალური მოვლენაა, ცივილიზაციის მიღწევაა, საშუალებაა, რომელიც არეგულირებს საზოგადოებრივ ურთიერთობებს არა კლასობრივი, არამედ ზოგადი ადამიანური პოზიციებიდან. სულ სხვაგვარად მსჯელობდა საბჭოური სისხლის სამართალი, რომელიც ტოტალიტარული სამართლის სისტემის ნაწილს შეადგენდა. საბჭოური სისხლის სამართლის დაცვის უპირველეს ობიექტს სახელმწიფო და მისი ინტერესები წარმოადგენდა, ამიტომაც 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის განსაკუთრებული ნაწილი სახელმწიფო დანაშაულით იწყებოდა. სოციალისტური ქვეყნების სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში სახელმწიფო დანაშაული ყველაზე მძიმე საზოგადოებრივად საშიშ ქმედებად ითვლებოდა, თუმცა ტოტალიტარული სახელმწიფოს დამნაშაევობის სტრუქტურაში სახელმწიფო დანაშაულს უკანასკნელი ადგილი ეკავა და ერთ პროცენტსაც კი ვერ აღწევდა. ეს ბუნებრივიც იყო, ვინაიდან მთლიანად სამართლის, მათ შორის სისხლის სამართლის ამოცანა იყო დაეცვა და უზრუნველყო პარტოკრატიული აპარატის, ნომენკლატურის შეუფერხებელი ფუნქციონირება, რომელიც „ყოვლისშემძლე“ საბჭოების სახელით მოქმედებდა, სინამდვილეში კი პარტიულ-სახელმწიფოებრივ

დიქტატურას წარმოადგენდა, რომელსაც ერთპიროვნული ბელადი მეთაურობდა. ასეთ ვითარებაში ადამიანი უზარმაზარი ბიუროკრატიული მანქანის უმნიშვნელო მექანიზმად იყო ქცეული. პიროვნება, მისი ინტერესების დაცვა მეორე პლანზე იყო გადატანილი, რაც შესაძლებლობას ქმნიდა „საზოგადოებრივი, სახელმწიფოებრივი ინტერესების“ სახელით უგულებელყოფილიყო ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებული, ფუნდამენტური უფლებები და თავისუფლებები. აქედან გამომდინარე, გასაკვირიც აღარ არის ის, რომ სისხლის სამართლის კანონმდებლობის უზენაესი ამოცანა სახელმწიფოს ინტერესების დაცვა გამხდარიყო, რათა უზრუნველყო პარტიულ-სახელმწიფოებრივი დიქტატურის უსაფრთხო ფუნქციონირება. სწორედ ამან განაპირობა პიროვნების სახელმწიფოსაგან გაუცხოება, ფარული ანტაგონიზმი, უნდობლობა და მიმი სახელმწიფოსა და ხალხს შორის.

საზოგადოების განვითარების დასაეღურმა მოდელმა დაამტკიცა, რომ შესაძლებელია ისეთი საზოგადოების არსებობა, რომელშიც ორგანულად იქნება შეხამებული სახელმწიფოსა და ადამიანის ინტერესები. საზოგადოებაში სახელმწიფოს ისტორიული მისია იმაში მდგომარეობს, რომ ის იყოს ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებულ უფლებათა და თავისუფლებათა რეალიზაციის გარანტი, რაც დემოკრატიის საწყისების დამკვიდრებისა და განვითარების, სოციალური პროგრესის აუცილებელი წინაპირობაა.

აქვე აღსანიშნავია, რომ სსკ-ის კერძო ნაწილის სისტემაში სახელმწიფო დანაშაულის ახალი ადგილი სულაც არ მიანიშნებს ამ დანაშაულთან ბრძოლის მოდუნებას ან მის მეორეხარისხოვან მნიშვნელობას. ცხადია, არავის ეპარება ეჭვი იმაში, რომ ყოფილი მეტროპოლია იოლად ვერ დათმობს თავის ყოფილ კოლონიას და მომავალშიც გააგრძელებს სხვადასხვა სახის პროვოკაციას მისი კონსტიტუციური წყობილების საფუძვლების შესარყევად. ამის ნათელი დასტურია აგრესიული სეპარატიზმის მფარველობა და წაქეზება საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობის დასარღვევად, ბოლო წლებში განხორციელებული არაერთი ტერორისტული აქტი ქვეყანაში ქაოსის გამოსაწვევად და არასტაბილური ქვეყნის იმიჯის შესაქმნელად. ამგვარ ქმედებას ნოყიერ ნიადაგს უქმნიან როგორც ქვეყნის შიგნით ხელისუფლებისადმი მტრულად განწყობილი ძალები, ისე უცხოეთის სპეცსამსახურების დიდი მონდობა და ძალისხმევა. ამას ემატება ქვეყანაში არსებული ეკონომიკური

და სოციალური სირთულეებიც. მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ საქართველოს გეოპოლიტიკური მდებარეობა, მის ტერიტორიაზე განხორციელებული საერთაშორისო ეკონომიკური პროექტები განაპირობებენ ჩვენს ქვეყანაში მსოფლიოს წამყვანი სახელმწიფოების სტრატეგიული ინტერესების გადაკვეთას, რაც მათი სპეცსამსახურების საქმიანობის გააქტიურებას იწვევს. ჩვენს ქვეყანაში მათი ინტერესი განპირობებულია როგორც პოლიტიკურ, ასევე ეკონომიკურ სიბრტყეში ყოვლისმომცველი ინფორმაციის მოპოვებითა და საკუთარი სტრატეგიული ინტერესების ლობირებით.

ასეთ ვითარებაში, ცხადია, რომ საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების დაცვა, მისი სუვერენიტეტის, ეკონომიკური და პოლიტიკური დამოუკიდებლობის გადარჩენა საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ერთ-ერთი უპირველესი ამოცანაა. რამდენად შეძლებს ამ ამოცანისათვის თავის გართმევას ახალი სისხლის სამართლის კოდექსი, ეს მომავლის საქმეა. შესაძლებელია სასამართლო პრაქტიკამ ახალი და უფრო ზუსტი ინტერპრეტაცია მისცეს ახალ ნორმებს, მაგრამ ერთი კი უნდა ითქვას, რომ სისხლის სამართლის ნორმები, რომლებიც სახელმწიფო დანაშაულისათვის ადგენენ პასუხისმგებლობას, ასახავენ როგორც ჩვენი ქვეყნის წარსულ გამოცდილებას, ასევე საზღვარგარეთის მოწინავე ქვეყნების მდიდარ გამოცდილებას ამგვარ დანაშაულთან ბრძოლის საქმეში.

აღსანიშნავია ისიც, რომ სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა შემადგენლობები მთლიანად დეიდეოლოგიზებულია, რაც ასე მოჭარბებულად ახასიათებდა საბჭოურ სისხლის სამართლის კანონმდებლობას.

ახალ სისხლის სამართლის კოდექსში სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები ოთხ თავად არის დაყოფილი, სახელდობრ, XXXVII თავი აერთიანებს საქართველოს კონსტიტუციური წყობილებისა და უშიშროების საფუძვლების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებს (მუხლები 307-322-ე); XXXVIII თავი დათმობილი აქვს ტერორიზმს და აერთიანებს ტერორისტული ხასიათის ცხრა დანაშაულის შემადგენლობას (მუხლები 323-331-ე); XXXIX თავი ეძღვნება სამოხელეო დანაშაულს (მუხლები 332-342-ე), დაბოლოს, XL თავი დათმობილი აქვს მმართველობის წესის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულს (მუხლები 343-363-ე).

როგორც წარმოდგენილი სისტემა გვიჩვენებს, თუ განსახილველ დანაშაულთა გვარეობით ობიექტს საზოგადოდ სახელმწიფოს ინტერესები წარმოადგენს, ანუ მთელი კომპლექსი საზოგადოებრივი ურთიერთობებისა, რომელიც უზრუნველყოფს სახელმწიფო ხელისუფლების ყველა შტოსა და რგოლის ლეგიტიმურობასა და ნორმალურ ფუნქციონირებას საქართველოში, სახეობითი ობიექტი ამ ინტერესებს უფრო აკონკრეტებს შესაბამის თავებში, კერძოდ, სახელმწიფოს კონსტიტუციური წყობილებისა და უშიშროების საფუძვლები; სახელმწიფო აპარატის ნორმალური ფუნქციონირება, მისი პრესტიჟი და ავტორიტეტი და სხვ. სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი კი შესაბამის, კონკრეტულ დანაშაულთა შემადგენლობებშია მითითებული – საქართველოს საგარეო უშიშროება, თავდაცვისუნარიანობა, სუვერენიტეტი და ა.შ.

ზოგიერთ სახელმწიფო დანაშაულს ხელყოფის საგანიც აქვს, მაგალითად, სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტი, ნივთი, სახელმწიფო გერბი, დროშა და სხვ.

რაც შეეხება განსახილველ ქმედებათა ობიექტური შემადგენლობის სხვა ნიშნებს, მათი უმრავლესობა მოქმედებით შეიძლება იყოს ჩადენილი და ე.წ. ფორმალურ დანაშაულებს მიეკუთვნება, თუმცა გვაქვს ე.წ. შედეგიანი დანაშაულებიც მაგალითად ჯაშუშობა დამამძიმებელ გარემოებებში (314-ე მუხლის მეორე ნაწილი); საბოტაჟი (318-ე მუხლის მეორე და მესამე ნაწილები); სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება და გადამეტება (332-ე და 333-ე მუხლები) და სხვ ცხადია, რომ ყველა ე.წ. შედეგიან დანაშაულში აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის. ასეთი კავშირის დადგენის გარეშე პირს არ შეიძლება შედეგი შეერაცხოს ბრალად.

სახელმწიფო დანაშაული შესაძლებელია ჩადენილ იქნეს უმოქმედობითაც, მაგალითად, სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევა, სამსახურებრივი გულგრილობა, წევვამდელის მიერ სამხედრო ან ალტერნატიული შრომითი სამსახურისათვის თავის არიდება და სხვ. სახელმწიფო დანაშაულში ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ფიზიკური შერაცხადი პირი 14 წლის ასაკიდან, თუმცა მთელ რიგ შემთხვევებში სპეციალურ სუბიექტთან გვაქვს საქმე, ასე მაგალითად, სახელმწიფო ღალატის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ საქართველოს მოქალაქე ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი; სამოხელეო დანაშაული შეიძლება ჩაიდინოს მხოლოდ მოხელემ და სხვ.

სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა სუბიექტური შემადგენლობის დამახასიათებელ თავისებურებას წარმოადგენს ის, რომ მათი უმრავლესობა განზრახვით ხასიათდება, თანაც პირდაპირი. ეს ძირითადად ეხება კონსტიტუციური წყობილების საფუძვლების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებს. აქ გაუფრთხილებლობას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს კვალიფიციურ შემადგენლობებში, მაგალითად, შეთქმულება ან ამბოხება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი (მუხლი 315-ე, ნაწილი მე-3); თუმცა კანონმდებელი შესაძლებლად თვლის ამავე თავით გათვალისწინებული ზოგიერთი სახელმწიფო დანაშაულის გაუფრთხილებლობით ჩადენას, მაგალითად, სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება (მუხლი 320-ე), სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევა (მუხლი 321-ე); გაუფრთხილებლობას შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს სსკ 323-ე, 345-ე, 347-ე, 348-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემადგენლობებშიც მძიმე შედეგთან მიმართებაში; ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა მთლიანად გაუფრთხილებლობით ხასიათდება სამსახურებრივი გულგრილობისას (მუხლი 342-ე).

რაც შეეხება განსახილველ ქმედებათა შემადგენლობის სხვა სუბიექტურ ელემენტებს, მთელ რიგ შემთხვევებში კანონმდებელი საგანგებოდ უსვამს ხაზს პოლიტიკურ მოტივებსა და მიზნებს, მაგალითად, საქართველოს კონსტიტუციური წყობილებისა და უმიშროების საფუძვლების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებში, ტერორისტული ხასიათის დანაშაულებში, მაშინ, როცა სამოხელეო და მმართველობის წესის საწინააღმდეგო დანაშაულებში სჭარბობს ანგარებითი და სხვა პირადი მოტივები: მაშასადამე, კანონმდებელი სახელმწიფო დანაშაულში ქმედების სუბიექტურ ელემენტებს მტკიცებისათვის უმრავლეს შემთხვევებში სავალდებულო მნიშვნელობას ანიჭებს, თუმცა ზოგჯერ მას კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს და მხოლოდ სასჯელის ინდივიდუალიზაციის საშუალებას წარმოადგენს.

დანაშაული საქართველოს კონსტიტუციური წყობილებისა და უშიშროების საფუძვლების წინააღმდეგ

მუხლი 307. სახელმწიფოს ღალატი

სახელმწიფოს ღალატად ითვლება საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობის დარღვევა (მუხლი 308-ე), ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება ან მოლაპარაკების წარმოება (მუხლი 309-ე), საქართველოს საგარეო უშიშროების ხელყოფა (მუხლი 310-ე), უცხოეთის სადაზღვევრო სამსახურში შესვლა (მუხლი 311-ე), საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის ხელყოფა (მუხლი 312-ე), სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა (მუხლი 313-ე), ჯაშუშობა (მუხლი 314-ე), შეთქმულება ან ამბოხება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად (მუხლი 315-ე), საბოტაჟი (მუხლი 318-ე), უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის მტრულ საქმიანობაში დახმარება (მუხლი 319-ე), თუ ეს ქმდება ჩაიდინა საქართველოს მოქალაქემ ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრებმა მოქალაქეობის არმქონე პირმა.

სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულებს შორის სახელმწიფოს ღალატი ყველაზე მძიმე დანაშაულია. მისი საკანონმდებლო კონსტრუქცია არსებითად განსხვავდება 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 65-ე მუხლით გათვალისწინებული სამშობლოს ღალატისაგან. უპირველეს ყოვლისა, ახალი საკანონმდებლო მოდელი დეიდეოლოგიზებულია. გარდა ამისა, თუ ძველი სისხლის სამართლის კოდექსი 65-ე მუხლში ამომწურავად ჩამოთვლიდა იმ ქმედებებს, რაშიც სამშობლოს ღალატი გამოიხატებოდა, მისგან განსხვავებით ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის 307-ე მუხლი არ შეიცავს სანქციით აღჭურვილ ამკრძალავ ნორმას, ის ამომწურავად ჩამოთვლის სსკ-ის 37-ე თავით გათვალისწინებულ იმ კონკრეტულ დანაშაულებს, რომელთაც თუ საქართველოს მოქალაქე ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი ჩაიდენს, მაშინ ეს სახელმწიფო ღალატი იქნება. სახელდობრ, 307-ე მუხლის მიხედვით სახელმწიფო ღალატად ითვლება საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობის დარღვევა (მუხლი 308-ე), ან-

ტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დაცვა ან მოლაპარაკების წარმოება (მუხლი 309-ე), საქართველოს საგარეო უშიშროების ხელყოფა (მუხლი 310-ე), უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში შესვლა (მუხლი 311-ე), საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის ხელყოფა (მუხლი 312-ე), სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა (მუხლი 313-ე), ჯაშუშობა (მუხლი 314-ე), შეთქმულება ან ამბოხება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად (მუხლი 315-ე), საბოტაჟი (მუხლი 318-ე), უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის მტრულ საქმიანობაში დახმარება (მუხლი 319-ე), თუ ეს ქმდება ჩაიდინა საქართველოს მოქალაქემ ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრებმა მოქალაქეობის არმქონე პირმა.

აღსანიშნავია, რომ ამ საკანონმდებლო ნოვაციის იდეა ალბულისა საფრანგეთის 1992 წლის 22 ივლისის Code penal-იდან. ვფიქრობთ, საკანონმდებლო ტექნიკის თვალსაზრისით ეს წინგადადგმული ნაბიჯია. აღსანიშნავია ისიც, რომ საფრანგეთის სსკ 410-1-ე მუხლი განსაზღვრავს ერის ფუძემდებლურ ინტერესებს და, აქედან გამომდინარე, სახელმწიფო დანაშაულთა ხელყოფის ობიექტის განსაზღვრა სიძნელეს არ წარმოადგენს. რაც შეეხება საქართველოს ახალი სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულ სახელმწიფო ღალატს, 307-ე მუხლში ჩამოთვლილ ქმედებათა ობიექტური შემადგენლობიდან გამომდინარე, სამართლებრივ სიკეთეს (ანუ ობიექტს), რომლის დაცვასაც მიზნად ისახავს კანონმდებელი, წარმოადგენს საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობა, სუვერენიტეტი, საგარეო უშიშროება, თავდაცვისუნარიანობა, კონსტიტუციური წყობილების საფუძვლები (რესპუბლიკური მართვა-გამგეობის ინსტიტუტები), ქვეყნის ეკონომიკური სისტემა და მისი უსაფრთხოება.

სახელმწიფო ღალატის სუბიექტი სპეციალურია – საქართველოს მოქალაქე ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი.

რაც შეეხება სახელმწიფო ღალატის სუბიექტურ შემადგენლობას, ეს დანაშაული შესაძლებელია ჩადენილ იქნეს მხოლოდ განზრახ; თანაც პირდაპირი განზრახვით. სხვა სუბიექტური ელემენტები (მოტივი, მიზანი და ა.შ.) კონკრეტულ შემადგენლობებში ზოგჯერ გამოკვეთილი არ არის, თუმცა ძირითადად აქ პოლიტიკური მოტივებით ჩადენილ ქმედებასთან გვაქვს საქმე. ცხადია, გამორიცხული არ არის სხვა მოტივებიც, ვთქვათ, ანგარება, სიძულვილი, შურისძიება და მისთ.

ამრიგად, სახელმწიფო ღალატს შემდეგი დამახასიათებელი ნიშნები აქვს:

1. სპეციალური სუბიექტი (ქმედების სუბიექტი სპეციალურია);
2. ობიექტურად იგი გამოიხატება მხოლოდ კანონში ჩამოთვლილ ქმედებებში

3. ეს ქმედებები მიზნად ისახევენ საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების საფუძვლების შესუსტებას ქვეყნის სუვერენიტეტის, ტერიტორიული ხელშეუხებლობის, თავდაცვისუნარიანობის და სხვა სახელმწიფოებრივი ინტერესების ხელყოფის გზით.

მუხლი 308. საქართველოს ტერიტორიული

ხელშეუხებლობის დარღვევა

1. საქართველოს საწინააღმდეგო მოქმედება. მიმართული უცხო ქვეყნისათვის საქართველოს მთელი ტერიტორიის ან მისი ნაწილის გადაცემისაკენ ანდა საქართველოს ტერიტორიიდან მისი ნაწილის გამოყოფისაკენ, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან თხუთმეტ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, რამაც საქართველოს მთელი ტერიტორიის ან მისი ნაწილის დაკარგვა ანდა სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან ოც წლამდე ან უვადო თავისუფლების აღკვეთით.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისსაქართველებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობაა, რაც გელისხმობს სახელმწიფოს ტერიტორიის მთლიანობასა და განუყოფლობას, მისი გასხვიების დაუშვებლობას სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოების თანხმობის გარეშე.

საქართველოს კონსტიტუციის მეორე მუხლის თანახმად, საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორია განსაზღვრულია 1991 წლის 21 დეკემბრის მდგომარეობით. საქართველოს ტერიტორიული მთლიანობა და სახელმწიფო საზღვრებს ხელშეუხებლობა დადასტურებულია საქართველოს კონსტიტუციითა და კანონებით, აღიარებულია სახელმწიფოთა მსოფლიო თანამეგობრობისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ. საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორიის გასხვიება აკრძალულია. სახელმწიფოს საზღვრების შეცვლა შეიძლება მხოლოდ მეზობელ სახელმწიფოსთან დადებული ორმხრივი შეთანხმებით.

სახელმწიფოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობა არის სახელმწიფო საზღვრების ურღვევობა სივრცითა და მის წიაღში, წყალსა და ...-ში. საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ 1998 წლის 17 ივლისის კანონის თანახმად, საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი არის ხაზი და ამ ხაზის გასწვრივ გამავალი ვერტიკალური სიბრტყე, რომელიც საქართველოს ტერიტორიას – ხმელეთს, წყალს, წიაღს, საჰაერო სივრცეს გამოყოფს მოსაზღვრე სახელმწიფოს ტერიტორიისაგან.

ტერიტორიული მთლიანობის დაცვა ნებისმიერი სახელმწიფოს – სასიცოცხლო ინტერესსა და ერთ-ერთ ძირითად ფუნქციას წარმოადგენს.

კონსტიტუცია მხოლოდ საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გაზგებლობას მიაკუთვნებს სახელმწიფო საზღვრების სტატუსს, რეჟიმსა და დაცვას.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება საქართველოს საწინააღმდეგო მოქმედებაში, რომელიც მიმართულია უცხო ქვეყნისათვის საქართველოს მთელი ტერიტორიის ან მისი ნაწილის გადაცემისაკენ ანდა საქართველოს ტერიტორიიდან მისი ნაწილის გამოყოფისაკენ.

308-ე მუხლის პირველ ნაწილში ე.წ. ფორმალურ დანაშაულთან გვაქვს საქმე და ამიტომ რაიმე კონკრეტული შედეგის დადგომა სავალდებულო არ არის (ეს შეიძლება გამოიხატოს სეპარატისტული მოძრაობის გაღვივებაში, ისეთი ანტისახელმწიფოებრივი ორგანიზაციის შექმნაში, რომლის მიზანია საქართველოსგან მისი ტერიტორიის ნაწილის გამოყოფა და სხვ.), ხოლო მეორე ნაწილში მოცემულია მატერიალური დანაშაული, კერძოდ, იგივე ქმედება, რამაც საქართველოს მთელი ტერიტორიის ან მისი ნაწილის დაკარგვა ანდა სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია. მძიმე შედეგს კანონმდებელი არ აკონკრეტებს, იგი ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში სასამართლომ უნდა დაადგინოს საქმის გარემოებების მიხედვით ეს შეიძლება იყოს ომის დაწყება, ლტოლვილთა ნაკადის გაჩენა და სხვა.

მძიმე შედეგს საქართველოს მთელი ტერიტორიის დაკარგვის სახით პრევენციულ მნიშვნელობას თუ მივანიჭებთ, თორემ თუ ქვეყნის მთელი ტერიტორია დაიკარგა, მაშინ, ცხადია, დამნაშავეს დამსჯელიც აღარავინ არ იქნება.

ქმედების სუბიექტი, კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, სისხლის-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირია. მაგრამ ფაქტობრივად, ამგვარი ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს როგორც ლეგიტიმური ხელისუფლების, ისე სხვადასხვა სეპარატისტული მოძრაობის წარმომადგენელი, რომლებიც სახელმწი-

ფოსტის საშუალებით ჩადიან. აფხაზეთისა და ოსეთის ცნობილ მოვლენებთან დაკავშირებით ამგვარი პრეცედენტი უკვე არსებობს.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

რაც შეეხება განსახილველი ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას აქ ცხადია განზრახ დანაშაულოან გვაქვს საქმე (პირდაპირი განზრახვა – პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას და სურს ეს შედეგი, ან ითვალისწინებს ასეთი შედეგის დადგომის გარდუვალობას). მოტივსა და სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კანონმდებელი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

მუხლი 309. ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება ან მოლაპარაკების წარმოება

1. უცხო ქვეყანასთან, უცხოეთის ორგანიზაციასთან ან მათ წარმომადგენელთან ანტიკონსტიტუციური მოლაპარაკების წარმოება საქართველოს სუვერენიტეტის შეზღუდვის ან მისი სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისათვის სხვაგვარი ზიანის მიყენების მიზნით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან ათ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

2. საქართველოს სახელით უცხო ქვეყანასთან ან უცხოეთის ორგანიზაციასთან ისეთი ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება, რომელიც ზღუდავს საქართველოს სახელმწიფოებრივ დამოუკიდებლობას, მის სუვერენიტეტს ან საფრთხეს უქმნის სხვა სახელმწიფოებთან საქართველოს მშვიდობიან თანაარსებობას, აგრეთვე ამგვარი ხელშეკრულების დასადებად სხვისთვის რწმუნების მინიჭება, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან თხუთმეტ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

განსახილველი ქმედების სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტს წარმოადგენს საქართველოს სუვერენიტეტი, სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობა და მშვიდობიანი თანაარსებობა სხვა სახელმწიფოებთან.

სუვერენიტეტი ნიშნავს სახელმწიფო ხელისუფლების უზენაესობას ქვეყნის შიგნით და მის დამოუკიდებლობას საერთაშორისო ურთიერთ-

ბებში. სხვა სიტყვებით, სახელმწიფო სუვერენიტეტი გულისხმობს მის შესაძლებლობას სრულუფლებიანად აწარმოოს საშინაო და საგარეო საქმეები, და არ დაუშვას თავის საქმიანობაში სხვა სახელმწიფოების ან სახელმწიფოს შიგნით არსებული სხვა პოლიტიკური ძალების ჩარევა. სახელმწიფო ხელისუფლების დამოუკიდებლობა გამოიხატება იმაში, რომ იგი მხოლოდ თავისი ინტერესებისა და შეხედულებების შესაბამისად, სხვა სახელმწიფოთა ჩარევის გარეშე, განსაზღვრავს და ახორციელებს თავის საშინაო და საგარეო ფუნქციებს. აქვე ქმედების ობიექტზე მსჯელობისას ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებასაც, რომ ჩვენი ქვეყნის დამოუკიდებლობა და სუვერენობა მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული სხვა სახელმწიფოებთან მშვიდობიან თანარსებობაზე.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება უცხო ქვეყანასთან, უცხოეთის ორგანიზაციასთან ან მათ წარმომადგენელთან ანტიკონსტიტუციური მოლაპარაკების წარმოებაში საქართველოს სუვერენიტეტის შეზღუდვის ან მისი სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისათვის სხვაგვარი ზიანის მიყენების მიზნით. დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომა საჭირო არაა, დასჯადია თავისთავად ანტიკონსტიტუციური მოლაპარაკების წარმოება. ქმედების საშიშროებიდან გამომდინარე, კანონმდებელი აბსტრაქტულ საფრთხეს უკვე დასჯადად თვლის (ე.წ. ფორმალური დანაშაული). არის თუ არა ესა თუ ის მოლაპარაკება ანტიკონსტიტუციური, ეს სასამართლომ უნდა დაადგინოს კონკრეტულ შემთხვევაში მოლაპარაკების საგნისა და შინაარსის შესაბამისობის შედარებით საქართველოს კონსტიტუციის ძირითად პრინციპებთან (მოთხოვნებთან). ამ საკითხის გარკვევისას უპირველესი მეგზური კონსტიტუციის მესამე მუხლია, რომელიც განსაზღვრავს საქართველოს უმაღლეს სახელმწიფო ორგანოთა განსაკუთრებულ გამგებლობას მიკუთვნებულ საკითხებს. აქედან გამომდინარე, ანტიკონსტიტუციური მოლაპარაკების საგანი შეიძლება იყოს, მაგალითად, სახელმწიფო საზღვრების სტატუსის, რეჟიმისა და დაცვის, ომისა და ზავის, საგარეო ვაჭრობის, საბაჟო და სატარიფო რეჟიმების საკითხები და ა.შ.

მოლაპარაკების (ან ხელშეკრულების) ან ანტიკონსტიტუციურობის დასადგენად ასევე უნდა მიემართოთ 1997 წლის 16 ოქტომბრის კანონს „საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების შესახებ“, რომელიც განსაზღვრავს საქართველოს სახელით დასადები საერთაშორისო ხელშეკრულების ცნებას, სახეებს (მუხლი 4), ხელშეკრულების დადების წესს და

სხვ. აღნიშნული კანონი სპეციალურ ნორმას უთმობს საერთაშორისო ხელშეკრულების საქართველოს კონსტიტუციასთან შესაბამისობის საკითხს (მუხლი 21).

309-ე მუხლის მეორე ნაწილით დასჯადია საქართველოს სახელით უცხო ქვეყანასთან ან უცხოეთის ორგანიზაციასთან ისეთი ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება, რომელიც ზღუდავს საქართველოს სახელმწიფოებრივ დამოუკიდებლობას, მის სუვერენიტეტს ან საფრთხეს უქმნის სხვა სახელმწიფოებთან საქართველოს მშვიდობიან თანაარსებობას, აგრეთვე ამგვარი ხელშეკრულების დასადებად სხვისთვის რწმუნების მინიჭება.

ხელშეკრულების ანტიკონსტიტუციურობის საკითხი ზემოთ განემარტეთ. ხელშეკრულების დადება ნიშნავს ხელშეკრულების ხელმოწერასა და მის საგაღდებულოდ აღიარებას. რაც შეეხება ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადებით სხვა სახელმწიფოებთან საქართველოს მშვიდობიანი თანაარსებობისათვის საფრთხის შექმნას, ამგვარი საფრთხე შეიძლება წარმოშვას, მაგალითად, რომელიმე სამხედრო ბლოკთან (თუ მეომარ ქვეყანასთან) ისეთი ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადებამ, რამაც საქართველო შეიძლება სხვის ომში ჩაითრიოს; ასევე ტერიტორიული წყლების, საჰაერო სივრცის, კონტინენტური შელფისა და განსაკუთრებული ეკონომიკური ზონის სტატუსის შესახებ ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადებამ და სხვ.

კანონი დანაშაულად თვლის, აგრეთვე ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დასადებად სხვისთვის რწმუნების მინიჭებას.

ვინ შეიძლება იყოს ეს პირი, დისპოზიციაში დაკონკრეტებული არ არის. რამდენადაც კონსტიტუციის თანახმად, საქართველოს პრეზიდენტი წარმართავს და ახორციელებს სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკას, დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებს, აწარმოებს მოლაპარაკებებს უცხოეთის სახელმწიფოებთან, ამდენად, ხელშეკრულებათა დასადებად სხვისთვის რწმუნებათა მინიჭება პრეზიდენტის პრეროგატივაა. ეს რწმუნება შეიძლება მიენიჭოს სახელმწიფო მინისტრს, საგარეო საქმეთა მინისტრს ან სხვა საჯარო მოხელეს. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების შესახებ კანონის მე-11 მუხლის შესაბამისად გადაწყვეტილებას მოლაპარაკების გამართვისა და საერთაშორისო ხელშეკრულების ხელმოწერის შესახებ იღებს საქართველოს პრეზიდენტი. საერთაშორისო ხელშეკრულების დადებასთან დაკავშირებული მოქმედებების განხორციელებაზე სხვისთვის მინიჭებული უფლება-

მოსილება (რწმუნება) უნდა განსაზღვრავდეს მოლაპარაკების ობიექტსა და პირის კომპეტენციის ფარგლებს. ეს კანონი ასევე განსაზღვრავს იმ პირთა წრეს, რომელთაც საერთაშორისო ხელშეკრულების დადებასთან დაკავშირებული მოლაპარაკების გამართვა შეუძლიათ საგანგებო უფლებამოსილების წარდგენის გარეშე (მუხლი 12). თუმცა 309-ე მუხლის დისპოზიციიდან გამომდინარე, ანტიკონსტიტუციური მოლაპარაკება შეიძლება აწარმოოს სეპარატისტული ხელისუფლების მეთაურმაც ან მისგან შესაბამისი რწმუნებით აღჭურვილმა პირმა.

309-ე მუხლის მეორე ნაწილში კონკრეტული საფრთხის შემქმნელ დელიქტთან გვაქვს საქმე და ამიტომ აუცილებელია მიზეზობრივი კავშირის დადგენა ქმედებასა და შექმნილ კონკრეტულ საფრთხეს შორის. ქმედების სუბიექტი, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, შეიძლება იყოს როგორც ლეგიტიმური ხელისუფლების წარმომადგენელი, ისე სეპარატისტული ხელისუფლების, ასევე ნებისმიერი პირი, ვისაც რწმუნება მიანიჭეს ანტიკონსტიტუციური მოლაპარაკების საწარმოებლად ან ხელშეკრულების დასადავად. ვფიქრობთ, საქართველოს სახელით ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დასადავად სხვისთვის რწმუნების მინიჭება შეუძლია მხოლოდ ლეგიტიმური ხელისუფლების წარმომადგენელს.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, აქ პირდაპირი განზრახვით, თანაც სპეციალური მიზნით დაფუძნებულ დელიქტთან გვაქვს საქმე. უცხო ქვეყანასთან, უცხოეთის ორგანიზაციასთან ან მათ წარმომადგენელთან ანტიკონსტიტუციური მოლაპარაკების წარმოება ან ასეთი ხელშეკრულების დადება მიზნად ისახავს საქართველოს სუვერენიტეტის შეზღუდვას ან მისი სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობისათვის სხვაგვარი ზიანის მიყენებას.

მუხლი 310. საქართველოს საგარეო უშიშროების სისტემა

1. საქართველოს საგარეო უშიშროების საზიანოდ უცხო ქვეყნის ან უცხოეთის ორგანიზაციის სამხედრო სამსახურში შესვლა, აგრეთვე ასეთი ქმედების ჩასაღწეად სხვისი დაყოლიება, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან რვა წლამდე.

2. უცხო ქვეყანასთან ან უცხოეთის ორგანიზაციასთან ისეთი ურთიერთობის დამყარება, რომლის მიზანია საქართველოს წინააღმდეგ საომარი

მოქმედების ან აგრესიის სხვა აქტის მომზადება ან განხორციელება, აგრეთვე სხვაგვარი ქმედება ასეთი აქტის პროვოცირების მიზნით, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან თორმეტ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან თხუთმეტ წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი საქართველოს საგარეო უშიშროებაა. საქართველოს სახელმწიფოებრივ ინტერესს საფრთხე ამ შემთხვევაში გარედან ემუქრება ისეთი ქმედების ჩადენით, როგორიცაა: უცხო ქვეყნის, ან უცხოეთის ორგანიზაციის სამხედრო სამსახურში შესვლა, აგრეთვე ასეთი ქმედების ჩასადენად სხვისი დაყოლიება საქართველოს საგარეო უშიშროების საზიანოდ. 310-ე მუხლის პირველ ნაწილში ე.წ. ფორმალურ დანაშაულთან გვაქვს საქმე, დასჯადია თავისთავად კანონში მითითებული ქმედების ჩადენა. საქართველოს საგარეო უშიშროებისათვის საფრთხე აქ საკმაოდ აბსტრაქტულია. რაც შეეხება მეორე ნაწილს, აქ ეს საფრთხე უფრო კონკრეტდება და ქმედება გულისხმობს უცხო ქვეყანასთან ან უცხოეთის ორგანიზაციასთან ისეთი ურთიერთობის დამყარებას, რომლის მიზანია საქართველოს წინააღმდეგ საომარი მოქმედების ან აგრესიის სხვა აქტის მომზადება ან განხორციელება, აგრეთვე სხვაგვარი ქმედება ასეთი აქტის პროვოცირების მიზნით. როგორც ვხედავთ, 310-ე მუხლის მეორე ნაწილში, პირველი ნაწილისაგან სრულიად განსხვავებულ კონკრეტული საფრთხის შემქმნელ დელიქტთან გვაქვს საქმე. კანონი არ აკონკრეტებს თუ რა ხასიათის კავშირურთიერთობა შეიძლება დამყარდეს უცხო ქვეყანასთან ან უცხოეთის ორგანიზაციასთან, ამიტომ დანაშაულის ობიექტურ მხარეში უნდა ვიგულისხმოთ ნებისმიერი ქმედება, რომლის მიზანი იქნება საქართველოს წინააღმდეგ საომარი მოქმედების ან აგრესიის სხვა აქტის მომზადება ან განხორციელება, აგრეთვე სხვაგვარი ქმედება ასეთი აქტის პროვოცირების მიზნით. ამის მაგალითად შეიძლება დავასახელოთ ე.წ. ზეიადისტების მოღვაწეობა მოსკოვში, რომელთა უმუშალო მონაწილეობით აგრესიის არაერთი აქტი მომზადდა და განხორციელდა საქართველოში; უფრო ადრე ამგვარი ურთიერთობის დამყარებას რუსეთთან ადგილი ჰქონდა სეპარატისტული მოძრაობის წარმომადგენელთა მიერ, რომელთაც შემდგომ შეძლეს საომარი მოქმედების ესკალაცია საქართველოს წინააღმდეგ. სწორედ ამიტომ მოსალოდნელი შედეგების სიმძიმის

310-ე მუხლის შესამე ნაწილი პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებისათვის პასუხისმგებლობას ამკაცრებს, თუ მათ მძიმე შედეგი გამოიწვიეს. მძიმე შედეგში შეიძლება მოვიანზროთ საომარი მოქმედების დაწყება, ტერორისტული და აგრესიის სხვა აქტის განხორციელება და სსვ. ცხადია, კონკრეტული შედეგის ხასიათიდან გამომდინარე, შესაძლებელია დანაშაულთა ერთობლიობასთან გვეკონდეს საქმე.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი. როდესაც სახელმწიფოს ღალატს აქვს ადგილი, მაშინ თანამონაწილეობის რომელიმე ფორმასთან გვექნება საქმე, ვინაიდან საქართველოს მოქალაქე ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი უცხო ქვეყანასთან ან უცხოეთის ორგანიზაციასთან თანამშრომლობით საქართველოს სახელმწიფოებრივ ინტერესებს გარედან უქმნის საფრთხეს.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

310-ე მუხლში პირდაპირი განზრახვით ჩადენილ დანაშაულთან გვაქვს საქმე. კანონმდებელი ხაზს უსვამს ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ისეთ ელემენტს, როგორიცაა მიზანი, კერძოდ, პირველ ნაწილში უცხო ქვეყნის ან უცხოეთის ორგანიზაციის სამხედრო სამსახურში შესვლა მიზნად ისახავს საქართველოს საგარეო უშიშროებისათვის ზიანის მიყენებას, ხოლო მეორე ნაწილში — უცხო ქვეყანასთან ან უცხოეთის ორგანიზაციასთან კავშირურთიერთობის დამყარება მიზნად ისახავს საქართველოს წინააღმდეგ საომარი მოქმედების ან აგრესიის სხვა აქტის მომზადებას ან განხორციელებას, აგრეთვე სხვაგვარ ქმედებასაც ასეთი აქტის პროვოცირების მიზანი აქვს.

მუხლი 311. უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში შესვლა

უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში შესვლა ან საქმიანობა საქართველოს წინააღმდეგ, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან თხუთმეტ წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტს საქართველოს საგარეო უშიშროება წარმოადგენს. საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესებისათვის საფრთხე აქაც გარედან იქმნება. დანაშაული ფორმალურია, ვინაიდან დასჯადია თავისთავად უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში

შესვლა ან საქმიანობა საქართველოს წინააღმდეგ. კანონმდებელი არ აკონკრეტებს თუ რაში შეიძლება გამოიხატოს ეს საქმიანობა. თუკი ამგვარი საქმიანობა დაკავშირებული იქნება საქართველოს წინააღმდეგ ამა თუ იმ კონკრეტული სახელმწიფო დანაშაულის განხორციელებასთან, მაგალითად, ჯაშუშობასთან, სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემასთან და სხვ. მაშინ დანაშაულთა ერთობლიობასთან გვექნება საქმე.

სადაზვერვო სამსახური იმდენად სპეციფიკურია, რომ იქ საქმიანობა გაცილებით დიდ საფრთხეს ქმნის ქვეყნის სახელმწიფოებრივი უშიშროებისათვის, მით უფრო, როცა იქ შესვლა და საქმიანობა მიზანმიმართულად საქართველოს ინტერესების საწინააღმდეგოდ ხდება. ალბათ ამიტომაც, კანონმდებელმა 310-ე მუხლისაგან ცალკე შემადგენლობად გამოყო ასეთი დანაშაული (ისიც აბსტრაქტული საფრთხის დელიქტი).

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

დანაშაული პირდაპირი გაზრახვით ხასიათდება, ქმედების სუბიექტი უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში შესვლით ან საქმიანობით მიზნად ისახავს საქართველოს წინააღმდეგ მოქმედებას.

მუხლი 312. საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის ხელყოფა

1. უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან მათი წარმომადგენლისათვის საქართველოს სამხედრო ნაწილის, ტექნიკის ან თავდაცვის სხვა საშუალების უკანონოდ გადაცემა, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან ათ წლამდე.

2. საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის საზიანოდ საქართველოს სამხედრო ტექნიკის ან სამხედრო ობიექტის დაზიანება, მწყობრიდან გამოყვანა ან განადგურება, აგრეთვე სამხედრო ან თავდაცვითი მნიშვნელობის სხვა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ან სამსახურის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლა, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან თხუთმეტ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ომიანობის ან შეიარაღებული კონფლიქტის დროს, ანდარამაც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია, — ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ათიდან ოც წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისამართლებრივი დაცვის ობიექტი საქართველოს თავდაცვისუნარიანობაა.

საქართველოს თავდაცვისუნარიანობა გულისხმობს პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სამხედრო, სოციალურ, სამართლებრივ და სხვა ღონისძიებათა ერთობლიობას, რაც უზრუნველყოფს სახელმწიფოს, საქართველოს მოსახლეობის, ტერიტორიისა და სუვერენიტეტის დაცვას შეიარაღებული თავდასხმისაგან.

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობის პირველი ნაწილის მიხედვით საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის ხელყოფა გამოიხატება უცხო ქვეყნისათვის უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან მათი წარმომადგენლისათვის საქართველოს სამხედრო ნაწილის, ტექნიკის ან თავდაცვის სხვა საშუალების უკანონოდ გადაცემაში.

სამხედრო ტექნიკაში იგულისხმება სამხედრო ნაწილის შეიარაღებაში არსებული სხვადასხვა ტექნიკური საშუალება, სამხედრო მოქმედებათა საწარმოებლად ანდა უზრუნველსაყოფად. მაგალითად, სამხედრო-სატრანსპორტო საშუალებები, საინჟინრო მანქანები და ა.შ. თავდაცვის სხვა საშუალებაში შეიძლება ვიგულისხმოთ, მაგალითად სამობილიზაციო საშუალებები, სამობილიზაციო მატერიალურ ფასეულობათა მარაგი და სხვ.

მეორე ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობით – საქართველოს თავდაცვისუნარიანობას ზიანი ადგება ისეთი ქმედებით, როგორიცაა: სამხედრო ტექნიკის ან სამხედრო ობიექტის დაზიანება, მწყობრიდან გამოყვანა ან განადგურება, აგრეთვე სამხედრო ან თავდაცვითი მნიშვნელობის სხვა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ან სამსახურის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლა.

სამხედრო ტექნიკის ან სამხედრო ობიექტის დაზიანებაში იგულისხმება მათი ნაწილობრივ გაუვარგისება დანიშნულებისამებრ გამოსაყენებლად, როცა შესაძლებელია მათი აღდგენა არსებითი დანახარჯების გარეშე. ხოლო განადგურებაში იგულისხმება – მათი სრული გაუვარგისება დანიშნულებისამებრ გამოსაყენებლად. სამხედრო ან თავდაცვითი მნიშვნელობის სხვა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ან სამსახურის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლა შეიძლება გამოიხატოს მათ ბლოკირებაში, ელექტროენერგიის მიუწოდებლობაში და ა.შ. რაც ფაქტობრივად საბოტაჟის სპეციალურ შემადგენლობას წარმოადგენს.

312-ე მუხლის მესამე ნაწილით პასუხისმგებლობა დამძიმებულია

ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ისეთი ნიშნებით, როგორიცაა: დანაშაულის ჩადენის დრო და მძიმე შედეგი, კერძოდ, აქ ლაპარაკია პირველ ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენაზე ომიანობის ან შეიარაღებული კონფლიქტის დროს, აგრეთვე ზემოაღნიშნული ქმედებით ადამიანის სიცოცხლის მოსპობაზე ან სხვა მძიმე შედეგის გამოწვევაზე. სხვა მძიმე შედეგში შეიძლება ვიგულისხმოთ მარცხი საომარ მოქმედებასა ან კონფლიქტში, ქვეყნის ტერიტორიის დაკარგვა და მისი.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული საქართველოს მოქალაქე, მოქალაქეობის არმქონე პირი ან უცხოელი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

დანაშაული განზრახვა. რაც შეეხება სხვა სუბიექტურ ელემენტებს 312-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული უკანონო ქმედების მოტივი მრავალგვარი შეიძლება იყოს, კერძოდ, პირადი მოტივით დაწყებული და ანტისახელმწიფოებრივით დამთავრებული. მაგალითად, აფხაზეთის კონფლიქტის დროს ქართული სამხედრო ტექნიკა ანგარებით სხვაზე იყიდებოდა, მაშინ, როცა თვითონ ჩვენი ჯარი განიცდიდა მის ნაკლებობას. რაც შეეხება მეორე ნაწილით გათვალისწინებულ შემადგენლობას, აქ კანონმდებელი საგანგებოდ უსვამს ხაზს, რომ დისპოზიციაში მითითებულ ქმედებათა ჩადენა საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის საზიანოდ ხდება. ცხადია, აქ ცალსახად გამოკვეთილია ანტისახელმწიფოებრივი მოტივი, ვინაიდან თუკი ასეთი მოტივი არ დადასტურდება, მაშინ სამხედრო ტექნიკის ან სხვა სამხედრო ქონების განზრახ დაზიანებისა და განადგურებისათვის პასუხისმგებლობა სუბიექტის მიხედვით შეიძლება დადგეს სპეციალური ნორმით, რომელიც სამხედრო დანაშაულში შედის (სსკ-ის 397-ე მუხლი), ან კიდევ ზოგადი ნორმით ნივთის დაზიანებისა ან განადგურებისათვის (მუხლი 187-ე). მაშასადამე, ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ისეთი ელემენტები, როგორიცაა მოტივი და მიზანი, განსახილველ და სხვა მომიჯნავე შემადგენლობას ერთმანეთისაგან ასხვავებს.

მუხლი 313. სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა

1. სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა, ესე იგი საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესების საზიანოდ უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან მათი წარმომადგენლისათვის საქართველოს სახელმწიფო საიდუმლოების მიწოდება ან მისი საჯაროდ გამჟღავნება, აგრეთვე ამავე მიზნით სხვა ქმედება, რომელიც სახელმწიფო საიდუმლოებას გარე-

შესათვის ხელმისაწვდომს ზღის, ჩადენილია იმის მიერ, ვინც ასეთი საიდუმლოება იცოდა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო ან ვისაც ის გაანდეს განსაკუთრებულ გარემოებასთან დაკავშირებით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან თხუთმეტ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი ომიანობის დროს, ან რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან ოც წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

ანალოგიურ დანაშაულს საქართველოს ძველი სისხლის სამართლის კანონმდებლობაც იცნობდა. იგი სამშობლოს ღალატის შემადგენელ ერთ-ერთ ქმედებას წარმოადგენდა. ახალი სისხლის სამართლის კოდექსი სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემას დამოუკიდებელ შემადგენლობად ითვალისწინებს 313-ე მუხლში.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტს წარმოადგენს საქართველოს საგარეო უშიშროება და თავდაცვისუნარიანობა.

სახელმწიფოს საგარეო უშიშროება გულისხმობს იმ პირობებისა და ფაქტორების ერთობლიობას, რომელიც უზრუნველყოფს სახელმწიფოს სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი ინტერესების დაცვას, იქნება ეს კონსტიტუციური წყობილება, სუვერენიტეტი თუ ტერიტორიული ხელშეუხებლობა.

სახელმწიფო საიდუმლოების ცნება განსაზღვრულია საქართველოს 1996 წლის 29 ოქტომბრის კანონით სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ. ხსენებული კანონის თანახმად, სახელმწიფო საიდუმლოება არის ამ კანონით დადგენილი წესით აღიარებული და სახელმწიფო დაცვას დაქვემდებარებული ინფორმაციის სახეობა, რომელიც მოიცავს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველ ცნობებს თავდაცვის, ეკონომიკის, საგარეო ურთიერთობის, სახელმწიფო უშიშროებისა და მართლწესრიგის დაცვის სფეროში, რომელთა გამჟღავნებას ან დაკარგვას შეუძლია ზიანი მიაყენოს საქართველოს სუვერენიტეტს, კონსტიტუციურ წყობილებას, პოლიტიკურ და ეკონომიკურ ინტერესებს. ეს კანონი სახელმწიფო საიდუმლოებას მიკუთვნებულ ინფორმაციას ოთხ ჯგუფად ყოფს, კერძოდ, ინფორმაცია:

1. თავდაცვის; 2. ეკონომიკის; 3. საგარეო ურთიერთობათა; და 4 სახელმწიფო უშიშროებისა და მართლწესრიგის დაცვის სფეროებში.

სახელმწიფო საიდუმლოებას მიკუთვნებულ ცნობათა ნუსხას ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი. სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა ბიუროკრატიული მხრივ გამოიხატება უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან მათი წარმომადგენლისათვის საქართველოს სახელმწიფო საიდუმლოების მიწოდებაში ან მის საჯაროდ გამჟღავნებაში, ვგრეთვე სხვა ქმედებაში, რომელიც სახელმწიფო საიდუმლოებას გარეშესათვის ხელმისაწვდომს ხდის.

სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა სხვადასხვა საშუალებით შეიძლება განხორციელდეს, კერძოდ, ზეპირად, წერილობით, ნაბაზების, ფოტოსურათების, მოდელების, სქემების, დიაგრამების, ხელსაწყოების ან ნიმუშების სახით, კავშირგაბმულობის მეშვეობით, ტელე, აუდიო და ვიდეო ტექნიკის დახმარებით და სხვ. დანაშაული დამთავრებულად ითვლება სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის ადრესატისათვის, ე.ი. უცხო ქვეყნის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან მათი წარმომადგენლისათვის მიწოდების მომენტიდან. უფრო მეტიც, ახალი სისხლის სამართლის კოდექსი აფართოებს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობის საზღვრებს და დასჯადად აცხადებს სახელმწიფო საიდუმლოების საჯაროდ გამჟღავნებას. ეს შეიძლება მოხდეს როგორც ჭრეკეშ, ისე გარეთ, საჯარო გამოსვლისას, პრესის ფურცლებზე და სხვ., თუ ამგვარი ქმედება საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესის საზიანოდ ხდება. აღსანიშნავია ისიც, რომ კანონი ამომწურავად არ ჩამოთვლის სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემის გზებს და მიუთითებს, რომ იგი შეიძლება გამოიხატოს სხვა ქმედებაშიც, რომელიც სახელმწიფო საიდუმლოებას გარეშესათვის ხელმისაწვდომს ხდის (მაგალითად სამუშაო მაგიდაზე საიდუმლო დოკუმენტის უყურადღებოდ დატოვება). ამ უკანასკნელ შემთხვევაში კიდევ უფრო ფორმალიზებულია პასუხისმგებლობის საფუძველი, ვინაიდან სახელმწიფო საიდუმლოება შეიძლება ჯერ არც აქონდეს მიღებული ადრესატს, მაგრამ გარეშესათვის მისი ხელმისაწვდომობა უკვე დამთავრებულ დანაშაულს წარმოადგენდეს. აბსტრაქტული საფრთხეც კი დასჯადია. ამგვარად, საიდუმლოების გაცემას აფუძნებს ნებისმიერი მოქმედება, რომლის შედეგადაც სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაცია ხელში უვარდება არა

მარტო კანონში მითითებულ ადრესატებს, არამედ ნებისმიერ სხვა, გარეშ პირს, თუ ეს საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესის საზიანო კეთდება.

როგორც უკვე აღინიშნა, 313-ე მუხლის პირველ ნაწილში ფო მალურ დანაშაულთან გვაქვს საქმე. კანონი დასჯადად აცხადებს თავისი ვად სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემის (საჯაროდ გამჟღავნების) ფაქტს, იმისაგან დამოუკიდებლად მოჰყვა თუ არა მას საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესებისათვის კონკრეტული ზიანი, მეორე ნაწილში პასუხისმგებლობა მძიმდება თუ ეს ქმედება ჩადენილია ომიანობის დროს ან თუ მან მძიმე შედეგი გამოიწვია. მძიმე შედეგს კანონი არ აკონკრეტებს და ის სასამართლომ უნდა დაადგინოს საქმის ფაქტობრივი გარემოების მხედველობაში მიღებით. მაგალითად, მძიმე შედეგი შეიძლება გამოიხატოს საომარი მოქმედების დროს მარცხში, სახელმწიფოს დიდ ფინანსურ დანაკარგში და მისთ.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია — ეს არის პირი, ვინც სახელმწიფო საიდუმლოება იცოდა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო, ან ვისაც ის გაანდეს განსაკუთრებულ გარემოებასთან დაკავშირებით. ის შეიძლება იყოს როგორც საქართველოს მოქალაქე, ისე სხვა პირი, ვისაც სწავლმწიფო საიდუმლოება გაანდეს. ამგვარ განსაკუთრებულ გარემოებას შეიძლება წარმოადგენდეს, მაგალითად, სამხედრო კონფლიქტი, ვთქვათ, უცხოელი სამხედრო ექსპერტი მოიწვიეს მრჩეველად და მას გაანდეს სახელმწიფო საიდუმლოება, მან კი გასცა ეს საიდუმლო.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება. დისპოზიციაში ხაზგასმულია ქმედების ისეთი სუბიექტური ელემენტი, როგორიცაა მიზანი. სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა ხდება საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესის საზიანოდ. სწორედ ამ სუბიექტური ელემენტით განსხვავდება ეს ქმედება 320-ე მუხლით გათვალისწინებული სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურებისაგან, სადაც პირი სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურებისას მიზნად არ ისახავს საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესისათვის ზიანის მიყენებას და თუ მას საქართველოს ინტერესისათვის მძიმე შედეგი მოჰყვა, ამ შედეგისადმი დამოკიდებულება მხოლოდ გაუფრთხილებელი შეიძლება იყოს¹.

¹ სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემის განსხვავება ჯაშუშობისაგან, 314-ე მუხლის კომენტარში.

1. უცხო ქვეყნისათვის უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან მათი წარმომადგენლისათვის, საქართველოს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ნივთის, დოკუმენტის, ცნობის ან სხვაგვარი მონაცემის შეგროვება, შენახვა ან გადაცემა ანდა გამოძალვა ან გატაცება მათთვის გადაცემის მიზნით, აგრეთვე საქართველოს ინტერესების საზიანოდ, უცხო ქვეყნის დაზვერვის ან უცხოეთის ორგანიზაციის დავალებით სხვა ინფორმაციის შეგროვება ან გადაცემა, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან ათ წლამდე.

2. ჯაშუშობა ჩადენილი ომიანობის ან შეიარაღებული კონფლიქტის დროს ან რამაც საქართველოს ინტერესისათვის მძიმე შედეგი გამოიწვია, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან ოც წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი იგივეა, რაც სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემისას. საქართველოს სახელმწიფოებრივ უშიშროებას ამ შემთხვევაშიც გარედან ექმნება საფრთხე.

ჯაშუშობის საგანი შეიძლება იყოს:

1. სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ნივთი, დოკუმენტი, ცნობა ან სხვაგვარი მონაცემი;

2. სხვა ინფორმაცია, თუ მათი შეგროვება ან გადაცემა ხდება უცხო ქვეყნის დაზვერვის ან უცხოეთის ორგანიზაციის დავალებით.

სახელმწიფო საიდუმლოების ცნებისა და ინფორმაციის სახეების შესახებ უკვე ვისაუბრეთ 313-ე მუხლის კომენტარში; რაც შეეხება სხვა ინფორმაციას, მისი სპეციალური ნუსხა არ არსებობს, აქ იგულისხმება ისეთი ინფორმაცია, რომელიც, თუმცა არ წარმოადგენს სახელმწიფო საიდუმლოს, მაგრამ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საქართველოს ინტერესის საზიანოდ. ჯაშუშობად არ ჩაითვლება ისეთი ინფორმაციის შეგროვება ან გადაცემა, რომელიც გამოქვეყნებულია მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით ან სხვა წყაროში. ამგვარ ინფორმაციად იურიდიულ ლიტერატურაში თელიან გამოუქვეყნებელ ცნობებს ნავთობის მარაგზე, ცალკეულ სამხედრო საწარმოთა საწარმოო სიმძლავრეზე, მისასვლელი გზების, რკინიგზის, აეროდრომისა და სხვა სტრატეგიული ნაგებობების შესახებ გეგმებსა და სქემებს და სხვა.

ჯაშუშობის დისპოზიციის მიხედვით შეიძლება განვასხვაოთ ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ორი სახე:

1. უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან მათი წარმომადგენლისათვის საქართველოს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტის, ნივთის, ცნობის ან სხვაგვარი მონაცემის შეგროვება, შენახვა ან გადაცემა ან გამოძალვა, ან გატაცება, მათთვის გადაცემის მიზნით. ამგვარ ქმედებას შეიძლება აღვილი ჰქონდეს როგორც უცხოეთის დაზვერვის დავალებით, ისე საკუთარი ინიციატივით.

2. საქართველოს ინტერესის საზიანოდ უცხო ქვეყნის დაზვერვის ან უცხოეთის ორგანიზაციის დავალებით სხვა ინფორმაციის შეგროვება ან გადაცემა.

ამგვარი დაყოფის კრიტერიუმს წარმოადგენს ინფორმაციის ხასიათი (მნიშვნელობა) და არა საქმიანობის სფერო, რომელსაც ის ეხება (თავდაცვა, ეკონომიკა, საგარეო ურთიერთობა, სახელმწიფო უშიშროება და მართლწესრიგი და ა.შ.), ვინაიდან საქმიანობის ამა თუ იმ სფეროში შესაძლებელია იყოს როგორც სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ცნობები, ისე სხვა ინფორმაცია, რომელიც არ წარმოადგენს სახელმწიფოს საიდუმლოს.

ჯაშუშობის პირველი სახის ობიექტური მხარე გამოიხატება ისეთ ქმედებებში, როგორიცაა სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ნივთის, დოკუმენტის, ცნობის ან სხვაგვარი მონაცემის შეგროვება, შენახვა, გადაცემა, გამოძალვა ან გატაცება.

შეგროვება გულისხმობს ინფორმაციის მოპოვებას პირადი დაკვირვებით, გამოკითხვით, მიყურადებით, ფოტოგრაფირებით, ვიდეოგადაღებით, აუდიოჩანაწერით, ჩანახატებით და ა.შ.

შენახვა ნიშნავს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის (დოკუმენტის, ნივთის, ცნობის ან სხვა მონაცემის) ფლობას იმგვარად, რომ უზრუნველყოფილ იქნეს ინფორმაციის უსაფრთხოება (დაცვა) და უცვლელობა მისი შემდგომი გადაცემისას. ინფორმაციის შენახვა შეიძლება როგორც მის მოპოვებელთან, ისე სხვა პირთან, როგორც შენობა-ნაგებობაში, ისე სხვა ადგილას (ბაღში, ტყეში და ა.შ.).

გადაცემა გულისხმობს ინფორმაციის შეტყობინებას ადრესატისათვის ნებისმიერი ხერხის გამოყენებით — ზეპირსიტყვიერად, წერილობით, ტელეფონით, ფაქსით, რადიოთი და ა.შ.

გამოძალვა გულისხმობს ინფორმაციის მოპოვებას მისი მფლობელის მიმართ ძალადობის გამოყენების, მისი ქონების განადგურების ან დაზიანების მუქარით, ასევე სახელგამტეხი ან სხვა ისეთი ცნობის

გახმაურების მუქარით, რამაც შეიძლება არსებითად დააზიანოს მისი უფლებები. მაშასადამე, გამოძალვის დროს ინფორმაციის მიღების ხე-რხი არის მანტაუი.

გატაცება ნიშნავს სახელმწიფო საიდუმლოების მფლობელისაგან ინფორმაციის უკანონო ამოღებას. ეს შეიძლება მოხდეს ფარულად ან აშკარად, ძალადობის გამოყენებით ან მოტყუებით.

დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის საკმარისია კანონში მოთხოვნილი ერთ-ერთი ქმედების ჩადენა. მაშასადამე, ჯაშუშობის პირველი სახე დამთავრებულად ითვლება სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ნიუთის, დოკუმენტის, ცნობის ან სხვაგვარი მონაცემის შეგროვების, შენახვის, გადაცემის, გამოძალვის ან გატაცების მომენტიდან. კონკრეტული შედეგის დადგომა სახელმწიფოებრივი უშიშროებისათვის საჭირო არ არის, ვინაიდან ფორმალურ დანაშაულთან გვაქვს საქმე.

✓ ჯაშუშობის მეორე სახე ობიექტური მხრივ ხასიათდება საქართველოს ინტერესის საზიანოდ უცხო ქვეყნის დაზვერვის ან უცხოეთის ორგანიზაციის დავალებით სხვა ინფორმაციის შეგროვებაში ან გადაცემაში. კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, არ შეიძლება ჯაშუშობად შეფასდეს სხვა ინფორმაციის შეგროვება ან გადაცემა საკუთარი ინიციატივით. შესაბამისი ნიშნების არსებობისას დამნაშავემ ამ შემთხვევაში შეიძლება პასუხი აგოს უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის მტრულ საქმიანობაში დახმარებისათვის (მუხლი 319-ე). ჯაშუშობის ეს სახეც დანაშაულის ფორმალურ შემადგენლობას ქმნის და მისი დამთავრებულად ცნობისათვის საკმარისია, რომ სხვა ინფორმაციის შეგროვება ან გადაცემა მოხდეს უცხო ქვეყნის დაზვერვის ან უცხოეთის ორგანიზაციის დავალებით.

✓ ჯაშუშობისათვის პასუხისმგებლობა მძიმდება, თუ ის ჩადენილია ომიანობის ან შეიარაღებული კონფლიქტის დროს ან რამაც საქართველოს ინტერესისათვის მძიმე შედეგი გამოიწვია. მძიმე შედეგი ფაქტის საკითხია და მას სასამართლო დაადგენს კონკრეტულ შემთხვევაში. ეს შეიძლება გამოიხატოს დამარცხებაში, ადამიანთა მსხვერპლში, დიდ მატერიალურ ზარალში და ა.შ.

ამ მუხლით ჯაშუშობის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ უცხოელი ან მოქალაქეობის არმქონე პირი, ვინაიდან თუ ჯაშუშობას საქართველოს მოქალაქე ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი ჩაიდენს, მაშინ ის სახელმწიფოს მოღალატე იქნება.

ჯამუშობის სუბიექტური შემადგენლობა

ჯამუშობა პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. მის სუბიექტს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების ფაქტობრივი გარემოებები, მოსალოდნელი ზიანი საქართველოს სახელმწიფო ინტერესებისათვის და სურს ეს შედეგი, ან ითვალისწინებს ასეთი შედეგის დადგომის გარდუვალობას. ქმედების მოტივი და მიზანი სხვადასხვა შეიძლება იყოს და ისინი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენენ. იურიდიულ ლიტერატურაში აღნიშნულია, რომ ხშირად ჯამუშური საქმიანობის მოტივს ანგარება წარმოადგენს, ვინაიდან ჯამუშობა – ეს ჩვეულებრივ კადრის მზიკერაგების პროფესიული საქმიანობაა, რომელიც კარგად ნაზღაურდება.

ჯამუშობა უნდა გავმიჯნოთ სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემისაგან (313-ე მუხლი). მართალია, ისინი ნაწილობრივ ემსგავსებიან დანაშაულის საგნითა და ინფორმაციის მიწოდების ადრესატით, მაგრამ 313-ე მუხლში ლაპარაკია მხოლოდ სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემაზე, ხოლო ჯამუშობის დროს მოპოვებული ინფორმაცია, სახელმწიფო საიდუმლოების გარდა, სხვა ხასიათის მონაცემებსაც შეიძლება შეიცავდეს; გარდა ამისა, სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა ხდება იმ პირის მიერ, ვინც ასეთი საიდუმლოება იცოდა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო, ან ვისაც ის გაანდეს განსაკუთრებულ გარემოებასთან დაკავშირებით. ხოლო ჯამუშოში სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველ თუ სხვაგვარ ინფორმაციას სხვადასხვა ხერხით აგროვებს. აქედან გამომდინარე, სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემის განზრახვა პირს მას შემდეგ შეიძლება წარმოეშვას, როდესაც იგი მართლზომიერად დაეუფლება ამ ცნობებს, ხოლო ჯამუშოში სპეციალურად აგროვებს მონაცემებს უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან მათი წარმომადგენლისათვის გადასაცემად.

მუხლი 315. შემთქმულება ან ამავსება

საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების

ძალაღობით შესაცვლელად

1. შემთქმულება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალაღობით შესაცვლელად, სახელმწიფო ხელისუფლების დასამხობად ან ხელში ჩასაგდებად, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე.

2. ამბოხება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალა-

დობით შესაცვლელად, სახელმწიფო ხელისუფლების დასამზობად ან ხელში ჩასაგდებად, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდიდან თხუთმეტ წლამდე.

3. ამ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან ოც წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისამართლებრივი დაცვის ობიექტს წარმოადგენს საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ის საფუძვლები, რომლითაც განმტკიცებულია სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოთა შექმნისა და ფუნქციონირების წესი.

კონსტიტუციური წყობილების ფუძემდებლური პრინციპები ჩამოყალიბებულია საქართველოს კონსტიტუციის პირველ თავში. მასში განსაზღვრულია საქართველოს სახელმწიფოს პოლიტიკური წყობილების ფორმა — დემოკრატიული რესპუბლიკა; დადგენილია საქართველოს სახელმწიფოებრივი სუვერენიტეტის ფარგლები; განმტკიცებულია ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი. საქართველოში სახელმწიფო ხელისუფლების წყაროდ აღიარებულია ხალხი, რომელიც თავის ძალაუფლებას ახორციელებს რეფერენდუმის, უშუალო დემოკრატიის სხვა ფორმებისა და თავისი წარმომადგენლების მეშვეობით. კონსტიტუციის მეხუთე მუხლი იმპერატიულად აცხადებს, რომ არავის არა აქვს უფლება მიითვისოს ან უკანონოდ მოიპოვოს ხელისუფლება.

ხელისუფლებაში არაკონსტიტუციურად მოსვლის ნებისმიერი გზა მართლსაწინააღმდეგოა, მით უფრო ისეთი გზით, როგორიც შეთქმულება ან ამბოხებაა. ამიტომაც ეს დანაშაული სერიოზულ საფრთხეს წარმოადგენს ქვეყნის შიდა სტაბილურობისათვის.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტთან დაკავშირებით გარკვეული აზრთა სხვადასხვაობა შეიქმნა საბჭოურ სინამდვილეში, რაც ძირითადად გამოწვეული იყო სამშობლოს ღალატის (სსკ 65-ე მუხლი) მაშინდელი რედაქციით; კერძოდ, იქ დანაშაულის ობიექტად ითვლებოდა სახელმწიფოს საგარეო უშიშროება, შეთქმულებს კი შესაძლოა ქვეყნის გარეშე ძალებთან ყოველგვარი კავშირის გარეშე ემოქმედათ და ქვეყნის შიდა უშიშროებისათვის შეექმნათ საფრთხე. ამგვარი ქმედება

კი ვერ თავსდებოდა დანაშაულის შემადგენლობის ძველ კონსტრუქციაში. ამის ნათელი მაგალითია ის სირთულეები, რაც ახლდა რუსეთში 1991 წლის აგვისტოს ცნობილი მოვლენების ორგანიზატორების მოქმედებათა კვალიფიკაციას. შეთქმულებს არ უცდიათ დახმარების გაწევა უცხო სახელმწიფოსათვის საბჭოთა კავშირის წინააღმდეგ მტრულ საქმიანობაში; პირიქით, შეთქმულთა მიზანი სსრ კავშირის რეანიმაცია და გადარჩენა იყო. ამ საქმის იურიდიულმა კრაზმა რუსეთის კანონმდებელს უბიძგა ცალკე შემადგენლობად გამოეყო ამგვარი ქმედება.

რაც შეეხება საქართველოს, სსკ 315-ე მუხლის დღევანდელი რედაქციიდან გამომდინარე, ჩვენი სამართალშემფარდებლები ამგვარი პრობლემის წინაშე არ აღმოჩნდებიან. მით უფრო, რომ თუ წარსულში შეთქმულება და ამბოხება ერთ-ერთ გამოუკვლეველ საკითხს წარმოადგენდა თეორიაში და არც პრაქტიკა არსებობდა მის შესახებ. სამწუხაროდ, დღეს ჩვენი ქვეყანა სახელმწიფო ხელისუფლების ძალადობით დამხობის, შეთქმულებისა და ამბოხების პრაქტიკული შემთხვევების მომსწრეც არის, რაზეც მეტყველებს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს საგამოძიებო სამსახურის მონაცემები.

ამრიგად, კონსტიტუციური წყობილების საფუძვლების ხელყოფამ შესაძლებელია საფრთხე შეუქმნას როგორც ქვეყნის საგარეო უშიშროებას, ისე შიდა სტაბილურობას, ამიტომ, ვფიქრობთ, ამ დანაშაულის ობიექტი მომავალში საკამათო აღარ უნდა გახდეს.

განსახილველ დანაშაულში ქმედების ორ სხვადასხვა ობიექტურ შემადგენლობაზეა საუბარი, სახელდობრ, შეთქმულებასა და ამბოხებაზე, 315-ე მუხლის პირველი ნაწილი ეხება შეთქმულებას საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად, სახელმწიფო ხელისუფლების დასამხობად ან ხელში ჩასაგდებად. კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, შეთქმულება ობიექტურად შეიძლება გამოიხატოს შემდეგი სახის მოქმედებებში: ა) შეთქმულება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად; ბ) შეთქმულება—სახელმწიფო ხელისუფლების დასამხობად; გ) შეთქმულება სახელმწიფო ხელისუფლების ხელში ჩასაგდებად.

თვით შეთქმულების ცნება, პრაქტიკის არარსებობის გამო, იურიდიულ ლიტერატურაში აზრთა სხვადასხვაობას იწვევდა. ერთნი მას ანტისახელმწიფოებრივი ორგანიზაციის ნაირსახეობად თვლიდნენ, მეორენი შეთქმულებაში გულისხმობდნენ ორი ან მეტი პირის შეთანხმებას,

ერთობლივ საქმიანობას სახელმწიფო ხელისუფლების დასამზობად და ძალაუფლების ხელში ჩასაგდებად. ამრიგად, შეთქმულების ნიშნებად თვლიან: ორი ან მეტი პირის არსებობას, მათ შორის შეთანხმებას ერთობლივი საქმიანობის შესახებ, ცენტრში ან ადგილებზე სახელმწიფო ხელისუფლების ხელში ჩაგდების მიზნით. დანაშაული დამთავრებულია შეთქმულების მონაწილე პირთა ჯგუფის შეთანხმების მომენტიდან¹

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის მიხედვით შეთქმულება არის ეისივე წინააღმდეგ მიმართული პოლიტიკური ან სხვა ხასიათის საიდუმლო შეთანხმება.²

კანონის ისტორიული, სისტემატიკური (სისტემური) თუ ლოგიკური ახსნა-განმარტება საფუძველს გვაძლევს ვიფიქროთ, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 315-ე მუხლის დისპოზიციის მიხედვით შეთქმულება გულისხმობს საქართველოს ხელისუფლებაში პოლიტიკური პარტიების, მოძრაობებისა და სხვა პოლიტიკური ძალების არაკონსტიტუციური გზით მოსვლის მცდელობას. ეს გზა ძალადობის გზაა, ეინაიდან კანონი ქმედების ობიექტური მხარის სავალდებულო ნიშნად თვლის ძალადობას. ამ შემთხვევაში ფორმალურ დანაშაულთან გვაქვს საქმე და შეთქმულება დამთავრებულია პირთა ჯგუფის საიდუმლო შეთანხმების მომენტიდან. შეთქმულთა სამოქმედო პროგრამა შესაძლებელია გულისხმობდეს კანონიერი ხელისუფლების წარმომადგენელთა მიმართ ისეთი ძალმომრეობითი მოქმედების განხორციელებას, როგორიცაა დაპატიმრება, იძულებითი ფიზიკური იზოლაცია, ინტერნირება და ა.შ. ეს მოქმედებები შეიძლება ატარებდეს ლოკალურ ან ფართომასშტაბიან ხასიათს და მიმართული იყოს ხელისუფლების ყველა შტოს წინააღმდეგ. შეთქმულთა მოქმედება შეიძლება მოიცავდეს, ასევე კანონიერი ხელისუფლების წინააღმდეგ შეიარაღებული გამოსვლის გეგმის შემუშავებას, საპროგრამო დოკუმენტების მომზადებას ხალხის გასაერთიანებლად, ორგანიზაციული სტრუქტურის შექმნას შეიარაღებული მოქმედებისათვის და მისთ. ცხადია, რომ სახელმწიფო ხელისუფლების დასამზობად ან ხელში ჩასაგდებად ანდა კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად უფრო რადიკალური მოქმედებაა საჭირო, როგორცაა შეიარაღებული აჯანყება, სამხედრო გადატრიალება და სხვა.

¹ იხ. Ответственность за государственные преступления. М., 1988, с. 40. წულაია ზ. სისხლის სამართალი (განაკუთრებული ნაწილი). თბ. 1996 გვ. 45.

² ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ა. ჩიქაბავას რედაქციით, თბ., 1962.

ეს უკვე ამბობებაა, რომელზეც ლაპარაკია 315-ე მუხლის მეორე ნაწილში.

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის თანახმად, ამბობება არის აჯანყება – მასობრივი შეიარაღებული გამოსვლა ვისიმე ან რისიმე წინააღმდეგ.¹

მამასადამე, ამბობებაში უნდა ვიგულისხმოთ ღრგანიზებული შეიარაღებული გამოსვლა კანონიერი ხელისუფლების წინააღმდეგ. თუ შეთქმულება მხოლოდ საიდუმლო შეთანხმებაა ძალისმიერი გზით კანონიერი ხელისუფლების დასამხობად და ძალაუფლების ხელში ჩასაგდებად, ამბობება – ამ შეთანხმების რეალიზაციის დაწყებაა. ეს შეიძლება გამოიხატოს ხელისუფლებისადმი შეიარაღებულ დაპირისპირებაში, ძალადობაში კანონიერი ხელისუფლების წარმომადგენელთა მიმართ, სამთავრობო დაწესებულებათა ძალით დაკავებაში, სატრანსპორტო და კავშირგაბმულობის კვანძების, მასობრივი ინფორმაციის (მაუწყებლობის) საშუალებების ხელში ჩაგდებაში, ბლოკირებაში, ბარიკადების აღმართვაში და ა.შ. დანაშაული დამთავრებულად უნდა ჩაითვალოს კანონიერი ხელისუფლებისადმი ამბობებულთა შეიარაღებული დაპირისპირების მომენტიდან, იმისაგან დამოუკიდებლად, მიღწეულია თუ არა მიზანი (თუმცა გამარჯვებულს ვეღარც გაასამართლებენ).

ამბობების დროს გამოყენებული ძალადობა არ მოიცავს ადამიანის სიცოცხლის განზრახ მოსპობას, ამიტომ თუ ასეთ ფაქტს ექნება ადგილი, მას დამატებით დასჭირდება კვალიფიკაცია მკვლელობისათვის, ხოლო თუ დაზარალებული პოლიტიკური თანამდებობის პირია ან მისი ოჯახის წევრი – მაშინ სისხლის სამართლის კოდექსის 325-ე მუხლით – საქართველოს პოლიტიკური თანამდებობის პირზე თავდასხმა. არ არის გამორიცხული ერთობლიობა სხვა დანაშაულთანაც.

ცხადია, წარმოდგენილია ამბობი მავნე შედეგის გარეშე, ამიტომაც კანონმდებელი ამბობების დამამძიმებელ გარემოებად 315-ე მუხლის მესამე ნაწილში ითვალისწინებს ადამიანის სიცოცხლის მოსპობას ან სხვა მძიმე შედეგს. ამ უკანასკნელს კანონი არ აკონკრეტებს და მას სასამართლოს პრეროგატივად ტოვებს, საქმის ფაქტობრივი გარემოებების მიხედვით. ამგვარი მძიმე შედეგი შეიძლება იყოს მოსახლეობის პანიკა, დესტაბილიზაცია ქვეყანაში და სხვ.

315-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტურ შემადგენ-

¹ ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, ა. ჩიქოვას რედაქციით, თბ., 1962.

ლობასთან დაკავშირებით ისიც უნდა ითქვას, რომ ალბათ ლოგიკური იქნებოდა დანაშაულის ობიექტური მხარის გადმოსაცემად მოქმედებათა ამგვარი თანმიმდევრობა — ქმედება (შეთქმულება ან ამბოხება) ჯერ სახელმწიფო ხელისუფლების დასამხობად ან ხელში ჩასაგდებად და შემდეგ კონსტიტუციური წყობილების შესაცვლელად, ვინაიდან ძალაუფლების ხელში აღებად, კონსტიტუციური წყობილების შეცვლაზე ლაპარაკი შეუძლებელია.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი შერაცხადი, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული პირი. იგი შეიძლება იყოს შეთქმულების ან ამბოხების ორგანიზატორი ან აქტიური მონაწილე როგორც ლეგიტიმური ხელისუფლების წარმომადგენელი, ისე სხვა პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

რაც შეეხება განსახილველ ქმედებათა სუბიექტურ შემადგენლობას, როგორც შეთქმულება, ისე ამბოხება პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება. შეთქმულების თუ ამბოხების მონაწილენი მიზნად ისახევენ საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლას, ან სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობას ანდა მის ხელში ჩაგდებას.

შეთქმულების მიზანთან დაკავშირებით ასევე აზრთა სხვადასხვაობა იყო ლიტერატურაში, რაც ისევ და ისევ ძველი სისხლის სამართლის კოდექსის 61-ე მუხლს უკავშირდება; კერძოდ, აღნიშნული მუხლით შეთქმულება მიზნად ისახავდა მხოლოდ სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობასა და ძალაუფლების ხელში ჩაგდებას. კანონის ამგვარმა ფორმულირებამ აზრთა სხვადასხვაობა წარმოშვა შეთქმულების მიზანთან დაკავშირებით. ავტორთა ერთი ნაწილი თვლიდა, რომ ხელისუფლების დამხობა და ძალაუფლების ხელში ჩაგდება თვითმიზანი კი არ არის, არამედ მიზნად ისახავს არსებული კონსტიტუციური წყობილების შეცვლას სხვა საზოგადოებრივი და სახელმწიფოებრივი წესწყობილებით. მაგალითად, კონსტიტუციური წყობილების შეცვლა შეიძლება გამოიხატოს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოთა სტრუქტურის შეცვლაში, ხელისუფლების არსებული კონსტიტუციური ინსტიტუტების გაუქმებასა და ახალი ინსტიტუტების შემოღებაში, რაც გათვალისწინებული არ არის კონსტიტუციით და მისთ, ცხადია, ამგვარი რამ შესაძლებელი იყო კანონის ძველი რედაქციით, მაგრამ ეს არ იყო შეთქმულთა მოქმედების ერთადერთი მიზანი, კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, მათ

შეიძლება უცვლელად შეენარჩუნებინათ ქვეყნის კონსტიტუციური წყობილება, მაგრამ შეეცვალათ მმართველი ძალა – თვლიდნენ მეორენი.

315-ე მუხლის დღევანდელი რედაქციიდან გამომდინარე, შეთქმულება ან ამბოხება შეიძლება მიზნად ისახავდეს როგორც საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლას, ისე მის დამხობას ან ხელში ჩაგდებას კონსტიტუციური წყობილების შეცვლის გარეშე.

შეთქმულების ან ამბოხების მოტივი სხვადასხვა შეიძლება იყოს: პოლიტიკური, მაგალითად, იდეური დაპირისპირება არსებული ხელისუფლებისადმი, ნაციონალისტური, კარიერისტული და სხვ. ისინი კვალ-ფიკაციაზე გავლენას არ ახდენენ.¹

შეთქმულება და ამბოხება მძიმე დანაშაულს წარმოადგენს კონტინენტური ევროპის ქვეყნების კანონმდებლობითაც, მაგალითად, საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსში შეთქმულების ან ამბოხების რამდენიმე შემადგენლობაა (მუხლი 412-1-2, 42-3-6) და საკმაოდ მკაცრად ისჯება.

მუხლი 316. სამხედრო ხელმძღვანელობის უკანონოდ ხელში ჩაგდება ან კანონიერი ხელისუფლებისადმი დაუმორჩილებლობა

1. სამხედრო ხელმძღვანელობის უკანონოდ ხელში ჩაგდება, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან რვა წლამდე.
2. სამხედრო ხელმძღვანელის მიერ უკანონოდ სამხედრო ძალის ან ტექნიკის გადაადგილება, თავმოყრა ან დისლოკაციის ადგილის შეცვლა, ანდა კანონიერი ხელისუფლებისადმი სხვაგვარი დაუმორჩილებლობა, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ათ წლამდე.

¹ საქართველოს 'ამართლადმყოფი ორგანოების პრაქტიკაში უკვე ქონდა ადგილი შეთქმულების ფორმით სახელმწიფო ღალატის გამოვლენის ფაქტებს. ასე მაგალითად, საქართველოს სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროს მიერ 1995 წელს გამოვლენილ იქნა შეთქმულთა ჯგუფი გ. გულაშვილისა და მის თანამზარაველთა შემადგენლობით. მათ ჩამოაყალიბეს ანტისახელმწიფოებრივი (ტერორისტული) ორგანიზაცია, რომელიც მიზნად ისახავდა საქართველოს სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობასა და ძალაუფლების ხელში ჩაგდებას. შეთქმულებს განზრახული ჰქონდათ საქართველოს პარლამენტისა და ტელევიზიის შენობების შეიარაღებული გზით დაკავება, რისთვისაც შეშუშავებული ჰქონდათ სათანადო გეგმა და სქემა; შეთქმულთა გეგმა ასევე მოიცავდა სახელმწიფოს მეთაურის დატყვევებას და საჭიროების შემთხვევაში მის ფიზიკურ ლიკვიდაციას. შეთქმულების წარმატებლობის შემთხვევაში, იმავე გეგმის მიხედვით, გათვალისწინებული იყო მონაწილეთა დაქსაქსეა და სხვადასხვა რაიონში გაძარცვა. საბედნიეროდ, ეს შეთქმულება დროულად იქნა გამოვლენილი და აღკვეთილი.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ომიანობის, შეიარაღებული კონფლიქტის, საგანგებო მდგომარეობის ან მასობრივი არეულობის დროს, ანდა რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან თხუთმეტ წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი საქართველოს თავდაცვისუნარიანობა და სახელმწიფოებრივი უშიშროებაა.

ამ საკანონმდებლო ნოველის შექმნის იდეა აღებულია საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსიდან (მუხლი 412-7). ძველი სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ამგვარ დანაშაულს არ იცნობდა. ჩვენს ქვეყანაში განვითარებულმა პოლიტიკურმა პროცესებმა და მოვლენებმა დაგვანახა ამგვარ ქმედებათა შესაძლებლობა და მისი საშიშროება დემოკრატიული რესპუბლიკის ინსტიტუტებისათვის.

დანაშაულის ობიექტური მხარე 316-ე მუხლის პირველი ნაწილით გამოიხატება სამხედრო ხელმძღვანელობის უკანონოდ ხელში ჩაგდებაში. ეს არის კონსტიტუციისა და სხვა ნორმატიული აქტების საწინააღმდეგო ქმედება, რომელიც განსაზღვრავს სამხედრო ძალების ხელმძღვანელობისა და დაქვემდებარების წესს საქართველოში¹. კონსტიტუციის თანახმად საქართველოს პრეზიდენტი არის საქართველოს სამხედრო ძალების უმაღლესი მთავარსარდალი. იგი ამტკიცებს სამხედრო ძალების სტრუქტურას, ნიშნავს და გადააყენებს მხედარომთავრებს.

საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო, საქართველოს შეიარაღებული ძალების მართვის ორგანოა და პასუხისმგებელია მათზე დაკისრებული თავდაცვითი ამოცანების შესრულებაზე.

უფრო დეტალურად საქართველოს შეიარაღებული ძალების მართვის, ხელმძღვანელობისა და დაქვემდებარების წესი რეგლამენტირებულია ისეთი კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტებით როგორიცაა: საქართველოს შეიარაღებული ძალების შინაგანი სამსახურის წესდება, საქართველოს შინაგანი ჯარის წესდება და სხვ.

დანაშაული ფორმალურია და დამთავრებულად ჩაითვლება სამხედრო ხელმძღვანელობის უკანონოდ ხელში ჩაგდების მომენტიდან.

¹ კანონი საქართველოს თავდაცვის შესახებ, კანონი საომარი მდგომარეობის შესახებ, კანონი საგანგებო მდგომარეობის შესახებ, საქართველოს შეიარაღებული ძალების შინაგანი სამსახურის წესდება და სხვა.

316-ე მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს სამხედრო ხელმძღვანელის მიერ უკანონოდ სამხედრო ძალის ან ტექნიკის გადაადგილებას, თავმოყრას ან დისლოკაციის ადგილის შეცვლას ანდა კანონიერი ხელისუფლებისადმი სხვაგვარ დაუმორჩილებლობას.

სამხედრო ძალის ან ტექნიკის გადაადგილების ან დისლოკაციის ადგილის შეცვლის წესი რეგლამენტირებულია თავდაცვის სამინისტროს შესაბამისი საუწყებო ნორმატიული აქტებით. ამიტომ ამ ქმედებათა უკანონობა ხსენებულ ნორმატივებთან შესაბამისობით უნდა დადგინდეს. რაც შეეხება ხელისუფლებისადმი სხვაგვარ დაუმორჩილებლობას, აქ კანონმდებელი უფრო ზოგად აზრს დებს, მასში შეიძლება ვიგულისხმოთ უარი იარაღის ჩაბარებაზე, დისლოკაციის ადგილზე დაბრუნებაზე და მისთ.

316-ე მუხლის მესამე ნაწილში გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებები, სახელდობრ, პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებულ ქმედებათა ჩადენა ომიანობის დროს, შეიარაღებული კონფლიქტის, საგანგებო მდგომარეობის ან მასობრივი არეულობის დროს ანდა აღნიშნული ქმედებებით მძიმე შედეგის გამოწვევა.

საომარი და საგანგებო მდგომარეობის ასახსნელად უნდა მიემართოს 1997 წლის 31 ოქტომბრის საქართველოს კანონს „საომარი მდგომარეობის შესახებ“ და 1997 წლის 17 ოქტომბრის კანონს „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“.

მასობრივ არეულობაში იგულისხმება ადამიანთა განუსაზღვრელი რაოდენობის (ბრბოს) მოქმედება, რომელიც ხასიათდება აგრესიულობით, ემოციურობით, ხელისუფლების წარმომადგენლისადმი დაუმორჩილებლობით, წინააღმდეგობის გაწევით და სხვა (მუხლი 225-ე).

მძიმე შედეგს კანონმდებელი არ აკონკრეტებს, მას საქმის კონკრეტული გარემოების მიხედვით სასამართლო დაადგენს.

ქმედების სუბიექტი, 316-ე მუხლის პირველი ნაწილით, ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ფიზიკური პირია, ხოლო მეორე ნაწილით – სამხედრო ხელმძღვანელი. ფაქტობრივად ამგვარი ქმედების ჩადენა მხოლოდ სამხედრო ხელმძღვანელებს ან ძალოვანი სამინისტროების დიდმოხელეებს ხელეწიფებათ. თუმცა არც გამონაკლისია გამორიცხული.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, დანაშაული

განზრახია. კანონი მოტივსა და მიზანს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს; მაგრამ მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ თუ 316-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება მიზნად ისახავს საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლას, სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობას ან ხელში ჩაგდებას, მაშინ საქმე გვექნება ამბოხებასთან. გამოდის, რომ ამ დანაშაულის მოტივი ძირითადად შეიძლება იყოს არასწორად გაგებული სახელმწიფო ინტერესი, კარიერიზმი, ამბიციურობა და სხვა პირადი მოტივები.

მუხლი 317. მოწოდება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლისა ან სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობისაკენ

საქვეყნოდ მოწოდება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლისა ან სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობისაკენ, ანდა ასეთი მოწოდების შემცველი მასალის გავრცელება, აგრეთვე ამავე მიზნით შეიარაღებისაკენ მოწოდება, —

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტს წარმოადგენს კონსტიტუციის მეხუთე მუხლით დადგენილი საქართველოს პოლიტიკური სისტემა, მისი შემადგენელი კონსტიტუციური ორგანოების ნორმალური ფუნქციონირება.

ობიექტურად დანაშაული გამოიხატება შემდეგი სახის ქმედებაში:

ა) საქვეყნოდ მოწოდება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლისაკენ.

ბ) მოწოდება სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობისაკენ;

გ) ასეთი მოწოდების შემცველი მასალების გავრცელება;

დ) ამავე მიზნით შეიარაღებისაკენ მოწოდება.

კონსტიტუციური წყობილებისა და მისი შეცვლის არსზე უკვე ვისაუბრეთ 315-ე მუხლის კომენტარში. რაც შეეხება მოწოდების საქვეყნობას, ზგი ხასიათდება იმით, რომ მოწოდება მიმართულია ადამიანთა ფართო წრეზე — მასაზე, რადგანაც მიზნად ისახავს ადამიანთა ჩაბმას მასობრივ გამოსვლებში კანონიერი ხელისუფლების წინააღმდეგ. საქვეყ-

ნოობა ნიშნავს იმასაც, რომ მოწოდება ატარებს აშკარა, ადვილად გასაგებ ხასიათს, ადამიანები უნდა აღიქვამდნენ მოწოდებათა შინაარსს. კონკრეტულ შემთხვევაში ატარებდა თუ არა მოწოდება საქვეყნო ხასიათს, სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს ქმედების ჩადენის ადგილის, დროის, ვითარებისა და სხვა გარემოებათა მხედველობაში მიღებით.

ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონით მოწოდება არის მიმართვა რაიმე მნიშვნელოვანი საქმის შესასრულებლად; ფართო მასების წინაშე დასახული სახელმძღვანელო იდეა, მოკლედ, სხარტად გამოთქმული ამოცანა, ლოზუნგი.¹ ამრიგად, მოწოდება ეს არის ადამიანის ცნობიერებასა და ნებისყოფაზე ზემოქმედების ისეთი ფორმა, რომლის დროსაც ადამიანთა ქცევის წარმართვა ხდება გარკვეულ კალაპოტში სასურველი მიმართულებით. მოცემულ შემთხვევაში მოწოდებას აქვს ერთი მიზანი — გააერთიანოს ადამიანები და წარმართოს მათი ძალისხმევა კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლისა ან სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობისაკენ.

მოწოდება შეიძლება ატარებდეს ზეპირ (მაგალითად, მოწოდება შეკრებაზე, მიტინგზე), წერილობით (პროკლამაციები, პლაკატები) და სხვა ხასიათს. მაგალითად, მოწოდება მასობრივი მაუწყებლობის საშუალების გამოყენებით.

ანტიკონსტიტუციური მოწოდების შემცველი მასალების გავრცელებაში იგულისხმება მოქალაქეთათვის მათი გაცნობის ყოველგვარი ხერხი — ფოსტით გაგზავნა, კედელზე გაკერა, ტელევიზიისა და მასობრივი ინფორმაციის სხვა საშუალების გამოყენება.

საჭიროა ხაზგასმით აღინიშნოს, რომ ობიექტური მხარის სავალდებულო ნიშანია კანონში მითითებულ ქმედათა ძალადობის ხერხით ჩადენა, კანონი დასჯადად აცხადებს არა უბრალოდ საქვეყნოდ მოწოდებას ან კიდევ პოლიტიკური გზით (საშუალებით) საქვეყნოდ მოწოდებას საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების შეცვლისაკენ, არამედ საქვეყნოდ მოწოდებას საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლისა ან სახელმწიფო ხელისუფლების ძალადობით დამხობისაკენ. თუ ამ უკანასკნელი აზრით არ გავიგეთ ობიექტური მხარის ეს ნიშანი, მაშინ ეს მუხლი დაემსგავსება ავადმოსაგონარ „ანტისაბჭოთა აგიტაცია-პროპაგანდას“ და მაშინ უნდა აგვეკრძალა ოპოზიციაში მყოფი პოლიტიკური პარტიების საქმიანობა, რომლებიც მხოლოდ მშვიდობიანი, პოლი-

¹ უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, მჭაბაშვილის მიერ შედგენილი, თბ., 1989.

ტიკური მეთოდებით მოუწოდებენ მასებს არსებული ხელისუფლების შეცვლისაკენ (მაგალითად, მომავალ არჩევნებში არსებული ხელისუფლების დამარცხებისაკენ საჩქევნოდ მოწოდება). დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და დამთავრებულად ჩაითვლება კანონში მითითებული ერთ-ერთი მოქმედების განხორციელების მომენტიდან, იმისგან დამოუკიდებლად, მოახდინა თუ არა ამ მოწოდებამ ზემოქმედება ადამიანებზე.

პასუხისმგებლობის სუბიექტი ზოგადია, ნებისმიერი 14 წელს მიღწეული ფიზიკური პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას – ის პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. დისპოზიციაში ხაზგასმულია ქმედების ისეთი სუბიექტური ელემენტი, როგორიცაა მიზანი, კერძოდ, კანონში მითითებული ქმედება (მოწოდება) მიზნად ისახავს საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლას ან სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობას, ამავე მიზნით ხდება ასეთივე შინაარსის შეძცველი მასალის გავრცელება ანდა შეიარაღებისაკენ მოწოდება. მოტივი სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს – შურისძიება, საქართველოსა და მისი ხელისუფლების სიბუღილე, იდეური დაპირისპირება ლეგიტიმურ ხელისუფლებასთან, კარიერიზმი და ა.შ.

განხილული დანაშაულის მოსწრებულ პრაქტიკულ მაგალითად მოაქვთ ლიტერატურაში 1992 წლის 24 ივნისს პირთა ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ტელევიზიის შენობის აღება და საჯარო მოწოდება ეთერში შეიარაღებისა და არსებული ხელისუფლების დამხობისაკენ.¹

მუხლი 318. საპოტაში

1. საქართველოს დასუსტების მიზნით სახელმწიფო ან სხვა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ან სამსახურის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შემლა, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

¹ საქართველოს სამართალდამცემა ორგანოებმა სახელმწიფო ხელისუფლების დასამხობად საჩქევნოდ მოწოდებად შეაფასეს მარტილის საარჩევნო ოლქში 1999 წლის 31 ოქტომბერს ორგანიზებული ჯგუფური მოქმედება, რომელიც მიზნად ისახავდა საპარლამენტო არჩევნების „ფი.“-სთვის სასურველი შედეგით დამთავრებას. გამომძიების მონაცემებით, მასობრივი არეულობის ორგანიზატორები და მათი მომხრეები არჩევნებში გამარჯვების მიზნით საჯაროდ მოუწოდებდნენ ხალხს საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების დამხობისა და ძალადობით შეცვლისაკენ შემდეგი სიტყვებით „ძირს ხელისუფლება“, „ძირს ხუნტა“. ამ მიზნით ჯგუფური მოქმედების მონაწილენი რამდენჯერმე შეეცადნენ გამგეობის შენობაში შეჭრას, რაც სამართალდამცემა ორგანოების ძალისხმევით აღკვეთილ იქნა.

2. საქართველოს დასუსტების მიზნით საწარმოს, სატრანსპორტო, კავშირგაბმულობის ან მასობრივი მაუწყებლობის საშუალების, გზის, ნაგებობის, ტექნიკის, დოკუმენტის, დიდი რაოდენობით სტრატეგიული ნედლეულის, მასალის ან პროდუქციის, აგრეთვე მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის დაწესებულების ან ორგანიზაციის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი, საზოგადოებრივი უშიშროების ან წესრიგის დაცვისათვის განკუთვნილი ან სხვა განსაკუთრებული დანიშნულების ობიექტის დაზიანება, მწყობრიდან გამოყვანა ან განადგურება, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან ათ წლამდე.

3. ამ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი აფეთქებით, ცეცხლის წაქიდებით ან სხვა საყოველთაოდ საშიში საშუალებით, აგრეთვე ბირთვული ენერგიის კონტროლიდან გამოყვანა, ებიდემიის ან ეპიზოოტიის გავრცელება, მასობრივი მოწამელა ანდა სხვა ქმედება, რომელმაც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან მისი ჯანმრთელობის დაზიანება გამოიწვია, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან ოც წლამდე ან უფადო თავისუფლების აღკვეთით.

უცხო სიტყვათა ლექსიკონში საბოტაჟს ასეთი განმარტება აქვს — რაიმე ჯაქმის-წინასწარ განზრახვით ჩაფუშვა, მასში მონაწილეობისა-გან თავის არიდებით ან მისი არაკეთილსინდისიერი შესრულებით¹.

დიდი იურიდიული ლექსიკონი საბოტაჟს (ფრანგული სიტყვა Sabotage) განმარტავს როგორც განსაზღვრულ მოვალეობათა შეგნებულად შეუსრულებლობას ან მათ დაუდევრად შესრულებას².

ეს საკანონმდებლო ნოველაც ფრანგული Code penal-ის გავლენით შეიქმნა. თუმცა საფრანგეთის სსკ 411-9 მუხლსა და საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 318-ე მუხლს შორის განსხვავებაც არის. ახალმა საკანონმდებლო კონსტრუქციამ ერთ მუხლში გააერთიანა 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული მავნებლობა და დივერსია³.

¹ უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, მ. ჭაბაშვილის მიერ შედგენილი, თბ., 1989.

² Ботаникои юридический словарь. М., 1997.

³ 318-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების შემადგენლობის კონსტრუქციის აგებისას მხედველობაში იქნა მიღებული გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსის 87-ე და 88-ე პარაგრაფები, რომლებიც საბოტაჟის აქტებს ითვალისწინებენ.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია საქართველოს ეკონომიკური საფუძვლები, ასევე სახელმწიფო ან სხვა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ან სამსახურის ნორმალური ფუნქციონირება სახელმწიფოებრივი ცხოვრების პრაქტიკულად ნებისმიერ სფეროში, ურომლისოდაც შეიძლება საფრთხე შეექმნას ქვეყნის, მისი მოსახლეობის სასიცოცხლო ინტერესებს. დამატებითი ობიექტია ადამიანთა სიცოცხლე და ჯანმრთელობა.

სახალხო მეურნეობის ყველა დარგის შეთანხმებულ და შეუფერხებელ მუშაობას დიდი მნიშვნელობა აქვს, უპირველეს ყოვლისა, ქვეყნის ეკონომიკური ინტერესებისათვის, მისი როგორც ერთიანი სამეურნეო კომპლექსის ფუნქციონირებისათვის. საბოტაჟმა შეიძლება გამოიწვიოს მეურნეობის ცალკეული დარგების საქმიანობის დეზორგანიზაცია, მათი საქმიანობის შეჩერება, საწარმოთა გაკოტრება და ა.შ. მან შეიძლება უარყოფითი გავლენა მოახდინოს წარმოების ზრდის ტემპზე, ენერგორესურსების მოპოვებაზე, რაჟმაც, თავის, მხრივ შეიძლება განაპირობოს ეკონომიკური კრიზისი და გააძლიეროს ქვეყნის დამოკიდებულება უცხოურ დახმარებაზე. როგორც წესი, საბოტაჟის საგანი შეიძლება გახდეს სახელმწიფოსთვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის მქონე საწარმო, დაწესებულება, ორგანიზაცია, სამსახური, ისეთი, როგორიცაა: სათბობ-ენერგეტიკული, სატრანსპორტო, კავშირგაბმულობისა მასობრივი მაუწყებლობის და ა.შ. საბოტაჟის აქტმა შეიძლება გამოიწვიოს ისეთი უმნიშვნელოვანესი ობიექტის დაზიანება ან განადგურება, როგორიცაა ელექტროსადგური, სატრანსპორტო კომუნიკაცია, წყალმომარაგების, კავშირგაბმულობის და სიგნალიზაციის საშუალება და ა.შ. საბოტაჟმა ეკონომიკურ სისტემასთან ერთად შეიძლება დიდი ზიანი მიაყენოს ქვეყნის საფინანსო სისტემას (მაგალითად, ყალბი ფულის მოჭრით, უსაფუძვლო ემისიით), განათლების სისტემას, სოფლის მეურნეობას და სხვ. უფრო მეტიც, საბოტაჟს შეიძლება შედეგად მოჰყვეს ადამიანთა ჯანმრთელობის დაზიანება და სიცოცხლის მოსპობაც, მან შეიძლება უარყოფითი ზემოქმედება მოახდინოს მოსახლეობის ფსიქოლოგიურ მდგომარეობაზე, გამოიწვიოს პანიკა და სხვა ნეგატიური მოვლენები. საბოტაჟის საშიშროება უფრო გაზრდილია თანამედროვე პირობებში, ვინაიდან ადამიანმა შექმნა უზარმაზარი დამანგრეველი ძალის მქონე მასობრივი განადგურების ახალი საშუალებები — ატომური, ქიმიური,

ბაქტერიოლოგიური და მისთ., რომელთა კონტროლიდან გამოყვანა წარმოუდგენელ შედეგებს გვიქადის.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, ნათელია თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობა აქვს საბოტაჟთან ბრძოლას, მის აღკვეთას ადრეულ სტადიაზე.

318-ე მუხლის პირველი ნაწილის მიხედვით საბოტაჟის ობიექტური მხარე გამოიხატება საქართველოს დასუსტების მიზნით სახელმწიფო ან სხვა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ან სამსახურის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლაში. ამ ფორმით საბოტაჟი სხვადასხვა ხერხით შეიძლება განხორციელდეს, კერძოდ, მრეწველობაში ეს შეიძლება გამოიხატოს ტექნოლოგიური პროცესის დარღვევაში, ელექტროენერგიის შეგნებულად მიუწოდებლობაში, მიზნობრივი ინვესტიციის არამიზნობრივად ხარჯვაში, მიზნობრივ ინვესტიციაზე დაუსაბუთებლად უარის თქმაში და სხვ. აგრეთვე საბოტაჟი იქნება ამავე ფორმით მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის მქონე, უწყვეტი ციკლის საწარმოს, დანადგარის, ნაგებობის (წყალმომარაგება, ენერგომომარაგება და გაზმომარაგება) მშენებლობის თუ სარემონტო სამუშაოთა შეგნებულად გაჭიანურება, მათი შეუფერხებელი მიწოდებისათვის დაბრკოლების შექმნა; საბოტაჟი იქნება საქართველოს დასუსტების მიზნით საბაჟო სამსახურის უმოქმედოა კონტრაბანდასთან ბრძოლაში, საბაჟო და საგადასახადო სამსახურების მხრიდან არალეგალური ბიზნესის მფარველობა; სახელმწიფო ქონების პრივატიზაციის პროცესში სახელმწიფო ინტერესის უგულებელყოფა; კერძო უმაღლესი სასწავლებლის ლიცენზირება და აკრედიტაცია სათანადო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზისა და სამეცნიერო პოტენციალის არარსებობის ვითარებაში, ყალბი ფულის ბრუნვაში გაშვება ან უსაფუძვლო ემისია საფინანსო სისტემის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლის მიზნით და მისთ.

საბოტაჟი ამ ფორმით ფორმალურ დანაშაულს წარმოადგენს და იგი დამთავრებულად ჩაითვლება საქართველოს დასუსტების მიზნით სახელმწიფო ან სხვა საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ან სამსახურის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელშემშლელი ნებისმიერი ქმედების ჩადენის მომენტიდან, იმისაგან დამოუკიდებლად, მოჰყვა თუ არა მას ქვეყნისათვის საზიანო შედეგი.

318-ე მუხლის მეორე ნაწილი კი პასუხისმგებლობას უკავშირებს

კონკრეტულ შედეგს კერძოდ, საქართველოს დასუსტების მიზნით საწარმო, სტრანსპორტო, კავშირგაბმულობის ან მასობრივი მაუწყებლობის საშუალების, გზის, ნაგებობის, ტექნიკის, დოკუმენტის, დიდი რაოდენობით სტრატეგიული ნედლეულის, მასალის ან პროდუქციის, აგრეთვე მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის დაწესებულების ან ორგანიზაციის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი, საზოგადოებრივი უშიშროების ან წესრიგის დაცვისათვის განკუთვნილი ან სხვა განსაკუთრებული დანიშნულების ობიექტის დაზიანებას, მწყობრიდან გამოყვანას ან განადგურებას. როგორც ვხედავთ, კანონმდებელი საბოტაჟის საგნის საკმაოდ დიდ ჩამონათვალს აკეთებს. ეს შეიძლება იყოს საწარმო (ფაბრიკა, ქარხანა, სხვა სამრეწველო ობიექტი), სტრანსპორტო, კავშირგაბმულობის ან მასობრივი მაუწყებლობის საშუალება (ყველა სახის ტრანსპორტი, სატელეფონო და სატელეგრაფო კავშირი, რადიოკავშირი, ტელევიზია და ა.შ.), გზა, ნაგებობა (ელექტროსადგური, წყალმომარაგებისა და ენერგომომარაგების ნაგებობები, საწყობი, სახელმწიფო და საზოგადოებრივ დაწესებულებათა შენობები და მისთ.), სტრატეგიული ნედლეული, მასალა ან პროდუქცია (პურპროდუქტები, ნავთობპროდუქტები და მისთ. ბუნებრივი გაზი; ძვირფასი და ფერადი ლითონები). მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის დაწესებულების ან ორგანიზაციის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის აუცილებელი ობიექტები (აქ იგულისხმება ის ობიექტები, რომლებიც მოსახლეობას უზრუნველყოფენ პური, წყლით, ენერგიით, სამედიცინო მომსახურებით, სამკურნალწამლო საშუალებებით და ა.შ.) და სხვა. ეს ჩამონათვალი ამომწურავი არ არის და კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, საბოტაჟის საგანი შეიძლება გახდეს სხვა განსაკუთრებული დანიშნულების ობიექტიც. მისი განსაკუთრებულობა სასამართლომ უნდა დაადგინოს კონკრეტულ შემთხვევაში სახალხო მეურნეობისათვის, მოსახლეობის სასიცოცხლო ინტერესებისათვის და ა.შ. მისი მნიშვნელობიდან გამომდინარე.

ზემოთ ჩამოთვლილი ობიექტების დაზიანება ან მწყობრიდან გამოყვანა გულისხმობს მათი ფუნქციონირების დროებით შეწყვეტას, როცა შესაძლებელია მათი აღდგენა და ეს ეკონომიკურად მიზანშეწონილიც არის. განადგურების დროს კი ხდება ამ ობიექტების სრული გაუვარგისება დანიშნულებისამებრ გამოსაყენებლად და შეუძლებელია მათი აღდგენა.

საბოტაჟის მეორე ნაწილს დამამძიმებელი გარემოებები გააჩნია,

ბრივ ფორმალური დანაშაული იყო. კერძოდ, აზრთა სხვადასხვაობას იწვევდა აფეთქებით, ცეცხლის წაკიდებით და სხვა საყოველთაოდ საშიში საშუალებით ჩადენილი დივერსიული ქმედება. 318-ე მუხლის მესამე ნაწილის დღევანდელი რედაქცია პასუხისმგებლობას უკავშირებს კანონში მითითებული მავნე შედეგის გამოწვევას (დადგომას) საყოველთაოდ საშიში საშუალებით (აფეთქება, ცეცხლის წაკიდება და სხვ.). ვფიქრობთ, მომავალში დავისა და კამათის საფუძველი აღარ იქნება, ვინაიდან აქ ცალსახად მატერიალურ დანაშაულთან გვაქვს საქმე.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი სისხლისამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკის ფიზიკური პირი, იქნება ეს საქართველოს მოქალაქე, უცხოელი თუ მოქალაქეობის არმქონე პირი. ხშირად საბოტაჟს თვითონ საქართველოს მოქალაქეები, მათ შორის საჯარო მოხელეები მიმართავენ, რითაც ქვეყნის წინაშე უმძიმეს დანაშაულს ჩადიან.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

✓ საბოტაჟი შესაძლებელია მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით. კანონმდებელი საგანგებოდ უსვამს ხაზს ქმედების ისეთ სუბიექტურ ელემენტს, როგორიცაა მიზანი, კერძოდ, საქართველოს დასუსტების მიზანი. სწორედ ეს ნიშანი განასხვავებს საბოტაჟს ბევრი სხვა მომიჯნავე შემადგენლობისაგან, რომელსაც ეხვდებით ეკონომიკური დანაშაულის, საზოგადოებრივი უშიშროებისა და წესრიგის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის, სამოხელეო დანაშაულის დროს და სხვ. არც ერთ ქმედებას ამ უკანასკნელ შემთხვევებში სახელმწიფოს დასუსტების მიზანი არა აქვს. საბოტაჟის მოტივი სხვადასხვა შეიძლება იყოს: ანგარება, ხელისუფლების სიძულვილი, შურისძიება და ა.შ.

მუხლი 319. უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის

ორგანიზაციისათვის ან უცხოეთის კონტროლს

დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის მტრულ

საქმიანობაში დახმარება

უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის დახმარება ისეთ საქმიანობაში, რომლის მიზანია საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესის ზეღოფა, თუ არ არის ამ კოდექსის 308-ე, 310-314-ე, 318-ე, 322-325-ე და 329-ე მუხლებით გათვალისწინებული რომელიმე ქმედების ნიშნები, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან თხუთმეტ წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი საქართველოს საგარეო უშიშროება და თავდაცვისუნარიანობაა.

უცხო ქვეყანასთან, უცხოეთის ორგანიზაციასთან ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებულ ორგანიზაციასთან თანამშრომლობით ნებისმიერი სახელმწიფო დანაშაულის ჩადენა ფაქტობრივად დახმარებას წარმოადგენს. სწორედ ამიტომ განსახილველი სახელმწიფო დანაშაული სახეზე გვექნება მხოლოდ მაშინ, თუ ადგილი არა აქვს სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართულ ისეთ კონკრეტულ დანაშაულებს, როგორიცაა: საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობის დარღვევა, საქართველოს საგარეო უშიშროების ხელყოფა, ჯაშუშობა და სხვა, რომელთა ამომწურავ ჩამონათვალსაც თვით 319-ე მუხლი გვაძლევს.

დახმარება საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესების საზიანო საქმიანობაში შეიძლება მოიცავდეს არა მარტო დანაშაულებრივ, არამედ ისეთ ქმედებასაც, რომელიც თუმცა აკრძალული არ არის სისხლის სამართლის კანონით, მაგრამ ზიანის მოტანა შეუძლია ქვეყნის საგარეო უშიშროებისათვის. მტრულ საქმიანობაში დახმარება შესაძლებელია როგორც მშვიდობიანობის დროს, ისე ომიანობისას. ამ ქმედებათა შინაარსი სულ სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს, ვინაიდან თავად მტრული საქმიანობა მეტად ფართოა. მაგალითად, დახმარება შეიძლება გამოიხატოს უცხოეთის დაზვერვის აგენტისათვის თავშესაფრის მიცემაში, კონსპირაციული ბინით უზრუნველყოფაში, ყალბი დოკუმენტებით მონარაგებაში, ტრანსპორტის ან გადაადგილების სხვა საშუალების მიცემაში, აგენტის გადაბირებაში უცხო ქვეყანასთან, უცხოეთის ორგანიზაციასთან ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებულ ორგანიზაციასთან სათანამშრომლოდ და ა.შ.

ომიანობის დროს დახმარება შეიძლება როგორც მტერთან კონტაქტის დამყარებით, ისე მის გარეშე, მაგალითად, ანონიმური დასმენით ჩვენს პარტიზანებზე, რომლებსაც უსწორდებიან — აპატიმრებენ ან ზოცავენ, სამიზნეების მითითება დასაბოშად, მტრისათვის საომარი საშუალებების ჩაბარება და სხვა.

საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესის საზიანოდ მტრულ საქმიანობაში დახმარება შეიძლება გამოიხატოს უფრო გლობალურ

აქციაშიც, როგორცაა საგარეო-პოლიტიკური მტრული აქცია – დიპლომატიური ურთიერთობის გასაფუჭებლად, მოლაპარაკების ჩასაშლელად, ეს შეიძლება იყოს ე.წ. იდეოლოგიური დივერსიული აქტი – ფსიქოლოგიური ომის წარმოება, ძირგამომთხრელი პროპაგანდა; ეკონომიკური აქცია – ეკონომიკური ბლოკადის განსახორციელებლად სხვადასხვა ფორმით დახმარების გაწევა და სხვ.

დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისთვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის ფაქტობრივი დახმარების გაწევის მომენტიდან. შესაძლებელია ამ დანაშაულის მომზადება და მცდელობა.

როგორც დასაწყისში უკვე აღვნიშნეთ, თუ მტრულ საქმიანობაში დახმარება ისეთ ქმედებაში გამოიხატა, რაც თავისთავად წარმოადგენს სახელმწიფო დანაშაულს, მაშინ მისი კვალიფიკაცია მოხდება როგორც 37-ე თავით გათვალისწინებული შესაბამისი სახელმწიფო დანაშაული ანდა შესაძლებელია ზოგად სისხლის სამართლის დანაშაულთან ერთობლიობით კვალიფიკაცია (მკვლელობა, ძარცვა და ა.შ.), თუკი ასეთს ექნება ადგილი.

ქმედების სუბიექტი რაიმე სპეციფიკური ნიშნით არ ხასიათდება. თუ მხედველობაში არ მივიღებთ იმ გარემოებას, რომ საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესის საზიანო საქმიანობაში დახმარებისათვის საქართველოს მოქალაქე ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი პასუხს აგებს როგორც სახელმწიფოს მოღალატე.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

დანაშაული განზრახია. დისპოზიციაში ხაზგასმულია ქმედების ისეთი სუბიექტური ელემენტი როგორიცაა მიზანი – დახმარება ისეთ საქმიანობაში, რომლის მიზანია საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესის ხელყოფა. მოტივის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

მუხლი 320. სახელმწიფო საიდუმლოების

გახმაურება

1. სახელმწიფო საიდუმლოების განზრახ ან გაუფრთხილებლობით გახმაურება იმის მიერ, ვინც ასეთი საიდუმლოება იცოდა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო ან ვისაც ის გააჩნდეს, თუ არ არის ამ კოდექსის 313-ე ან 314-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ნიშნები, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე. თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, რამაც გამოიწვია საქართველოს ინტერესები-სათვის მძიმე შედეგი, -

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან რვა წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია სახელმწიფო საიდუმლოების ხელშეუხებლობა, რაც თავის მხრივ სახელმწიფო-ებრივი უშიშროების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გარანტიაა. მაშასადამე, ამ ნორმით კანონი იცავს იმ საზოგადოებრივ ურთიერთობებს, რომ-ლებიც უზრუნველყოფენ საქართველოს სახელმწიფოებრივ უშიშროე-ბას სახელმწიფო საიდუმლოების ჯეროვნად დაცვით.

სახელმწიფო საიდუმლოების არსზე უკვე ვისაუბრეთ 313-ე და 314-ე მუხლების კომენტარში. საქართველოს კანონი სახელმწიფო საიდუმლოე-ბის შესახებ არა მარტო განსაზღვრავს სახელმწიფო საიდუმლოებას მიკუთვნებულ ინფორმაციის სახეებს, არამედ ადგენს მათი დაცვის ძირი-თად საორგანიზაციო-სამართლებრივ ღონისძიებებსაც. აღნიშნული კანონის 32-ე მუხლით სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვებული პირი ვალდე-ბულია არ გაახმაუროს სახელმწიფო საიდუმლოება, რომელიც მას გაანდეს ან მისთვის ცნობილი გახდა სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს, იგი მოვალეა შეასრულოს კანონით დადგენილი საიდუმლოების რეჟიმის მოთხოვნები.

სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურების ობიექტური მხარე მოიცავს: ა) ქმედებას (ინფორმაციის გახმაურება); ბ) შედეგს (სახელმწიფო საი-დუმლოებად მიჩნეული ინფორმაცია ცნობილი ხდება გარეშე პირი-სათვის); გ) მიზეზობრივ კავშირს ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის. ობიექტურად სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება გამოიხატება ისეთ ქმედებაში, რომლის შედეგადაც სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაცია გარეშესათვის ცნობილი ხდება, ეს შეიძლება მოხდეს (გამოაშვარავდეს) კერძო საუბარში, საჯარო გამოსვლაში, დო-კუმენტების, სქემების, რუკების, გეგმების და ა.შ. გაცნობით, დემონ-სტრირებით და სხვ. სასამართლო პრაქტიკა ამ დანაშაულს ძირითადად

ვერბალურ დელიქტად იცნობს. ამიტომ უმრავლეს შემთხვევაში ის მოქმედებას გულისხმობს. თუმცა შესაძლებელია სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება უმოქმედობითაც. მაგალითად, სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტის დატოვება სამუშაო მაგიდაზე ან სხვა თვალსაჩინო ადგილას, რის გამოც ის გარეშესათვის ხელმისაწვდომი გახდა. გარეშედ ჩაითვლება ნებისმიერი ადამიანი, რომელსაც არც სამსახურებრივი მდგომარეობით მიუწვდებოდა ხელი ამგვარ ინფორმაციაზე და არც განდობილი ჰქონდა რაიმე გარემოებასთან დაკავშირებით, მაშასადამე, თავისთავად ერთ საწარმოში, დაწესებულებაში თუ ორგანიზაციაში სამსახურის ფაქტი არ გამორიცხავს პირის გარეშედ მიჩნევას, თუ იგი თავის სამსახურებრივ მოვალეობათა ხასიათიდან გამომდინარე, დაშვებული არ იყო ამგვარ ინფორმაციასთან. ამავე საფუძველზე, გარეშედ ჩაითვლება ნათესავიცა და ახლობელიც, თუ ისინი ამგვარ ინფორმაციასთან დაშვებულნი არ არიან.

დანაშაული დამთავრებულია მას შემდეგ, რაც სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველ ინფორმაციას გარეშე პირი დაეუფლება. ამასთან, აუცილებელი არ არის გახმაურებული ინფორმაციის მთელი შინაარსის ლეტალური გაცნობა, საკმარისია გამჟღავნებული ინფორმაციის ზოგადი აღქმაც.

320-ე მუხლის მეორე ნაწილით პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს იგივე ქმედება, რამაც საქართველოს ინტერესისათვის მძიმე შედეგი გამოიწვია. მძიმე შედეგი შეფასებითი ნიშანია და იგი კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა დაადგინოს სასამართლომ. ასეთი შეიძლება იყოს სახელმწიფო საიდუმლოების მოხვედრა უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურების ხელში, საერთაშორისო მოლაპარაკებათა ჩაშლა, ქვეყნის ეკონომიკისათვის, მისი თავდაცვისუნარიანობისათვის არსებითი ზიანის მიყენება მნიშვნელოვანი სადაზვერვო ან კონტრ-სადაზვერვო ღონისძიებების ჩაშლა და ა. შ.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია — ეს არის პირი, რომელმაც სახელმწიფო საიდუმლოება იცოდა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო ან ვისაც ის გაანდეს.

სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ კანონის თანახმად, სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება იმ პირის მიერ, რომელმაც არ იცოდა და არც უნდა სცოდნოდა, რომ ეს იყო სახელმწიფო საიდუმლოება, დანაშაულად არ ითვლება.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება შეიძლება როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით. მიძიმე შედეგთან მიმართებაში ძირითადად გაუფრთხილებლობასთან გვაქვს საქმე. თუმცა არც განზრახვის გამორიცხვა შეიძლება. რაც შეეხება სხვა სუბიექტურ ელემენტებს — ქმედების მოტივი და მიზანი სხვადასხვა შეიძლება იყოს. იურიდიულ ლიტერატურასა და სასამართლო პრაქტიკაში ამ დანაშაულის ყველაზე ტიპურ მოტივად თვლიან ტრაბახს, ბაქიობას, რომლის მიზანია გარეშე პირებს უჩვენოს საქმეში ჩახედულება, კომპეტენტურობა და მისი.

როგორც კანონის ტექსტიდანაც ჩანს, სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება მხოლოდ მაშინ დაკვალიფიცირდება 320-ე მუხლით, თუ ადგილი არა აქვს სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემას ან ჯაშუშობას. მაშასადამე, საქართველოს სახელმწიფოებრივი ინტერესებისათვის ზიანის მიყენების მიზანი აქ გამორიცხულია. სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა და ჯაშუშობა განსხვავდება სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურებისაგან როგორც სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტით, ისე ქმედების ხასიათით, რომელიც მოიცავს საიდუმლო ინფორმაციის არა მარტო მართლზომიერ ფლობას, არამედ მის მოპოვებასაც სხვადასხვა მართლსაწინააღმდეგო ზერხით. გარდა ამისა, ინფორმაციის ადრესატი სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემისა და ჯაშუშობის დროს არის უცხო ქვეყანა, უცხოეთის ორგანიზაცია ან მათი წარმომადგენელი, ხოლო გახმაურების დროს — ნებისმიერი გარეშე პირი. ამ შემადგენლობათა გამოეჯენის დროს განმსაზღვრელი მაინც არის ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა, თუ სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემისა და ჯაშუშობის დროს მხოლოდ პირდაპირ განზრახვასთან გვაქვს საქმე და საქართველოს სახელმწიფო ინტერესისათვის ზიანის მიყენების მიზანთან, სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურების დროს ქმედება განზრახიც შეიძლება იყოს და გაუფრთხილებელიც, მაგრამ ანტისახელმწიფოებრივი მოტივი და მიზანი გამორიცხულია.

მუხლი 321. სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის

წესის დარღვევა

1. სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტისადმი ან საგნისადმი მოპყრობის წესის განზრახ ან გაუფრთხილებლობით დარღვევა, რამაც ასეთი დოკუმენტის ან საგნის დაზიანება, განადგურება ან დაკარგვა გამოიწვია, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით, ვადით სამ წლამდე, თანამდებო-

ბის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, რამაც გამოიწვია სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება ან სხვა მძიმე შედეგი, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ექვს წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი იგივეა, რაც სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურებისას (ე. ი. სახელმწიფო საიდუმლოების ხელშეუხებლობა როგორც საქართველოს სუვერენიტეტის, თავდაცვისა და ეროვნული უშიშროების უზრუნველყოფის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საშუალება). დანაშაულის საგანია სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის მქონე დოკუმენტი ან სხვა სახის მატერიალური საგანი, რომელიც შეიცავს სახელმწიფო საიდუმლოებად აღიარებულ ინფორმაციას. მათ საიდუმლოების გრიფი და სხვა აუცილებელი რეკვიზიტები გააჩნიათ. ეს შეიძლება იყოს სტამბური ან სხვა წესით შესრულებული ტექსტი და გრაფიკული მასალა (ბრძანება, ღირექტივა, მიმოხილვა, ნახაზი და მისთ.), ტექნიკის, მოწყობილობის, შეიარაღების მოდელები და სხვა.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა მოიცავს: ა) მოქმედებას ან უმოქმედობას (სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტის ან საგნის მოპყრობის წესის დარღვევა); ბ) შედეგს (ასეთი დოკუმენტის ან საგნის დაზიანების, განადგურების, დაკარგვის ან სხვა მძიმე შედეგის სახით); გ) მიზეზობრივ კავშირს ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის.

321-ე მუხლი ბლანკეტურ ნორმას შეიცავს, სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესი რეგლამენტირებულია საქართველოს კანონით სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ და სხვა ნორმატიული აქტებით.

სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვა მოიცავს საორგანიზაციო-სამართლებრივ, საინჟინრო-ტექნიკურ, კრიპტოგრაფიულ და ოპერატიულ ღონისძიებათა ერთობლიობას, რომელთა მიზანია სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის გამჟღავნების თავიდან აცილება. სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის დაცვის ტექნიკური, კრიპტოგრაფიული, პროგრამული და სხვა საშუალებები არსებობს.

სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის მიზნით დადგენილია ერთიანი მოთხოვნები სახელმწიფო საიდუმლოებად მიჩნეული ინფორმაციის მატერიალური შემცველების დამზადების, გამოყენების, შენახვის, გადაცემის, ტრანსპორტირებისა და აღრიცხვისადმი; თავისი საქმიანობით სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაკავშირებული საწარმოს, დაწესებულებისა და ორგანიზაციისათვის ნებართვის გაცემის წესი და პირობები, აღნიშნული საწარმოს, დაწესებულების ან ორგანიზაციის საქმიანობის განსაკუთრებული რეჟიმი (საიდუმლოების რეჟიმი), სახელმწიფო საიდუმლოებასთან მოქალაქეთა დაშვების სპეციალური წესი და ა.შ.¹.

სწორედ ამ ბლანკეტური ნორმების დარღვევაზე მიაჩნებენ 321-ე მუხლი, რასაც შედეგად მოჰყვა სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტის ან საგნის დაზიანება, განადგურება ან დაკარგვა. მაგალითად, აღნიშნული დოკუმენტის ან საგნის დაზიანება, განადგურება თუ დაკარგვა შეიძლება იყოს მათი დამზადების, შენახვის, გამოყენების, ტრანსპორტირების და სხვა წესის დარღვევის შედეგი. სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესი შესაძლებელია დაირღვეს როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით. დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება კანონში მითითებული ერთ-ერთი შედეგის დადგომის მომენტიდან, კერძოდ, სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტის ან საგნის დაზიანების, განადგურების ან დაკარგვის მომენტიდან, დოკუმენტის ან საგნის დაკარგვის, დაზიანებისა თუ განადგურების ხერხსა და სხვა ობიექტურ ნიშნებს მნიშვნელობა არა აქვს კვალიფიკაციისათვის.

321-ე მუხლის მეორე ნაწილით პასუხისმგებლობა მკაცრდება თუ სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევამ გამოიწვია სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება ან სხვა მძიმე შედეგი. ასეთი შედეგი შეიძლება იყოს სახელმწიფო საიდუმლოების მოხვედრა უცხოეთის სპეცსამსახურების ხელში, ქვეყნის ეკონომიკისათვის მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენება და მისთ.

სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევასა და დამდგარ შედეგს შორის უნდა დადგინდეს მიზეზობრივი კავშირი. ფაქტების გამოძიების დროს საჭიროა ზუსტად დადგინდეს სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის რა წესი (დებულება, პუნქტი) დაირღვა და რომ სწორედ ამ წესის დარღვევამ გამოიწვია კანონში მითითებული შედეგი.

¹ საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების სპეციალურად უფლებამოსილი ორგანო, რომელიც უზრუნველყოფს სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის საორგანიზაციო ღონისძიებებს, არის სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის სახელმწიფო ინსპექცია.

ქმედების სუბიექტზე არაფერია ნათქვამი დისპოზიციაში, ამდენად, ის შეიძლება იყოს ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული პირი. 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსით ანალოგიური დანაშაულისათვის პასუხს აგებდა მხოლოდ სპეციალური სუბიექტი — პირი, ვისაც მინდობილი ჰქონდა სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტი ან საგანი (მუხლი 77-ე). ჩვენი შეხედულებით, ახალი ნორმის ადრესატიც ძირითადად მაინც სპეციალური სუბიექტია, ანუ ის, ვისაც მინდობილი აქვს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტი ან საგანი, თუმცა შეიძლება იყოს ნებისმიერი სხვა პირიც, ვინც კანონით დადგენილი წესით დაშვებულია სახელმწიფო საიდუმლოებასთან, რათა მიცემული ნებართვის საფუძველზე შეასრულოს სამუშაო სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის გამოყენებით. კერძოდ, სახელმწიფო საიდუმლოების შესახებ კანონის 26-ე მუხლის მიხედვით, სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაიშვება საქართველოს ქმედუნარიანი, 18 წლის ასაკს მიღწეული მოქალაქე, რომელსაც სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის გაცნობა სჭირდება თავისი სამსახურებრივი ან სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობისათვის.

უცხოელი მოქალაქე და მოქალაქეობის არმქონე პირი სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაიშვება საერთაშორისო ხელშეკრულებათა და შეთანხმებათა ან საქართველოს პრეზიდენტის წერილობითი განკარგულების საფუძველზე. საგულისხმოა ისიც, რომ სახელმწიფო საიდუმლოებასთან დაშვების ნებართვის გაცემა ითვალისწინებს პირის მიერ ვალდებულების აღებას, რომ დაიცავს მისთვის განდობილ სახელმწიფო საიდუმლოებას, კანონით დადგენილ საიდუმლოების რეჟიმის მოთხოვნებს და, ამდენად, ასეთი სპეციალური ნებართვა ამ პირსაც პასუხისმგებლობის სპეციალურ სუბიექტად აქცევს.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესი შესაძლებელია დაირღვეს როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით. სხვა სუბიექტურ ელემენტებზე კანონი არაფერს უთითებს, თუმცა, ცხადია, რომ აქ ანტისახელმწიფოებრივი მოტივი ან მიზანი გამორიცხულია.

სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევა უნდა გაგმოიჯნოს სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურებისაგან, ვინაიდან იგი

თავის ერთ-ერთ თანამდევ შედგად ითვალისწინებს სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურებასაც.

ამ ნორმის ძველი რედაქცია, მხედველობაში გვაქვს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 77-ე მუხლი, ასეთ შედგეს (ე.ი. გახმაურებას) სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურების შემადგენლობაში ათავსებდა მხოლოდ (მუხლი 76-ე). ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის მიხედვით კი, გამოდის, რომ 321-ე მუხლში სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურების სპეციალური შემადგენლობა გვაქვს, თუკი ის სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევის შედგია. ამასთანავე, თუ ჩვენ 321-ე მუხლში საიდუმლოების გახმაურებას მოვიაზრებთ, როგორც სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევის შედგს, მაშინ ის ნაწილობრივ დაემთხვევა სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურების ზოგად შემადგენლობას (მუხლი 320-ე), ზოლო თუ გახმაურებაში ვიგულისხმებთ სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტის ან საგნის დაკარგვის, დაზიანების ან განადგურების შედგს, მაშინ შესაძლებელია ფორმალური ნიშნებით მათი გამოიჯვნა. ასეთი სპეციალური შემადგენლობის მიზანშეწონილება საეჭვოდ გვეჩვენება, მით უფრო სასჯელის ლიბერალიზაცია, თუ გახმაურება სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევის შედგი იყო. მაგრამ ასეთი შემადგენლობის არსებობა უკვე ფაქტია და კანონთა კონკურენციის პრინციპიდან გამომდინარე, კვალიფიკაცია სპეციალური ნორმის საფუძველზე უნდა მოხდეს. აქედან გამომდინარე, საჭიროა მათი გამოიჯვნის კრიტერიუმების მოძებნა; რიგი განმასხვავებელი ნიშნები მათ მაინც აქვთ. კერძოდ, სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევის დროს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტი ან საგანი შეიძლება დაიკარგოს, ე.ი. მისი მესაკუთრის მფლობელობიდან გამოვიდეს და სხვის საკუთრებად იქცეს, სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება (მუხლი 320-ე) კი ასეთი დოკუმენტი ან საგნის დაკარგვის გარეშე ხდება, უფრო მეტიც, იგი შეიძლება მოხდეს ამ საგნებთან შეხების გარეშე. მაშინ, როცა სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება მისი დაცვის წესის დარღვევით (მუხლი 321-ე), სწორედ სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტი-სადმი ან საგნისადმი მოპყრობის წესის დარღვევის შედგია. მაშასადამე, თუ 320-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება, ძირითადად, ვერბალური დელიქტია, 321-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედება

მხოლოდ გარკვეულ საგნებზე ზემოქმედებით ზორციელდება, რომელთაც მკაცრად რეგლამენტირებული რეკვიზიტები აქვთ (საიდუმლოების ხარისხი, გრიფი, სარეგისტრაციო ნომერი და ა.შ.).

დანაშაულის საგანი, ცხადია, 320-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულშიც შეიძლება გექონდეს, მაგალითად, პირმა სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს სახელმწიფო საიდუმლოების შემცველი დოკუმენტიდან ამონაწერი გააკეთა თავის დღიურში, რომელიც შემდეგ დაკარგა და საიდუმლოება გახმაურდა. აქ, სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურებასთან გვექნება საქმე (მუხლი 320-ე) და არა სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევასთან, ვინაიდან პირადი დღიური არ წარმოადგენს დოკუმენტს ან საგანს იმ მნიშვნელობით, რაზედაც ლაპარაკია 321-ე მუხლში.

320-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში სახელმწიფო საიდუმლოს გახმაურება ქმედების ძირითადი შედეგია, ხოლო 321-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში – თანმდევი შედეგი.

სახელმწიფო საიდუმლოს გახმაურება (მუხლი 320-ე) შესაძლებელია როგორც განზრახ, ისე გაუფრთხილებლობით, ხოლო სახელმწიფო საიდუმლოების გახმაურება დოკუმენტის ან საგნისადმი მოპყრობის წესის დარღვევით (მუხლი 321-ე) – მხოლოდ გაუფრთხილებლობით.

მუხლი 322. სახელმწიფოს წინააღმდეგ

დანაშაულის ქმედითი მონაწილეობა

ის, ვინც ჩაიდინა ამ კოდექსის 309-ე და 311-ე მუხლებით, 314-ე და 315-ე მუხლების პირველი ნაწილებით და 319-ე მუხლით გათვალისწინებული რომელიმე დანაშაული, თავისუფლდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ ამის თაობაზე ნებაყოფლობით და დროულად განუცხადა ხელისუფლების ორგანოს და თუ თავიდან იქნა აცილებული საქართველოს ინტერესისათვის მოსალოდნელი ზიანი.

ამგვარი წამახალისებელი ნორმა საკანონმდებლო ნოვაციას წარმოადგენს¹. თუ 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსში ამგვარი წამახალისებელი ნორმები კონკრეტულ შემადგენლობებში გექონდა (მაგალითად, მუხლი – 65-ე სამშობლოს ღალატი, ნაწილი მეორე,

¹ ანალოგიურ ნორმას ეხედებით საფრანგეთის სსკ, 414-2 მუხლში.

ჯამუშობა მუხლი ნ-ე. ნაწილი მეორე, ტერორისტული აქტი მუხლი 67-ე, ნაწილი მე-7 და სხვა), ახლა, კანონმდებელი ზოგად წამაზალისებულ ნორმას გეთავაზობს 322-ე მუხლში, მასში ამომწურავად არის ჩამოთვლილი ის დანაშაულები, რომელთა ჩამდენი თავისუფლება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ ამის თაობაზე ნებაყოფლობით და დროულად განუცხადა ხელისუფლების ორგანოს და თუ თავიდან იქნა აცილებული საქართველოს ინტერესისათვის მოსალოდნელი ზიანი. სახელდობრ, ეს დანაშაულებია: ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება ან მოლაპარაკების წარმოება, უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში შესვლა, ჯამუშობა (ნაწილი პირველი), შეთქმულება ან ამბოხება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად (პირველი ნაწილი) და უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის მტრულ საქმიანობაში დახმარება. ცხადია, აქ, ძირითადად, საფრთხის შემქმნელი დელიქტებია შერჩეული, ე.ი. სახელმწიფო ინტერესის საწინააღმდეგო ქმედებასა და მოსალოდნელ შედეგს შორის დროის გარკვეული შუალედია და, ამდენად, შესაძლებელია, საქართველოს ინტერესისათვის რეალური ზიანის თავიდან აცილება. აქედან გამომდინარე, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გასათავისუფლებლად კანონი ორ პირობას აყენებს:

1. ნებაყოფლობითი და დროული განცხადება ხელისუფლების ორგანოში;
2. საქართველოს ინტერესისათვის მოსალოდნელი ზიანის თავიდან აცილება.

ტერორიზმი

ტერორიზმის ზოგადი დახასიათება

მოკლე ისტორიული ექსკურსი

სიტყვა ტერორი (terror) ლათინური წარმოშობისაა და შიშს, საშინელებას ნიშნავს.

ტერორიზმს გაცილებით დიდი ხნის ისტორია აქვს, ვიდრე მისი სამართლებრივი შეფასება და კრიმინალიზაცია მოხდებოდა. ადრეულ საუკუნეებში ტერორიზმი ხელისუფლებისათვის ბრძოლის ერთ-ერთ ხერხდაც კი ჩამოყალიბდა. საზოგადოების სხვადასხვა ჯგუფები თავიანთი პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად ტერორს იყენებდნენ. ტერორს მიმართავდნენ ინკვიზიციის დროს, სასახლის გადატრიალებისა და მონარქის ჩამოგდების დროს; იგი განსაკუთრებით მძევნეარება რევოლუციების დროს, როცა რევოლუციის მოწინააღმდეგეებს (პოლიტიკურ მტრებს) სასტიკად უსწორდებოდნენ¹.

მას შემდეგ ტერორიზმმა, როგორც სოციალურმა მოვლენამ, მნიშვნელოვანი ცვლილება განიცადა. თანამედროვე ტერორიზმი პოლიტიკური პარტიების, სოციალური ფენების, იდეოლოგიების ჩამოყალიბებას უკავშირდება. ის ამა თუ იმ იდეოლოგიას არის ამოფარებული და გარკვეული ძალების რეაქციას წარმოადგენს. იგი სოციალურ-პოლიტიკური ექსტრემიზმის ყველაზე საშიში და რადიკალური ფორმაა. ცხადია, რომ ამ გაგებით ტერორის ცნება სცილდება რეპრესიის ცნებას და ნიშნავს დანაშაულს, რომელიც მიზნად ისახავს ხელისუფლებაზე ზემოქმედებას, მის დაშინებასა და იძულებას – გადადგას ტერორისტის (ტერორისტების) ინტერესების შესაბამისი ნაბიჯი, პოლიტიკური ამოცანების გადაჭრას და სხვ.

ტეროლოგიაში (მეცნიერება ტერორიზმის შესახებ) ტერორიზმის მიზეზებად თვლიან ნეოკოლონიალიზმს, რასიზმს, აგრესიის პოლიტიკას, პოლიტიკური რეჟიმის არადემოკრატიულობას, უსამართლობას, სეპარატიზმს, რელიგიურ ფანატიზმს და ა.შ..

ტერორიზმის სოციალური და იურიდიული ნიშნები

¹ იხ. М. Квачадзе, Характеристика современного терроризма, В кн. Российский ежегодник международного права, 1995, с. 203-204.

ტერორიზმი 60-იანი წლების დასაწყისიდან საზღვარგარეთის ქვეყნებისათვის სერიოზულ პრობლემად იქცა. 80-იანი წლებიდან კი მსოფლიოში იწყება ტერორიზმის არნახული აღმავლობა. იგი გადაიქცა როგორც შიდასახელმწიფოებრივ, ისე საერთაშორისო პრობლემად. არსებითად შეიცვალა ტერორისტთა მოქმედების მოტივაცია. თუ ტერორისტთა პირველი თაობის საქმიანობას იდეოლოგიური მიმართულება ჰქონდა, მომდევნო თაობისათვის ეს აღარ არის განმსაზღვრელი ფაქტორი. მისი მოტივაცია მოიცავს ჩვეულებრივ კრიმინალსაც და პოლიტიკურ დანაშაულსაც. ამასთანავე, შიდასახელმწიფოებრივი ტერორიზმი ემიჯნება საერთაშორისო ტერორიზმს. თანამედროვე ტერორიზმის დამახასიათებელი თავისებურებაა ისიც, რომ ერთი ქვეყნის ტერორისტთა საქმიანობის გამოცდილებას აქტიურად იყენებენ სხვა ქვეყნის ტერორისტები და არ სჯერდებიან საკუთარი ქვეყნის ისტორიულ გამოცდილებას. ტერორიზმი საერთაშორისო ხასიათს იღებს. თანამედროვე ტერორიზმის დამახასიათებელი ნიშნებია ასევე ძალადობისა და სისასტიკის უკიდურესი ფორმების გამოყენება. ნიშანდობლივია, რომ თანამედროვე ტერორიზმის დამახასიათებელ თავისებურებას წარმოადგენს ისიც, რომ თუმცა ზოგიერთ ქვეყანაში მისი რაოდენობრივი მაჩვენებელი იკლებს, მაგრამ მსხვერპლთა რიცხვი უფრო იზრდება გამოყენებული იარაღისა და მისი ჩადენის ხერხის მასშტაბურობის გამო. უფრო მეტიც, შეიქმნა კიბერტერორიზმის საფრთხე, რომელიც ტერორიზმის უახლეს ფორმას წარმოადგენს და რომლის შედეგის წინასწარ განჭვრეტა პრაქტიკულად შეუძლებელია (ტერორიზმის ამ აქტებს ხშირად კომპიუტერული ხაკერები მიმართავენ). კონკრეტული ტერორისტული აქტის მიზანი ყოველთვის სცილდება ფაქტობრივად მიყენებულ ზიანს, ვინაიდან ტერორიზმის მსხვერპლის შერჩევა ძირითადად ხდება სიმბოლურად და არა პირდაპირი მნიშვნელობით. სწორედ ამიტომ არის, რომ ჩვეულებრივი დანაშაულისაგან განსხვავებით, ტერორიზმში სამი მხარეა გამოკვეთილი – დამნაშავე, მსხვერპლი (რომელიც მხოლოდ მიზნის მიღწევის საშუალებაა ტერორისტისთვის) და საკუთრივ „სამიზნე ჯგუფი“ (ხელისუფლების ორგანოები და (ან) საზოგადოება), რომელიც ფსიქოლოგიურ ზეწოლას განიცდის¹.

თანამედროვე ტერორიზმის დამახასიათებელ თავისებურებას წარმოადგენს ასევე ტერორისტთა კავშირი ოფიციალურ სტრუქტურებთან.

¹ იხ. Н. Шнайдер, Криминология, М., 1994, с. 439.

აქ მხედველობაში გვაქვს ტერორისტთა მფარველობა, ფინანსური და საინფორმაციო მხარდაჭერა როგორც ოფიციალური ხელისუფლების თანამდებობის პირთა მხრიდან ქვეყნის შიგნით თუ გარეთ, ასევე ანალოგიური მხარდაჭერა კერძო სამეწარმეო, რელიგიური, პარტიული და სხვა სტრუქტურებიდან. თანამედროვე ტერორიზმის სტრატეგიაში დიდი ადგილი უკავია მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებს, რომლებიც თავიანთ რეპორტაჟებში ტერორისტული აქტების ზედმეტი დრამატიზებით, დიდი ემოციური დატვირთვითა და რეზონანსით, ვიდრე ისინი ამას იმსახურებენ, ნებსით თუ უნებლიეთ ტერორისტების წისქვილზე ასხამენ წყალს. ტერორისტული აქტი მისი სენსაციად გადაქცევით და გადაჭარბებული მნიშვნელობის მინიჭებით საზოგადოებისა და ხელისუფლების მხრიდან იწვევს ზერეაქციას, რაც თავის მხრივ ხელისუფლების მხრიდან კომპრომისების საფუძველი ხდება.

ტერორიზმი არა მარტო სოციალური, არამედ სამართლებრივი მოვლენაც არის. ის აუნაზღაურებელ ზიანს აყენებს მართლწესრიგს. ხელყოფს ადამიანთა სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას, მათ ქონებას, უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს, ახდენს საზოგადოებრივი ცხოვრების დეზორგანიზაციას, ტერორიზმის შედეგად დაზიანებული ობიექტების რიცხვში შედის ბიზნესის თუ სამხედრო დანიშნულების ობიექტი, სახელმწიფო დაწესებულება, დიპლომატიური წარმომადგენლობა და სხვა. ასეთ აქტებს შეუძლიათ დიდი რეზონანსის გამოწვევა და საზოგადოების შეშფოთება, ღრმა კვალის დატოვება მოსახლეობის ფსიქიკაში. ტერორიზმი არღვევს საზოგადოებაში უსაფრთხოების, სიმყუდროვის, სტაბილურობის ატმოსფეროს, აყალიბებს „ყოვლისშემძლე“ ტერორისტთა წინაშე დაუცველობის გრძნობას, ამავდროს, ტერორისტთა მოქმედება ართულებს სახელმწიფო აპარატის ნორმალურ ფუნქციონირებას. მაშასადამე, ტერორისტული ქმედება მრავალობიექტიან დანაშაულს წარმოადგენს. მისი სამიზნე (ხელყოფის საგანი) სრულიად სხვადასხვა ინტერესებია – დაწყებული მოსახლეობის (მისი ცალკეული ჯგუფის) მასობრივი განადგურებიდან სახელმწიფო და საზოგადოებრივ უშიშროებამდე; მოსახლეობის სიცოცხლის უზრუნველყოფი სისტემიდან (საინფორმაციო, ენერგეტიკული, საკვები რესურსებით უზრუნველყოფა) სახელმწიფო ინსტიტუტების ნორმალურ ფუნქციონირებამდე.

გარკვეული სპეციფიკურობით გამოირჩევა ტერორისტთა მოქმედებ-

ის შინაარსი და შედეგები. ტერორიზმი თავისი ობიექტური ნიშნებით გამოიხატება მოქმედებაში, რომელიც მიმართულია კონკრეტული პოლიტიკური მოღვაწის, ან ადამიანთა განუსაზღვრელი რაოდენობის სიცოცხლის წინააღმდეგ, მას თან ახლავს შეიარაღებული ძალადობა ან მისი გამოყენების მუქარა; ამასთანავე, შესაძლებელია მას თან ახლდეს ფსიქიკური ზემოქმედება ან სხვადასხვა სიკეთის გამოძალვა. ტერორიზმი შეიძლება გამოიხატოს აგრეთვე რაიმე ობიექტის დაზიანებაში (განადგურებაში) ან მის მცდელობაში (საპაერო ან საზღვაო ზომადი, ადმინისტრაციული ან საცხოვრებელი შენობა და მისი.). მისი ჩადენის ხერხი მრავალგვარია უბრალო აფეთქებით, ცეცხლის წაკიდებით დაწყებული და მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენებით დამთავრებული. ტერორიზმი შეიძლება გამოიხატოს მოქმედებათა მთელი სერიის განხორციელებით ან ერთჯერადი მოქმედებით; განხორციელდეს გლობალურად ან ლოკალურად.

ტერორიზმი მის ნებისმიერ გამოვლინებაში განზრახი დანაშაულია. დიდი მნიშვნელობა აქვს ქმედების ისეთ სუბიექტურ ელემენტებს როგორიცაა მოტივი და მიზანი. ჩვენ მესამე მხარეზე მივანიშნებდით ტერორისტულ აქტში (ხელისუფლება, საზოგადოება), მართლაც, ხშირად. უშუალო მსხვერპლი არც აინტერესებთ ტერორისტებს, მათი მიზანია საზოგადოების ყურადღების მიპყრობა, მოსახლეობისა და ხელისუფლების დაშინება, თავიანთ პოლიტიკურ შეხედულებათა პროპაგანდა. ტერორისტული აქტი შეიძლება მიზნად ისახავდეს პოლიტიკური წყობილების შეცვლას, ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევას, ოფიციალური იდეოლოგიის სახით განსაზღვრული სოციალური, რელიგიური, ეთნიკური სტანდარტების თავსმობხვევას, სახელმწიფოს საშინაო და საგარეო პოლიტიკის არსებით შეცვლას, დაპატიმრებული ტერორისტების განთავისუფლებას; სტაბილურობის შერყევასა და საზოგადოების დაშინებას, საომარ მოქმედებათა (ომის) პროვოცირებას, სახელმწიფოთაშორისი ურთიერთობებისათვის ზიანის მიყენებას და ა.შ. ტერორიზმის მოტივი შეიძლება სრულიად სხვადასხვაგვარი იყოს, კერძოდ, ფუნდამენტალისტური ან სექტანტური, რელიგიური, ნაციონალისტური, სოციალური ფანატიზმი, თვითდამკვიდრებისაკენ („განდიდებისაკენ“) სწრაფვა და ა.შ. ტერორიზმი მოიცავს ქმედებას ისეთი მოტივაციითაც, როგორიცაა: ანგარება, შურისძიება, ეკონომიკური კონკურენცია და სხვ.

არსებობს ისეთი შეხედულებაც, რომელიც თვლის, რომ ტერორისტებს პოლიტიკური მიზანი არა აქვთ, ისინი ჩვეულებრივი დამნა-

შავეები არიან, რომელთაც ამოდრავებთ ძალადობა, გამორჩენა, შურისძიება და ა.შ. ტეროლოგიაში გამოთქმულია თვალსაზრისი, რომ ტერორიზმის ტრადიციული განსაზღვრა მხოლოდ პოლიტიკური მოტივაციით (ხელისუფლებაზე ზემოქმედება და მოსახლეობის დაშინება), ხელს უშლის ამ სოციალური მოვლენის ნამდვილი მასშტაბების შეფასებას, ხედვას და მასთან საბრძოლველად შესაბამისი სტრატეგიის შემუშავებას. თუმცა, ცხადია, რომ დღეს, ტერორიზმი მნიშვნელოვანწილად პოლიტიკურ ფენომენად იქცა და ტერორისტული აქტების ძირითადი მოტივი პოლიტიკურია. ისიც ცხადია, რომ ტერორისტებს შორის არიან ჩვეულებრივი დამნაშავეებიც, რომელთათვისაც პოლიტიკური მოტივები ნილანია, ანდა რომლებიც პოლიტიკოსების ხელში იარაღს წარმოადგენენ. მხედველობაშია მისაღები ის გარემოებაც, რომ ხშირად ტერორისტთა პასუხისმგებლობის შესამსუბუქებლად მათ ჩვეულებრივ დამნაშავეებად ნათლავენ და ამტკიცებენ, რომ ტერორიზმი არა პოლიტიკური დანაშაული, არამედ ჩვეულებრივი კრიმინალია.

ბოლო დროს დიდი ყურადღება ეთმობა ტერორისტთა პიროვნების შესწავლას სოციოლოგიასა და კრიმინოლოგიაში, რათა უკეთ ჩაწვდნენ ტერორიზმის მიზეზებსა და ხელშემწყობ პირობებს. ტერორისტი შეიძლება იყოს რელიგიური ფანატიკოსიდან დაწყებული, ჩვეულებრივი კრიმინალით დამთავრებული, რომელმაც არც კი იცის იმ ტერორისტული ორგანიზაციის ჰეშმარიტი მიზნები და ამოცანები, რომლის წევრიც ის არის. ტერორიზმი, მის ნებისმიერ გამოვლინებაში, შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც ერთი პირის, ისე პირთა ჯგუფის მიერ. მისთვის, როგორც საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულისათვის, უფრო ორგანიზებულობაა დამახასიათებელი; მაშინაც კი, როცა ტერორისტულ აქტს ერთი პირი ჩადის, ხშირად პასუხისმგებლობას თავის თავზე იღებს რომელიმე ტერორისტული ორგანიზაცია. თანამედროვე ტერორიზმი ორგანიზებული დანაშაულის ყველა ნიშანს ატარებს.

იურიდიულ ლიტერატურაში ტერორიზმის კლასიფიკაციის უამრავ საფუძველს ვხვდებით: მოქმედებათა მასშტაბის, შედეგების ხასიათის, მოტივის, მიზნის და ა.შ. მიხედვით. მაგალითად, მოქმედებათა მასშტაბის მიხედვით განასხვავებენ სახელმწიფო, საერთაშორისო (ეს არის ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორის მიმართ ორგანიზებული და დაფინანსებული ტერორისტული ქმედება) და შიდასახელმწიფო ტერორიზმს (ანტისახელმწიფოებრივი ტერორიზმი, რომელიც არსებულ ხელისუფლებასთან ბრძოლაში გამოიხატება).

შედეგის ხასიათის მიხედვით განასხვავებენ ტერორიზმს, რომელსაც ადამიანის მსხვერპლი, მატერიალური, მორალურ-ფსიქიკური ზიანი მოჰყვა ან მისი მიყენების საფრთხე შექმნა. მოტივისა და მიზნის მიხედვით განასხვავებენ – ჩვეულებრივ კრიმინალურ ტერორიზმს, რომელიც გულისხმობს ტერორის გამოყენებას მატერიალური გამორჩენის მისაღებად; ძალადობის ფსიქოლოგიურ აქტებს, რომელიც განპირობებულია პოლიტიკური მრწამსით, წარმოდგენით, რელიგიური ფანატიზმით, სამხედროს – შეიარაღებულ კონფლიქტში მოწინააღმდეგის შეშინება; პოლიტიკურს – ტერორის გამოყენება პოლიტიკური მიზნის მისაღწევად.

ტერორიზმის კლასიფიკაციას ახდენენ ასევე მოქმედების ჩადენის ხერხის, გამოყენებული იარაღისა და საშუალების, მონაწილეთა რაოდენობისა და ორგანიზებულობის ხარისხის, ასევე სხვა კრიტერიუმების მიხედვით¹.

დ. ლუისი განასხვავებს საერთაშორისო ტერორიზმს და შიდატერორიზმს². ამასთანავე, საერთაშორისო ტერორიზმი ამა თუ იმ ქვეყნის გარედან იმართება ტერორიზმის მხარდამჭერი ქვეყნების ან ორგანიზაციების მიერ. ეს ქვეყნები ტერორიზმს განიხილავენ, როგორც საგარეო პოლიტიკის ინსტრუმენტს, თუმცა დღეს, ეს შენიღბული ფორმით ზოციელდება, კერძოდ, ტერორისტული ორგანიზაციების შექმნით, დაფინანსებით, კოორდინაციით და სხვაგვარი მხარდაჭერით, ტერორისტული ჯგუფების მომზადებით და სხვ.

ამშ მთავრობა ტერორიზმის მხარდამჭერ ქვეყნებს მიაკუთვნებს: ირანს, ერაყს, სირიას, სუდანს, ლიბიას, კუბას და ჩრდილოეთ კორეას.

შიდატერორიზმს მიეკუთვნება ჯგუფის ან ცალკეული პირის აქციები, რომელთა განხორციელება ხდება ქვეყანაში გარეშე ძალების ჩარევის გარეშე. იგი მიმართულია არსებული ხელისუფლების წინააღმდეგ, მისი დესტაბილიზაციისა და ნგრევისაკენ ძალადობის სხვადასხვა მეთოდისა და ხერხის გამოყენებით. შიდატერორიზმის უმნიშვნელოვანესი ამოცანაა წარმოაჩინოს მთავრობა, როგორც არაეფექტური და უუნარო უშიშროების უზრუნველყოფაში.

3. შნაიდერი განასხვავებს პოლიტიკურ ტერორიზმს, რომელიც ზოციელდება ცალკეული პირის ან პირთა ჯგუფის მიერ რომელიმე მთავრობის დავალებით ან რომელიმე მთავრობის წინააღმდეგ; ნაციონალისტურ

¹ მ. კვაჭაძე, დასახ. სტატია, გვ. 206.

² იხ. დ. ლუისი, ტერორიზმთან ბრძოლა XXI საუკუნეში. ტერორიზმისა და სხვა საგანგებო დანაშაულებრივ ქმედებათა სასამართლო დენისა და მათი პროფილაქტიკის საკითხებზე ბუდაპეშტის რეგიონული კონფერენციის მასალები. ბუდაპეშტი, 14-19 მაისი, 2000 (რუსულ ენაზე).

ტერორიზმს — რომელიმე ხალხის დამოუკიდებლობის მისაღწევად, რომელიმე ეთნიკური ჯგუფის მეორისაგან გამოსაყოფად ან გასაერთიანებლად, ასევე მემარცხენე რადიკალურ და მემარჯვენე ექსტრემისტულ ტერორიზმს¹.

ცხადია, ტერორიზმის როგორც სოციალური და სამართლებრივი მოვლენის კლასიფიკაციის ერთიანი საფუძვლები არ არსებობს. ფაქტი ერთია, ტერორიზმი არის, როგორც შიდასახელმწიფოებრივი, ისე საერთაშორისო პრობლემა. აქედან გამომდინარე, ტერორიზმის კლასიფიკაციის უპირველეს საფუძვლად მისი მასშტაბურობა უნდა ავიღოთ ე.ი. მას საერთაშორისო ხასიათი აქვს თუ შიდასახელმწიფოებრივი, ხოლო ყველა სხვა კლასიფიკაცია ამ ორი პარამეტრის შიგნით უნდა მოვახდინოთ. რაც შეეხება ტერორიზმის სუბიექტურ ელემენტებს, შეუძლებელია იმის უგულებელყოფა, რომ ის რეზონანსული დანაშაულია; ტერორისტი ყოველთვის საკუთარ ქმედებათა აფიშირებას ახდენს საყოველთაო ყურადღების მისაპყრობად, რა მოტივებიც არ უნდა ამოძრავებდეს მას. ტიპიურად ის შიშის დასათესად, ვილაციის დასათრგუნავად ხდება, ამიტომ მისი ჩვეულებრივ კრიმინალთან გაიგივება არაფრით არ შეიძლება. აქედან გამომდინარე, ვფიქრობთ, რომ ტერორიზმის ზოგად სამართლებრივ სუბიექტურ მახასიათებლებლად უნდა ჩაითვალოს ვილაციის დაშინების, ვილაცაზე ზემოქმედების მიზანი. ეს „ვილაცა“ კი საზოგადოება ან სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოებია.

ტერორიზმი, როგორც XXI საუკუნის გლობალური პრობლემა.

ტერორიზმი და მსოფლიო თანამეგობრობა

ტერორიზმი ზოგადსაკაცობრიო პრობლემად იქცა. მისი ბუნებისა და მასშტაბების შეცვლა ამ სოციალურ და სამართლებრივ პრობლემას დღითი დღე უფრო საშიშად წარმოაჩენს. ის იქცა სახელმწიფოთა მშვიდობიანი თანაარსებობისა და ნაციონალური სახელმწიფოებრივი უშიშროების მთავარ საფრთხედ. მსოფლიოში სულ უფრო და უფრო იზრდება ტერორიზმის მსხვერპლთა რიცხვი. აშშ მთავრობის სტატისტიკური ბაზის მონაცემებით 1979-1998 წლებში საერთაშორისო ტერორისტული აქტების საერთო რაოდენობამ 9295 ერთეული შეადგინა. კიდევ უფრო შთაბეჭდავია ტერორიზმის მსხვერპლთა რიცხვი. მარტო 1997 წელს საერთაშორისო ტერორისტული აქტების შედეგად დაიღუ-

¹ პ. შნაიდერი, კრიმინოლოგია, (რუსულ ენაზე), გვ. 439

პა 741 ადამიანი.¹ 2001 წლის 11 სექტემბერს ამერიკის შეერთებულ შტატებში განხორციელებულმა ტერორისტულმა აქტებმა სრულიად შეცვალეს ტერორიზმის მასშტაბისა და მის მსხვერპლთა შესახებ კაცობრიობის წარმოდგენა. ტერორისტულ აქტებს - ნიუ-იორკსა და ვაშინგტონში დაახლოებით 7 ათასი ადამიანის სიცოცხლე შეეწირა.

მიუხედავად იმისა, რომ ტერორიზმის პრობლემა ახალი არ არის კაცობრიობისათვის, მსოფლიო თანამეგობრობა ვერ ახერხებს შეიმუშაოს ტერორისტული აქტის ერთიანი განსაზღვრება, შექმნას ერთიანი საერთაშორისო მექანიზმი და აუცილებელი გარანტიები მასთან საბრძოლველად. უფრო მეტიც, არ არსებობს საერთაშორისო ტერორისტული აქტების ამომწურავი ჩამონათვალიც კი.

იურიდიულ ლიტერატურაში ტერორიზმის უამრავი განსაზღვრება (დეფინიცია) არსებობს. ასე მაგალითად, ჰ. შნაიდერი თვლის, რომ პოლიტიკური ტერორიზმი უნდა გავიგოთ, როგორც ძალადობის ან ძალადობის მუქარის გამოყენება პირების ან ნივთების წინააღმდეგ, პოლიტიკური მიზნების მისაღწევად. იგი ზორციელდება ცალკეული პირის ან პირთა ჯგუფის მიერ, რომლებიც რომელიმე მთავრობის დავალებით ან რომელიმე მთავრობის წინააღმდეგ მოქმედებენ.² ჟან პრადელი და მიშელ დანტი-ჟუანი მიიჩნევენ, რომ ტერორისტული აქტი არის ქმედება, რომელიც კოლექტიურ შიშს წარმოშობს (ნერგავს) მოსახლეობაში, მისგან ან მთავრობისაგან გარკვეული დათმობის მიზნით.³ აშშ კანონმდებლობასა და სასამართლო-საგამოძიებო პრაქტიკაში ტერორიზმის ასევე არაერთგვაროვან განსაზღვრებას ვხვდებით. ერთ-ერთი მათგანი ტერორიზმს განსაზღვრავს, როგორც განზრახ, პოლიტიკურად მოტივირებულ ძალადობით მოქმედებას, რომელიც ჩადენილია არასაბრძოლო მიზნით, სუბნაციონალური ჯგუფის ან საიდუმლო აგენტების მიერ საზოგადოებრივ განწყობაზე ზემოქმედების მიზნით.

მეორე განსაზღვრების მიხედვით შიდატერორიზმი არის ძალის ან ძალადობის უკანონო გამოყენება ადამიანების ან ქონების წინააღმდეგ მთავრობის, სამოქალაქო მოსახლეობის ან ნებისმიერი მისი სეგმენტის დაშინებისათვის, პოლიტიკური ან სოციალური მიზნის მისაღწევად.⁴

¹ სტატისტიკური მონაცემები აღებულია ბუდაპეშტის რეგიონალური კონფერენციის მასალებიდან, რომელიც მიემდინა ტერორიზმის და სხვა საგანგებო დანაშაულებრივ ქმედებათა სასამართლო დევნას და პროფილაქტიკას. ბუდაპეშტი, 14-19 მაისი, 2000 წ.

² ჰ. შნაიდერი, კრიმინოლოგია, (რუსულ ენაზე). გვ. 439

³ Jean Pradel, Michel Danti-juan, Droit penal special, Paris, 1995, p. 771.

⁴ ბუდაპეშტის რეგიონალური კონფერენციის მასალები.

ბუნებრივია, ყველა დეფინიციის ციტირებას ჩვენ ვერ მოვახდენთ, მაგრამ ნიშანდობლივია ის ფაქტი, რომ ყველგან ხაზი ესმება ტერორისტული აქტის მიზანს – საზოგადოებაზე ან ხელისუფლებაზე ზემოქმედების მიზანი. თუმცა ისიც აღსანიშნავია, რომ 2001 წლის 11 სექტემბრის ტრაგედიის შემდეგ პოლიტოლოგები, სოციოლოგები თუ კრიმინალისტები ახლებურად გაიაზრებენ ტერორიზმის არსს.

წინააღმდეგობების მიუხედავად, დღეისათვის საერთაშორისო თანამშრომლობა ტერორიზმის წინააღმდეგ წარმატებული ბრძოლის აუცილებელი წინაპირობაა, ვინაიდან მისი მასშტაბიდან გამომდინარე, ცალკეული ქვეყნების ძალისხმევა განწირულია მარცხისათვის. ცხადია, რომ მხოლოდ ამერიკის შეერთებულ შტატებს გაუჭირდება ისეთ საერთაშორისო ტერორისტულ გაერთიანებასთან ბრძოლა როგორიც „ებრაელებისა და ჯვაროსნების წინააღმდეგ მებრძოლი მსოფლიო ისლამის ფრონტია“. მასში გაერთიანებულია ეგვიპტის, ავღანეთის, პაკისტანის და სხვა ქვეყნების ტერორისტული ორგანიზაციები. „ფრონტის“ ეგიდით მოქმედებს ერთიანი საკოორდინაციო დაზვერვის ცენტრი - „მუჰაბარატი“, რომლის რეზიდენტურები მოქმედებენ აზიაში, ჩრდილოეთ აფრიკაში, ევროპაში, ჩრდილოეთ და სამხრეთ ამერიკაში. 2001 წლის 11 სექტემბრის ტერაქტი სწორედ „ფრონტის“ დასავლეთ ევროპისა და ამერიკის შეერთებული შტატების რეზიდენტურების ერთობლივი საქმიანობის შედეგია. 2001 წლის ოქტომბერში შანხაიში გამართულ აზიანაწიური ოკეანის რეგიონის ქვეყნების ლიდერების სამიტზე მიღებულ იქნა დეკლარაცია, რომელშიც შეხვედრის მონაწილე ქვეყნებმა ტერორიზმის აქტები მსოფლიოსათვის, ნებისმიერი ერის განვითარებისათვის სერიოზული საფრთხის წყაროდ გამოაცხადეს. სწორედ ამიტომაც მსოფლიო თანამეგობრობამ სრული მხარდაჭერა გამოუცხადა ამერიკის შეერთებული შტატების სამხედრო ოპერაციებს ავღანეთის წინააღმდეგ, რომელიც საერთაშორისო ტერორიზმისა და ექსტრემიზმის ცენტრად გადაიქცა. ტერორიზმის წინააღმდეგ საბრძოლველად საჭიროა საერთაშორისო სისხლის სამართლის კანონმდებლობის აქტიური ჩარევა. შემუშავებულია მთელი რიგი უნივერსალური და რეგიონული ხასიათის კონვენციები, რომლებშიც ჩამოყალიბებულია სახელმწიფოთა ურთიერთთანამშრომლობის ძირითადი პრინციპები საერთაშორისო ტერორიზმის წინააღმდეგ საბრძოლველად. მათ შორის აღსანიშნავია ტოკიოს 1963 წლის 14 სექტემბრის კონვენცია საჰაერო ხომალდზე ჩადენილი დანაშაულისა და ზოგიერთი სხვა მოქმედების შესახებ (საქართველო ამ კონვენციას შეუერთ-

და 1993 წლის 7 დეკემბერს), ჰააგის 1970 წლის 16 დეკემბრის კონვენცია საპაერო ზომადღის გატაცების წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ (საქართველო მას შეუერთდა 1993 წლის 7 დეკემბერს), მონრეალის 1971 წლის 23 სექტემბრის კონვენცია სამოქალაქო ავიაციის უსაფრთხოების წინააღმდეგ მიმართულ უკანონო აქტებთან ბრძოლის შესახებ, 1988 წლის 24 თებერვლის დამატებითი ოქმით საერთაშორისო სამოქალაქო ავიაციის მომსახურე აეროპორტებში ძალადობის უკანონო აქტებთან ბრძოლის თაობაზე (საქართველო ამ შეთანხმებებს შეუერთდა შესაბამისად 1993 წლის 7 დეკემბერსა და 1998 წლის 25 ნოემბერს), 1977 წლის 27 იანვარს სტრასბურგში ხელმოწერილი ევროპის კონვენცია ტერორიზმის აღკვეთის შესახებ; გაეროს 1979 წლის 17 დეკემბრის კონვენცია მძევლების ხელში ჩაგდებასთან ბრძოლის შესახებ; რომის 1988 წლის 10 მარტის კონვენცია საზღვაო ნაოსნობის უსაფრთხოების წინააღმდეგ მიმართულ უკანონო აქტებთან ბრძოლის შესახებ; მონრეალის 1991 წლის 1 მარტის კონვენცია პლასტიკური ასაფეთქებელი ნივთიერების მარკირების შესახებ მათი აღმოჩენის მიზნით; ევნის 1980 წლის 3 მარტის კონვენცია ატომური მასალის ფიზიკური დაცვის შესახებ; გაეროს 1997 წლის 15 დეკემბრის კონვენცია – ყუმბარების გამოყენებით ტერორიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ და სხვა.

აღნიშნულმა კონვენციებმა გარკვეული თავისებურებებით ჰოვა ასახვა ნაციონალურ კანონმდებლობებში. მაგალითად, საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსში ცალკე თავი ეთმობა ტერორიზმს (მეოთხე წიგნის მეორე კარი) და ტერორისტული აქტები სრულიად ახალი კატეგორიის სპეციალურ დანაშაულს წარმოადგენენ, ისევე როგორც სახელმწიფოს ძირითადი ინტერესის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულები, რომლებიც მოთავსებულია ტერორიზმის წინ. ფრანგი კრიმინალისტები თვლიან, რომ ტერორიზმის ცალკე გამოყოფა გონივრულია, ვინაიდან საჯარო წესრიგის ხელყოფის მიზანი, რომელსაც თან ერთვის პიროვნებისა და საკუთრების უფლების განურჩევლად ხელყოფა, ტერორისტული აქტისაგან ქმნის ისეთ დანაშაულს, რომელიც თავისი ბუნებით განსხვავდება საერთო სამართლის დანაშაულისაგან¹.

საფრანგეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 421-1 მუხლის მიხედვით ტერორისტულ აქტს წარმოადგენს ინდივიდუალური ან კოლექტიური განზრახვი საქმიანობა (წამოწყებანი), რომელთა მიზანია საზოგა-

¹ Jean Pradel, Michel Danti-juan, Droit penal special, Paris, 1995, Editions Cujas, P. 769.

დოებრივი წესრიგის სერიოზული დარღვევა დაშინებისა და ტერორის გზით. ამას მოსდევს დანაშაულთა შემდეგი ჩამონათვალი: პ.1. ადამიანის სიცოცხლის, ხელშეუხებლობის განზრახ ხელყოფა, ადამიანის მოტაცება ან უკანონო დაკავება, აგრეთვე საფრენი აპარატის, ზომალდის ან ნებისმიერი სხვა სატრანსპორტო საშუალების გატაცება, რომელიც ამ კოდექსის მეორე წიგნით არის გათვალისწინებული. პ.2. გაძარცვა, გამოძალგვა, ქონების განადგურება ან დაზიანება, აგრეთვე დანაშაული ინფორმაციის სფეროში, რომლებიც გათვალისწინებულია მესამე წიგნით, პ.3. მესამე პუნქტში ჩამოთვლილია სისხლის სამართლის კოდექსის ამა თუ იმ წიგნით ან სპეციალური კანონებით გათვალისწინებული დანაშაულები, რომლებიც შესაძლოა წარმოადგენდნენ ტერორისტულ აქტს.¹ ცალკე გამოყოფილი ეკოლოგიური ტერორიზმის შემადგენლობა (მუხლი 421-2). ამრიგად, იმისათვის, რომ ესა თუ ის ქმედება ტერორისტულ აქტად ჩაითვალოს, ორი პირობა უნდა იყოს სახეზე: ა) იგი ჩადენილ უნდა იქნეს დაშინებისა და ტერორის გზით საჯარო წესრიგის სერიოზული ხელყოფის მიზნით; ბ) ეს ქმედება უნდა შეიცავდეს კანონში ამომწურავად ჩამოთვლილი ერთი ან რამდენიმე შემადგენლობის ნიშნებს.

ცხადია, ამა თუ იმ ქმედების ტერორისტულ აქტად კვალიფიკაციისათვის განმსაზღვრელია მისი მიზანი – საჯარო წესრიგის სერიოზული ხელყოფა დაშინებისა და ტერორის გზით. ეს არის სპეციალური განზრახვა, წინასწარ მოფიქრებული, შეთანხმებული, ორგანიზებული, სადაც გამორიცხულია შემთხვევითობა. საჯარო წესრიგის ხელყოფაში ფრანგები გულისხმობენ საზოგადოებაში მუდმივი საშიშროების განცდას ზოლო დაშინებაში სხვისი ინიციატივის პარალიზებას, ტერორი – არის ექსტრემალური შიში, რომელიც შემადრწუნებელ ზეგავლენას ახდენს.

ამერიკის შეერთებული შტატების ანტიტერორისტული კანონმდებლობა მეტად ძრავალფეროვანია. აშშ სისხლის სამართლის კოდექსის ნებისმიერი კანონი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საერთაშორისო ტერორიზმთან საბრძოლველად, თუკი ტერორისტები არღვევენ რომელიმე ამ კანონს და ის შესაბამის იურისდიქციას ექვემდებარება. მაგრამ არის დაახლოებით ოცამდე კანონი, რომელთაც ამერიკის შეერთებული შტატების სამართალდამცავები იყენებენ ტერორიზმთან საბრძოლველად. მათი ერთი ნაწილი ამერიკის კონგრესის მიერ მიღებულ იქნა საერთაშორისო კონვენციების საფუძველზე, ზოლო მეორე ნაწილი – ამერიკის შეერთებუ-

¹ გან პრადელი, მიშელ დანტი-ჟუანი, დასახ. ნაშრომი გვ. 770.

ლი შტატების ინტერესების დასაცავად საზღვაგარეთ. მათ შორისაა ფედერალური კანონები: ასაფეთქებელი ნივთიერების, სატრანსპორტო საშუალებათა გატაცების, გამოსასყიდის მისაღებად ადამიანის მოტაცების, 1996 წლის კანონი ტერორიზმთან ბრძოლის შესახებ და სხვა.

დამნაშავეობასთან ბრძოლის შესახებ ამერიკის შეერთებული შტატების 1984 წლის ყოვლისმომცველი კანონით ტერორისტულ აქტებს შეიძლება მიეკუთვნოს დანაშაულები, რომლებიც დაკავშირებულია ძალადობითი ხასიათის ქმედების ჩადენასთან, რომელიც საშიშია ადამიანის სიცოცხლისათვის, არღვევს ფედერალურ სისხლის სამართლის კანონს ან ნებისმიერი შტატის კანონს, ჩადენილია ამერიკის შეერთებული შტატების ან რომელიმე შტატის იურისდიქციის ფარგლებში. მაშასადამე, ამ კანონს მეტად ფართოდ აქვს გაგებული ტერორისტული აქტი და მას მიეკუთვნება ნებისმიერ ძალმომრეობით მოქმედებას, რომელიც საფრთხეს უქმნის ადამიანის სიცოცხლეს, თუ იგი მიზნად ისახავს სამოქალაქო მოსახლეობის დაშინებას ან მათ იძულებას რაიმე ქმედებისათვის, ზეგავლენის მოხდენას სამთავრობო პოლიტიკაზე მუქართ (დაშინებით) ან იძულებით. ამრიგად, ხსენებული კანონი შესაძლებლობას იძლევა, რომ თუ არსებობს სამოქალაქო მოსახლეობის ან მთავრობის დაშინების მიზანი, ტერორისტულ აქტად შეფასდეს ნებისმიერი ძალმომრეობითი მოქმედება, რომელიც საფრთხეს უქმნის ადამიანის სიცოცხლეს, თუ ის არღვევს ფედერალურ ან რომელიმე შტატის სისხლის სამართლის კანონს. როგორც ეხედავთ, ამერიკის შეერთებულ შტატებში ტერორისტულ აქტად შეიძლება ჩაითვალოს სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ფართო წრე, თუ ისინი ჩადენილია ზელისუფლების ორგანოებზე ან მოსახლეობაზე დამაშინებელი ზემოქმედების მიზნით. უფრო მეტიც, ტერორიზმთან ბრძოლის შესახებ 1996 წლის კანონით ამერიკის შეერთებული შტატების სახელმწიფო მდივანს, იუსტიციისა და ფინანსთა მინისტრებთან ერთად უფლება აქვთ განსაზღვრონ ესა თუ ის ორგანიზაცია, როგორც „უცხოეთის ტერორისტული ორგანიზაცია“¹

აღსანიშნავია ისიც, რომ საერთაშორისო თანამეგობრობამ ტერორისტული აქტების სისხლისსამართლებრივი დევნის სპეციფიკური საპროცესო წესებიც შეიმუშავა, რომელმაც გარკვეული თავისებურებით ასახვა პოვა ნაციონალურ კანონმდებლობებში. ასე მაგალითად, საფრანგეთის სისხლის

¹ ხსენებული კანონის საფუძველზე ასეთი ორგანიზაციების ჩამონათვალის გაკეთებით ამერიკის შეერთებული შტატები ისწრაფვიან ზელი შეუშალონ ტერორისტული ორგანიზაციების მიერ სახსრების მოპოვების შესაძლებლობას.

სამართლის საპროცესო კოდექსში შეტანილია ახალი თავი (თა. 15), რომელიც მთლიანად ეთმობა ტერორიზმის შესახებ საქმის წ. პის თავისებურებას (დაკავების ვადები, განსჯადობა და ა.შ.), საგანგებო ყუ.ა. დღეა ეთმობა წამახალისებელ ნორმებსა და შესაბამის შეღავათებს ტერორისტულ აქტზე ნებაყოფლობით ხელის აღების შემთხვევაში, ტერორისტული აქტის მსხვერპლის ზიანის ანაზღაურების საკითხს. ამერიკის შვერთებული შტატებისა და დიდი ბრიტანეთის კანონმდებლობა სამართალდამცე. ორგანოებს ტერორისტული ორგანიზაციების ქონების კონფისკაციის უფლებასაც აძლევს, შემუშავებულია დამატებითი საპროცესო გარანტიები საიდუმლო ინფორმაციის გაჟონვის (მათ შორის ადვოკატებისაგან) თავიდან ასაცილებლად, პროცესის მონაწილეთა უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, გათვალისწინებულია ზოგიერთი საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების სპეციფიკა (მაგალითად, ზოგიერთი მოქმედების ჩატარება დამსწრეთა გარეშე). ამერიკის შვერთებული შტატების სასამართლო პრაქტიკაში ფართოდ არის დანერგილი ტერორისტული აქტის მეორეხარისხოვან მონაწილეებთან „გარიგების“ პრაქტიკა, მის ორგანიზატორთა სამსილებლად და დანაშაულებრივი ჯგუფის, თუ ორგანიზაციის სალიკვიდაციოდ. ტერორიზმთან დაკავშირებით ერთერთ პრობლემატურ და გადაუჭრელ საკითხს წარმოადგენს მისი გამოიკენა ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლისაგან. მის სწორად გადაწყვეტას დიდი მნიშვნელობა აქვს პოლიტიკური თავშესაფრისა და ექსტრადიციის საკითხების მოსაწესრიგებლად; სისხლის სამართლის საქმეებში სამართლებრივი ურთიერთდახმარების შესახებ მსოფლიო თანამეგობრობის მიერ მიღწეული პროგრესის გამოხატულებაა საერთაშორისო კონვენციებში ჩამოყალიბებული ვალდებულება ან გასცეს სამართალდამდრვევი ან გადასცეს სახელმწიფო ხელისუფლების კომპეტენტურ ორგანოებს სასამართლო დევნისათვის. ეს ვალდებულება საერთაშორისო სამართალში ცნობილია პრინციპით — *aut dedere aut Judicare* (გაეცი ან გაასამართლე). იმ შემთხვევაში, როცა ტერორიზმის ორგანიზატორი ან დამხმარე გაეროს წევრი ქვეყნის რომელიმე ოფიციალური დაწესებულებაა, ასეთი ქვეყნის მიმართ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს პოლიტიკური, ეკონომიკური და სხვა სანქციები. საგულისხმოა ისიც, რომ გავრცელების მასშტაბისა და უმძიმესი შედეგის მიუხედავად, ტერორიზმთან ბრძოლა ეფუძნება ისეთ საყოველთაო სამართლებრივ პრინციპებს, როგორიცაა: კანონიერება, ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებათა და თავისუფლებათა დაცვა, პასუხისმგებლობის გარდუვალობა და ა.შ.

გარკვეული სპეციფიკით გამოირჩევა ტერორისტული ხასიათის დანა-

შეული პოსტსაბჭოური ქვეყნების სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში. თუ მაგალითად, ამერიკისა და საფრანგეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ზოგად სისხლის სამართლებრივ დანაშაულს მისი მოტივაციიდან გამომდინარე, ტერორიზმის კვალიფიკაციას აძლევს, პოსტსაბჭოური ქვეყნების (რუსეთი, სომხეთი, უზბეკეთი და ა.შ.) სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ტერორისტული ხასიათის დანაშაულთა კონკრეტულ შემადგენლობებს ეხვდებით, რომლებიც ამოწურავად არის ჩამოთვლილი სისხლის სამართლის კანონში. ეს დანაშაულები ძირითადად განთავსებულია საზოგადოებრივი უშიშროებისა და წესრიგის, სახელმწიფოსა და კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა თავებში.

რაც შეეხება საქართველოს, ჩვენს ქვეყანაში ტერორიზმთან ბრძოლის ისტორია პოზიტიური კანონმდებლობის მიხედვით ორ სტადიად შეიძლება დავეყოთ: პირველი – საბჭოური პერიოდი, როცა სისხლის სამართლის კოდექსი ძალიან ვიწროდ მოიაზრებდა ტერორიზმის ცნებას და მასში გულისხმობდა სახელმწიფო ან საზოგადო მოღვაწის ან ხელისუფლების წარმომადგენლის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, ქონების ხელყოფას მის სახელმწიფოებრივ ან საზოგადოებრივ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით, აგრეთვე უცხოეთის სახელმწიფოს წარმომადგენლის მკვლელობას ან ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებას ომის პროვოკაციის ან საერთაშორისო გართულების მიზნით (1960 წლის სსკ მუხლები 67-68-ე). თუმცა ისიც საგულისხმოა, რომ საბჭოურ სისხლის სამართლის კოდექსში, სხვადასხვა თავებში გაბნეული იყო არაერთი შემადგენლობა, რომელიც ტერორიზმის გვარეობით ცნებაში თავსდებოდა. სახელდობრ, ტერორისტული ხასიათის დანაშაულებს წარმოადგენდნენ დივერსია, საჰაერო ზომაღლის გატაცება, მძევლად ხელში ჩაგდება და სხვა¹. თუმცა მათ საბჭოური სისხლის სამართლის თეორია და სასამართლო პრაქტიკა ტერორიზმს არ უწოდებდა.

მეორე პერიოდი პოსტსაბჭოური პერიოდია², რომელთანაც და

¹ ამ ზოგად სისხლის სამართლებრივ დანაშაულებს დამინების (ტერორი) მიზანი ტერორიზმის გვარეობით ცნებაში აქცევდა და, ამგვარად, ისინი ვაკუუმს პოზიტიურ კანონმდებლობაში ავსებდნენ.

² საბჭოთა ხელისუფლების პერიოდში საქართველოში რამდენიმე სერიოზული ტერორისტული აქტი არ მომხდარა, ასეთია ოფიციალური სტატისტიკა. 1990-იანი წლებიდან კი იწყება პერიოდი, რომელსაც შემდგომ კრიმინალური მართვადი ქაოსი ეწოდა: ცალკეული სახელისუფლებო თუ არასახელისუფლებო კლანების ურთიერთანგარიშსწორება, 1995 წლის 29 აგვისტოსა და 1998 წლის 9 თებერვლის ტერორისტული აქტები საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ; გაეროსა და წითელი ჯერის წარმომადგენლების მძევლად აფხაზის არაერთ შემთხვევა და ა.შ.; როგორც ეხედავთ, ტერორიზმი საქართველოსთვისაც უკვე საშიშვარო სტატისტიკად იქცა. პოსტსაბჭოური პერიოდი გამოირჩევა ტერორიზმის არნახული აღმავლობით.

შირებულია ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის მიღება, რომელიც ძალაში შევიდა 2000 წლის 1 ივნისიდან. მასში ტერორიზმი უფრო ფართოდ არის გაგებული. სისხლის სამართლის ახალმა კოდექსმა ტერორისტული ხასიათის დანაშაულები ერთ თავში გააერთიანა (თავი 38-ე) და ცხრა შემადგენლობად ჩამოაყალიბა. მასში არის ტრადიციული ტერორისტული ქმედებაც და მსოფლიოს პრაქტიკის გაზიარებით შექმნილი დელიქტებიც. აღსანიშნავია, რომ საერთაშორისო პრაქტიკიდან გამოდინარე, 38-ე თავში გაერთიანებული დანაშაულები ვერ ჩაითვლება ტერორისტული ხასიათის დანაშაულთა ამომწურავ ჩამონათვალად. კვლავაც რჩება ახალ სისხლის სამართლის კოდექსში ტერორისტული ხასიათის დანაშაულები სხვა თავებში გაბნეულად, ასეთია მაგალითად, საჰაერო ან წყლის ზომადლის გატაცება (მუხლი 227-ე), მეკობრეობა (მუხლი 228-ე), ეკოციდი (მუხლი 408-ე) და სხვ. საზოგადოდ უნდა ითქვას, რომ საქართველოს ახალ სისხლის სამართლის კოდექსში ასახვა ჰოვა მსოფლიო თანამეგობრობის მიერ ტერორიზმად აღიარებულმა თითქმის ყველა შემთხვევამ.

მუხლი 323. ტერორისტული აქტი

1. ტერორისტული აქტი, ესე იგი აფეთქება, ცეცხლის წაკიდება, იარაღის გამოყენება ან სხვა ქმედება, რაც ქმნის ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის, მნიშვნელოვანი ქონებრივი ზიანის ან სხვა მძიმე შედეგის განხორციელების საშიშროებას და ხელყოფს საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას, სახელმწიფოს სტრატეგიულ, პოლიტიკურ ან ეკონომიკურ ინტერესს, ჩადენილი მოსახლეობის დაშინების ან ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედების მიზნით, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან ათ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) ჯგუფურად;

ბ) არაერთგზის;

გ) მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენებით, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან თხუთმეტ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ათიდან ჩვიდმეტ წლამდე.

4. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით თხუთმეტიდან ოც წლამდე ან უფადო თავისუფლების აღკვეთით.

შენიშვნა: სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლება ტერორისტული აქტის მომზადებაში მონაწილე პირი, რომელიც ხელისუფლების ორგანოს დროული გაფრთხილებით ან სხვაგვარად შეუწყობს ხელს ტერორისტული აქტის თავიდან აცილებას და თუ მის ქმედებაში არ არის სხვა დანაშაულის ნიშნები.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი, ტერორისტული აქტის დისპოზიციის მიხედვით, არის საზოგადოებრივი უსაფრთხოება, სახელმწიფოს სტრატეგიული, პოლიტიკური ან ეკონომიკური ინტერესები. მასადავს, ტერორისტული აქტი მრავალობიექტიანი დანაშაულია. იგი, უპირველეს ყოვლისა, ხელყოფს სახელმწიფო ხელისუფლების ინტერესებს (სტრატეგიულს, პოლიტიკურსა და ეკონომიკურს), ასევე საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას, ვინაიდან მოსახლეობაში ბაღებს შიშის, უმწყობის, დაუცველობის განცდას ტერორისტთა წინაშე. ხელყოფის დამატებითი ობიექტი შეიძლება იყოს ადამიანის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, ქონება.

ტერორისტული აქტი თავისი ობიექტური ნიშნებით კონკრეტული საფრთხის შემქმნელი დელიქტია. იგი მოიცავს ქმედებას (აფეთქება, ცეცხლის წაკიდება, იარაღის გამოყენება ან სხვა ქმედება), შედეგს (კონკრეტული საფრთხის შექმნა სისხლის სამართლის კანონით დაცული ინტერესებისათვის) და მიზეზობრივ კავშირს ქმედებასა და მის მიერ შექმნილ კონკრეტულ საფრთხეს შორის.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება აფეთქებაში, ცეცხლის წაკიდებაში, იარაღის გამოყენებაში ან სხვა ქმედებაში.

აფეთქება გულისხმობს რამის აალებას ნივთიერების მყისიერად დაშლისა და ძლიერ გახურებული გაზების წარმოქმნის შედეგად, რასაც თან ახლავს დიდი ხმა და დამანგრეველი ძალა¹.

ცეცხლის წაკიდება ანუ აალება, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს ხანძარი და წარმოქმნილი ცეცხლით ქონების განადგურება, შეიძლება განხორციელდეს პიროტექნიკური საშუალებით, ელექტროსადენების შეერთებით, ჩვეულებრივი ასანთით და ა.შ.

იარაღის გამოყენება გულისხმობს ცეცხლსასროლი ან სხვა იარ-

¹ Уголовное право РФю Мюб 1996, с. 248

ალით (არამასობრივი განადგურების იარაღის) სარგებლობას მოსახლეობის დასაშინებლად ან ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედებისათვის.

კანონი ამომწურავად არ ჩამოთვლის ტერორისტულ ქმედებებს. სხვა ქმედება (აფეთქების, ცეცხლის წაქედებისა და იარაღის გამოყენების გარდა) შეიძლება გამოიხატოს მეწყერის გამოწვევაში, წყლის მიშვებაში, ავარიის მოწყობაში, ტრანსპორტზე კატასტროფის ან მარცხის გამოწვევაში და სხვ.

როგორც წესი, ამგვარ ქმედებათა ჩადენა ხდება ხალხის თავშეყრის ადგილებში, სატრანსპორტო კომუნიკაციებზე, მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის ობიექტებზე (ენერგომომარაგება, წყალმომარაგება), სამთავრობო ან მის კონტროლქვეშ მყოფ ობიექტებზე და ა.შ. (შიდასახელმწიფოებრივი ტერორიზმის ხელყოფის ობიექტების შერჩევა ხშირად სიმბოლურად ხდება და კონკრეტული შედეგი ტერორისტს ზოგჯერ არც აინტერესებს; მისთვის მთავარია, ტერორისტული აქტის რეზონანსი, როგორც სიგნალი – გაფრთხილება).

323-ე მუხლის პირველ ნაწილში შედეგი არა გვაქვს და ისჯება თავისთავად კანონში მითითებული ქმედებით ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის, მნიშვნელოვანი ქონებრივი ზიანის ან სხვა მძიმე შედეგის განხორციელების საშიშროების შექმნა.

ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის საშიშროება ნიშნავს, თუნდაც ერთი ადამიანის სიცოცხლისათვის საფრთხის შექმნას.

მოსალოდნელი მნიშვნელოვანი ქონებრივი ზიანი უნდა დადგინდეს მატერიალურ ფასეულობათა რეალური ღირებულების და მნიშვნელობის გათვალისწინებით. ეს კი ფაქტის საკითხია და სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს თავისი მიხედულებით.

სხვა მძიმე შედეგის განხორციელების საშიშროებას შეიძლება მივაკუთვნოთ მოსახლეობაში პანიკის გამოწვევა, ადამიანთა ჯანმრთელობისათვის სხვადასხვა ზიანის მიყენების საშიშროება, ტრანსპორტის მუშაობის შეჩერების, ენერგიის მიწოდების შეწყვეტის საფრთხე და ა.შ.

ამრიგად, ტერორისტული აქტის პირველი ფორმა ფორმალური შემაჯგუფებისაა და დამთავრებულად ჩაითვლება კანონში მითითებულ ქმედებათა ჩადენის მომენტიდან, ე.ი. კანონით დაცული ინტერესისათვის რეალური საფრთხის შექმნის მომენტიდან.

323-ე მუხლის მეორე ნაწილით, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებებია იმავე ქმედების ჩადენა ჯგუფურად, არაერთგზის და მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენებით.

ჯგუფური დანაშაულის არსი და სახეები განმარტებულია სისხლის სამართლის კოდექსის 27-ე მუხლში.

ტერორისტული აქტის არაერთგზის განხორციელება გულისხმობს ამ დანაშაულის ორჯერ ან მეტჯერ ჩადენას, ცხადია, თუ დამნაშავეს წინათ ჩადენილი ქმედებისათვის ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებული არა აქვს.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის დოკუმენტებით, მასობრივი განადგურების იარაღს მიეკუთვნება ისეთი იარაღი, რომელიც მოქმედებს ატომური აფეთქების ან რადიოაქტიური მასალის მეშვეობით, სასიკვდილო ქიმიური და ბაქტერიოლოგიური იარაღი, ასევე ნებისმიერი სხვა იარაღი, რომელიც მომავალში იქნება შემუშავებული ატომური ბომბის ან ზემოხსენიებული სხვა იარაღის თვისებით.

სამხედრო ენციკლოპედიურ ლექსიკონში მასობრივი განადგურების იარაღი განმარტებულია, როგორც დიდი სასიკვდილო შესაძლებლობის მქონე იარაღი, რომელც განკუთვნილია მასობრივი დანაკარგის ან ნგრევის გამოსაწვევად. მის მომაკდინებელ ფაქტორებს გამოყენებიდან განსაზღვრული დროის განმავლობაში შეუძლიათ ზარალი მიაყენონ მოწინააღმდეგეს და ძლიერი მორალურ-ფსიქოლოგიური ზემოქმედება მოახდინონ. მასობრივი განადგურების იარაღს მიეკუთვნება ბირთვული, ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღი.

323-ე მუხლის მესამე და მეოთხე ნაწილით, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედებით ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგის გამოწვევა. საქართველოს პარლამენტის მიერ 2000 წლის 30 ივნისს, სისხლის სამართლის ახალ კოდექსში შეტანილი ცვლილებების შედეგად, სახელდობრ, კერძო ნაწილის კონკრეტული შემადგენლობიდან, მათ შორის 323-ე მუხლის მესამე ნაწილიდან სიტყვა გაუფრთხილებლობის ამოღებით, მთელი რიგი წინააღმდეგობები წარმოიქმნა. ამ ცვლილების გამო, 323-ე მუხლის მესამე და მეოთხე ნაწილი მთლიანად დაემთხვა ერთმანეთს, რომლებიც მხოლოდ ქმედების სუბიექტური შემადგენლობით განსხვავდებოდა. აქედან გამომდინარე, აუცილებლად მიგვაჩნია ცვლილების შეტანა 323-ე მუხლის მესამე და მეოთხე ნაწილით გათვალისწინებულ შემადგენლობებში, სხვანაირად, მათი ცალ-ცალკე არსებობა აზრს კარგავს.

მძიმე შედეგი 323-ე მუხლის მესამე და მეოთხე ნაწილში შეფასებით ნიშანს წარმოადგენს და შედეგის სიმძიმე სასამართლომ უნდა გადაწყვიტოს თავისი მიხედულებით, საქმის კონკრეტული გარემოებებ-

ის მხედველობაში მიღებით. მძიმე შედეგში შეიძლება ვიგულისხმოთ ადამიანის (ადამიანთა) ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება, მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის ობიექტების მუშაობის ხანგრძლივად პარალიზება (ტრანსპორტი, კავშირგაბმულობა, ენერგომომარაგება და ა.შ.); ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოთა მუშაობის დეზორგანიზაცია და ა.შ.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

ტერორისტული აქტი განზრახი დანაშაულია. მართალია, თანმდევი შედეგის მიმართ, შესაძლებელია, ადგილი ჰქონდეს გაუფრთხილებლობასაც, მაგრამ მთლიანობაში ასეთი დანაშაული მაინც განზრახ დანაშაულად ჩაითვლება (სსკ მუხლი მე-11). რაც შეეხება ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს, ქმედების ტერორისტულ აქტად კვალიფიკაციისათვის განმსაზღვრელი მნიშვნელობა აქვს მიზანს – მოსახლეობის დაშინება ან ხელისუფლების ორგანოებზე ზემოქმედება. ტერორისტის მოქმედების მოტივს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

სწორედ ქმედების მიზანი განასხვავებს ტერორისტულ აქტს სხვა მომიჯნავე შემადგენლობისაგან, იქნება ეს სიცოცხლის საწინააღმდეგო დანაშაული, საბოტაჟი თუ სხვა.

323-ე მუხლს აქვს შენიშვნა, რომელიც ითვალისწინებს ტერორისტული აქტის მომზადებაში მონაწილე პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას, რომელიც ხელისუფლების ორგანოს დროული გაფრთხილებით ან სხვაგვარად, ხელს შეუწყობს ტერორისტული აქტის თავიდან აცილებას, თუ მის ქმედებაში არ არის სხვა დანაშაულის ნიშნები.

ამრიგად, 323-ე მუხლის შენიშვნით გათვალისწინებული წამახალისებელი ნორმის გამოსაყენებლად საჭიროა, საბი პირობის არსებობა: ა) დანაშაულზე ხელის აღება უნდა მოხდეს მომზადების სტადიაზე; ბ) მან აქტიური მოქმედებით ხელი უნდა შეუწყოს ტერორისტული აქტის თავიდან აცილებას და გ) მის ქმედებაში არ უნდა იყოს სხვა დანაშაულის ნიშნები.

ხელისუფლების ორგანოს გაფრთხილება დროულად ჩაითვლება, თუ ის ეკუთვნის აფეთქების, ცეცხლის წაქიდების ან სხვა ქმედების ჩადენამდე, რომელიც საფრთხეს შეუქმნის კანონით დაცულ ინტერესებს, როცა ხელისუფლების ორგანოებს რეალური შესაძლებლობა აქვთ ტერორისტული აქტის თავიდან ასაცილებლად. ტერორისტული აქტის თავიდან ასაცილებ-

ბლად სხვაგვარად ხელის შეწყობა შეიძლება გამოიხატოს თავისი ინიციატივით ასაფეთქებელი მოწყობილობის გაუქმებელყოფაში, ზანძრის თავიდან აცილებაში და სხვ.

მუხლი 324. ტექნოლოგიური ტერორიზმი

ტექნოლოგიური ტერორიზმი, ესე იგი ბირთვული, რადიოლოგიური, ქიმიური ან ბაქტერიოლოგიური (ბიოლოგიური) იარაღის ან მისი კომპონენტის, პათოგენური მიკროორგანიზმების, რადიაქტიური ან ადამიანის ჯანმრთელობისათვის მავნე სხვა ნივთიერების გამოყენება ან მისი გამოყენების მუქარა, მათ შორის ბირთვული, ქიმიური ან ძლიერი ტექნოლოგიური ან ეკოლოგიური საშიშროების შემცველი ობიექტის ხელში ჩაგდება, რაც ხელყოფს საზოგადოებრივ უსაფრთხოებას, სახელმწიფოს სტრატეგიულ, პოლიტიკურ ან ეკონომიკურ ინტერესს, ჩადენილი მოსახლეობის დამინების ან ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედების მიზნით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან თხუთმეტ წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

ეს არის ტერორიზმის სპეციალური შემადგენლობა, რომელიც ემყარება ტექნოლოგიის უახლესი მიღწევების გამოყენებას.

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი იგივეა, რაც ზემოთ განხილულ დანაშაულში – საზოგადოებრივი უსაფრთხოება, სახელმწიფოს სტრატეგიული, პოლიტიკური ან ეკონომიკური ინტერესი.

ტექნოლოგიური ტერორიზმი ობიექტურად გამოიხატება ბირთვული, რადიოლოგიური, ქიმიური ან ბაქტერიოლოგიური (ბიოლოგიური) იარაღის ან მისი კომპონენტის, პათოგენური მიკროორგანიზმის, რადიაქტიური ან ადამიანის ჯანმრთელობისათვის მავნე სხვა ნივთიერების გამოყენებაში ან მისი გამოყენების მუქარაში, აგრეთვე ბირთვული, ქიმიური ან ძლიერი ტექნოლოგიური ან ეკოლოგიური საშიშროების შემცველი ობიექტის ხელში ჩაგდებაში.

მოქმედი საერთაშორისო ხელშეკრულებებით¹, ბირთვული, ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღი მიეკუთვნება მასობრივი განადგურების იარ-

¹ იხ. 1972 წლის 10 აპრილის კონვენცია ბაქტერიოლოგიური (ბიოლოგიური) და ტოქსიკური იარაღის შეშუშავების, წარმოებისა და მარაგის დაგროვების აკრძალვისა და მათი განადგურების შესახებ; 1980 წლის 3 მარტის კონვენცია - ბირთვული მასალის ფიზიკური დაცვის შესახებ; 1993 წლის 13 იანვრის კონვენცია - ქიმიური იარაღის შეშუშავების, წარმოების, დაგროვებისა და გამოყენების აკრძალვისა და მისი განადგურების შესახებ.

დს. აქედან, ამავე საერთაშორისო სამართლებრივი აქტებით, დღეისათვის ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღის წარმოება ან გამოყენება საერთოდ აკრძალულია, ხოლო ბირთვული იარაღის წარმოება შეზღუდულია (მისი გამოყენება ასევე აკრძალულია).

ზოგადად მასობრივი განადგურების იარაღი 323-ე მუხლის კომენტარში განვმარტეთ. ახლა, რაც შეეხება კონკრეტულად თითოეულ მათგანს: ბირთვული იარაღი არის მასობრივი განადგურების იარაღი, რომლის მოქმედებაც ემყარება იმ შიდაბირთვული ენერგიის გამოყენებას, რომელიც გამოიყოფა რადიოაქტიური იზოტოპების მძიმე ბირთვების დაშლის ჯაჭვური რეაქციის დროს. მისი ძირითადი მომავლინებელი ფაქტორებია: დარტყმის ტალღა, სინათლის გამოსხივება, გამჭოლი რადიაცია, რადიოაქტიური მოწამვლა, ელექტრომაგნიტური იმპულსი.

პარიზის 1993 წლის 13 იანვრის ზემოხსენიებული კონვენციის მიხედვით, ქიმიური იარაღი ნიშნავს: ა) ტოქსიკურ ქიმიკატებსა და მათ პრეკურსორებს¹, ბ) საბრძოლო მასალებსა და დანადგარებს, რომლებიც სპეციალურად განკუთვნილია ცოცხალი მიზნის მოსასპობად ან სხვაგვარი ზიანის მისაყენებლად, მათი გამოყენების შედეგად გამოთავისუფლებული ტოქსიკური ქიმიკატების მომწამლავი თვისებების მეშვეობით; გ) ნებისმიერ მოწყობილობას, რომელიც უშუალოდ დაკავშირებულია „ბ“ პუნქტში ხსენებული საბრძოლო მასალებისა და დანადგარების გამოყენებასთან. მაშასადამე, ქიმიური იარაღი მიეკუთვნება მასობრივი განადგურების იარაღს, რომლის მოქმედებაც ეფუძნება ქიმიური ნივთიერების ტოქსიკურობას. ქიმიური იარაღის მთავარ კომპონენტებს წარმოადგენენ მომწამლავი ნივთიერებები და მათი გამოყენების საშუალებები. ქიმიური იარაღი ხასიათდება მაღალი მომწამლავი თვისებით, მრავალმხრივი ტოქსიკური მოქმედებით, ადამიანის ორგანიზმში შეღწევის მაღალი უნარით, მოქმედების სისწრაფითა და ზანგრძლივობით და ა.შ. იგი შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ჯარისა და მოსახლეობის მოსასპობად, ტერიტორიის (აკვატორიის), სამხედრო ტექნიკისა და მატერიალური საშუალებების მოსაწამლად, პარიზის კონვენცია შეიცავს ტოქსიკური ქიმიკატებისა და მათი პროკურსორების ჩამონათვალსაც.

ბაქტერიოლოგიური (ბიოლოგიური იარაღი) არის მასობრივი განადგურების იარაღი, რომლის მოქმედებაც დამყარებულია მიკროორგანიზმების პათოგენური თვისებების გამოყენებაზე, რომელთაც შეუძლიათ გამოიწვიონ

¹ პრეკურსორი ნიშნავს ნებისმიერ ქიმიურ რეაგენტს (კომპონენტს), რომელიც მონაწილეობს იღებს ტოქსიკური ქიმიკატის ტექნოლოგიური წარმოების ნებისმიერ სტადიაში ამა თუ იმ ფორმით.

ადამიანების, ცხოველების ან მცენარეების მასიური დაავადება ან სიკვდილი. ბიოლოგიური იარაღის მთავარ კომპონენტებს წარმოადგენს ბიოლოგიური საშუალებები და მათ საფუძველზე შექმნილი ბიოლოგიური რეცეპტურები, აგრეთვე მათი გამოყენების საშუალებები¹. ამრიგად, ბიოლოგიურ იარაღს მიეკუთვნება ნებისმიერი ცოცხალი ორგანიზმი, მათ შორის პათოგენური მიკროორგანიზმი, ვირუსი, ბაქტერია, სხვა ბიოლოგიური აგენტი, ცოცხალი ორგანიზმიდან წარმოებული ან გენური ინჟინერიის მეთოდით მიღებული ნებისმიერი ნივთიერება, აგრეთვე მისი გამოყენების საშუალება, რომელიც შექმნილია ადამიანის ან სხვა ცოცხალი ორგანიზმის მოსასპობად, დასა-
ვადებლად ან სხვაგვარად მათი ფუნქციონირების მოსაშლელად, ბუნებრივი გარემოს, სურსათის, წყლისა და სხვა მატერიალური ობიექტების მო-
საწამლად. ბიოლოგიური იარაღის სხვადასხვა სახეობა არსებობს, ის შეი-
ძლება იყოს ბაქტერიული (იგი იწვევს ისეთ დაავადებებს, როგორიცაა: ქოლერა, შავი ჭირი, კეთრი და მისთ.) ან პათოგენური რეცეპტურის (იწვევს ყვითულ ციებ-ციხელებს, ყვავილს, ენცეფალიტს და სხვ.), შშრალი ან თხე-
ვადი რეცეპტურის და სხვ. ამგვარად, ბიოლოგიური (ბაქტერიოლოგიური) იარაღის გამოყენებამ შეიძლება გამოიწვიოს ინფექციურ დაავადებათა გავრ-
ცელება და ეპიდემიის კერების გაჩენა, ასევე ეპიზოოტიკისა და ეპიფიტოტიკის აღმოცენება. ბაქტერიოლოგიური (ბიოლოგიური) იარაღის სულ მცირე ღოზასაც კი შეუძლია ადვილად გადაღახოს ორგანიზმის ბუნებრივი იმუნი-
ტეტი და გამოიწვიოს მასში პათოლოგიური ცვლილება; იგი ზასათდება ასევე საინკუბაციო (ფარული) პერიოდით; მოქმედების ვარაიებლურობით, ინდიკაციის სირთულით, ძლიერი ფსიქოლოგიური მოქმედებით.

ტექნოლოგიური ტერორიზმისათვის შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს ასევე რადიექტიური ნივთიერება. ეს არის ნივთიერება, რომელიც არ მიეკუთვნება ბირთვულ მასალას, იწვევს მაიონიზებელ გამოსხივე-
ბას. მას მიეკუთვნება ბუნებრივი რადიექტიური ელემენტები: რადიუმი, ურანი, პლუტონიუმი, კობალტი — 60.

სისხლის სამართლის კოდექსის 324-ე მუხლი ამომწურავად არ ჩამოთვლის ადამიანის ჯანმრთელობისათვის მავნე ნივთიერებებს. ამიტ-
ომ ასეთ ნივთიერებებში შეიძლება მოვიპზროთ რადიექტიური მასალა, ძლიერი მომწამლავი ნივთიერება და სხვა.

ზემოჩამოთვლილი მასობრივი განადგურების იარაღისა და ადამიანის ჯანმრთელობისათვის მავნე ნივთიერების გამოყენებამ შეიძლება კატასტროფული შედეგები გამოიწვიოს. მათ გააჩნიათ მოქმედების დიდი დიაპაზონი როგორც

¹ Военная энциклопедия. Том 1, 1990

შესაძლო ზიანის ხასიათისა და ხარისხის, ისე მოქმედების ხანგრძლივობის მიხედვით, აქეთ დიდი მომაკვდინებელი შესაძლებლობა, შეუძლიათ გამოიწვიონ ადამიანთა უზარმაზარი მსხვერპლი, ეპიდემიის დიდი კერების აღმოცენება, ძლიერი ფსიქოლოგიური ზემოქმედების უნარი და ა.შ. სწორედ ამ თვისებების გამო, მოქმედი საერთაშორისო ხელშეკრულებებით, ქიმიური და ბიოლოგიური იარაღის არა მარტო გამოყენებაა აკრძალული, არამედ მათი შეზღუდვაც, წარმოებაც, დაგროვებაც, ზოლო არსებული მარაგი ექვემდებარება განადგურებას ან მხოლოდ სამშვიდობო მიზნებისათვის გამოყენებას.

ტერორისტული მიზნით აღნიშნული იარაღისა და ნივთიერების გამოყენების შესაძლო ობიექტებია ადამიანთა მასობრივი თავშეყრის ადგილები (მეტროპოლიტენი, სადგური, აეროდრომი, დამცავი ნაგებობა), წყალგავანილობათა ქსელი, მათი რეზერვუარები, სურსათის საწყობები, საზოგადოებრივი კვების საწარმოები და მისთ. ასევე აღმინისტრაციულ-პოლიტიკური ცენტრები, სამხედრო ბაზები, საკომუნიკაციო კვანძები და ა.შ.

ქმედების ობიექტური მხარე გამოიხატება მასობრივი განადგურების იარაღის ან მისი კომპონენტების, რადიაქტიური ან ადამიანის ჯანმრთელობისათვის მავნე ნივთიერების გამოყენებაში ან მისი გამოყენების მუქარაში¹.

აღნიშნული საგნების გამოყენების შედეგს კანონი არ აკონკრეტებს და ეს შეუძლებელიცაა მათი თვისებიდან გამომდინარე, მაგრამ რეალურად ასეთ ქმედებას შესაძლოა მოჰყვეს ადამიანთა მასიური სიკვდილი, ჯანმრთელობის სხვადასხვა ხარისხის დაზიანება, ეპიდემიის აღმოცენება და მისთ. მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენების პოტენციური შედეგი იმდენად სახიფათოა, რომ კანონი მათი გამოყენების მუქარასაც კი დამთავრებულ დანაშაულად მიიჩნევს. უფრო მეტიც, კანონი ტექნოლოგიური ტერორიზმის ერთერთ სახედ თვლის ბირთვული, ქიმიური, ძლიერი ტექნოლოგიური ან ეკოლოგიური საშიშროების შემცველი ობიექტის ხელში ჩაგდებას, რაც შანტაჟის ერთერთ ფორმად უნდა ჩავთვალოთ; ასეთი ობიექტი შეიძლება იყოს ატომური ელექტროსადგური, ბირთვული ან ქიმიური სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი თუ მისი საწარმო, კაშხალი, ქიმიური მრეწველობის საწარმო და ა.შ.²

¹ საგულისხმოა, რომ ევნის 1980 წლის 3 მარტის კონვენცია ატომური მასალის ფიზიკური დაცვის შესახებ, ბირთვული მასალის გამოყენების მუქარას, იმ მიზნით, რომ აიძულონ ფიზიკური ან იურიდიული პირი, საერთაშორისო ორგანიზაცია ან სახელმწიფო, შეასრულოს რამე მოქმედება ან თავი შეიკავოს მისგან, საერთაშორისო ტერორიზმის ერთერთ სახედ თვლის (მუხლი 37-ე).

² ტექნოლოგიური ან ეკოლოგიური საშიშროების შემცველი ობიექტებია საწარმოები, ნაგებობები, დანადგარები და სხვა ობიექტები, რომელთა მწყობრიდან გამოყვანამ შეიძლება გამოიწვიოს ადამიანთა მსხვერპლი, მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაზიანება, გარემოს დაბინძურება ანდა მღვამარების დესტაბილიზაცია კონკრეტულ რეგიონში ან მთლიანად სახელმწიფოში.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ფიზიკური პირი, რომელმაც მიაღწია სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

ტექნოლოგიური ტერორიზმი განზრახი დანაშაულია. კანონში მითითებული ქმედება მიზნად ისახავს მოსახლეობის დაშინებას ან ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედებას. სწორედ ქმედების მიზანი და ასევე მოტივი განასხვავებს ამ შემადგენლობას ისეთი მომიჯნავე დანაშაულის შემადგენლობისაგან, როგორიცაა: საბოტაჟი, ბირთვული მასალის, რადიაქტიური ნივთიერების ან მაიონიზებული გამოსხივების სხვა წყაროს ხელში ჩაგდება, გარემოსათვის საშიში ნივთიერებისადმი ან ნარჩენისადმი მოპყრობის წესის დარღვევა და სხვა.

აღსანიშნავია, რომ სსკ 323-ე მუხლი ტერორისტული აქტის ჩადენის ერთ-ერთ ხერხად ითვალისწინებს მასობრივი განადგურების იარაღის გამოყენებას, რითაც პრაქტიკულად შეუძლებელი ხდება მისი გამიჯვნა ტექნოლოგიური ტერორიზმისაგან, ამიტომ ვუიქრობთ, რომ 323-ე მუხლის მეორე ნაწილის „გ“ პუნქტი ამოღებულ უნდა იქნეს.

მუხლი 325. საქართველოს პოლიტიკურ

თანამდებობის პირზე თავდასხმა

საქართველოს პრეზიდენტის, სხვა პოლიტიკური თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან საკუთრების ხელყოფა ამ თანამდებობის პირის სახელმწიფოებრივ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შეიდიდან ოც წლამდე ან უკიდურეს შემთხვევაში – სიცოცხლის აღკვეთით.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია საქართველოს პრეზიდენტის ან სხვა პოლიტიკური თანამდებობის პირის პოლიტიკური საქმიანობის (სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობის) უსაფრთხოება; ხოლო დამატებითი ობიექტია ამ პირთა და მათი ოჯახის წევრთა სიცოცხლე, ჯანმრთელობა ან საკუთრება.

საბჭოური სისხლისსამართლებრივი დოქტრინა ამგვარი ტერორისტული აქტის უშუალო ობიექტად მიიჩნევდა ქვეყნის პოლიტიკურ საფუძველს (მის პოლიტიკურ სისტემას), ხოლო ქმედების მიზანი სახელმწიფო ხე-

ლისუფლების შესუსტება იყო. ასეთი რედაქციის შემადგენლობის არსებობა შეესაბამებოდა პარტიულ-სახელმწიფოებრივი დიქტატურის მქონე სახელმწიფოს ცხოვრების წესს, სადაც ქვეყნის სიმტკიცე, სიძლიერე ბელადის სიცოცხლის უსაფრთხოებას უკავშირდებოდა; პარტიულ-ბიუროკრატიული ელიტა თავის ბელადში (პარტიულ ლიდერში) საკუთარი კეთილდღეობის გარანტს ხედავდა, მოსახლეობაში კი მისი შეუცვლელობის, ქვეყნის ერთადერთი მხსნელის აზრს ამკვიდრებდა. თუ ბელადს რამე დაემართებოდა, ქვეყნის პოლიტიკური სისტემა დასაღუპად იყო განწირული. კაცობრიობის ისტორიამ არაერთი სახელმწიფოს მეთაურის თუ პოლიტიკური მოღვაწის მკვლელობის შემთხვევა იცის, მაგრამ ეს ქვეყნები არ დაქცეულა, მათი სახელმწიფო ხელისუფლება არ შესუსტებულა. არც საბჭოთა ბელადების ცვალებადობა (ცხადია, ბუნებრივი სიკვდილით) ცვლიდა რაიმეს პარტოკრატიული სახელმწიფოს ცხოვრების წესში. ამდენად, როცა ჩვენ განსახილველი დანაშაულის ობიექტად პოლიტიკური თანამდებობის პირის სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობის უსაფრთხოებას მივიჩნევთ, მსუდველობაში გვაქვს არა მისი შეუცვლელობა, არამედ სახელმწიფოს მექანიზმის, მისი პოლიტიკური სისტემის ნორმალურად ფუნქციონირების უზრუნველყოფის შესაძლებლობა. რამდენადაც სახელმწიფოს მექანიზმის ნორმალური ფუნქციონირება, უპირველეს ყოვლისა, პოლიტიკურ თანამდებობის პირთა მოღვაწეობაზე დამოკიდებული, ამდენად, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი, სწორედ მათი საქმიანობის უსაფრთხოებაა.

პოლიტიკური თანამდებობის პირის ცნება მოცემულია საქართველოს 1997 წლის 31 ოქტომბრის კანონში საჯარო სამსახურის შესახებ. ამ კანონის პირველი მუხლის მესამე პუნქტის მიხედვით, სახელმწიფო-პოლიტიკურ თანამდებობის პირებს წარმოადგენენ: საქართველოს პრეზიდენტი, საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს მთავრობის წევრი, აფხაზეთისა და აჭარის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების სამთავრობო დაწესებულებების ხელმძღვანელი. ცხადია, განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობის დღევანდელი რედაქცია საკმაოდ ავიწროებს ამ დანაშაულის შესაძლო მსხვერპლთა წრეს. პოლიტიკური თანამდებობის პირის ოჯახის წევრის გასაგებად უნდა ამოვიდეთ კანონის სისტემატური განმარტებიდან.

ქმედების ობიექტური მხარე გამოიხატება საქართველოს პრეზიდენტის, სხვა პოლიტიკური თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის სიცოცხლის ჯანმრთელობის ან საკუთრების ხელყოფაში. ეს შეიძლება

მოხდეს თავდასხმით, საათის მექანიზმიანი ნაღმის გამოყენებით და სხვ. ობიექტურად ხელყოფის ფაქტობრივი შედეგი შეიძლება გამოიხატოს კანონში მითითებულ პირთა სიკვდილში, ჯანმრთელობის სხვადასხვა ხარისხის დაზიანებაში, ან მათი ქონების განადგურებაში (დაზიანებაში). შესაძლებელია საერთოდ არ დადგეს რაიმე შედეგი, ვინაიდან ხელყოფა გულისხმობს როგორც რეალური ზიანის მიყენებას, ისე ზიანის მიყენების კონკრეტული საფრთხის შექმნას (მცდელობას), რომელიც რეალიზებულ არ იქნა საზიანო შედეგში დამნაშავეის ნებისგან დამოუკიდებელი მიზეზის გამო (მაგალითად, ტერორისტმა ისროლა და ააცილა ან ასაფეთქებელმა მოწყობილობამ არ იმუშავა). კონკრეტული შედეგი მხედველობაში იქნება მიღებული ბრალის ხარისხის განსაზღვრისას და სასჯელის ინდივიდუალიზაციისას. ამრიგად, ეს დანაშაული თავისი შემადგენლობის კონსტრუქციით ფორმალურია, ვინაიდან დამთავრებულად ჩაითვლება პოლიტიკური თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან საკუთრების ხელყოფის მომენტიდან, მაგრამ ამ შედეგის ფაქტობრივად დადგომა არ შეცვლის ქმედების იურიდიულ ბუნებას და არ დასჭირდება დამატებითი კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის კოდექსის სხვა მუხლებით.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ფიზიკური პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, დანაშაული განზრახვა (პირდაპირი განზრახვა). იგი პოლიტიკური მოტივაციის მქონე ტერორიზმის სახედ უნდა ჩაითვალოს. საქართველოს პრეზიდენტზე ან სხვა პოლიტიკური თანამდებობის პირზე თავდასხმა ხდება მის სასელმწიფოებრივ მოღვაწეობასთან დაკავშირებით და მიზნად ისახავს აღნიშნული საქმიანობის შეწყვეტას, მისთვის ხელის შეშლას ანდა შურისძიებას აზგვარი საქმიანობისათვის, რაც ხელისუფლებასზე პოლიტიკური ზეწოლის ერთ-ერთ ფორმას წარმოადგენს. ტერორისტული აქტის ჩადენი ან მისი შემკვეთი შეიძლება მიზნად ისახავდეს პოლიტიკური მოწინააღმდეგის (კონკურენტის) ჩამოცილებას ხელისუფლებისათვის ან პოლიტიკური ლიდერობისათვის ბრძოლაში, ანდა ეს იყოს უკმაყოფილების, პროტესტის გამოხატვა მსხვერპლის მიერ აქტიური სახელმწიფოებრივი და პოლიტიკური საქმიანობისათვის. თუ პოლიტიკური თანამდებობის პირზე ან მისი ოჯახის წევრზე თავდასხმა აღნიშნული მოტივითა და მიზნით არ ხდება, მაშინ ეს ქმედება შედეგის

ბასიათიდან გამოზდინარე, დაკვალიფიცირდება როგორც ადამიანის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან საკუთრების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული.

მუხლი 326. საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირზე ან დაწმინდულზე თავდასხმა

საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე უცხო ქვეყნის წარმომადგენელზე ან საერთაშორისო ორგანიზაციის თანამშრომელზე ანდა მათ სამსახურებრივ ან საცხოვრებელ შენობაზე ან სატრანსპორტო საშუალებაზე თავდასხმა, აგრეთვე მათი ოჯახის წევრის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან საკუთრების ხელყოფა პოლიტიკური მოტივით ან საერთაშორისო ურთიერთობების გართულების მიზნით, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდიდან ოც წლამდე ან უვადო თავისუფლების აღკვეთით.

ამ საკანონმდებლო ნოვაციის იურიდიულ წყაროს წარმოადგენს 1973 წლის 14 დეკემბერს ნიუ-იორკში ხელმოწერილი კონვენცია საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირების, მათ შორის დიპლომატიური აგენტების წინააღმდეგ დანაშაულთა აღკვეთისა და დასჯის შესახებ. კონვენციის პრეამბულაში აღნიშნულია, რომ დანაშაული დიპლომატიური აგენტებისა და საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე სხვა პირის წინააღმდეგ სერიოზულ საფრთხეს უქმნის ნორმალური საერთაშორისო ურთიერთობის შენარჩუნებას, რაც აუცილებელია სახელმწიფოთა შორის თანამშრომლობისათვის. ასეთ დანაშაულთა ჩადენა მსოფლიო თანამეგობრობის სერიოზულ შემფოთებას იწვევს. აქედან გამომდინარე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 326-ე მუხლში ჩამოყალიბებული აკრძალვით (ამკრძალავი ნორმით) სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტს წარმოადგენს ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ საერთაშორისო მშვიდობას და სახელმწიფოთა შორის ნორმალურ საერთაშორისო თანამშრომლობას, ხოლო დამატებითი ობიექტია — საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე, უცხო ქვეყნის წარმომადგენლის ან საერთაშორისო ორგანიზაციის თანამშრომლის, აგრეთვე მათი ოჯახის წევრის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა ან საკუთრება. განსახილველი ქმედების კრიმინალიზაციის მიზანია დაიცვას საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირები და ორგანიზაციები სხვადასხვა ჯურის ექსტრემისტული თუ კრიმინალური დაჯგუფებისაგან, რომლებიც თავიანთი პოლიტიკური თუ დანაშაულებრივი მიზნებისათვის იყენებენ ტერორს.

ხსენებული კონვენციით, საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირებს

მიეკუთვნება: ა) სახელმწიფოს მეთაური, მათ შორის კოლევგიური ორგანოს ნებისმიერი წევრი, რომელიც სახელმწიფოს მეთაურის ფუნქციას ასრულებს შესაბამისი ქვეყნის კონსტიტუციის მიხედვით, ან მთავრობის მეთაური, საგარეო საქმეთა მინისტრი, რომელიც იმყოფება უცხო სახელმწიფოში, აგრეთვე მისი თანმხლები ოჯახის წევრები; ბ) სახელმწიფოს ნებისმიერი წარმომადგენელი, ან თანამდებობის პირი, ან სამთავრობოთაშორისო საერთაშორისო ორგანიზაციის ნებისმიერი თანამდებობის პირი, ან სხვა აგენტი, რომელიც საერთაშორისო სამართლის შესაბამისად, იმ დროს, როცა მასზე, მის ოფიციალურ სამსახურებრივ შენობაზე, საცხოვრებელზე ან სატრანსპორტო საშუალებაზე მოხდა დანაშაულებრივი ხელყოფა, სარგებლობს სპეციალური დაცვის უფლებით ნებისმიერი თავდასხმისაგან, რომელიც ზორციელდება მის პიროვნებაზე, თავისუფლებასა და ღირსებაზე, ასევე მასთან მცხოვრებ ოჯახის წევრებზე.

უცხო სახელმწიფოში სხვა სახელმწიფოს წარმომადგენელთა და თანამდებობის პირთა, აგრეთვე საერთაშორისო ორგანიზაციების თანამდებობის პირთა ან სხვა აგენტთა კონკრეტიზაცია ხდება შესაბამისი საერთაშორისო შეთანხმებებით, კერძოდ, ისეთით როგორიცაა, მაგალითად, კენის 1961 წლის კონვენცია დიპლომატიური ურთიერთობის შესახებ, კენის 1963 წლის კონვენცია საკონსულო ურთიერთობის შესახებ, 1969 წლის კონვენცია სპეციალური მისიების შესახებ და სხვ. სისხლის სამართლის კანონი ასევე იცავს სხვადასხვა სახის არასამთავრობო ორგანიზაციებსა და მათ წარმომადგენლებს, თუ ისინი ასევე სარგებლობენ საერთაშორისო დაცვით აქ იგულისხმება სხვადასხვა საერთაშორისო საქველმოქმედო ორგანიზაცია და საზოგადოება.

მაშასადამე, საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე დაწესებულებას უნდა მიეკუთვნოთ როგორც დიპლომატიური, საკონსულო ან საგარეო ვაჭრობის სამსახური, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციისა და საზოგადოების წარმომადგენლობები.

სისხლის სამართლის კოდექსის 326-ე მუხლის მიხედვით, თავდასხმის ობიექტი შეიძლება იყოს უცხო ქვეყნის წარმომადგენელი, საერთაშორისო ორგანიზაციის თანამშრომელი, მათი სამსახურებრივი ან საცხოვრებელი შენობა ან სატრანსპორტო საშუალება, აგრეთვე მათი ოჯახის წევრები.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება თავდასხმაში (ფიზიკური ან ფსიქიკური ძალადობის მოულოდნელად გამოყენებაში), ე.ი. აშკარა ან ფარულ აგრესიულ-ძალდომიერებით ზემოქმედებაში კანონით განსაზღვრულ

საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირებზე, მათ სამსახურებრივ თუ საცხოვრებელ შენობაზე, სატრანსპორტო საშუალებაზე; აგრეთვე მათი ოჯახის წევრის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან საკუთრების ხელყოფაში. აქედან გამომდინარე, საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე უცხო ქვეყნის წარმომადგენელზე ან საერთაშორისო ორგანიზაციის თანამშრომელზე თავდასხმა გულისხმობს მსხვერპლის მიმართ სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიშ ძალადობას ან ასეთი ძალადობის გამოყენების მუქარას. დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება თავდასხმის მომენტიდან. თუ თავდასხმას შედეგად მოჰყვა მსხვერპლის მკვლელობა, მაშინ კვალიფიკაცია მოხდება დანაშაულთა ერთობლიობით – მკვლელობასთან ერთად, თუ თავდასხმას თან ახლდა მათი მძევლად აყვანა ტერორისტული მიზნით, მაშინ ქმედება ასევე დამატებით დაკვალიფიცირდება 329-ე მუხლით. სამსახურებრივ ან საცხოვრებელ შენობაზე ან სატრანსპორტო საშუალებაზე თავდასხმა გულისხმობს ასეთ შენობაში დამნაშაის უკანონოდ შეჭრას (შელწევას) ან მის დარბევას, დაზიანებას, ავტოსატრანსპორტო საშუალების მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლებას, დაზიანებას და მისთ.

საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირის ოჯახის წევრის სიცოცხლის, ჯანმრთელობის ან საკუთრების ხელყოფის შინაარსი, კანონის სისტემატური განმარტებით, უნდა გაევიგოთ იმავე მნიშვნელობით, როგორც ეს ზემოთ განვიხილულ 325-ე მუხლის შემადგენლობაშია.

ამრიგად, როგორც განსაზღვრული დანაშაულის ობიექტური მხარის ანალიზი გვიჩვენებს, იგი ითვალისწინებს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ზემოაღნიშნული კონვენციით აკრძალულ ყველა ქმედებას საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირებისა და მათი ოჯახის წევრების მიმართ¹.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

¹ სახელდობრ, ვაკროს ეს კონვენცია კრძალავს განზრახ ისეთი ქმედების ჩადენას, როგორიცაა:

ა) საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირის მკვლელობა, გატაცება ან სხვაგვარი ხელყოფა პირიუბნებზე ან მის თავისუფლებაზე;

ბ) თავდასხმა საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირის ოფიციალურ საცხოვრებელ შენობაზე, ან სატრანსპორტო საშუალებაზე, რომელმაც შეიძლება საფრთხე შეუქმნას მის პირიუბნებს ან თავისუფლებას;

გ) ასეთი თავდასხმის ნებისმიერი მუქარა;

დ) ნებისმიერი ასეთი თავდასხმის მცდელობა;

ე) მონაწილეობა ნებისმიერ ასეთ თავდასხმაში;

ცხადია, პრაქტიკულად ჩვენი სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს კონვენციით აკრძალულ ნებისმიერ ქმედებას.

განსახილველი დანაშაული ხასიათდება პირდაპირი განზრახვით. კანონი კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტ მნიშვნელობას ანიჭებს ისეთ სუბიექტურ ელემენტებს, როგორიცაა მოტივი და მიზანი. სახელდობრ, საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირზე ან მის სამსახურებრივ თუ საცხოვრებელ შენობაზე ან სატრანსპორტო საშუალებაზე თავდასხმა, აგრეთვე მათი ოჯახის წევრთა სიცოცხლის, ჯანმრთელობისა ან საკუთრების ხელყოფა ზორციელდება პოლიტიკური მოტივით ან მიზნად ისახავს საერთაშორისო ურთიერთობის გართულებას, მოლაპარაკებათა ჩაშლას, ეკონომიკური სანქციების დადგენას და მისთ. თუ არ არსებობს ასეთი მოტივაცია ან მიზანი, მაშინ ქმდება ზოგადი სისხლისსამართლდარღვევის ხასიათის ატარებს და ცხადია, კვალიფიკაციაც მისი შესაბამისი იქნება.

მუხლი 327. ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნა ან ხელმძღვანელობა ანდა მასში მონაწილეობა

1. ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნა ან ხელმძღვანელობა, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შეიდიდან თხუთმეტ წლამდე.
2. ტერორისტულ ორგანიზაციაში მონაწილეობა, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან ათ წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია საზოგადოებრივი უსაფრთხოება და სახელმწიფოს სტრატეგიული, პოლიტიკური, ეკონომიკური ინტერესები.

ქმდება ობიექტურად გამოიხატება: ა) ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნაში; ბ) ტერორისტული ორგანიზაციის ხელმძღვანელობაში; გ) ტერორისტულ ორგანიზაციაში მონაწილეობაში.

ტერორისტული ორგანიზაცია ჯგუფური დანაშაულის ყველაზე საშიში ფორმაა, რომელიც გამოირჩევა სიმყარით, ორგანიზებულობით, იდეოლოგიური საფუძვლებით და ა.შ.

ტერორიზმის სოციალურ-სამართლებრივი და ტრანსნაციონალური ბუნებიდან გამომდინარე, ტერორისტული ორგანიზაცია შეიძლება განესაზღვროთ, როგორც გარკვეულ იდეოლოგიურ პლატფორმაზე მდგომი, მყარი, დარაზმული (ორგანიზებული) შეიარაღებული ჯგუფი, რომელიც ტერორის გზით მიზნად ისახავს მოსახლეობის დაშინებას ან ხელისუფლებაზე ზემოქმედებას.

ტერორისტული ორგანიზაცია ხასიათდება ისეთი ნიშნებით, როგორცაა: პირთა ჯგუფის არსებობა, ამ ჯგუფის ორგანიზებულობა, რაც გულისხმობს ამ ჯგუფის სტრუქტურულ განსაზღვრულობას, შინაგან მოქნილობას, ე.ი. ტერორისტული ორგანიზაცია კრიმინალთა ამორფული (უფორმო) ჯგუფი კი არ არის, არამედ ისეთი ჯგუფია, რომელსაც მეტ-ნაკლებად განსაზღვრული სტრუქტურა აქვს და ჰყავს ხელმძღვანელები. ასეთი სტრუქტურის გარეშე არ შეიძლება დამნაშავეთა ჯგუფი ორგანიზაციად ჩაითვალოს. საგულისხმოა, რომ ტეროლოგიაში ტერორიზმის კლასიფიკაციის ერთ-ერთ საფუძველად აღებულია ტერორისტულ აქტში მონაწილეთა რაოდენობა და ორგანიზებულობა. ორგანიზებულობის ხარისხის მიხედვით განასხვავებენ ტერორისტულ გაერთიანებას (საზოგადოებას), მათ შორის სექტებსა და იატაკქვეშა ორგანიზაციებს, სეპარატისტულ ორგანიზაციებს, ორგანიზებულ ჯგუფებს და ა.შ., რომლებიც ხშირად სხვადასხვა ადგილებში იმყოფებიან ტერორისტული საქმიანობის ცალკეული ეპიზოდების განსახორციელებლად. ტერორისტული ორგანიზაცია გამოირჩევა იერარქიული ორგანიზაციული აგებულებით, რაც გულისხმობს ხელმძღვანელების (ლიდერები) და რიგითი შემსრულებლების, გარკვეული დამოუკიდებელი ჯგუფების არსებობას, მათ შორის ფუნქციებისა და მოვალეობების განაწილებას.

სიმყარე, როგორც ტერორისტული ორგანიზაციის ნიშანი, გულისხმობს დამნაშავეთა მისწრაფებას ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში აწარმოონ ტერორისტული საქმიანობა, კონსპირაციის სისტემის არსებობას, სპეციალური ტექნიკური საშუალებებით აღჭურვას, ურთიერთმფარველობას და ა.შ.

ტერორისტული ორგანიზაციის დამახასიათებელი ნიშანია ასევე მის წევრთა დარაზმულობა გარკვეული იდეოლოგიური პლატფორმის გარშემო. ტერორისტები თავიანთ წარმოდგენაში ქმნიან არარეალურ, იზოლირებულ სამყაროს, იკეტებიან თავის თავში. როცა ადამიანები იდეებით იარაღდებიან, მათი განიარაღება ძნელია. ისინი ქმნიან თავისთვის სხვა სამყაროს — სისასტიკის, ტერორის სამყაროს¹.

ტერორისტული ორგანიზაცია შეიძლება ეფუძნებოდეს ანტისახელმწიფოებრივ, სეპარატისტულ, რელიგიურ და ა.შ. იდეოლოგიას.

რამდენადაც ტერორიზმის გვარობითი ნიშანი მოსახლეობის დაშინება და ხელისუფლებაზე ზემოქმედებაა, ამდენად, ტერორისტული ორგანიზაცია შეუძლებელია არსებობდეს შეიარაღების გარეშე. შიშველი ხე-

¹ მ. Квачадзе. Характеристика современного терроризма. с. 207.

ლებით მოსახლეობისა და მით უფრო ხელისუფლების დაშინება, ცხადია, შეუძლებელია. უფრო მეტიც, ტეროლოგიაში ტერორიზმის კლასიფიკაციის ერთ-ერთ საფუძვლად მიიჩნევენ ტერორისტთა მიერ გამოყენებული იარაღის სახეობასა და ხერხს (მაგალითად, მასობრივი განადგურების იარაღი, ჩვეულებრივი ასაფეთქებელი ნივთიერებები და ა.შ.).

როგორც დასაწყისში აღვნიშნეთ, განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნაში. იგი გულისხმობს ნებისმიერ მოქმედებას, რომლის შედეგაც ტერორისტული ორგანიზაციის ჩამოყალიბებაა, კერძოდ, ეს შეიძლება იყოს ორგანიზაციის დებულების ან სტრუქტურის შემუშავება, საქმიანობის მიზნებისა და ამოცანების განსაზღვრა; წევრთა გადაბირება, იარაღის შეძენა, ტერორისტთა მოსამზადებელი ბაზების შექმნა, დაფინანსების წყაროების გამოძიება და ა.შ. თუ ტერორისტული ორგანიზაციის ჩამოსაყალიბებლად მიმართულ ქმედებებს ამა თუ იმ მიზეზით მისი შექმნა არ მოჰყვა, მაშინ ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნის მცდელობასთან გვექნება საქმე.

ტერორისტული ორგანიზაციის ხელმძღვანელობა გულისხმობს უკვე შექმნილი ორგანიზაციის გაძლოლას, მართვას; მის წევრებს შორის ფუნქციებისა და მოვალეობების განაწილებას; ორგანიზაციის შიდა დისციპლინის დაცვას, ახალი წევრების გადაბირებას, კონკრეტული ტერორისტული აქტების დაგეგმვას, განკარგულებების გაცემასა და კონკრეტულ დავალებათა მიცემას, მიმდინარე ფინანსური და მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის სხვა საკითხების გადაწყვეტას და ა.შ.

ტერორისტულ ორგანიზაციაში მონაწილეობა გულისხმობს პირის გაწევრიანებას შესაბამისი ტერორისტული ორგანიზაციის რიგებში; ასეთ ორგანიზაციაში შესვლა შეიძლება ფორმალურადაც იყოს დაფიქსირებული, ვთქვათ, ხელწერილით, ფიცის მიღებით ან მის გარეშე; თუმცა, ცხადია, ამ ფორმალურ მომენტს მნიშვნელობა არა აქვს; მონაწილეობა ასევე გულისხმობს ორგანიზაციის კონკრეტულ დავალებათა თუ დაკისრებულ ფუნქციათა შესრულებას; ორგანიზაციის მატერიალურ თუ სხვაგვარ დახმარებას და ა.შ.

დანაშაული ფორმალურია და დამთავრებულად ჩაითვლება ტერორისტულ ორგანიზაციის შექმნის (მისი ხელმძღვანელობის) ან მასში გაწევრიანების მომენტიდან. ამ ორგანიზაციის მიერ კონკრეტული ტერორისტული აქტის განხორციელება სცილდება ამ შემადგენლობის ფარგლებს და იგი დამოუკიდებელ სამართლებრივ შეფასებას საჭიროებს.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პა-

სუსხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი პირი. 327-ე მუხლის დისპოზიციიდან გამომდინარე, მისი პირველი ნაწილით გათვალისწინებულია ტერორისტული ორგანიზაციის ორგანიზატორთა და ხელმძღვანელთა პასუხისმგებლობა, ხოლო მეორე ნაწილით – რიგითი წევრების პასუხისმგებლობა.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

განსახილველი დანაშაული, ცხადია, პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებზე დისპოზიციაში არაფერია მინიშნებული, მაგრამ ტერორიზმის სოციალურ-სამართლებრივი ბუნებიდან გამომდინარე, ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნის მიზანი შეიძლება იყოს მოსახლეობის დაშინება ან ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედება; ამით ის უნდა გაემიჯნოს უკანონო შეიარაღებული ფორმირებისაგან (სსკ-ის მუხლი 223-ე), ბანდიტური (განგსტერული) ჯგუფისაგან (მუხლი 324-ე). როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ეს არ არის ჩვეულებრივი კრიმინალური ჯგუფი, როგორც წესი, ტერორისტული ორგანიზაციის ქმედებები მოტივირებულია იდეოლოგიური ამოცანებით და გარკვეულ პოლიტიკური მიზნების მიღწევას ემსახურება. მათი (ტერორისტთა) იდეოლოგიური პლატფორმა მოიცავს ქმედებებს პოლიტიკური მოტივებით დაწყებული და რელიგიურ-ფუნდამენტალისტური თუ სოციალური ფანატიზმით დამთავრებული.

მუხლი 328. უცხო ქვეყნის ტერორისტულ ორგანიზაციაში ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებულ ასეთ ორგანიზაციაში ბაერთიანება ანდა მისი დახმარება

უცხო ქვეყნის ტერორისტულ ორგანიზაციაში ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებულ ასეთ ორგანიზაციაში გაერთიანება ანდა მისი დახმარება ტერორისტულ საქმიანობაში, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შეიდიდან თხუთმეტ წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

განსახილველი დანაშაული ზიანს აყენებს სისხლის სამართლის კანონით დაცულ იმავე ინტერესებს, რასაც 327-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული. დამატებით, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი აქ არის ასევე საერთაშორისო მშვიდობა და უშიშროება.

შესავალში, ტერორიზმის კლასიფიკაციის დროს აღვნიშნეთ, რომ ტერორისტული ორგანიზაციები საქმიანობის მასშტაბების მიხედვით შესაძლებელია იყოს შიდასახელმწიფოებრივი ან საერთაშორისო. დღეს ცნობილია ისეთი საერთაშორისო ტერორისტული ორგანიზაციები, როგორიცაა ლიბანის „ჰეზბოლა“, პალესტინის „ჰამასი“, ეგვიპტის „ალ-გამა ალ-ისლამი“, „ალ-ქაიდა“, ერაყის, სირიის, სუდანის და სხვა ტერორისტული ორგანიზაციები, რომლებიც ტერორისტულ აქტებს მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში ახორციელებენ. უფრო მეტიც, დღეს უკვე საუბრობენ ტრანსეროვნულ ტერორისტულ კარტელებზე (საერთაშორისო ტრანსეროვნული ტერორისტული გაერთიანებები), რომელთაც აქვთ მკვეთრად ჩამოყალიბებული იდეოლოგიური პლატფორმა, საკუთარი საფინანსო და ეკონომიკური ბერკეტები, მოქნილი ბიუროკრატიული აპარატი, პყავთ მიმდევრები, აქვთ გამოკვეთილი მიზნები, ამოცანები და სტრატეგია. მათი განვითარების სტრუქტურა ისეთივე სახისაა, როგორიც ტრანსეროვნული კომპანიების და კორპორაციების. სწორედ ასეთი სახის გაერთიანებად თვლიან საერთაშორისო ისლამურ დაჯგუფებას - ალ-ქაიდას და მის საფუძველზე 1998 წელს აღმოცენებულ კარტელს - „ებრაელების და ჯვაროსნების წინააღმდეგ მებრძოლი მსოფლიო ისლამის ფრონტი“. სწორედ ამ ორგანიზაციის სახელთან არის დაკავშირებული 2001 წლის 11 სექტემბერს მომხდარი ტრაგედია. ორგანიზაციის ძირითადი მიზანია საერთო ისლამური სახელმწიფოს შექმნა ისლამურ სამყაროში და შემდეგ მისი ექსპანსია მსოფლიო მასშტაბით, ისლამური ორგანიზაციებისადმი მხარდაჭერა მათი ხელისუფლებაში მოყვანის მიზნით, ამერიკის შეერთებული შტატების პოლიტიკის შეცვლა მუსლიმანი ქვეყნების მიმართ, სპარსეთის ყურის ქვეყნების იძულება პროამერიკულ კურსზე უარის თქმისთვის და სხვა. „ისლამის ფრონტის“ იდეოლოგიური კრედოა რელიგიური ფანატიზმი. მას თავისი ქსელი გააჩნია ცენტრალურ აზიაში, კავკასიაში, ბალკანეთში, აღმოსავლეთ აფრიკაში და სხვ. მისი რეზიდენტურები კი თვით ამერიკის შეერთებულ შტატებშიც კი მოქმედებენ, რომ აღარაფერი ვთქვათ ცენტრალური ევროპის ქვეყნებზე¹.

როგორც საერთაშორისო ტერორისტული ორგანიზაციების საქმიანობის ანალიზი ცხადყოფს, მათ გააჩნიათ საკუთარი ინფრასტრუქტურა, კადრები, დაფინანსების მექანიზმები, სასწავლო ბაზები. ისინი გვე-

¹ გაზეთი „ჯორჯიან თაიმსი“, 2001 წლის 18-25 ოქტომბერი - ალ-ქაიდას ტერორისტული კვალის ისტორია.

მავენ და ახორციელებენ ტერორისტულ კამპანიებს საზღვარგარეთ, ზოგიერთი ტერორისტული დაჯგუფება იყენებს თავის მომხრეებს (სხვადასხვა ექსტრემისტულ ძალას) უცხო ქვეყნებში ტერორისტული აქტების დასაგეგმად და კოორდინაციისათვის. მათ სხვადასხვა ქვეყანაში საკუთარ კონტროლს დაქვემდებარებული სტრუქტურული ერთეულებიც გააჩნიათ¹.

ცხადია, ტერორიზმი ზოგადსაკაცობრიო პრობლემად იქცა. თანამედროვე ტერორისტული ორგანიზაციისათვის დამახასიათებელია ერთიან სოციალურ ორგანიზმად გაერთიანებისკენ სწრაფვა. ფართოვდება ტერორისტული ორგანიზაციების ურთიერთსაინფორმაციო, ტაქტიკური, ფინანსური მხარდაჭერა როგორც ცალკე აღებულ ქვეყანაში, ისე საერთაშორისო მასშტაბით. ურთიერთსასარგებლო ინტერესის საფუძველზე ხდება სხვადასხვა მიმართულების ტერორისტული ორგანიზაციების შერწყმა, რაც კიდევ უფრო დიდი საშიშროების წინაშე აყენებს საერთაშორისო მშვიდობასა და უშიშროებას. საერთაშორისო ტერორიზმთან ბრძოლა მსოფლიო თანამეგობრობის ერთერთ პრიორიტეტულ ამოცანად იქცა. სულ უფრო ფართოვდება სახელმწიფოთა თანამშრომლობა ტერორიზმის საფრთხის აღმოსაფხვრელად, მსოფლიოში მშვიდობისა და უშიშროების უზრუნველსაყოფად. შემთხვევითი არ არის, რომ ამ სოციალურ ბოროტებასთან საბრძოლველად, არაერთი საერთაშორისო შეთანხმების მიუხედავად, კვლავაც ხდება ახალი შეთანხმებების დადება მისი ხელშემწყობი მიზეზებისა და პირობების გამოსავლენად და აღმოსაფხვრელად. ასე მაგალითად, გაეროს მიერ სულ ახლახან მიღებულ იქნა საერთაშორისო კონვენცია „ტერორიზმის დაფინანსებასთან ბრძოლის შესახებ“, რომელიც ნიუ-იორკში ყველა მსურველი ქვეყნისათვის ღიაა ხელმოსაწერად 2000 წლის 10 იანვრიდან.

აღბათ, სწორედ საერთაშორისო ტერორიზმის მასშტაბურობამ და საშიშროებამ, აგრეთვე საერთაშორისო ტერორისტული ორგანიზაციების ინტერესების არეში სამხრეთ კავკასიის მოქცევამ უბიძგა ჩვენს კანონმდებელს ცალკე შემადგენლობად ჩამოეყალიბებინა განსახილველი დანაშაული. მისი ობიექტური მხარე გამოიხატება ორი სახის ქმედებაში:

1) უცხო ქვეყნის ტერორისტულ ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებულ ორგანიზაციაში გაერთიანება.

2) ასეთი ორგანიზაციისთვის დახმარება ტერორისტულ საქმიანობაში. ტერორისტული ორგანიზაციისა და მასში მონაწილეობის (გაერ-

¹ იხ. ბუღაძეშვიტის რეგირული კონფერენციის მასალები.

თიანების) არსზე უკვე ვისაუბრეთ 327-ე მუხლის კომენტარში. რაც შეეხება მის დახმარებას ტერორისტულ საქმიანობაში, იგი სხვადასხვა სახის შეიძლება იყოს: ინფორმაციის გადაცემა, ფინანსური დახმარება, პროპაგანდისტული დახმარება და ა.შ. საინფორმაციო და ფინანსური მხარდაჭერა შეიძლება მომდინარეობდეს საჯარო მოხელეთა ან საჯარო სამსახურების მხრიდან. საერთაშორისო ტერორიზმს ხშირად შენიღბულად მკარაველობენ ოფიციალური ხელისუფლების წარმომადგენლები და სხვა სტრუქტურები როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე მის ფარგლებს გარეთ. ასეთი მხარდაჭერა (დახმარება) მოსალოდნელია, აგრეთვე კერძო მეწარმეთა, რელიგიური, პარტიული და სხვა სტრუქტურებისა და პირების მხრიდან.

ტერორიზმის დაფინანსებასთან ბრძოლის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის თანახმად, ტერორისტული ორგანიზაციების დახმარება დანაშაულია, მიუხედავად იმისა, აშკარად ხდება ეს თუ შენიღბულად; ოუნდაც ეს დახმარება მომდინარეობდეს საქველმოქმედო ორგანიზაციებიდან. საქმე იმაშია, რომ ზოგჯერ მათი დახმარება ხდება საქველმოქმედო, საზოგადოებრივი ან კულტურული მიზნებით ან კიდევ ისეთი ორგანიზაციების მხრიდან, რომლებიც ჩაბმული არიან კანონით აკრძალულ საქმიანობაში, ეთქვით, იარაღით ან ნარკოტიკებით ვაჭრობა და ა.შ. კონვენცია იმ საერთაშორისო დანაშაულების ჩამონათვალს აკეობს, რომელთა ჩადენაში განზრახ დახმარება დაუშვებელია. ტერორისტულ საქმიანობაში მატერიალური მხარდაჭერა ნიშნავს ფულადი საშუალებით ან ფასიანი ქაღალდებით დახმარებას, ფინანსურ მომსახურებას, კონსპირაციული შერობით უზრუნველყოფას, ყალბი დოკუმენტებითა და პირადობის მოწმობით, კავშირგაბმულობის საშუალებით, იარაღით, სატრანსპორტო საშუალებით უზრუნველყოფას და სხვა.

328-ე მუხლის დისპოზიციიდან გამომდინარე, ტერორისტულ ორგანიზაციაში გაერთიანება ფორმალურ დანაშაულს წარმოადგენს და ის დამთავრებულია მასში გაწევრიანების მომენტიდან, ხოლო დახმარება კი — კონკრეტული მოქმედებების ჩადენას მოითხოვს ტერორისტული ორგანიზაციის სასარგებლოდ.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ის მხოლოდ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. მოტივისა და ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

ტერორისტული მიზნით

1. მძევლად ხელში ჩაგდება ტერორისტული მიზნით, ესე იგი რათა მძევლის გათავისუფლების პირობით აიძულონ სახელმწიფო ხელისუფლება ანდა საერთაშორისო ან რელიგიური ორგანიზაცია, შეასრულოს ან არ შეასრულოს ესა თუ იმ მოქმედება, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდიდან ცამეტ წლამდე;

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) საქართველოს პოლიტიკური თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის მიმართ;

ბ) უცხოეთის ოფიციალური წარმომადგენლის ან საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას დაქვემდებარებულის მიმართ;

გ) ჯგუფურად;

დ) არაერთგზის;

ე) ტერორისტული ორგანიზაციის მიერ, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან თხუთმეტ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით თორმეტიდან ოც წლამდე.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

განსასილველი დანაშაული სისხლის სამართლის კოდექსის 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის (მძევლად ხელში ჩაგდება) სპეციალურ შემადგენლობას წარმოადგენს. მის სპეციალურ შემადგენლობად გამოყოფას საფუძვლად დაედო გაეროს 1979 წლის 18 დეკემბრის საერთაშორისო კონვენცია მძევლად ხელში ჩაგდებასთან ბრძოლის შესახებ. კონვენციის პრეამბულაში ვკითხულობთ, რომ მძევლად აყვანა არის დანაშაული, რომელიც საერთაშორისო საზოგადოების სერიოზულ შემფოთებას იწვევს და რომ ამ კონვენციის დებულებების შესაბამისად, ნებისმიერი პირი, რომელმაც მძევლად აყვანის აქტი ჩაიდინა, ექვემდებარება ან სისხლისსამართლებრივ დევნას ან გადაცემას (ექსტრადიცია). მძევლად აყვანის ყველა აქტი საერთაშორისო ტერორიზმის გამოვლენაა. ამგვარი აქტები ადამიანის უფლებათა საერთაშორისო დეკლარაციითა და სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო

პაქტით აღიარებული სიცოცხლის, პირადი თავისუფლებისა და უშიშროების უფლების სერიოზული და არსებითი დარღვევაა.

აქედან გამომდინარე, სწორედ ზემოაღნიშნული ინტერესები წარმოადგენს სისხლის სამართლის კოდექსის 329-ე მუხლით დაცულ სამართლებრივ სიკეთეს. გარდა ამისა, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტს წარმოადგენს ასევე სახელმწიფოს პოლიტიკური და ეკონომიკური ინტერესები, ვინაიდან, როგორც საერთაშორისო პრაქტიკა მოწმობს, ტერორისტული მიზნით მძევლების აყვანას სერიოზული ზიანის მოტანა შეუძლია სახელმწიფოსათვის საერთაშორისო ურთიერთობებში, რომ აღარაფერი ვთქვათ ქვეყნის შიდა სტაბილურობაზე.

ობიექტურად მძევლად ხელში ჩაგდება ტერორისტული მიზნით გამოიხატება მძევლის გათავისუფლების პირობით სახელმწიფო ხელისუფლების იძულებაში ანდა საერთაშორისო ან რელიგიური ორგანიზაციის იძულებაში, შეასრულოს ან არ შეასრულოს ესა თუ ის მოქმედება.

მძევალი არის პირი, ვისაც მართლსაწინააღმდეგოდ აკავებენ, ფიზიკურად უზღუდავენ პირად თავისუფლებას წაყენებული ულტიმატუმის (მოთხოვნის) შესრულების უზრუნველსაყოფად.

კანონი არ ჩამოთვლის მძევლად ხელში ჩაგდების ხერხებს. ეს შეიძლება მოხდეს ფარულად ან აშკარად, ძალადობით ან მის გარეშე. ძალადობა შეიძლება იყოს სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ან არ იყოს. ამრიგად, მძევლად ხელში ჩაგდება გულისხმობს ადამიანის პირადი თავისუფლების უკანონოდ შეზღუდვას, მისთვის (მძევლისთვის) გარე სამყაროსთან უშუალო კონტაქტის შესაძლებლობის მოსპობას. მძევლის შემდგომი გათავისუფლება დამოკიდებულია ტერორისტის მიერ წაყენებული ულტიმატუმის შესრულებაზე მათი მხრიდან, ვინც მოეალეა ან დაინტერესებულია მისი გათავისუფლებით. კერძოდ, ულტიმატუმის ადრესატები არიან სახელმწიფო ხელისუფლება, საერთაშორისო ან რელიგიური ორგანიზაცია.

დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება ადამიანის მძევლად ხელში ჩაგდების მომენტიდან, მისი დაკავების ხანგრძლივობის მიუხედავად. მაშასადამე, ეს არის დენადი დანაშაული ფორმალური შემადგენლობით.

მძევლის გასათავისუფლებლად ტერორისტის მიერ წაყენებული ულტიმატუმი სხვადასხვა შინაარსის შეიძლება იყოს და მას კვალიფიკაციისთვის მნიშვნელობა არა აქვს. როგორც სასამართლო პრაქტიკა ცხადყოფს, ტერორისტის მოთხოვნა შეიძლება ეხებოდეს ხელისუფლების

მიერ რაიმე პოლიტიკური გადაწყვეტილების შეცვლას, პატიმართა გათავისუფლებას, მასმედიასთან შეხვედრას, ქვეყნის დატოვებასა და სატრანსპორტო საშუალებათა მიცემას, დიდი ფულადი თანხის გაღებას და ა.შ. ულტიმატუმში, რომელიც ამა თუ იმ მოქმედების შეუსრულებლობას ანუ უმოქმედობას ეხება, შეიძლება გულისხმობდეს ვინმეს დაკავებაზე ან პასუხისგებაში მიცემაზე უარის თქმას, ექსტრადიციაზე უარის თქმას და ა.შ.

მძველად ხელში ჩაგდების დროს, როგორც წესი, მოთხოვნის წაყენება ხდება აშკარად; ხშირად თვითონ ტერორისტი ცდილობს მისთვის დიდი რეზონანსის მიცემას და ამაში მას ნებისთ თუ უნებლიეთ, ხშირად მსხვერპლის საზიანოდ, მასმედიაც ეხმარება, სიტუაციის ზედმეტი დრამატიზირებით, საზოგადოებაში პანიკის დათესვით, რის გამოც ხშირად ულტიმატუმის ადრესატი, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების „სენსაციის“ ნეგატიური ეფექტის გამო, ტერორისტების მიმართ გაუმართლებელ დათმობაზე მიდის.

329-ე მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებებს, კერძოდ: ა) საქართველოს პოლიტიკური თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის მძველად ხელში ჩაგდება. პოლიტიკური თანამდებობის პირების ჩამონათვალი მოცემულია საჯარო სამსახურის შესახებ საქართველოს კანონში. მის შესახებ უკვე ვისაუბრეთ 325-ე მუხლის კომენტარში; ბ) უცხოეთის ოფიციალური წარმომადგენლის ან საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას დაქვემდებარებულის მძველად ხელში ჩაგდება. ამ პირთა შესახებ საუბარი გექონდა 326-ე მუხლის კომენტარში; გ) ჯგუფურად, ჯგუფური დანაშაულის ცნება და სახეები განსაზღვრულია სსკ-ს 27-ე მუხლში; დ) არაერთგზის, რაც გულისხმობს პირის მძველად აყვანის არანაკლებ ორ შემთხვევას; ე) ტერორისტული ორგანიზაციის მიერ – ტერორისტული ორგანიზაციის არსსა და ნიშნებზე საუბარია 327-ე მუხლის კომენტარში.

329-ე მუხლის მესამე ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის განსაკუთრებით დამამძიმებელ გარემოებებს, კერძოდ, პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებულ ქმედებას, რამაც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია. თუ მძველად ხელში ჩაგდებას თან ახლდა მძველის განზრახ მკვლელობა, მაშინ დანაშაულთა ერთობლიობით უნდა მოხდეს კვალიფიკაცია (სსკ 109-ე მუხლის „ე“ პუნქტთან ერთად). სხვა მძიმე შედეგი შეიძლება გამოიხატოს

მძევლის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებაში, საერთაშორისო გართულებაში, დიდ ეკონომიკურ ზიანში და სხვა.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ეს დანაშაული მხოლოდ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. 329-ე მუხლის მესამე ნაწილით გათვალისწინებული მძიმე შედეგის მიმართ შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს როგორც განზრახვას, ისე გაუფრთხილებლობას. კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ქმედების ისეთ სუბიექტურ ელემენტს, როგორიცაა მიზანი. კერძოდ, მძევლად ხელში ჩაგდება ზდება ტერორისტული მიზნით, ე.ი. იმისათვის, რომ მძევლის გათავისუფლების პირობით აიძულონ სახელმწიფო ხელისუფლება, საერთაშორისო ან რელიგიური ორგანიზაცია, შეასრულოს ან არ შეასრულოს ესა თუ ის მოქმედება.

გარკვეულ სირთულეს წარმოადგენს განსაზღვრელი დანაშაულის გამოჯენა 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისაგან (მძევლად ხელში ჩაგდება). მაგალითად, 144-ე მუხლი დამამძიმებელი გარემოების სახით, ითვალისწინებს უცხოეთის ოფიციალური წარმომადგენლის ან საერთაშორისო სამართლებრივ დაცვას დაქვემდებარებული პირის მძევლად ხელში ჩაგდებას, რითაც ეს შემადგენლობა ძალიან ემსგავსება 329-ე მუხლით გათვალისწინებულ ანალოგიურ შემადგენლობას. თუმცა შედარებით ანალიზს თუ მოვახდენთ, მათ შორის განმასხვავებელი ნიშნების მოძებნა მაინც შეიძლება. სახელდობრ, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის სისტემიდან გამომდინარე, 144-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ადამიანის კონსტიტუციური უფლებების წინააღმდეგ არის მიმართული, ხოლო 329-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული საერთაშორისო ტერორიზმის ერთ-ერთი სახეა. ტერორიზმის გვარეობითი ცნებიდან გამომდინარე, მისი შემადგენელი ყველა ქმედება (აქტი), საბოლოო ჯამში, მიზნად ისახავს მოსახლეობის დაშინებას ან ხელისუფლებაზე ზემოქმედებას. 144-ე მუხლით გათვალისწინებულ ქმედებას ამგვარი მიზანი არა აქვს. აქ, ულტიმატუმი წაყენება ორგანიზაციას ან პირს მხოლოდ კონკრეტული მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად, თანაც ულტიმატუმის ადრესატი მხოლოდ ორგანიზაცია (თუმცა გაურკვეველია რომელი ორგანიზაცია იგულისხმება)

ან პირია, ხოლო 329-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში – სახელმწიფო ხელისუფლება, საერთაშორისო ან რელიგიური ორგანიზაცია, ე.ი. ადრესატები უფრო კონკრეტული და ამომწურავია.

აღნიშნულ დანაშაულთა გამიჯვნის სირთულესთან დაკავშირებით საგულისხმოა ისიც, რომ გაეროს 1979 წლის 18 დეკემბრის საერთაშორისო კონვენციას ძალიან ფართოდ ესმის მძევლობა, კერძოდ, მისი პირველი მუხლი მიუთითებს, რომ ნებისმიერი პირი, რომელიც მძევლად იგდებს ხელში ან აკავებს სხვა პირს და ემუქრება მოკვლით, დაზიანებით ან განაგრძობს მძევლის დაკავებას, რათა აიძულოს მესამე მხარე, სახელდობრ, სახელმწიფო, საერთაშორისო სამთავრობოთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიმე ფიზიკური ან იურიდიული პირი ან პირთა ჯგუფი – შეასრულოს ან არ შეასრულოს ნებისმიერი აქტი, როგორც პირდაპირი ან არაპირდაპირი პირობა მძევლის გასათავისუფლებლად, ჩადის მოცემული კონვენციით გათვალისწინებულ დანაშაულს – მძევლად ხელში ჩაგდებას. ცხადია, ეს ნორმა თავისი შინაარსით მოიცავს (შთანთქმავს) საქართველოს სსკ 144-ე და 329-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულებს და მათ შორის პრაქტიკულად ზღვარი მთლიანად წაშლილია. აქედან გამომდინარე, საქართველოს კანონმდებელს მომავალში უთუოდ მოუწევს გარკვეული კორექტივების შეტანა განხილულ ნორმათა დღევანდელ რედაქციებში. ალბათ, საკითხის უფრო სწორი გადაწყვეტა იქნებოდა ამ ორი ნორმიდან მხოლოდ ერთის დატოვება, შესაბამისი რედაქციული ცვლილებით. მანამდე კი, აუცილებლად მიგვაჩნია, სისხლის სამართლის კოდექსის 144-ე მუხლის მეორე ნაწილის „თ“ პუნქტის ამოღება.

მუხლი 330. სტრატეგიული ან განსაკუთრებული

მნიშვნელობის ობიექტის ხელში ჩაგდება ან

ბლოკირება ტერორისტული მიზნით

1. სტრატეგიული ან განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტის ხელში ჩაგდება ან ბლოკირება ტერორისტული მიზნით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან თხუთმეტ წლამდე.

2. ამ მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, რამაც ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი გამოიწვია, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით თორმეტიდან ოც წლამდე ან უფრო თავისუფლების აღკვეთით.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა

განსახილველ დანაშაულში სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტად უნდა ჩაეთვალოს: სახელმწიფოს სტრატეგიული და ეკონომიკური ინტერესები, ასევე საზოგადოებრივი უსაფრთხოება.

ქმედება ობიექტურად გამოიხატება სტრატეგიული ან განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტის ხელში ჩაგდებასა ან ბლოკირებაში.

სტრატეგიული მნიშვნელობის ობიექტებს შეიძლება მივაკუთვნოთ: სამხედრო ბაზები, ელექტროსადგურები, ნავთობგადამამუშავებელი საწარმოები, სატრანსპორტო კვანძები და მათი მართვის საღისპეტჩერო ცენტრები; რადიოსალოკაციო სისტემის შემადგენელი შენობა-ნაგებობები, ეკოლოგიური მონიტორინგის სადგურები და ნაგებობები, ტელე-რადიო მაუწყებლობა, ტელეგრაფი და სხვა, რომელთა საქმიანობა უზრუნველყოფს სახელმწიფოს სტრატეგიულ ინტერესებს.¹

განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტი შეფასებითი ცნებაა და მისი განსაკუთრებულობა სასამართლომ უნდა შეაფასოს კონკრეტულ შემთხვევაში მისი მნიშვნელობიდან გამომდინარე. ასეთ ობიექტებს შეიძლება მივაკუთვნოთ მოსახლეობისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის მქონე საწარმოთა და დაწესებულებათა მართვის საღისპეტჩერო ცენტრები, მაგალითად, ექსტრემალური დახმარების სამსახურის საღისპეტჩერო ცენტრი და სხვა სამსახურები; აგრეთვე სამთავრობო დაწესებულებათა ინფრასტრუქტურის შემადგენელი კომპიუტერული ცენტრები, რომლებიც მომავალში ჩვენთანაც შეიძლება კიბერნეტიკული ტერორიზმის სამიზნე გახდეს; საწარმოები და დაწესებულებები სამრეწველო, ექსპერიმენტული და სამეცნიერო-კვლევითი დანიშნულების ბირთვული რეაქტორებით და ა.შ.

სტრატეგიული ან განსაკუთრებული დანიშნულების ობიექტების ხელში ჩაგდება გულისხმობს მათ მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლებასა და ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლას ამა თუ იმ ხერხით.

ბლოკირება ნიშნავს ამ ობიექტების გამოთიშვას, იზოლირებას, ან სხვაგვარად, მათი ნორმალური ფუნქციონირებისათვის ხელის შეშლას.

¹ სტრატეგიულ ობიექტებს მიაკუთვნებენ თავდაცვითი (სამხედრო) მრეწველობის, ტრანსპორტის და კავშირგაბმულობის, საბოლოო-ენერგეტიკულ, ქიმიურ, მანქანათმშენებლობის, მეტალურგიულ, პრიორიტეტულ სამეცნიერო-ტექნიკურ კვლევით დაწესებულებებს, ორგანიზაციებს, საწარმოებს, უწყებებს და ობიექტებს, რომელთა საქმიანობა უზრუნველყოფს სახელმწიფოს სტრატეგიულ ინტერესებს.

დანაშაული ფორმალური შემადგენლობისაა და დამთავრებულად ჩაითვლება კანონში მითითებული ქმედების ჩადენისთანავე.

330-ე მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებებს, კერძოდ, პასუხისმგებლობა გამკაცრდება თუ სტრატეგიული ან განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტის ხელში ჩაგდებას ან ბლოკირებას ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი მოჰყვება. სხვა მძიმე შედეგი, ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის გარდა, შეიძლება გამოიხატოს მარცხში ან ავარიაში, მითითებულ ობიექტებზე დიდ მატერიალურ ზარალში და ა.შ.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ ელემენტებს, დანაშაული განზრახვა, კვალიფიკაციისათვის განმსაზღვრელი მნიშვნელობა აქვს მიზანს, სტრატეგიული ან განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტების ხელში ჩაგდება ან ბლოკირება ზღბა ტერორისტული მიზნით, რაც ტერორიზმის გვარეობითი ცნებიდან გამომდინარე, ნიშნავს მოსახლეობის დაშინებას ან ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედების მიზანს. სწორედ ეს სუბიექტური ელემენტი განასხვავებს ამ ქმედებას საბოტაჟისა და ზოგიერთი სხვა მომიჯნავე დანაშაულისაგან.

მუხლი 331. ტერორიზმის შესახებ ცრუ შემტყობინება

ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინება, –

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთიდან ორ წლამდე ან ტუსადობით სამ თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე. *ქმედების ობიექტური შემადგენლობა*

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი საზოგადოებრივი უსაფრთხოება და წესრიგი, ასევე ხელისუფლების ორგანოთა ნორმალური ფუნქციონირების შესაძლებლობაა, მართლწესრიგის, სოციალური სიმშვიდისა და მოსახლეობის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად. ეს დანაშაული არაპირდაპირ ზიანს აყენებს სამართალდამცავ ორგანოებს, საწარმოთა და ორგანიზაციათა ეკონომიკურ ინტერესებს, ცალკეული მოქალაქის უფლებებსა და კანონიერ ინტერესებს.

განსახილველი დანაშაულის საშიშროება მდგომარეობს იმაში, რომ ტერორისტული აქტის მზადების შესახებ თუნდაც ყალბი ინფორმაციის

გაერცელებამ შეიძლება გამოიწვიოს მოსახლეობის პანიკა, უწესრიგობა, ტრანსპორტის მუშაობის შეფერხება, სახელმწიფო და სხვა საწარმოთა, დაწესებულებათა და ორგანიზაციათა მუშაობის დეზორგანიზაცია; შენობებიდან ხალხის ევაკუაცია, მუშაობის ჩვეული რიტმის ჩაშლა ან შეჩერება; სახელმწიფო ორგანოები იძულებული ხდებიან, გაატარონ შესაბამისი ორგანიზაციული და ტექნიკური ღონისძიებები თითქოსდა მოსალოდნელი ტერორისტული აქტის თავიდან ასაცილებლად; ხდება ექსტრემალური დახმარების სამსახურების უსაფუძვლო მობილიზაცია და მათი მუშაობის პარალიზება და ა.შ. სწორედ აღნიშნულმა მიზეზებმა განაპირობეს ამგვარი ქმედების კრიმინალიზაციის აუცილებლობა.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინებაში. ამგვარი შეტყობინების ადრესატს კანონი არ აკონკრეტებს. ის შეიძლება იყოს, უპირველეს ყოვლისა, ის ორგანო თუ თანამდებობის პირი, ვისაც ევალება მასზე რეაგირება და შესაბამისი უსაფრთხოების ზომების მიღება მოსალოდნელი შედეგების თავიდან ასაცილებლად. თუმცა გამორიცხული არ არის ცრუ შეტყობინების ადრესატი იყოს ცალკეული მოქალაქეც, მათში პანიკის გამოსაწვევად, დასაშინებლად. მაგალითად, საცხოვრებელი კორპუსის მაცხოვრებელთა ინფორმირება იმის შესახებ, რომ სახლის საძირკველში ჩადებულია ასაფეთქებელი ნაღმი, მოწყობილობა და მისთ.

ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინება შეიძლება შეიცავდეს ინფორმაციას მოსალოდნელი აფეთქებისა და შესაძლო დიდი ქონებრივი ზიანის ან სხვა საშიში შედეგის შესახებ; პოლიტიკური თანამდებობის ან საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირზე მოსალოდნელი თავდასხმისა და სხვა ტერორისტული ქმედების შესახებ. ამასთანავე, ინფორმაცია, რომელიც ადრესატს მიეწოდება (ეუწყება) არის ცრუ, ე.ი. არ შეესაბამება სინამდვილეს. თუ პირი გულწრფელად ცდება ინფორმაციის სინამდვილეში, მაშინ საერთოდ არა გვაქვს დანაშაული. ცრუ ინფორმაციის შეტყობინება შეიძლება ზეპირად, წერილობით, სატელეფონო ზარით და ა.შ.

დანაშაული ფორმალურია და დამთავრებულად ჩაითვლება ტერორიზმის შესახებ ადრესატისათვის ცრუ შეტყობინების მიწოდების მომენტიდან.

ქმედების სუბიექტი შეილება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა

ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინება განზრახი დანაშაულია. განზრახვა პირდაპირია და იგი მიმართულია გარკვეული მიზნის მისაღწევად, კერძოდ, საზოგადოებრივი უშიშროებისათვის ზიანის მისაყენებლად, სახელმწიფო ორგანოთა ნორმალური საქმიანობის დეზორგანიზაციისაკენ, ცალკეული მოქალაქის უფლებებისა და ინტერესების დარღვევისკენ. ქმედების მოტივი სხვადასხვა შეიძლება იყოს – ხულიგნურით დაწყებული და პოლიტიკურით დამთავრებული. ისინი კვალიფიკაციაზე გაეღენას არ ახდენენ. რაც შეეხება ქმედების მიზანს, მართალია, კანონის დისპოზიციაში მასზე არააფერია მინიშნებული, მაგრამ რამდენადაც ეს დანაშაული ტერორიზმის გვარეობით ცნებაში თავსდება, ამდენად, მის მიზნად შეიძლება ჩავთვალოთ მოსახლეობის დაშინება ან ხელისუფლების ორგანოზე ზემოქმედება, ხელისუფლების ორგანოთა საქმიანობის პარალიზება. ამგვარი დასკვნის საფუძველს კანონის ლოგიკური და სისტემატიკური განმარტება გვაძლევს.

სამოხელეო დანაშაული

მუხლი 332. სამსახურებრივი უფლებამოსილების
ბოროტად გამოყენება

1. მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება საჯარო სამსახურის მოთხოვნის საწინააღმდეგოდ, თავისთვის ან სხვისთვის რაიმე გამორჩენის ან უპირატესობის მისაღებად, რამაც ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა გამოიწვია, —

ისჯება ჯარიმით ან ტუსალობით ვადით ოთხ თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

2. სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის მქონე პირის მიერ, —

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი:

ა) არაერთგზის;

ბ) ძალადობით ან იარაღის გამოყენებით;

გ) დაზარალებულის პირადი ღირსების შეურაცხყოფით, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან რვა წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

სამოხელეო დანაშაული ხელყოფს სახელმწიფო აპარატის ნორმალურ საქმიანობას, ჩადენილია, როგორც წესი, სახელმწიფო მოხელის მიერ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებითა და საჯარო სამსახურის მოთხოვნის საწინააღმდეგოდ.

სამოხელეო დანაშაულის დებიქტა საქართველოს კონსტიტუციით გათვალისწინებული კონსტიტუციური წყობილებისა და საჯარო სა-

მართლის სფეროში წარმოშობილი საზოგადოებრივი ურთიერთობები, რომლებიც დაკავშირებულია სახელმწიფო აპარატისა და მისი ცალკეული რგოლის სწორ ფუნქციონირებასთან. ამასთან, სახელმწიფო აპარატის ცნების ქვეშ იგულისხმება სახელმწიფოს მთელი მექანიზმი, რომელიც მოიცავს როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების, ისე მმართველობის ორგანოებსაც. ყველა სამოხელეო დანაშაული ხელყოფს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების პრესტიჟსა და ავტორიტეტს. იგი ზიანს აყენებს ან უქმნის საფრთხეს კონკრეტული პიროვნების უფლებებს, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერ ინტერესებს.

რაც შეეხება სამოხელეო დანაშაულის ისეთ სახეს, როგორიცაა სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება, იგი შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც სახელმწიფო, ისე მუნიციპალურ დაწესებულებაში სახელისუფლო, მმართველობითი, სოციალურ-კულტურული და სხვა ფუნქციის შესრულებისას. ამ ორგანოების საქმიანობა მთლიანად ან ნაწილობრივ ფინანსდება სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს მიერ. აღნიშნული დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს ასევე საქართველოს სამხედრო ძალებსა ან სხვა სამხედრო ფორმირებაში.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების ობიექტურ მხარეს ახასიათებს შემდეგი სავალდებულო ნიშნები: 1) მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება საჯარო სამსახურის მოთხოვნის — ხაწინააღმდეგოდ; 2) ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა; 3) ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობა.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებად ჩაითვლება მოხელის ისეთი ქმედება, რომელიც მისი სამსახურებრივი უფლებამოსილებიდან გამომდინარეობს და დაკავებული თანამდებობის საფუძველზე მის უფლება-მოვალეობათა განხორციელებასთან არის დაკავშირებული.

მოხელის სამსახურებრივი უფლებამოსილების ფარგლები განსაზღვრულია სათანადო ნორმატიული აქტებით. ეს შეიძლება იყოს დებულება, წესდება ან სხვა აქტი. ამიტომაც, როგორც სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება, ისე ზოგიერთი სხვა სამოხ-

ელეო დანაშაულის შემადგენლობა ბლანკეტურ ნორმებს წარმოადგენს. იმისათვის, რომ დადგენილ იქნეს არის თუ არა სახელმწიფო მოხელის ქმედებაში დანაშაულის ნიშნები, საჭიროა განისაზღვროს მოხელის უფლებამოსილება, მისი მოცულობა და შინაარსი. ეს კი მოწესრიგებულია არა. სისხლის სამართლის ნორმებით, არამედ სხვა ნორმატიული აქტებით.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენება შეიძლება იყოს როგორც მართლზომიერი, ისე არამართლზომიერიც. ობიექტური მხრივ მოხელის მიერ მისთვის მინიჭებულ უფლება-მოვალეობათა არამართლზომიერი გამოყენება ყოველთვის სამსახურებრივი ინტერესების საწინააღმდეგო ქმედებაა.

332-ე მუხლის დანაშაულის შემადგენლობა არ იქნება, თუ მოხელის ქმედება არ არის დაკავშირებული მის სამსახურებრივ უფლება-მოვალეობათა განხორციელებასთან. მაგალითად, სახელმწიფო მოხელის მიერ თავისი ავტორიტეტის გამოყენება ამორალური და გასაკიცხი საქციელია, რომელმაც სათანადო პირობების არსებობისას შეიძლება გამოიწვიოს არა სისხლისსამართლებრივი, არამედ დისციპლინური პასუხისმგებლობა, ვინაიდან მოხელე ამ შემთხვევაში თავის სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ბოროტად არ იყენებს.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების კონკრეტული ფორმები მრავალგვარია, ვინაიდან მოხელის საქმიანობის სფერო მეტად ფართოა.

სისხლისსამართლებრივ ტერმინოლოგიაში „გამოყენება“ გულისხმობს როგორც აქტიურ, ისე პასიურ მოქმედებასაც. უმეტეს შემთხვევაში მოხელის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება აქტიურ მოქმედებაში გამოიხატება, მაგრამ სასამართლო პრაქტიკაში არცთუ იშვიათია, როდესაც მოხელე არ ასრულებს თავის უფლებამოსილებას და ეს უმოქმედობაში ვლინდება. მაგალითად, ამა თუ იმ ორგანიზაციის შემოწმებისას გამომჟღავნებულ მატერიალურ დანაკლისს რევიზორი პირადი მოტივით არ ასახავს შემოწმების მასალებში.

მოხელის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება საშიშია იმით, რომ იგი, დანაშაულებრივი ქმედების განხორციელებისას, არ არღვევს თავისი უფლებამოსილების ფარგლებს, არამედ მოქმედებს მის ფარგლებში. მოხელის ქმედება დაკავშირებულია ამ უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებასთან საჯარო სამსახურის

მოთხოვნის საწინააღმდეგოდ, რომელიც მას სწორედ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო აქვს მინიჭებული.

ამრიგად, სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენება ითვალისწინებს იმას, რომ ქმედება ფორმალურად შედის დანაშაულის სამსახურებრივი კომპეტენციის ფარგლებში, მაგრამ, ამავე დროს, ყველა შემთხვევაში არღვევს სამსახურებრივი ვალდებულების ძირითად არსსა და შინაარსს.

მოხელის მიერ თავისი უფლებამოსილების არამართლზომიერ გამოყენებასა და მავნე შედეგის დადგომას შორის მიზეზობრივი კავშირის არსებობა აუცილებელია, რაც ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლებათა და საზოგადოების ან სახელმწიფოს ინტერესის არსებით დარღვევაში გამოიხატა. ამიტომაც თავისი კონსტრუქციით ეს დანაშაული მატერიალურ შემაღენლობათა რიცხვს განეკუთვნება.

სახელმწიფო მოხელე, როდესაც თავის უფლებამოსილებას ბოროტად იყენებს, უმეტეს შემთხვევაში, იგი სხვა დანაშაულის ჩადენაშიც მონაწილეობს. მაგალითად, საგადასახადო ლეგიონის ან საბაჟო ორგანოს უფროსის მოქმედება, რომელიც დახმარებას უწევს ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს გადასახადის გადახდისაგან თავის არიდებაში, არა მარტო სამსახურებრივ მდგომარეობას იყენებს ბოროტად, არამედ ჩადის სხვა დანაშაულსაც. აქედან გამომდინარე, მოხელის მოქმედება უნდა დაკვალიფიციროს დანაშაულთა ერთობლიობით.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 214-ე მუხლში, რომელიც საბაჟო წესის დარღვევას შეეხება, ერთ-ერთ დამამძიმებელ გარემოებად მიჩნეულია დანაშაულებრივი ქმედება, ჩადენილი მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. მოხელის მიერ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების გარეშე შეუძლებელი იქნებოდა გადასახადის ან ბაჟის გადახდისაგან თავის არიდება.

სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ფორმები შეიძლება გამოიხატოს საშტატო-ფინანსურ დისციპლინისა და ეაჭრობის წესების დარღვევაში, სახელმწიფო საკუთრების უსაფუძვლო დახარჯვასა ან მის გადაცემაში ცალკეული მოქალაქის სარგებლობაში, მოხელის მიერ უკანონოდ რაიმე სიკეთის მიღებაში სახელმწიფო საკუთრების ხარჯზე, მაგრამ ამ ქონების ამოღების გარეშე, სხვა პირთა ინტერესებისათვის ზიანის მიყენებაში და ა.შ.

საჯარო სამსახურის მოთხოვნა და მოხელის სამსახურებრივი მოვ-

აღეობა, რომელთა საწინააღმდეგოდაც მოქმედებს დამნაშავე, განისაზღვრება ვალდებულებათა იმ მოცულობით, რაც მას დაკისრებული აქვს როგორც შრომის ხელშეკრულებით, ისე სათანადო ნორმატიული აქტით.

332-ე მეხლით გათვალისწინებული დანაშაულებრივი შედეგი გულისხმობს ფიზიკური და იურიდიული პირების კანონიერი უფლებებისა და ინტერესებისათვის ან საზოგადოებისა და სახელმწიფო ინტერესებისათვის ზიანის ფაქტობრივ მიყენებას. როგორც ცნობილია, დამდგარი შედეგი მიზეზობრივ კავშირში უნდა იყოს მოხელის მიერ ჩადენილ მოქმედებასა ან უმოქმედობასთან. მიზეზობრივი კავშირის არარსებობა გამორიცხავს მოხელის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას.

უფრო ხშირად სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების შედეგს წარმოადგენს ქონებრივი ზიანი, მიყენებული მოქალაქის, საზოგადოების ან სახელმწიფოსათვის. იგი შეიძლება მდგომარეობდეს საკუთრების დროებით სესხებაში, მატერიალურ ფასეულობათა გაცემაში სესხად, მათ ხარჯვაში დანიშნულების გარეშე, სახელმწიფო საკუთრების უსაფუძვლო გადაცემაში ცალკეული მოქალაქისათვის და სხვა; ყველა ამ შემთხვევაში ქონებრივი ზიანის გამო მცირდება მისი ბრუნვა, სახელმწიფო ორგანიზაციები ვეღარ იღებენ ქონებრივ სარგებლობას და ა.შ.

ამ დანაშაულით მიყენებული ზიანი შეიძლება გამოიხატოს ასევე სახელმწიფო აპარატის ან მისი ცალკეული რგოლის ნორმალური მუშაობის სერიოზულ დარღვევაში. ზიანი შეიძლება ასევე მიაღდეს მოქალაქეთა კანონიერ უფლებებსა და ინტერესებს. მაგალითად, მათთვის ქონებრივი ან ფიზიკური ზიანის მიყენება და სხვ. ქონებრივი ზიანი ამ დროს გამოიხატება, როგორც წესი, აცდენილი სიკეთის სახით (მაგალითად, შესრულებული სამუშაოსათვის წინასწარ გამიზნულად დაბალი ანაზღაურების მიცემა).

დანაშაულის შემადგენლობისათვის აუცილებელია, რომ მიყენებული ზიანი იყოს არსებითი. არსებითი დარღვევის ცნება შეფასებითია, რომელიც დამდგენილ უნდა იქნეს კონკრეტული საქმის ყველა გარემოებათა გათვალისწინებით. ზიანის არსებობის განსასაზღვრავად ყურადღება უნდა მიექცეს დამდგარი შედეგის ხასიათს, ზომას საწარმოო პროცესის შეჩერებას და არა მარტო მატერიალური ზიანის მნიშვნელობას, ასევე მოქალაქეთა არაქონებრივი ხასიათის პირადი უფლებებისა და ინტერესების შეზღუდვას, დაზარალებულ მოქალაქეთა რაოდენობას, დაწესე-

ბუღება-ორგანიზაციის მუშაობაზე უარყოფითი გავლენის საკითხს და სხვა მრავალს.

არსებითი დარღვევის განსაზღვრაზე კონკრეტულ შემთხვევებში შეიძლება გავლენა მოახდინოს ისეთმა ფაქტორებმა, როგორიცაა: მატერიალური სასაქონლო ფასეულობათა დეფიციტურობა ან მათი მიუღებლობა, მათი სამეურნეო მნიშვნელობა, საწარმოთა ეკონომიკური სიძლიერე, გამოსაშვები პროდუქციის მოცულობა და სხვ.

მოქალაქეთა უფლებების არსებითი დარღვევა შეიძლება გამოიხატოს როგორც ფიზიკური, ისე მორალური ზიანის სახით. სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებით ფიზიკური ზიანის მიყენებისას (ძალადობა, სხეულის დაზიანება) შეიძლება გვექნოდეს: სხვა დანაშაულის შემადგენლობაც (მაგალითად, სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადაშეცემა, მუხლი 333-ე).

მოქალაქეთა უფლებებისა და ინტერესების დარღვევა არსებითი იქნება, თუ დარღვეულია ადამიანის ძირითადი კონსტიტუციური უფლებები: შრომის თავისუფლების, დასვენების, განათლების, ბინადრობისა და სხვა უფლებები.

ამასთან, აღსანიშნავია, რომ კანონმდებელი არ აზუსტებს „სხვა პირთა“ ცნებას. იგი ფართოდ არის გაგებული, ვინაიდან მასში ნათესავებისა და ასლობულების გარდა, იგულისხმება სხვა პირებიც. სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისას, „სხვისთვის რაიმე გამორჩენის ან უპირატესობის მიღებაში“ ნაგულისხმებია ისეთი პირიც, რომელსაც არავითარი ახლო დამოკიდებულება არა აქვს დანაშაუესთან, მაგრამ ეს უკანასკნელი, გარკვეული მოსაზრებების გამო, დაინტერესებულია რაიმე გამორჩენა ან უპირატესობა მიაღებინოს მას.

დანაშაულის შემადგენლობისათვის საკმარისია ერთ-ერთი შედეგის არსებითად მიჩნევა, მაგრამ შესაძლოა არსებითი ზიანი რამდენიმე სახისაც იყოს.

სუბიექტური მხრივ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება განსრავნაში ვლინდება. დანაშაულის სუბიექტს - გაცნობიერებული აქვს მისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს, რომ ბოროტად იყენებს თავის სამსახურებრივ უფლებამოსილებას სამსახურის მოთხოვნის საწინააღმდეგოდ, ასევე ითვალისწინებს ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა ინტერესების დარღვევის შესაძლებლობას ან გარდუვალობას და სურს მისი ასეთი გამოყენება; ან არ სურს, მაგრამ შეგნებულად

უშეებს ან გულგრილად ეკიდება მის დადგომას (მაგალითად, დამნაშავე არღვევს სათანადო ნორმატიულ აქტს, ზემდგომი მოხელის მიერ გამოცემულ ბრძანებას და ა.შ.).

მოხელე შეიძლება ამ დანაშაულის ჩადენისას არც ითვალისწინებდეს ზიანის კონკრეტულ ფორმას (მაგალითად, სათანადო სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს ავტორიტეტის შელახვას). სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისათვის საკმარისია, თუ ასეთ გათვალისწინებას ადგილი ჰქონდა ზოგადი ფორმით.

სისხლის სამართლის კოდექსის 332-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობისათვის აუცილებელია სათანადო მღტივისა და მიზნის არსებობა. იგი კანონში განმარტებულია, როგორც დამნაშავეს მიერ თავისთვის ან სხვისთვის რაიმე გამორჩენის ან უპირატესობის მიღება.

გამორჩენის ან უპირატესობის მიღება შეიძლება გამოხატული იყოს სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების მეშვეობით დამნაშავეს მისწრაფებაში — მიიღოს რაიმე ქონებრივი გამორჩენა თავისთვის ან სხვა პირათვის სახელმწიფო სახსრების მართლსაწინააღმდეგო ამოღების საშუალებით; ასევე დამნაშავე შეიძლება ისწრაფოდეს არასწორი აღრიცხვის მეშვეობით დაფაროს თავისი დაუდევრობით გამოწვეული დანაკლისი, რათა თავიდან აიცილოს მატერიალური პასუხისმგებლობა; გათავისუფლდეს ვალის გადახდისაგან იმ ორგანიზაციის ხარჯზე, სადაც იგი მუშაობს ან იმავე ორგანიზაციის მიერ მოქალაქეთა მომსახურების ხარჯზე და სხვ.

თუ მოხელე თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებით ეუფლება კანონიერ საფუძველზე მინდობილ ქონებას, მაშინ მისი ქმედება დაკვალიფიკირდება როგორც მითვისება ან გაფლანგვა (მუხლი 182-ე).

დამნაშავეს ან სხვისთვის გამორჩენის ან უპირატესობის მიღებას შეიძლება არაქონებრივი ხასიათი ჰქონდეს. არამატერიალური გამორჩენის მიღების სურვილი შეიძლება ნაკარნახევი იყოს ისეთი ქვენა გრძნობით, როგორიცაა: კარიერიზმი, პროტექციონიზმი, სინამდვილის შელამაზება, დამნაშავეს მიერ თავისი არაკომპეტენტურობის დაფარვა და სხვ. ყოველივე ზემოაღნიშნული შეიძლება შეეხებოდეს სხვა პირთა ინტერესსაც.

აღნიშნულ დანაშაულში თავისთვის ან სხვისთვის რაიმე გამორჩე-

ნის ან უპირატესობის მიღების მოტივის დადგენის გარეშე არ შეიძლება დადასტურდეს დანაშაულის ქმედებაში სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების საკითხი. სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ბოროტად იყენებენ სწორედ ამ მთავარი მიზნის მისაღწევად.

სამოხელეო დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია დანაშაულის სუბიექტის სწორი განსაზღვრა, ვინაიდან სამოხელეო სუბიექტი, როგორც წესი, სპეციალურია, იგი შეიძლება იყოს მხოლოდ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი. ამ თავში მხოლოდ ერთი დანაშაულია გათვალისწინებული, სადაც დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება კერძო პირიც იყოს.

აღრე მოქმედი კანონმდებლობით, სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტი, მოხელის გარდა, შეიძლება ყოფილიყო ასევე საზღვალოებრივი და კერძო ორგანიზაციის თანამდებობის პირიც. ახალი კანონმდებლობის საფუძველზე კი მოხელეთა რიცხვს მიეკუთვნებიან მხოლოდ ის პირები, რომლებიც იმყოფებიან საჯარო სამსახურში, ანუ სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებში ასრულებენ საჯარო მოსამსახურის ფუნქციას.

ამჟამად სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტის განსაზღვრისას სისხლის სამართლის კოდექსი ეყრდნობა საქართველოს კანონს საჯარო სამსახურის შესახებ, რომელიც მიღებული იყო საქართველოს პარლამენტის მიერ 1997 წლის 31 ოქტომბერს.

ამ კანონის თანახმად, საჯარო სამსახური არის საქმიანობა სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის სახაზინო (საბიუჯეტო) დაწესებულებებში – საჯარო ხელისუფლების ორგანოებში.

სახელმწიფო თანამდებობა ეს სახელმწიფო ხელისუფლების ორგანოს პირველადი სტრუქტურული ერთეულია, რომელიც განსაზღვრავს მოქალაქის ადგილსა და სოციალურ-შრომით როლს საჯარო სამსახურის სისტემაში, მის უფლებებსა და მასზე დაკისრებულ მოვალეობებს.

სახელმწიფო თანამდებობაზე საქმიანობად ითვლება შრომითი ურთიერთობა არჩევით ან დანიშვნით თანამდებობაზე იმ დაწესებულებაში, რომელიც ახორციელებს საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებას, სახელმწიფო ზედამხედველობასა და კონტროლს, ასევე სახელმწიფო თავდაცვას.

სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობა არის საქართველოს კონსტიტუციით, ასევე ავტონომიური რესპუბლიკების კონსტიტუციებით

გათვალისწინებული სახელმწიფო თანამდებობა, რომელიც პოლიტიკურია და არჩევის ან დანიშვნის წესი განისაზღვრება ზემოაღნიშნული კონსტიტუციებით.

სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირებს წარმოადგენენ: საქართველოს პრეზიდენტი, პარლამენტის წევრი, მთავრობის წევრი, ავტონომიური რესპუბლიკების უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს წევრი, აფხაზეთისა და აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკების სამთავრობო დაწესებულების ხელმძღვანელი.

ამრიგად, საჯარო მოსამსახურე არის საქართველოს მოქალაქე, რომელიც დაკავებული თანამდებობის შესაბამისად ეწევა ანაზღაურებად საქმიანობას სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის დაწესებულებაში.

საჯარო მოსამსახურის შესახებ კანონის თანახმად, სახელმწიფო დაწესებულებებს, რომლებში საქმიანობაც ითვლება საჯარო მოსამსახურად, წარმოადგენენ: 1) საქართველოს პარლამენტი; 2) საქართველოს სამთავრობო და სახელმწიფო საქვეუწყებო დაწესებულებები; 3) საკონსტიტუციო სასამართლო; 4) საერთო სასამართლოები; 5) საქართველოს ეროვნული ბანკი; 6) კონტროლის პალატა; 7) საქართველოს სახალხო დამცველის აპარატი და სააგენტოები; 8) პრეზიდენტის სახელმწიფო რწმუნებული და მისი აპარატი.

რაც შეეხება ავტონომიურ რესპუბლიკებს – ასეთებს წარმოადგენენ მათი უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოები; აღმასრულებელი ხელისუფლების დაწესებულებები. ზოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის დაწესებულებებს, რომლებში საქმიანობა ითვლება საჯარო მოსამსახურად, წარმოადგენენ: საკრებულო, გამგეობა, მერია, მუნიციპალიტეტი.

საჯარო მოსამსახურეთაგან უნდა გამოეყოთ სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირი და მოხელე, რომლებიც განსახილველ დანაშაულთა სუბიექტებს წარმოადგენენ.

სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირზე ზემოთ იყო საუბარი; ზოლო მოხელე არის პირი, რომელიც ინიშნება ან აირჩევა სახაზინო დაწესებულების საშტატო თანამდებობაზე. მოხელეები იყოფიან სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელეებად.

კომპეტენციის განვრცობადობისა და უფლებამოსილების დონის მიხედვით საჯარო მოსამსახურე თანამდებობები იყოფა რანგებად: თანამდებობათა რეესტრს ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

ზემოაღნიშნული კანონის საფუძველზე საჯარო სამსახურს ეწევა ასევე დამხმარე მოსამსახურე, ე.ი. ტექნიკური მუშაკი, რომელიც შრომის ხელშეკრულებით მიიღება დაწესებულების შტატით გათვალისწინებულ დამხმარე მოსამსახურის თანამდებობაზე.

კანონით გათვალისწინებული შტატგარეშე მოსამსახურე კი ის პირია, რომელიც დანიშნებით ან შრომის ხელშეკრულებით გარკვეული ვადით მიიღება სამსახურში არამუდმივ ამოცანათა შესასრულებლად.

სამწუხაროდ, კანონში საჯარო სამსახურის შესახებ არაფერია ნათქვამი იმ პირზე, რომელიც მოხელესთან არის გათანაბრებული. ზოლო, ენაიდან სისხლის სამართლის კოდექსის სამოხელეო დანაშაულთა თავში დანაშაულის სუბიექტად მოხელესთან ერთად ხშირად არის ნახსენები მასთან გათანაბრებული პირი, ვმითხრობ, რომ ეს ხარვეზი სასამართლო პრაქტიკაში გაუგებრობას გამოიწვევს. შტატგარეშე მოსამსახურე სათანადო შემთხვევაში, თუ იგი გარკვეული ვადით ასრულებს მოხელის ფუნქციებს, შეიძლება მოხელედ ჩაითვალოს. მოხელესთან გათანაბრებულ პირად უნდა მივიჩნიოთ, ის პირი, რომელიც მუშაობს დროებით არამყოფი მოხელის შემცვლელად ან მოვალეობის შემსრულებლად.

საერთოდ, კანონში საჯარო სამსახურის შესახებ მოხელის ცნება მეტად ზოგადია და იგი სასამართლო პრაქტიკას სირთულეებს შეუქმნის სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტის განსაზღვრისას.

ჩვენ უნდა ვიხელმძღვანელოთ ისევ და ისევ ზემოაღნიშნული კანონმდებლობით და აღვნიშნოთ, რომ მოხელედ ჩაითვლება ყველა ის პირი, ვინც თანამდებობრივ საქმიანობას ახორციელებს საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლების ორგანოებში, ასევე სახელმწიფო ზედამხედველობისა და კონტროლის, სახელმწიფო თავდაცვის ორგანოებში.

ამრიგად, სახელმწიფო მოხელის ფუნქცია შეიძლება შეასრულოს სახელმწიფო ხელისუფლების სამივე შტოს წარმომადგენელმა. საკანონმდებლო ხელისუფლების წარმომადგენლები არიან საქართველოს პარლამენტის, ასევე აფხაზეთისა და აჭარის უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოების წევრები. აღმასრულებელი ხელისუფლების სფეროში მოხელეთა რანგში გადიან: საქართველოს პრეზიდენტი, საქართველოს მთავრობის წევრი, ავტონომიური რესპუბლიკების სამთავრობო დაწესებულების ხელმძღვანელი, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა ხელმძღვანელები; ასევე სამართალდამცავი და მაკონტროლებელი

ორგანოების მოხელეები. სასამართლო ხელისუფლების მოხელეებს წარმოადგენენ საკონსტიტუციო სასამართლოსა და ყველა რანგის საერთო სასამართლოების მოსამართლეები და პროკურორები.

ამრიგად, ხელისუფლების წარმომადგენელ მოხელეთა განსაკუთრებული კატეგორიაა ის პირი, რომელსაც გააჩნია საჯარო უფლებამოსილება. მისი მოთხოვნა სავალდებულოა ყველა მოქალაქისათვის, განურჩევლად იმისა, იმყოფებიან თუ არა ისინი მის უწყებრივ დაქვემდებარებაში. ხელისუფლების წარმომადგენლებს გააჩნიათ უფლებამოსილება განახორციელონ ისეთი მოქმედება, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს სამართლებრივი შედეგები იმ მოქალაქეების მიმართაც, რომლებიც მათ უწყებრივად არ ემორჩილებიან. ამ შემთხვევაში ისინი გამოდიან სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს სახელით და გააჩნიათ ხელისუფლება პირთა განუსაზღვრელი წრის მიმართ.

შესაძლებელია, რომ ხელისუფლების წარმომადგენლის ფუნქცია სპეციალური უფლებამოსილების საფუძველზე შეასრულონ სხვადასხვა საზოგადოებრივმა ინსპექტორებმა და რევიზორებმა (მაგალითად, სავაჭრო ქსელში, ტრანსპორტზე), როდესაც ისინი მოქმედებენ როგორც სახელმწიფო მოხელესთან გათანაბრებული პირები. ამ ჯგუფს უნდა მივაკუთვნოთ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მსაჯულებიც. ისინი მოსამართლის ყველა უფლებამოსილებით არიან აღჭურვილი სისხლის სამართლის კოლეგიაში პირველი ინსტანციით საქმის განხილვის დროს.

მოხელესთან გათანაბრებული შეიძლება იყოს პირი, თუ იგი სპეციალური უფლებამოსილების საფუძველზე ახორციელებს ერთჯერად ან მოკლევადიან უფლებამოსილებას. მაგრამ ეს უნდა მოხდეს სამართლებრივ საფუძველზე. მხოლოდ მოხელის ფუნქციის ფაქტობრივი შესრულება, სათანადო იურიდიული გაფორმების გარეშე, გამორიცხავს დამნაშავეს ქმედების სამოხელეო დანაშაულით კვალიფიკაციას.

სახელმწიფო მოხელეთა რიცხვს მიეკუთვნებიან ის პირები, რომლებიც ახორციელებენ კადრების შერჩევას, ხელმძღვანელობენ მუშაკთა შრომის ორგანიზაციას, სახელმწიფო და თვითმმართველობის ორგანოებში, შეიარაღებულ ძალებსა და სხვა ორგანოებში ზედამხედველობას ახორციელებენ შრომის დისციპლინაზე. ასეთები შეიძლება იყვნენ დაწესებულება-ორგანიზაციების ხელმძღვანელები, მათი მოადგილეები, ქვედანაყოფების ხელმძღვანელები და სხვ.

სახელმწიფო მოხელეებად ითვლებიან სახელმწიფო ქონების მართვისა და განკარგვის, მისი დაცვის, რეალიზაციის, ამ ოპერაციებზე კონტროლის უზრუნველყოფის სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის, სამხედრო ფორმირებათა უფლებამოსილი მოხელეები.

მუშაკთა გარკვეულმა კატეგორიამ (მაგალითად, კერძოდ, ექიმმა, პედაგოგმა) ზოგ შემთხვევებში შეუძლია შეასრულოს სამოხელეო ფუნქციები: განსაზღვროს შრომისუნარიანობა, დაადგინოს ინვალიდობა, გადაწყვიტოს ავადმყოფის პოსპიტალიზაციის საკითხი, მიანიჭოს წოდება ან ხარისხი და სხვ.

ასეთ და სხვა ანალოგიურ შემთხვევაში ეს პირები ასრულებენ ორგანიზაციულ-განმკარგულებელ ან ადმინისტრაციულ-სამეურნეო ხასიათის ფუნქციებს. სამართლის ნორმათა უხეში დარღვევის შემთხვევაში დაისმება მათი, როგორც სახელმწიფო მოხელეთა, პასუხისმგებლობის საკითხი.

სხვა დროს ეს პირები ასრულებენ საწარმოო-პროფესიულ ფუნქციებს. ექიმი მკურნალობს ავადმყოფს, მასწავლებელი გადასცემს ცოდნას მოსწავლეებს და ა.შ. თუ ამ ფუნქციათა განხორციელებისას ისინი არღვევენ კანონს (მაგალითად, ოპერაციის გაკეთებისათვის ქირურგი სძალავს დამატებით ფულს, პედაგოგი ნიშანს უმატებს მოსწავლეს და სხვა), მათი ქმედება სათანადო პირობების არსებობისას დაკვალიფიциრდება როგორც დისციპლინური გადაცდომა.

სასამართლო პრაქტიკაში სადავოა საკითხი იმის შესახებ, ჩაითვალოს თუ არა თანამდებობის პირის ქმედება სამოხელეო დანაშაულად მაშინ, თუ კერძო საწარმოში აქციათა 51%-ს სახელმწიფო განაგებს. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს უმაღლესი სასამართლოს პრაქტიკამ ეს პირები მოხელეებად ჩათვალა.

სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტის ასაკი განსხვავებულია. საჯარო სამსახურის შესახებ კანონის მიხედვით, სახელმწიფო მოხელედ ჩაითვლება საქართველოს ქმედუნარიანი მოქალაქე 21 წლის ასაკიდან, ხოლო ადგილობრივი თვითმმართველობის მოხელედ კი, პირი 18 წლის ასაკიდან.

აღსანიშნავია, რომ თუ მოხელემ სამსახურებრივი უფლებამოსილება ბოროტად გამოიყენა, მაგრამ მოქმედებდა მართლზომიერი რისკის პირობებში ან ასრულებდა სავალდებულო ბრძანებას, მაგრამ მას არ ჰქონდა გაცნობიერებული და ვერც გაითვალისწინებდა მის მართლსაწ-

ინააღმდეგო ხასიათს, იგი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში არ მიეცემა.

ასევე თუ მოხელემ, მართალია, სამსახურებრივი უფლებამოსილება ბოროტად გამოიყენა, მაგრამ მას საფუძვლად არ ედო თავისთვის რაიმე გამორჩენის, ან უპირატესობის მიღება, ან თუ მისმა ქმედებამ არ გამოიწვია მოქალაქეთა უფლებებისა და თავისუფლებების, ასევე საზოგადოების ან სახელმწიფო ინტერესის არსებითი დარღვევა, იგი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში არ მიეცემა. მისი ქმედება შეიძლება დაკვალიფიციკირდეს როგორც დისციპლინური გადაცდომა და შეეფარდოს სათანადო დისციპლინური სახდელი.

სისხლის სამართლის კოდექსის 332-ე მუხლს – სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებას – თან ახლავს დამამძიმებელი გარემოებანი. მუხლის მეორე ნაწილში ლაპარაკია ამ დანაშაულის ჩადენაზე სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის მიერ. ეს სავსებით გასაგებია, ვინაიდან, რაც უფრო მაღალი და მნიშვნელოვანი თანამდებობა უჭირავს პირს, მით უფრო მეტი ზიანის მოტანა შეუძლია როგორც მოქალაქეებისათვის, ისე საზოგადოებისა და სახელმწიფოსათვის (სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის ცნება განხილულია ამ დანაშაულის სუბიექტის დახასიათებისას).

აღსანიშნავია, რომ 232-ე მუხლის მეორე ნაწილში ლაპარაკია ზემოაღნიშნული დანაშაულის ჩადენაზე სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის მიერ დანაშაულის მატერიალურ შედეგზე მითითების გარეშე. გამოდის, რომ მოქალაქისა თუ იურიდიული პირის უფლების ყოველგვარი დარღვევა, თუგინდ მას შედეგი არ გამოეწვიოს, დამამძიმებელ გარემოებად არის აღიარებული. უკეთესი და უფრო ზუსტი იქნებოდა, თუ 232-ე მუხლის მეორე ნაწილს შემდეგნაირად ჩამოვყალიბებდით: „იგივე ქმედება, ჩადენილი სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის მიერ“.

განსაკუთრებით მძიმდება პასუხისმგებლობა მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის და სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირისა, თუ მათ სამსახურებრივი უფლებამოსილება ბოროტად გამოიყენეს არაერთგზის. არაერთგზისობა დანაშაულის სიმრავლის, როგორც სისხლის სამართლის ინსტიტუტის სახესხვაობაა და მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის მე-15 მუხლში.

თუ საერთო წესით არაერთგზისობა გულისხმობს კოდექსის ერთი

მუხლით ან მუხლის ნაწილით გათვალისწინებული ორი ან მეტი დან-
ამაშულის ჩადენას, გამონაკლისის სახით სხვადასხვა მუხლით ან მუხ-
ლის ნაწილით გათვალისწინებული ორი ან მეტი დანამაშული მხოლოდ
მაშინ ჩაითვლება არაერთგზის დანამაშულად, თუ ამის შესახებ მითით-
ებულია კოდექსის შესაბამის მუხლში.

არაერთგზისობა გამოიხატება, თუ პირი კანონით დადგენილი წეს-
ით, წინათ ჩადენილი დანამაშულისათვის გათვალისწინებული იყო სისხ-
ლისამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, ანდა მას ნასამართლობა წინათ
ჩადენილი დანამაშულისათვის მოხსნილი ან გაქარწყლებული ჰქონდა.

არაერთგზისობას არ ექნება ადგილი, თუ დამნაშავე სამსახურებრივ
უფლებამოსილებას ბოროტად იყენებს ისე, რომ მას საფუძვლად უდევს
ერთიანი განზრახვა და მიზანი (მაგალითად, საწარმოს დირექტორის
მიერ მუშაკის უფლებების სისტემატური დარღვევა იმ მიზნით, რომ ეს
უკანასკნელი აიძულოს მიატოვოს სამუშაო).

ერთიანი განგრძობადი და არაერთგზისი დანამაშულის გამიჯვნას
დღივ პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან იგი დაკავშირებულია
დამნაშავეს ქმედების ზუსტ კვალიფიკაციასთან. ამ საკითხის გადაწყვე-
ტისას აუცილებელია მხედველობაში მივიღოთ არა მარტო ობიექტური
ფაქტორი, კერძოდ ის, რომ განგრძობადი სამსახურებრივი მდგომარეო-
ბის ბოროტად გამოყენებაში ცალკეული, ერთი და იმავე ხასიათის
დანამაშულებრივი აქტი მჭიდროდ არის ერთმანეთთან დაკავშირებული,
როგორც ერთიანი დანამაშულებრივი ჯაჭვის რგოლები, არამედ სუბიექ-
ტური ფაქტორიც – ცალკეული დანამაშულებრივი აქტი, თუმცა დროში
გაწელილია, მაგრამ ერთიანი განზრახვითა და ერთი საერთო მიზნით
არის მოცული.

ამრიგად, არაერთგზის ჩადენილად ჩაითვლება დამნაშავეს ისეთი
მოქმედება, როდესაც მის მიერ განხორციელებული თითოეული დანა-
შაული ქმნის დამოუკიდებელი დანამაშულის შემადგენლობას და მათი
ჩადენა ერთმანეთისაგან გარკვეული დროით არის დაცილებული. ამასთან,
ყველა ახალი დანამაშულის ჩასადენად დამნაშავეს უნდა აღეძრას
დამოუკიდებელი განზრახვა.

ასევე ძირდება პასუხისმგებლობა, თუ დამნაშავემ სამსახურებრივი უფლე-
ბამოსილება ბოროტად გამოიყენა ძალადობით ან იარაღის საშუალებით.

ძალადობის გამოყენება გამოიხატება დაზარალებულის ფიზიკურ ან
ფსიქიკურ იძულებაში – ჩაადენინონ მას უკანონო მოქმედება ან

შეაწყვეტინონ მართლზომიერი საქმიანობა მოხელის მართლსაწინააღმდეგო ინტერესიდან გამომდინარე. ძალადობად ჩაითვლება დაზარალებულის ცემა, ფიზიკური ტკივილის მიყენება, ჯანმრთელობის დაზიანება, თავისუფლების შეზღუდვა და სხვა.

რაც შეეხება დაზარალებულის ჯანმრთელობის განზრახ ან გაუფრთხილებლობით მძიმე დაზიანებას, ასევე სიცოცხლის მოსპობას განზრახ ან გაუფრთხილებლობით, იგი ამ დამამძიმებელი გარემოების ფარგლებს გარეთ რჩება და ორივე შემთხვევაში ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს დანაშაულის ერთობლიობით: სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენება და ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება, ან მკვლელობა ან სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით.

იარაღის გამოყენება გულისხმობს დაზარალებულზე ფიზიკური ან ფსიქიკური ზემოქმედების მიზნით მის ფაქტობრივ გამოყენებას. იარაღის ცნების ქვეშ იგულისხმება მხოლოდ ცეცხლსასროლი იარაღი (საბრძოლო, სამსახურებრივი ან სამოქალაქო), რომელიც გამიზნულია ცოცხალი მიზნის გასანადგურებლად და რომლის ტარებისა და გამოყენებისათვის სპეციალური ნებართვაა საჭირო. იარაღის გამოყენება გულისხმობს მისი გამანადგურებელი თვისების ფაქტობრივ გამოყენებას ან მისი გამოყენების მტდელობას. იარაღის დემონსტრირება ან მისი გამოყენების მუქარა, რომელიც რალურ საფრთხეს არ უქმნის დაზარალებულის სიცოცხლეს ან ჯანმრთელობას, ამ დანაშაულის შემადგენლობას არ წარმოადგენს.

იარაღის გამოყენების წესი და სამართლებრივი საფუძველი განსაზღვრულია კანონით იარაღის შესახებ, რომელიც საქართველოს პარლამენტის მიერ იყო მიღებული 1994 წლის 15 მარტს და კანონით პოლიციის შესახებ (მიღებულია 1993 წლის 27 ივლისს).

332-ე მუხლში მითითებულია კიდევ ერთ დამამძიმებელ გარემოებაზე – სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება დაზარალებულის პირადი ღირსების შეურაცხყოფით. მასში იგულისხმება მოხელის ისეთი მოქმედება, რომელიც ამცირებს პირის ღირსებას უწესო ფორმით, ანუ ისეთი ფორმით, რომელიც ეწინააღმდეგება ზნეობა-დობაში დადგენილ თანაცხოვრების წესს. შეურაცხყოფა მოქმედებაში გამოიხატება, სახელდობრ, დაზარალებულის მიმართ შეურაცხყოფილი გამოთქმები საჯარო გამოსვლის დროს, მასობრივი ინფორმაციის მეშვეობით და სხვა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 332-ე მუხლში გათვალისწინებული დანაშაული – სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება უნდა – გაიმიჯნოს მასთან ახლო მდგომ სხვა დანაშაულთან.

ახალმა კოდექსმა ეკონომიკურ დანაშაულთა კარში ცალკე თავი მიუძღვნა დანაშაულს სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციაში სამსახურის ინტერესის წინააღმდეგ. ამ თავის 220-ე მუხლში განხილულია დანაშაული – უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება, რომელიც გულისხმობს სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციაში ხელმძღვანელობით, წარმომადგენლობით ან სხვა სპეციალური უფლებამოსილების გამოყენებას ამ ორგანიზაციის კანონიერი ინტერესის საწინააღმდეგოდ, თავისთვის ან სხვისთვის გამორჩენის ან უპირატესობის მიღების მიზნით, რამაც მნიშვნელოვანი ზიანი გამოიწვია.

იურიდიული ტექნიკის თვალსაზრისით 220-ე მუხლი აგებულია 332-ე მუხლის მსგავსად. ზემოაღნიშნულ ორ დანაშაულს შორის განსხვავება უნდა დადგინდეს დანაშაულის შემადგენლობის ნიშნების მიხედვით. დავიწყოთ იქიდან, რომ სამოხელეო დანაშაულში სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ობიექტია სახელმწიფო დაწესებულება-ორგანიზაციათა ნორმალური საქმიანობა; მათი სტატუსი დადგენილია სპეციალური კანონებით, რომლებიც აწესრიგებენ ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების ფუნქციების შესრულების წესს; ზოლო კოდექსის 220-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციის ნორმალური საქმიანობა, კონკრეტულად კი მათი როგორც ქონებრივი, ისე სხვა მართლზომიერი ინტერესები (მაგალითად, სამეწარმეო ორგანიზაციის ავტორიტეტი).

სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისა და უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების ობიექტური მხარე გამოხატულია დანაშაულის სუბიექტის მიერ მმართველობითი უფლებამოსილების გამოყენებაში დაწესებულება-ორგანიზაციათა ინტერესის საზიანოდ. ამ ორი დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის სავალდებულოა შედეგის დადგომა – ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფო კანონიერი ინტერესის არსებითი დარღვევა, მეორე შემთხვევაში კი – მნიშვნელოვანი ზიანის გამოწვევა, მაგრამ უფლებამოსილებათა არსი და შინაარსი სხვადასხვაა.

ამ ორი მუხლის სუბიექტური მხარე ერთმანეთს ემთხვევა. ძირითადი განსხვავება მათ შორის სუბიექტშია. სამოხელეო დანაშაულის 332-ე

მუხლში დანაშაულის სუბიექტია მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი, ხოლო 220-ე მუხლში კი ეს არის პირი, რომელიც ასრულებს მმართველობით ფუნქციებს სამეწარმეო, ან სხვა ორგანიზაციაში (ხელმძღვანელობით, წარმომადგენლობით ან სხვა სპეციალურ უფლებამოსილებას).

მუხლი 333. სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება.

1. მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება, რამაც ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესის არსებითი დარღვევა გამოიწვია, –

ისჯება ჯარიმით ან ტუსალობით ვადით ოთხ თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

2. სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის მქონე პირის მიერ, –

ისჯება, ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი:

ა) არაერთგზის;

ბ) ძალადობით ან იარაღის გამოყენებით;

გ) დაზარალებულის პირადი ღირსების შეურაცხყოფით, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან რვა წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

ამ დანაშაულის საშიშროება განპირობებულია იმით, რომ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი განზრახ ახორციელებს ისეთ მოქმედებას, რომელიც აშკარად სცილდება მისი უფლებამოსილების ფარგლებს და იწვევს მოქალაქეთა უფლებების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესების არსებით დარღვევას. ამასთან, ამგვარი ქმედება შეიძლება დაკავშირებულ იქნეს მოქალაქეთა მიმართ ძალადობასთან, იარაღის გამოყენებასთან, რაც უფრო ზრდის ამ დანაშაულის საშიშროებას.

დანაშაული, რომლისთვისაც პასუხისმგებლობა განსაზღვრულია სისხლის სამართლის კოდექსის 333-ე მუხლით, წარმოადგენს მოხელის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების სახესხვაობას. მათ შორის განსხვავება იმაში მდგომარეობს, რომ სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებისას მოხელე უკანონოდ, საჯარო სამსახურის ინტერესის საწინააღმდეგოდ იყენებს მისთვის მინიჭებულ უფლებამოსილებას, ხოლო სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებისას კი მისი მოქმედება სცილდება სამსახურებრივ უფლებამოსილებას.

იმისათვის, რომ დადგენილ იქნეს კომენტირებული დანაშაულის ობიექტური მხარე, ანუ დანაშაულის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება, საჭიროა, რომ მოხელის მოქმედება აშკარად სცილდებოდეს მისი უფლებამოსილების ფარგლებს, იყოს ზუსტად დადგენილი და არ იწვევდეს სხვადასხვაგვარ ინტერპრეტაციას.

კანონში საჯარო სამსახურის შესახებ ჩაწერილია, რომ მოხელის მიერ კანონის დარღვევას წარმოადგენს ისეთი განკარგულების გაცემა, რომელიც მისი უფლებამოსილების ფარგლებს სცილდება. ამიტომ საჭიროა მოხელის უფლებამოსილების მოცულობის ზუსტად განსაზღვრა. მოხელის უფლებამოსილებათა დადგენა ხორციელდება დებულების, წესდების, ბრძანების ან სხვა ნორმატიული აქტის საფუძველზე. ასევე უნდა გაირკვეს უფლება-მოვალეობათა დარღვევის კონკრეტული ფაქტები და მათ სამართლებრივი შეფასება მიეცეს. თუ არ არის რეგლამენტირებული მოხელის უფლება-მოვალეობათა მოცულობა ან ვერ ხერხდება მისი დადგენა, მაშინ ზემოაღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობაც არ არსებობს.

333-ე მუხლში გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებაში მდგომარეობს. ეს შეიძლება გამოიხატოს:

1) მოხელის მიერ ისეთი მოქმედების ჩადენაში, რომელიც სხვა მოხელის ან სხვა უწყების უფლებამოსილებაში შედის (მაგალითად, სასამართლოს მდივანი მოქმედებს მოსამართლის ნაცვლად ან საგანგებო სამსახურის ინსპექტორი ითვისებს თავისი უფროსის უფლებამოსილებას, თუ ამ მოხელეს არა აქვს ლიცენზიის გაცემის უფლება);

2) მოხელის მიერ ისეთი მოქმედების ჩადენაში, რომელიც შეიძლება განხორციელდეს იყო მხოლოდ განსაკუთრებულ გარემოებათა არ-

სებობისას, კანონში ან სხვა ნორმატიულ აქტში მითითებული საფუძველით (მაგალითად, ზემდგომი ხელმძღვანელის თანხმობით ან მოხელის მიერ იარაღის გამოყენება ისეთ პირობებში, როდესაც იგი დაშვებული არ არის, ან კიდევ სასამართლო აღმასრულებლის მიერ გადაწყვეტილების აღსრულება, რომელიც ჯერ არ არის შესული კანონიერ ძალაში);

3) მოხელის მიერ ისეთი მოქმედების ჩადენაში, რომელიც კანონის საფუძველზე შეიძლება გადაწყდეს მხოლოდ კულეგიურად. (მაგალითად, ადგილობრივი თვითმმართველობითი მოხელის მიერ ერთპიროვნულად საკითხის გადაწყვეტა მაშინ, როდესაც იგი რაიონის გამგეობის გადასაწყვეტია; ან კიდევ, როდესაც მოსამართლე საქმეს განიხილავს ერთპიროვნულად, ხოლო კანონის საფუძველზე იგი ვალდებული იყო ეს საქმე კოლეგიურად განეხილა);

4) მოხელის მიერ ისეთი მოქმედების ჩადენაში, რომელიც არაერთარ გარემოებაში და არც ერთმა თანამდებობის პირმა და არც ერთმა სამსახურებრივმა ინსტანციამ არ შეიძლება განახორციელოს (მაგალითად, სკოლის დირექტორის მიერ მოსწავლის ცემა ან საწარმოს დირექტორის მიერ მუშაკის დაჯარიმება ხელფასიდან).

ყოველივე ზემოაღნიშნულთან ერთად, დამნაშავეის მოქმედება დაკავშირებული უნდა იყოს მის სამსახურებრივ მდგომარეობასთან, მისგან გამომდინარეობდეს და ჩადენილ იქნეს მოხელის სამსახურებრივი საქმიანობის პროცესში და მასთან დაკავშირებით. ამგვარი კავშირის არარსებობისას ამ დანაშაულის შემადგენლობა გამორიცხულია.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებისას პასუხისმგებლობისათვის აუცილებელია, რომ მოხელეს სამსახურებრივი უფლებამოსილება გააჩნდეს იმ პირისა ან ორგანოს მიმართ, რომელთაც ზიანი მიადგათ მოხელის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით.

ობიექტური მხრივ სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება, როგორც წესი, ხდება აქტიური მოქმედებით. თუმცა, იშვიათ შემთხვევაში, არ არის გამორიცხული მისი ჩადენა უმოქმედობითაც (მაგალითად, საგამოძიებო იზოლაციის უფროსის მიერ პატიმრობიდან გათავისუფლების შესახებ დადგენილების შეუსრულებლობა).

ობიექტური მხარის საეალღებულო ნიშანია მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომა, რაც გამოიხატება ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებით დარღვევაში. დამდგარი შედეგი მიზეზობრივ კავშირში უნდა

იყოს მოხელის იმ მოქმედებასთან, რომელიც სცილდება მისი უფლებამოსილების ფარგლებს.

არსებითი დარღვევა შეფასებით ნიშნათ კატეგორიას მიეკუთვნება. სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების შედეგად მიყენებული ზიანის ზომის განსაზღვრისას ყურადღება უნდა მიექცეს საქმის კონკრეტულ გარემოებებს, არსებითი დარღვევის მნიშვნელობას, დაზარალებულთა რაოდენობას და სხვა. პრაქტიკაში ეს მავნე შედეგი ხშირად გამოიხატება მოქალაქეთა კანონიერი ინტერესების დარღვევაში, ასევე იმ ორგანოს ავტორიტეტის შელახვაში, რომელსაც ეს მოხელე წარმოადგენს და მრავალი სხვა (იხ. 332-ე მუხლის ობიექტური მხარის კომენტარი).

სამსახურებრივი უფლებამოსილების სუბიექტური მხარე ხასიათდება როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით, რამდენადაც მოხელეს გაცნობიერებული აქვს როგორც მის მიერ ჩადენილი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ისე მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობა ან გარდუვალობა და სურს მისი დადგომა ფიზიკური და იურიდიული პირების უფლებებისა ან საზოგადოებისა და სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევის სახით; ან თუმცა არ სურს, მაგრამ შეგნებულად უშვებს ან გულგრილად ეკიდება მის დადგომას.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებისას დანაშაულის ჩადენის მოტივი და მიზანი არ წარმოადგენს ამ დანაშაულის შემადგენლობის სავალდებულო ნიშანს და არსებით ზეგავლენას არ ახდენს ქმედების კვალიფიკაციაზე, თუმცა მხედველობაში მიიღება სასჯელის დანიშვნის დროს.

სასამართლო პრაქტიკაში ხშირად გვხვდება ამ დანაშაულის ჩადენის ისეთი მოტივი, რომელიც არასწორად გაგებული სამსახურებრივი ინტერესიდან გამომდინარეობს. გამორიცხული არ არის შურისძიების, ანგარებისა და სხვა პირადი მოტივიც.

333-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტია მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი (იხ. 332-ე მუხლის კომენტარი).

რაც შეეხება ამ დანაშაულის ისეთ დამამძიმებელ გარემოებებს, რომლებიც ასახულია მის მეორე და მესამე ნაწილში, მათი კომენტარი მოცემულია 332-ე მუხლის – სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება – კომენტარებისას.

სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტებას, ისევე როგორც

თანამდებობის ბოროტად გამოყენების ზოგად შემადგენლობასთან ერთად, სისხლის სამართლის კოდექსში არსებობს მისი სპეციალური სახეები (მაგალითად, განზრახ უკანონო დაკავება ან დაპატიმრება მუხლი 147-ე; ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლება, მუხლი 334-ე და სხვა), რომელთა კვალიფიკაცია ასევე ნორმათა კონკურენციის საფუძველზე წყდება.

მუხლი 334. ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლება

ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, აგრეთვე დანაშაულის ჩადენაში ეჭვმიტანილის უკანონო გათავისუფლება, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე. ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლება სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების ან უფლებამოსილების გადამეტების კერძო შემთხვევას წარმოადგენს. იგი კანონმდებელს სპეციალური მუხლის სახით აქვს გამოყოფილი.

ამ დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ ზემოაღნიშნული მოქმედებით მოსახლეობას ეკარგება რწმენა სოციალურ სამართლიანობაში, საფუძველი ეცლება კანონისა და სასამართლოს წინაშე მოქალაქეთა თანასწორუფლებიანობის პრინციპს, ირღევეა მართლმსაჯულების განხორციელების კანონიერება, რომლის თანახმადაც არც ერთი უდანაშაულო პირი არ შეიძლება იქნეს მსჯავრდებული, ზოლო დამნაშავე კი აუცილებლად უნდა დაისაჯოს.

334-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ხელისუფლების (ამჟერად სასამართლო ხელისუფლების) პრესტიჟი და ავტორიტეტი, მოკვლევის, საგამოძიებო ორგანოებისა და პროკურატურის ნორმალური საქმიანობა. დამატებით ობიექტად კი გვევლინება დაზარალებულის კანონიერი უფლებები და ინტერესები.

ეჭვმიტანილი ან ბრალდებული შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან სისხლის სამართლის კოდექსის სათანადო მუხლებში მითითებული პირობითა და საფუძველით.

სისხლის სამართლის კოდექსი ადგენს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების ოთხ საფუძველს: ქმედით მონანიებას, დაზარალებულთან შერიგებას, ვითარების შეცვლისა და ხანდაზმულობის ვადის გასვლის გამო.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი მიუთითებს იმ გარემოებებზე, რომლებიც გამორიცხავენ სისხლის სამართლის საქმეზე წარმოებას. პროკურორს, გამომძიებელსა და მოკვლევის ორგანოს, კანონით დადგენილ შემთხვევებში შეუძლიათ თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში შეწყვიტონ სისხლის სამართლის საქმე სხვა საფუძველებითაც.

ექვმიტანილისა და ბრალდებულის კანონსაწინააღმდეგო საფუძველთა გათავისუფლება დაუშვებელია და იგი სისხლის სამართლის წესით დასჯად ქმედებას წარმოადგენს.

ობიექტური მხრივ ეს დანაშაული გამოიხატება სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან ბრალდებულის ან ექვმიტანილის გათავისუფლების გადაწყვეტილების მიღებაში, როდესაც არ არსებობს კანონით გათვალისწინებული სათანადო საფუძველი. ეს გადაწყვეტილება პროცესუალურად ფორმდება მომკვლევის, გამომძიებლის ან პროკურორის მოტივირებული დადგენილებით.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის საფუძველზე ბრალდებულია პირი, რომლის მიმართაც გამოტანილია გამომძიებლის ან პროკურორის დადგენილება მისი ბრალდებულად პასუხისმგებლობაში მიცემის შესახებ; ხოლო ექვმიტანილია ის, ვის მიმართაც არსებობს ეჭვი დანაშაულის ჩადენაში, მაგრამ არ არის საკმარისი მისთვის ბრალდების წასაყენებლად.

ექვმიტანილისა და ბრალდებულის პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლებაში იგულისხმება სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უკანონოდ უარის თქმა. მათი უკანონო გათავისუფლება მარეაბილიტირებელი (დანაშაულის შემადგენლობის არარსებობა) ან არამარეაბილიტირებელი (მაგალითად, ხანდაზმულობა) საფუძველით; ექვმიტანილისათვის ბრალდების არწყენებით, როდესაც ამის სათანადო საფუძველი არსებობს და სხვა მსგავსი მოქმედება.

ამ დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის არა აქვს მნიშვნელობა ამის შესახებ გამოუცხადეს თუ არა ექვმიტანილს, ბრალდებულს, დაზარალებულსა თუ პროკურორს, რომელიც წინასწარი გამოძიების სტადიაზე ახორციელებს გამოძიებაზე საპროცესო ხელმძღვანელობას. დანა-

შაულის ჩადენა შეიძლება მხოლოდ წინასწარი გამოძიების სტადიაზე. იგი დამთავრებულია სისხლის სამართლის საქმის აღძვრაზე უარის თქმის ან მისი შეწყვეტის შესახებ დადგენილების გამოტანის მომენტიდან.

კომენტარებული დანაშაულის სუბიექტური მხარე გამოიხატება პირდაპირ განზრახვაში. დანაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავის ქმედების მართლწინააღმდეგობა, სახელდობრ, ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის უკანონო გათავისუფლების ფაქტი, აგრეთვე მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობა და სურს, რომ ეჭვმიტანილი ან ბრალდებული უკანონოდ გათავისუფლოს სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან.

დანაშაულის მოტივსა და მიზანს მაკვალიფიცირებელი მნიშვნელობა არ გააჩნია. იგი შეიძლება იყოს პირადული (მაგალითად, მეგობრობა ბრალდებულის ახლობელთან) ან სამსახურებრივი (მაგალითად, დანაშაულის სტატიისტიკის შემცირება). თუ უკანონო გათავისუფლება ხდება ანგარებით, სახეზეა დანაშაულთა ერთობლიობა – 334-ე მუხლთან ერთად ქრთამის აღებაც.

დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. ესენი არიან პროკურორი, გამომძიებელი ან მომკვლევ. არ შეიძლება მიცემულ იქნეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში სახელმწიფო მოხელე, რომელმაც შეცდომა დაუშვა მტკიცებულებათა შეფასებაში, კეთილსინდისიერად თვლიდა ეჭვმიტანილს ან ბრალდებულს – უდანაშაულოდ.

სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების უკანონო გადაწყვეტილება შეიძლება მიიღოს მოსამართლემაც სისხლის სამართლის საქმის განხილვისას, მაგრამ ამ შემთხვევაში იგი პასუხს აგებს უკანონო განაჩენის, ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანისათვის (მუხლი 336-ე).

მუხლი 335. ჩვენების ან დასკვნის მიღების იძულება

1. პროკურორის, გამომძიებლის ან მომკვლევის მიერ მუქარით ან სხვა უკანონო მოქმედებით ეჭვმიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელის, დაზარალებულის ან მოწმის იძულება ჩვენების მიცემისათვის ანდა ექსპერტიზა – დასკვნის მიცემისათვის, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, რასაც თან ერთვის ძალადობა, აბუჩად აგდება ან წამება, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან რვა წლამდე.

საერთაშორისო სამართლის ნორმებით ჩვენების ან დასკვნის მიცემის იძულება ერთ-ერთ მძიმე დანაშაულად ითვლება. საგამოძიებო მოქმედების წარმოებისას აკრძალულია ჩვენების მიმცემისათვის ფიზიკური ან მორალური ტანჯვის მიყენება.

335-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული ზოგადი მუხლის სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების – სპეციალური სახე.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-12 მუხლის მე-7 პუნქტში მითითებულია, რომ საგამოძიებო თუ სასამართლო მოქმედების ჩატარებისას აკრძალულია პიროვნების მიმართ მეძიებლობის, მუქარის, შანტაჟის, წამების, ფიზიკური თუ ფსიქიკური ძალადობის და სხვა ზერსების გამოყენება; ხოლო 119-ე მუხლში ხაზგასმულია, რომ ჩვენება შეიძლება მიღებულ იქნეს მხოლოდ ძალადაუტანებლად. ჩვენების მისაღებად ფიზიკური და ფსიქიკური იძულების, მოტყუების, დაპირების, შანტაჟის, დაყოლების გამოყენება აკრძალულია. ასეთი ზერხით მიღებული მტკიცებულება დაუშვებელია.

უდანაშაულობის პრეზუმფციიდან გამომდინარე, ეჭვმიტანილს, ბრალდებულსა და განსასჯელს არ აკისრიათ ჩვენების მიცემის პროცესუალური მოვალეობა. ეს მათი უფლებაა და არა ვალდებულება. ხოლო რაც შეეხება დაზარალებულს, მოწმესა და ექსპერტს, ისინი კანონის თანახმად, ვალდებულნი არიან წარდგენენ საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოების წინაშე და მისცენ ჩვენება ან დასკვნა.

ამ დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ იძულებით მიცემულმა ჩვენებამ შეიძლება უსამართლო განაჩენის ან სხვა სასამართლო აქტის გამოტანამდე მიგვიყვანოს და უდანაშაულო ადამიანი იყოს მსჯავრდებული.

335-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ხელისუფლების ორგანოების ნორმალური საქმიანობა, რომელიც ხელყოფილია მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების ორგანოთა მოხელის უკანონო მოქმედებით. ამ დანაშაულის დამატებით ობიექტს წარმოადგენს ადამიანისა და მოქალაქის კანონიერი ინტერესები.

ობიექტური მხრივ დანაშაული გამოიხატება ორ, შედარებით დამოუკიდებელ მოქმედებაში, კერძოდ, ჩვენებისა და დასკვნის მიცემის იძულებაში. კანონშივე მითითებული მათი ჩადენის ზერხი – მუქარა ან სხვა უკანონო ქმედება. დანაშაული დამთავრებულია ჩვენების მიმცემის მიმართ მუქარის ან სხვა უკანონო მოქმედების გამოყენების მომენ-

ტიდან, მნიშვნელობა არა აქვს მიიღო თუ არა დამნაშავემ მისთვის სასურველი ჩვენება, ამიტომ იგი ფორმალურ შემადგენლობათა რიცხვს მიეკუთვნება.

335-ე მუხლით გათვალისწინებულ დანაშაულში დაზარალებულად გვევლინებიან ეჭვმიტანილი, ბრალდებული, განსასჯელი, დაზარალებული (რომელსაც ჩვენება იძულებით ჩამოართვეს), მოწმე და ექსპერტი.

ფართო გაგებით იძულება მოიცავს ჩვენების ჩამორთმევის ყველა უკანონო მეთოდს, რაც არღვევს ჩვენების მიცემის ნებაყოფლობას, როდესაც პირის ნება დათრგუნულია, მისი ჩვენება შეიძლება აღარც იყოს ჭეშმარიტი, დამახინჯდეს საქმის ფაქტობრივი გარემოებები, ადგილი ჰქონდეს ცრუ ჩვენების მიცემას და სხვა.

ამ დანაშაულის შემადგენლობა სახეზეა არა მარტო მაშინ, როდესაც პირს აიძულებენ მისცეს ცრუ ჩვენება, არამედ მაშინაც, როდესაც იძულებით ხდება მისგან ჭეშმარიტი ჩვენების მიღება.

კანონში ასევე მოცემულია ექსპერტის იძულება დასკვნის მიცემისათვის (ექსპერტის, ექსპერტიზისა და ექსპერტის დასკვნის ცნებები, განმარტებულია სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით).

მუქარა ფსიქიკური იძულების ერთ-ერთი სახეა; იგი ჩვენების მიცემსა და ექსპერტზე ზეგავლენის საშუალებას წარმოადგენს. მისი ყველაზე უფრო გავრცელებული ფორმაა ფიზიკური ძალადობის გამოყენების მუქარა, ასევე დამინება – რომ მის მიმართ არასასურველი და არახელსაყრელი მოქმედება იქნება განხორციელებული (მაგალითად, ბრალდებულის მიმართ აღკვეთის ღონისძიების შეცვლა უფრო მკაცრი ზომით; პატიმრობის პირობების გაუარესება და სხვა). შანტაჟიც მუქარის ერთ-ერთი ფორმაა, მუქარა შეიძლება გავრცელდეს ბრალდებულის ახალ ნათესავებზეც.

სხვა უკანონო ქმედებაში უნდა ვიგულისხმოთ დაკითხვის ყოველგვარი პროვოკაციული მეთოდი, ფალსიფიცირებულ მტკიცებულებათა ხმარება, სასურველი ჩვენების მისაღებად ჰიპნოზის, ნარკოტიკულ ან ფსიქოტროპულ საშუალებათა გამოყენება და სხვა.

ამ დანაშაულად ვერ დაკვალიფიცირდება ქმედება, თუ დაკითხვის პროცესში პროკურორი, გამომძიებელი ან მომკვლვეი იყენებდნენ ფსიქოლოგიური მეცნიერების რეკომენდირებულ დაკითხვის ტაქტიკურ მეთოდს.

სუბიექტური მხრივ ჩვენების მიცემის იძულება ყოველთვის პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს, რამდენადაც სუბიექტს გაცნობიერებუ-

ლი აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მათ საწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და სურს აიძულოს დაზარალებული, მისცეს მისთვის სასურველი ჩვენება. დანაშაულის ჩადენის მოტივი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს, იგი დანაშაულის შემადგენლობის კონსტრუქციულ ნიშანს არ წარმოადგენს. ჩვენების მიცემის იძულების მოტივი შეიძლება იყოს კარიერიზმი, შურისძიება, ანგარება, არასწორად გაგებული სახელმწიფო ინტერესი და სხვა.

აღნიშნული დანაშაული შეიძლება ჩაიდინოს მხოლოდ სპეციალურმა სუბიექტმა, სახელდობრ, პროკურორმა, გამომძიებელმა და მომკვლემა. უწყებრივ დაქვემდებარებას კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. მოსამართლე არ არის ამ დანაშაულის სუბიექტი. თუ მოსამართლე სათანადო პირის დაკითხვისას იძულებას მიმართავს, მისი ქმედება, კონკრეტულ გარემოებიდან გამომდინარე, დაკვალიფიცირდება, როგორც სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება (მუხლი 332-ე) ან სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტება (მუხლი 333-ე).

სისხლის სამართლის კოდექსის 335-ე მუხლის მეორე ნაწილი ეხება ამ დანაშაულის დამამძიმებელ გარემოებებს, როგორიცაა ჩვენების მიცემის იძულება, რასაც თან ერთვის ძალადობა, აბუჩად აგდება ან წამება.

ძალადობა გულისხმობს ჩვენების მიმცემის ან ექსპერტის მიმართ ფიზიკური ზემოქმედების სხვადასხვა ფორმის გამოყენებას, რაც დაკავშირებულია მათთვის ტკივილისა (მაგალითად, გარტყმა, ცემა და სხვა ფიზიკური ზემოქმედება) და ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენებასთან. მაგრამ თუ ძალადობამ გამოიწვია დაზარალებულის ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება, ქმედება დანაშაულთა ერთობლიობით უნდა დაკვალიფიცირდეს (335-ე მუხლის მეორე ნაწილთა და, შესაბამისად, 117-ე, 118-ე ან 119-ე მუხლებით).

აბუჩად აგდების ქვეშ იგულისხმება დაზარალებულის მიმართ ცინიკური და თავხედური ხასიათის მოქმედების ჩადენა, რაც შეურაცხყოფს მას, ამცირებს ადამიანურ ღირსებას, აყენებს მორალურ ტანჯვას, ან კიდევ, ეროვნების, რელიგიური მრწამსის, ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლის მიმართ დაცინვა და სხვა.

წამებაში ნაგარაუდევია ფიზიკური ძალადობა, რომელიც დაკავშირებულია ხანგრძლივ ფიზიკურ ტანჯვასთან. წამების ცნება მოცემულია

1948 წლის 10 დეკემბერს მიღებულ საერთაშორისო კონვენციაში. მასში ჩამოყალიბებულია საკითხი წამებისა და სხვა სასტიკი არაადამიანური ან ღირსების დამამცირებელი მოპყრობისათვის სასჯელის გამოყენების შესახებ.

კონვენციის თანახმად წამება ნიშნავს ყველა ისეთ მოქმედებას, რომლითაც პირს განზრახ მიაღება ძლიერი ფიზიკური ან მორალური ტკივილი ან ტანჯვა იმ მიზნით, რათა მისგან ან მესამე პირთაგან მათ დასასჯელად მიიღონ ცნობები ან აღიარება.

ქმდება დასჯადია, როდესაც პირს ამგვარ ტკივილს ან ტანჯვას აყენებს სახელმწიფო მოხელე ან სხვა ოფიციალური პირი უშუალოდ ან წაქეზებით, ასევე სხვა პირი სახელმწიფო მოხელის უსიტყვო თანხმობით.

ჩვენების ან დასკვნის მიცემის იძულება წამებით იწება განხორციელებული, როდესაც, მაგალითად, დაზარალებულს ჩვენებას სძალავენ სხეულის ნაწილების დაწვით, მრავალი ჭრილობის მიყენებით, მაღალი ძაბვის დენის შეერთებით, განსაკუთრებული ტკივილისა და კრუნჩხვის გამოწვევად, კბილების ამოგლეჯით, ნემსის შერჭობით ფრჩხილებში და სხვა.

მუხლი 336. უკანონო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანა

1. უკანონო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანა, —

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

2. უკანონო განაჩენის გამოტანა, თუ სასჯელის სახით დანიშნულია თავისუფლების აღკვეთა, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან ათ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

ამ დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ჩადენილია იმ სახელმწიფო მოხელის მიერ, რომელსაც მინიჭებული უფლებამოსილების საფუძველზე შეუძლია მართლმსაჯულების ცხოვრებაში რეალიზაცია. იგი უკანონო განაჩენის, გადაწყვეტილების თუ სხვა სასამართლო აქტის გამოტანით პირს უთხრის სასამართლო ორგანოთა საქმიანობის კანონიერების პრინციპს. ადამიანებს ეკარგებათ რწმენა

მართლმსაჯულების განხორციელების ჭეშმარიტებაში; და ყოველივე ამას ზოგჯერ დაზარალებულისა და მისი ახლობლებისათვის შეუქცევადი შედეგი მოსდევს.

ეს დანაშაული მაშინ გვექნება სახეზე, როდესაც სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენი ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილება აშკარად უკანონოა. თვით უკანონობის ცნება საკმაოდ ფართოა და მთავარია ის, რომ არ დაისაჯოს უდანაშაულო ადამიანი, ხოლო დამნაშავეს კი სათანადო მიეზღოს.

უკანონო განაჩენში ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილებებში იგულისხმება ყველა სასამართლო აქტი, მათ შორის განაჩენი, გადაწყვეტილება, განჩინება და დადგენილება, რომელიც გამოტანილი არ არის საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა გათვალისწინებით და ეწინააღმდეგება მატერიალურ ან პროცესუალურ კანონმდებლობის მოთხოვნებს.

უკანონობა ასევე შეიძლება გამოვლინდეს ისეთი პროცესუალური ნორმების დარღვევაში, როგორიცაა, მაგალითად, საქმის განხილვა განსასჯელის გარეშე, როდესაც მისი დასწრება სავალდებულოა; მისთვის დაცვის უფლების ჩამორთმევა; მის მიერ შეთავაზებულ მტკიცებულებათა განხილვაზე დაუსაბუთებლად უარის თქმა; ან კიდევ, თუ განაჩენი გამოტანილია იმ სასამართლოს შემადგენლობის მიერ, რომელსაც ამ საქმის განხილვის უფლება არ ჰქონდა; როდესაც სასამართლოს მიერ არ არის შეწყვეტილი საქმე კანონიერი საფუძვლის არსებობისას და მრავალი სხვა.

სისხლის სამართლის საქმეზე გამოტანილი განაჩენის უკანონობა შეიძლება გამოიხატოს არსებულ მტკიცებულებებთან მის შეუსაბამობაში, დანაშაულის არასწორ კვალიფიკაციაში, სასჯელის შეფარდებისას დანაშაულებრივი ქმედების საშიშროების გაუთვალისწინებლობაში და სხვა.

რაც შეეხება სამოქალაქო სამართალს, გადაწყვეტილების უკანონობა შეიძლება გამოიხატოს სასარჩელო მოთხოვნაზე უსაფუძვლოდ უარის თქმაში, ან პირიქით, სათანადო საფუძვლის გარეშე მის დაკმაყოფილებაში; გადასახდელი თანხის არასწორ განსაზღვრაში; უკანონოდ სამუშაოზე აღდგენაში ან პირიქით; სამოქალაქო სამართლის კანონმდებლობის არსებით დარღვევაში (მაგალითად, მხარეთა შეჯიბრებითობის პრინციპის დარღვევაში) და სხვა.

სააპელაციო და საკასაციო ინსტანციების მიერ საქმის გადაწყვეტისას უკანონოდ ჩაითვლება ყველა სასამართლო აქტი, თუ სათანადო დასაბუთების გარეშე უქმდება ადრე გამოტანილი კანონიერი განაჩენი

ან გადაწყვეტილება. ან პირიქით, ძალაში რჩება პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ დადგენილი უკანონო სასამართლო აქტი.

რაც შეეხება სასამართლოს მიერ გამოტანილ განჩინებას, იგი უკანონო იქნება, თუ დაუსაბუთებლად მოხდება სასამართლო პროცესის დახურვა, ან კიდევ მოტივირების გარეშე უარს ეტყვიან ბრალდებულს დამატებით ამა თუ იმ მოწმის დაკითხვაზე და სხვა.

336-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია სასამართლოს, როგორც სახელმწიფო ხელისუფლების ერთერთი შტოს, პრესტიჟი და ავტორიტეტი, დამატებითი ობიექტი კი — ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები. დანაშაულის საგანია განაჩენი, გადაწყვეტილება და სხვა სასამართლო აქტი.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება უკანონო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანაში. დანაშაული ფორმალურ შემადგენლობათა რიცხვს განეკუთვნება. მაგნე შედეგის დადგომა დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის საკალდებულო არ არის. იგი დამთავრებულად ითვლება სასამართლო აქტზე ზელმოწერის მომენტიდან. მისი გამოცხადება, ძალაში შესვლა და აღსრულება დანაშაულის შემადგენლობის ფარგლებს გარეთ რჩება.

უკანონო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანის სუბიექტური მხარე განზრახვაში გამოიხატება. დანაშაულებს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების მართლწინააღმდეგობა, ე.ი. იცის, რომ სასამართლოს გადაწყვეტილება უკანონოა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და სურს ეს შედეგი, ან არ სურს, მაგრამ შეგნებულად უშვებს ან გულგრილად ეკიდება მის დადგომას.

რაც შეეხება დანაშაულის ჩადენის მოტივს, იგი სხვადასხვა შეიძლება იყოს; მაგალითად, პროცესის ამა თუ იმ მონაწილისადმი არაკეთილმოსურნე დამოკიდებულება; დანაშაულებასთან ბრძოლის მეთოდების არასწორი გაგება; კარიერიზმი; ზემდგომი ორგანოების წინაშე თავის გამოჩენის სურვილი, საზოგადოების ზეგავლენის ქვეშ მოქცევა და სხვა. მოტივი დანაშაულის ჩადენის კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს, მაგრამ მხედველობაში მიიღება სასჯელის დანიშვნის დროს.

თუ უკანონო სასამართლო აქტი გამოტანილია ქრთამის აღების შედეგად, ქმედება დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობით — 336-ე და 338-ე მუხლებით.

უკანონო განაჩენის ან სხვა სასამართლო აქტის განზრახ გამოტანა უნდა გაემიჯნოთ სასამართლო შეცდომისაგან. ეს უკანასკნელი აღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობას არ ქმნის, თუ იგი გამოტანილია მოსამართლის მიერ საჭირო პროფესიონალიზმის არქონის ან მტკიცებულებათა შეფასების მიმართ გულგრილი დამოკიდებულების გამო და სხვა. ასეთ შემთხვევაში, სასამართლო საქმის გარემოებიდან გამომდინარე, პირი შეიძლება მიეცეს დისციპლინურ პასუხისგებაში, ან მისი მოქმედება დაკვალიფიკირდეს როგორც სამსახურებრივი გულგრილობა (მუხლი 342-ე).

უკანონო სასამართლო აქტის გამოტანისას ამ დანაშაულის სპეციალური სუბიექტები არიან მოსამართლე ან მოსამართლეები, თუ გადაწყვეტილება კოლეგიურად არის მიღებული. ასეთ შემთხვევაში პასუხისმგებლობა ეკისრება ყველა მოსამართლეს, რომელმაც ხელი მოაწერა უკანონო გადაწყვეტილებას.

336-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტია საერთო სასამართლოების ყველა რგოლის მოსამართლე, ასევე უზენაესი სასამართლოს მსაჯული, რომლებმაც შეადგინეს და ხელი მოაწერეს უკანონო განაჩენს ან სხვა სასამართლო აქტს. მოქმედი კანონმდებლობით მსაჯული სარგებლობს ყველა იმ უფლებამოსილებით, რაც საერთო სასამართლოს მოსამართლეს აქვს მინიჭებული.

სადავოა საკითხი იმის შესახებ, ჩაითვალოს თუ არა საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი აღნიშნული დანაშაულის სუბიექტად. სისხლის სამართლის კოდექსის შინაარსიდან გამომდინარე, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ 336-ე მუხლში ისეთი უკანონო სასამართლო აქტების მიღებაზე საუბარი, რომლებიც არსებითად წვევებენ სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმეებს. აქედან გამომდინარე, ამ დანაშაულის სუბიექტად საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი ვერ ჩაითვლება.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის მიერ აშკარად უკანონო გადაწყვეტილების მიღებისას, მისი მოქმედება, საქმის გარემოებათა გათვალისწინებით დაკვალიფიკირდება, როგორც სამსახურებრივი მღვთვარეობის ბოროტად გამოყენება (მუხლი 332-ე).

336-ე მუხლში მითითებული დანაშაულის სპეციალურიდან გამომდინარე, მისი სუბიექტი შეიძლება იყოს პირი, რომელმაც მიაღწია 30 წლის ასაკს. ეს მოსამართლეებს შეეხებათ. ხოლო სასამართლოს მსაჯული რომ ამ დანაშაულის სუბიექტად მივიჩნიოთ, იგი უნდა იყოს არანაკლებ 25 წლისა.

336-ე მუხლის მეორე ნაწილით ამ დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობა მძიმდება იმ შემთხვევაში, თუ უკანონო განაჩენის გამოტანისას სასჯელის სახით დანიშნულია თავისუფლების აღკვეთა.

დანაშაულის ამ მაკვალიფიცირებელ გარემოებაში ნაგულისხმევია მხოლოდ ის უკანონო სასამართლო აქტები, რომლებიც სისხლის სამართლის საქმეზე არის გამოტანილი (განაჩენი და დადგენილება).

სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთაში უნდა ვიგულისხოთ თავისუფლების აღკვეთის გარკვეული ვადით მისჯა, ან უკუადო თავისუფლების აღკვეთა, ასევე პირობით თავისუფლების აღკვეთა.

როგორც ცნობილია, რაიონის მოსამართლე განიხილავს ასევე ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეებს, რის საფუძველზეც გამოაქვს სათანადო სასამართლო აქტი. თუ ეს აქტი უკანონოა და მოსამართლის მიერ წინასწარი შეცნობით არის გამოტანილი, საქმის გარემოებიდან გამომდინარე, არ არის გამორიცხული მისი სისხლის სამართლის წესით პასუხისმგებაში მიცემა. უკანონო იქნება, მაგალითად, ადმინისტრაციული გადაცდომის საქმის ფაქტობრივ გარემოებათა არსებითი დამაზინჯება, ან ისეთი სახდელის დაკისრება, რაც არ არის გათვალისწინებული კანონმდებლობით. ან არ შეესაბამება გადაცდომის ხასიათს და სხვა.

მუხლი 337. სამეცხარმეო საქმიანობაში უკანონო მოწაწილმეობა

მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ პირადად ან სხვისი მეშვეობით საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების დაარსება სამეცხარმეო საქმიანობის მიზნით, ანდა მის მართვაში მონაწილეობა კანონით დადგენილი აკრძალვის მიუხედავად, თუ ეს დაკავშირებულია მისთვის უკანონო შეღავათის, ან უპირატესობის დაწესებასთან, ან მის სხვა ფორმით მფარველობასთან, —

ისეება თავისუფლების შეზღუდვით ვადით ორიდან სამ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

თავისი იურიდიული ბუნებით, 337-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენების სპეციფიკური სახეა.

ამ დანაშაულის ობიექტია სახელმწიფო ხელისუფლებისა და

მმართველობის ორგანოების, ასევე ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების ნორმალური საქმიანობა და ავტორიტეტი; დამატებითი ობიექტი კი – ფიზიკური და იურიდიული პირების უფლებები და კანონიერი ინტერესი.

ობიექტური მხრივ ზემოაღნიშნული დანაშაული გამოიხატება: 1) მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამეწარმეო საქმიანობის განსახორციელებლად დაწესებულება-ორგანიზაციის დაარსებაში; 2) დამნაშავის მიერ პირადად ან სხვისი მეშვეობით მის მართვაში მონაწილეობით. ორივე შემთხვევაში დანაშაული სახეზე გვექნება მხოლოდ მაშინ, თუ ეს ქმედებანი დაკავშირებულია მოხელისათვის უკანონო შეღავათის, ან უპირატესობის დაწესებასთან, მისი სხვა ფორმით მფარველობასთან.

ამრიგად, ამ დანაშაულის ობიექტური მხარის ყველაზე ტიპური ფორმებია: 1) მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ კომერციული საწარმო-დაწესებულების შექმნა, რომელიც სამეწარმეო საქმიანობას ეწევა. ამასთან, მოხელე შეიძლება იყოს ამ საწარმოს დამფუძნებელი ან სხვებთან ერთად შედიოდეს დამფუძნებელთა შემადგენლობაში; 2) მოხელის მონაწილეობა საწარმოს მართვაში პირადად ან თავისი წარმომადგენლის მეშვეობით; სახელდობრ, დამფუძნებლის სახით მონაწილეობა ამ საწარმოს მიერ მოწვეულ კრებებში, გამგეობის წევრად მისი არჩევა და სხვ.

ქმედების 337-ე მუხლით კვალიფიკაციისათვის უკანონო შეღავათის და უპირატესობის დაწესებას, ასევე სხვა ფორმით მფარველობას მატერიალური ხასიათი უნდა ჰქონდეს (კრედიტი, სესხი და სხვ.). მთავარია, რომ ეს უნდა ხორციელდებოდეს მოხელის მიერ თავისი ოფიციალური სამსახურებრივი მდგომარეობის შესაძლებლობის გამოყენებით.

დანაშაულებრივი ქმედების სწორი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელოვანია დადგინდეს მოხელის მოქმედებასა (საწარმოს შექმნა, მასში მონაწილეობა) და საწარმოსათვის ფაქტობრივი მატერიალური ხასიათის შეღავათის ან უპირატესობის მიცემას შორის კავშირი. ამგვარი კავშირის დადგენის გარეშე შეუძლებელია მოხელის მოქმედებაში ამ დანაშაულის შემადგენლობის არსებობა.

კანონით მეწარმეთა შესახებ, რომელიც მიღებული იყო 1994 წლის 28 ოქტომბერს, სამეწარმეო საქმიანობად მიიჩნევა მართლზომიერი და არაერთჯერადი საქმიანობა, რომელიც ხორციელდება მოგების მიზნით,

დამოუკიდებლად და ორგანიზებულად. ამ კანონით მოწესრიგებულია ასევე მეწარმის სტატუსის მისანიჭებლად სახელმწიფო რეგისტრაციისა და გარკვეული საქმიანობის ლიცენზირების წესი.

კანონში საჯარო სამსახურის შესახებ ზაზგასმულია, რომ მოხელეს არა აქვს სამეწარმეო საქმიანობის უფლება. მას შეუძლია მხოლოდ ფლობდეს აქციებსა და წილს. ამას გარდა, მთელ რიგ კანონებში (მაგალითად, აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურისა და საქმიანობის შესახებ, პარლამენტის წევრის სტატუსის შესახებ, პროკურატურის შესახებ, საერთო სასამართლოების შესახებ და სხვა) მოხელეებს აკრძალული აქვთ სამეწარმეო საქმიანობა, შეასრულონ სხვა ანაზღაურებადი სამუშაო, სამეცნიერო, პედაგოგიური და შემოქმედებითი საქმიანობის გარდა.

კანონი არ უკრძალავს მოხელეს მონაწილეობას არაკომერციულ საწარმოში, რომელსაც მიეკუთვნება – ფონდი, ასოციაცია და სხვა. მათში მოხელის მონაწილეობა ამ დანაშაულის შემადგენლობის ობიექტურ მხარეს არ ქმნის.

ამიტომ ზემოაღნიშნული დანაშაული მხოლოდ მაშინ იქნება სახეზე, როდესაც მოხელე შეთავსებით მუშაობს ისეთ ორგანიზაციაში, რომელიც სამეწარმეო საქმიანობას ეწევა (მაგალითად, არის სამეწარმეო ორგანიზაციის ხელმძღვანელი, დირექტორთა საბჭოს წევრი და სხვ.).

თუ მოხელე აკრძალვის მიუხედავად, მაინც აარსებს საწარმოს ან მონაწილეობს მის მართვაში, მაგრამ მისი შეთავსებით მუშაობა არ არის დაკავშირებული ამ სამეწარმეო სტრუქტურისათვის კონკრეტული შეღავათისა და უპირატესობის მინიჭებასთან (მაგალითად, სამეწარმეო საქმიანობისათვის აუცილებელი დოკუმენტების მიღება და საწარმოს რეგისტრაცია რიგგარეშე, ნელლეულის ან საქონლის უპირატესი მიღება, საგადასახადო შეღავათი და სხვა), ან სხვა ფორმით მფარველობასთან (მაგალითად, საწარმოს გათავისუფლება, რევიზიისა და სხვა სახის შემოწმებისაგან და სხვა), სახეზე არ გვექნება ამ დანაშაულის შემადგენლობა. გამორიცხული არ არის, რომ ამგვარი სამართალდარღვევისათვის მოხელე დისციპლინურ პასუხისგებაში მიეცეს, ვინაიდან იგი მოქმედებდა კანონის მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ.

სამეწარმეო საქმიანობაში უკანონო მონაწილეობის სუბიექტური მხარე მხოლოდ პირდაპირ განზრახვაში ვლინდება. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების მართწინააღმდეგობა, იცის რა, რომ აყალ-

იბებს საწარმოს ან მონაწილეობს მის მართვაში დადგენილი აკრძალვის მიუხედავად, და სურს ამგვარი საქმიანობის განხორციელება.

რაც შეეხება დანაშაულის ჩადენის მოტივსა და მიზანს, მათ მაკვალ-იფიცირებელი მნიშვნელობა არა აქვთ და შეიძლება გავლენა იქონიონ მხოლოდ სასჯელის ზომაზე. 337-ე მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, საგულისხმოა, რომ დანაშაულებრივი მოქმედება ხორციელდება უკანონო შემოსავლების მიღების მიზნით.

დანაშაულის სუბიექტია მოხელე და მასთან გათანაბრებული პირი, რომელსაც სამსახურებრივი მდგომარეობით აქვს შესაძლებლობა განახ-ორციელოს 337-ე მუხლით გათვალისწინებული მოქმედება (სამოხე-ლეო დანაშაულის სუბიექტის ცნება კომენტირებულია 332-ე მუხლის განხილვისას).

მუხლი 338. ქრთამის აღება

1. მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ქრთამის აღება ფულის, ფასიანი ქაღალდის, სხვა ქონების ან ქონებრივი სარგებლის სახით, ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ ამა თუ იმ მოქმედების შეს-რულებისათვის ან შეუსრულებლობისათვის, რომელიც მოხელეს ან მასთან გათანაბრებულ პირს უნდა შეესრულებინა ან შეეძლო შეეს-რულებინა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, ან თუ მის თანამდებობრივ ავტორიტეტს შეეძლო ხელი შეეწყო ამგვარი მო-ქმედებისათვის, აგრეთვე მის მიერ სამსახურებრივი მფარველობის განხ-ორციელება, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან ათ წლამდე.

2. ქრთამის აღება:

- ა) სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის მქონე პირის მიერ;
- ბ) დიდი ოდენობით;
- გ) წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ექვსიდან თორმეტ წლამ-დე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი:

- ა) მექრთამეობისათვის მსჯავრდებულის მიერ;
- ბ) არაერთგზის;
- გ) გამოძალვით;

დ) ორგანიზებული ჯგუფის მიერ;

ე) განსაკუთრებით დიდი ოდენობით –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან თხუთმეტ წლამდე.

შენიშვნა: დიდი ოდენობით ქრთმად ითვლება ფულის, ფასიანი ქაღალდის, სხვა ქონების ან ქონებრივი სარგებლის სახით თანხა ათი ათას ლარზე ზევით, ხოლო განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ქრთმად – თანხა ოცდაათი ათასი ლარის ზევით.

სისხლის სამართლის ახალმა კოდექსმა ნაწილობრივ შეცვალა ადრე არსებული სისხლის სამართლის ნორმა, რომელიც ქრთმის აღებას ეხებოდა; კორუფციასთან ბრძოლის ინტერესებიდან და პრაქტიკით აპრობირებული მდგომარეობიდან გამომდინარე, უფრო დახვეწა და თანამედროვეობას მიუსადაგა იგი.

ქრთმის აღება ყველაზე უფრო მძიმე დანაშაულია სამოხელეო დანაშაულთა თავში. ჩვენი საზოგადოების ყველა სფეროს არსებით გარდაქმნის პერიოდში, დემოკრატიული სამართლებრივი სახელმწიფოს მშენებლობისა და ცივილიზებული ეკონომიკის განვითარების დროს სოციალური სამართლიანობის პრინციპიდან გამომდინარე, განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის, ასევე ადგილობრივი მმართველობის ორგანოების სწორ და გამართულ მუშაობას. საჯარო მოსამსახურეთა პასუხისმგებლობაზე და მათ პატიოსან საქმიანობაზე მნიშვნელოვანწილად არის დამოკიდებული საზოგადოებისა და სახელმწიფოს წინაშე არსებული ამოცანების გადაწყვეტა.

სამწუხაროდ, დამნაშავეობა შეიჭრა ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური ცხოვრების მრავალ სფეროში, მათ შორის, სახელისუფლო სტრუქტურებში, სახელმწიფო მმართველობისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა საქმიანობაში. ზემოთ აღნიშნულ ორგანოთა მოხელეები ჩაფლული არიან კორუფციაში; ეს კი ძირს უთხრის მათ პრესტიჟსა და ავტორიტეტს საზოგადოებაში, ქმნის შთაბეჭდილებას, რომ ქრთმით შეიძლება ყველაფერი მოგვარდეს. ასეთ სიტუაციაში მოხელის მიერ დაკავებული თანამდებობა ყიდვა-გაყიდვის საგნად იქცევა.

ქრთმის აღების, როგორც დანაშაულის, საშიშროება იმითაც არის განპირობებული, რომ იგი საფრთხეს უქმნის დემოკრატიულ დაწესე-

ბუღალტერული სტაბილურობას, ამუხრუჭებს ეკონომიკური განვითარების პროცესს, ძირს უთხრის საზოგადოების მორალურ საფუძველს. ამასთან, იგი ხშირად დაკავშირებულია სხვა მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ჩადენასთან (მაგალითად, უკანონო შემოსავლის ლეგალიზაცია, საბაჟო წესის დარღვევა და სხვა).

ქრთამის აღება კორუფციის ერთ-ერთი ყველაზე ტიპური სახეა. კანონში „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“, რომელიც მიღებული იყო საქართველოს პარლამენტის მიერ 1997 წლის 27 ოქტომბერს, კორუფცია საჯარო სამსახურში განმარტებულია, როგორც თანამდებობის პირის მიერ თანამდებობის ან მასთან დაკავშირებული შესაძლებლობის გამოყენება კანონით აკრძალული ქონებრივი ან სხვა სიკეთის მიღების მიზნით, აგრეთვე მისთვის ამ სიკეთის გადაცემა ან მის მიღებასა და დაკანონებაში ხელის შეშლა.

აღსანიშნავია, რომ სხვადასხვა საერთაშორისო კონვენციებსა და აქტებში არ არის კორუფციის ერთიანი განმარტება, თუმცა ყველგან აღნიშნულია, რომ მექრთამეობა კორუფციის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სახეა.

„საქართველოს ეროვნული ანტიკორუფციული პროგრამის ძირითად მიმართულებებში“ კორუფცია განმარტებულია როგორც საჯარო ხელისუფლების ბოროტად გამოყენება პირადი ან ჯგუფური გამორჩენის მიზნით. ამ დოკუმენტში ასევე აღნიშნულია, რომ მისი ტიპური გამოვლინებებია მექრთამეობა, საჯარო საკუთრების არაღანიშნულებისამებრ გამოყენება კერძო ინტერესებისათვის, ინტერესთა კონფლიქტი და სხვა.

პროგრამა ზღვარს ავლებს ელიტურ და მასობრივ კორუფციას შორის. მასობრივი კორუფცია ძირითადად მოიცავს მოქალაქეთა ყოველდღიურ ურთიერთობას ხელისუფლების წარმომადგენლებთან, მაგალითად, საგადასახადო, მარეგისტრირებელი და სხვა სახელმწიფო სტრუქტურებთან. იგი გულისხმობს საშუალო და დაბალი რანგის მოხელეების მიერ მატერიალური რესურსების უშუალო გამოძალვას მოსახლეობისაგან. ელიტური კორუფცია არსებობს ხელისუფლების მაღალ ეშელონებში; ჩვეულებრივ ის დაკავშირებულია განსაკუთრებით დიდი ოდენობით თანხებისა თუ მატერიალური სიკეთის მითვისებასთან.

ამასთან, ევროპის საბჭოს მიერ სისხლის სამართლის სფეროში მიღებულ კონვენციაში კორუფციასთან ბრძოლის შესახებ და სხვა

საქათაშორისო ორგანოების მიერ მიღებულ აქტებში განმარტებულია სასიური და აქტიური კორუფციის ცნება, რომელიც ძალიან ახლო დგას საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულ შექრთამეობის ცნებასთან.

პასიური კორუფცია ნიშნავს თანამდებობის პირის ისეთ განზრახ ქმედებას, როდესაც იგი პირდაპირ ან შუამავლის მეშვეობით ითხოვს ან იღებს ამა თუ იმ შეღავათს ან მისი მიღების დაპირებას თავისთვის ან მესამე მხარისათვის, რათა შეასრულოს თავისი მოვალეობა, ან თავი შეიკავოს მისი შესრულებისაგან, ან განახორციელოს დაკისრებული ფუნქციები თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის დარღვევით.

აქტიური კორუფცია გულისხმობს ყველა იმ პირის განზრახ ქმედებას, რომელიც უშუალოდ ან შუამავლის მეშვეობით ჰპირდება ან აძლევს თანამდებობის პირს შეღავათს იმ მიზნით, რათა ამ უკანასკნელმა ამ პირის ან მესამე მხარის სასარგებლოდ შეასრულოს თავისი მოვალეობა, ან თავი შეიკავოს მისი შესრულებისაგან, ან განახორციელოს თავისი ფუნქციები სამსახურებრივი მოვალეობის დარღვევით.

ქრთამის ალების ობიექტს წარმოადგენს სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის, ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოთა პრესტიჟი და ავტორიტეტი, ასევე მაოი ნორმალური ფუნქციონირება.

ქრთამი, როგორც ხელყოფის საგანი, წარმოადგენს ქონებრივი ხასიათის უკანონო სიკეთეს. არაქონებრივი ხასიათის სიკეთეს მადება, მოხელის სამსახურებრივ მდგომარეობასთან დაკავშირებით (დახასიათება, რეცენზია, რეკომენდაცია და ა.შ.) არ შეიძლება განხილულ იქნეს როგორც ქრთამი. ქრთამის ალების საგანია ფული, ფასიანი ქაღალდი, სხვა ქონება ან ქონებრივი სარგებელი. ფულის ცნებაში იგულისხმება არა მარტო საქართველოს ტერიტორიაზე სამოქალაქო ბრუნვაში არსებული ლარი, არამედ უცხო ქვეყნების საფინანსო ბრუნვაში არსებული ვალუტაც.

ქრთამის საგნად არ ჩაითვლება საქართველოსა და უცხო სახელმწიფოების ფული, რომელიც სამოქალაქო ბრუნვაში არ არის. რაც შეეხება ნუმიზმატიკურ ფასეულობას, იგი ამ მუხლით „ფულად“ არ ჩაითვლება, მაგრამ შეიძლება ქრთამის საგანი გახდეს, როგორც მუხლში მითითებული „სხვა ქონება“. თუ ძველებური ფულის საბაზრო ღირებულება ძალიან დაბალია, მაშინ საერთოდ სახეზე არ გვექნება დანაშაული, ვინაიდან საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7

მუხლის საფუძველზე ამგვარი ქმედება, მცირე მნიშვნელობის გამო, გამორიცხავს დანაშაულის არსებობას.

რაც შეეხება ფასიანი ქაღალდის ცნებას, სამოქალაქო სამართლის კოდექსის თანახმად, ეს ის დოკუმენტია, რომელიც დადგენილი ფორმითა და სავალდებულო რეკვიზიტებით ადასტურებს ქონებრივ უფლებას. ამ უფლების განხორციელება ან მისი გადაცემა შესაძლებელია მხოლოდ მისი წარდგენის საფუძველზე.

ფასიან ქაღალდს წარმოადგენს, მაგალითად, სახელმწიფო ობლიგაცია, თამასუქი, ჩეკი, სადეპოზიტო სერტიფიკატი, კონოსამენტი, აქციები, პრივატიზებული ფასიანი ქაღალდები და სხვა.

„სხვა ქონებაში“ იგულისხმება ყველანაირი მატერიალური ფასეულობა, რომელსაც გაცვლითი ღირებულება გააჩნია. მასში შედის სავალუტო ფასეულობაც, ძვირფასი ლითონები და სხვა.

„ქონებრივი სარგებლის“ ცნებაში შედის ყოველივე ის, რაც დამნაშავეს გადაეცემა სასყიდლის გარეშე. ეს შეიძლება იყოს ძვირფასი ნივთის იაფ ფასში შეძენა, უფასოდ ისეთი რამის მიღება, რაზეც თანხაა გადასახდელი (მაგალითად, სანატორიუმის საგზური, თვითმფრინავით მგზავრობის ბილეთი), ასევე რემონტი, სარესტავრაციო, სამშენებლო და სხვა სამუშაოს შესრულება.

ზოგჯერ, ერთი შეხედვით, ქონებრივ სარგებელს თითქოსდა კანონიერი სახე აქვს, მაგალითად, ის ნოტარიულად დამოწმებული იჯარის ხელშეკრულებაა, სესხია და სხვა. სინამდვილეში კი იგი ქრთამის აღების შენიღბული ფორმაა.

თანამედროვე პირობებში ქრთამის საგანმა სახე იცვალა და საკმაოდ გაფართოვდა. გამოვლინდა ძექრთამეობის დანაშაულის ისეთი საგნები, რომლებიც ადრე არ არსებობდა. ესაა ფულადი სახსრების გადარიცხვა საბანკო ანგარიშიდან ნაღდ ანგარიშზე, ანგარიშის გაზხნა უცხო სახელმწიფოს ბანკში, სავაჭრო ორგანიზაციის პრივატიზაცია, პირის „სპეციალისტებად“ და „კონსულტანტებად“ გაგზავნა უცხოეთში მაღალი ანაზღაურებით და სხვა.

338-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე ქრთამის აღებაში გამოიხატება. სახელმწიფო მოხელე ქრთამს იღებს ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ რაიმე მოქმედების შესრულებისა ან შეუსრულებლობისათვის. დამნაშავემ ქრთამი შეიძლება აიღოს როგორც პირადად, ისე შუამავლის მეშვეობით. ადრე მოქმედ სისხლის სამართლის

კოდექსში ცალკე მუხლად იყო ჩამოყალიბებული მექრთამეობაში შუამავლობა, რაც გამართლებული არ იყო. შუამავლობა ფაქტობრივად სხვა არაფერია, თუ არა თანამონაწილეობა ქრთამის აღებასა ან მიცემაში.

ამ დროს უნდა დადგინდეს, რომ სახელმწიფო მოხელე სხვა პირისაგან ქონებრივი სარგებლის მიღებისას მას ალუთქვამს როგორც ქრთამს, მისი მიმცემის ინტერესებისათვის გარკვეული მოქმედების შესრულებისა თუ შეუსრულებლობისათვის.

ქრთამის აღების საფუძველზე შესრულებული მოქმედება შეიძლება ოთხი სახისა იყოს: 1) იგი შედიოდეს მოხელის სამსახურებრივ უფლებამოსილებაში; 2) არ შედიოდეს სახელმწიფო მოხელის უშუალო უფლებამოსილებაში, მაგრამ მის ავტორიტეტსა და გაელენას შეეძლოს ხელი შეუწყოს ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ რაიმე მოქმედების შესრულებას ან შეუსრულებლობას; 3) სახელმწიფო მოხელემ სამსახურებრივი მფარველობა გაუწიოს ქრთამის მიმცემს (მაგალითად, დაუმსახურებლად ხელი შეუწყოს მის სამსახურებრივ დაწინაურებას, მისცეს პრემია, წარადგინოს ჯილდოზე და სხვა); 4) დაფაროს ქრთამის მიმცემის მიერ დაშვებული შეცდომები და არაკვალიფიციური მუშაობა.

ზემოაღნიშნულ მოქმედებათაგან სასამართლო პრაქტიკაში ყველაზე უფრო გავრცელებული და ტიპურია პირველი ფორმა. მისი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ქრთამის ამღები, მოქმედებს რა თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების ფარგლებში, იღებს ქრთამს გარკვეული მოქმედებისა ან უმოქმედობისათვის (მაგალითად, საკადრო საკითხების გადაწყვეტა, ფულადი სახსრებისა და კრედიტის განკარგვა, ინვენტარიზაციის ან რევიზიის ჩატარებლობა და მრავალი სხვა).

სისხლის სამართლის ახალ კოდექსში ქრთამის აღების დანაშაულის დისპოზიცია უფრო ზუსტია, ვიდრე ადრე მოქმედი კოდექსის. საკითხი ეხება მოხელის მიერ ქრთამის აღებას ამა თუ იმ მოქმედების შესრულებისა თუ შეუსრულებლობისათვის. ამგვარი განსაზღვრებით, ცალკე გამოიყო ქმედების განხორციელება და ქრთამის აღების ფაქტი. ქრთამის აღება სახეზეა მაშინაც, როდესაც იგი აღებულია, მაგრამ დანაშაულებს თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ქმედება არ შეუსრულებია.

ქრთამის აღებით შეიძლება შესრულდეს როგორც კანონიერი, ისე უკანონო მოქმედება: პირველ შემთხვევაში, მოხელე თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ ახორციელებს ისეთ ქმედებას, რომელიც კანონიერ ხასიათს ატარებს და მის სამუშაო

ფუნქციას. კედის. მაგალითად, საბაჟოს მოხელე, რომლის სამსახურსაც ბრიგ მოვალეობაშიც შედის საქართველოში მოქალაქეთა მიერ შემოყვანილი ავტოტრანსპორტის საბაჟო ოპერაციის გაფორმება, ქრთამის აღების გამო, დოკუმენტებს რიგგარეშე აფორმებს. აქ დანაშაულს წარმოადგენს მოხელის მიერ სამსახურებრივი ფუნქციის შესრულების აქტიუზაცია და სხვა პირთა კანონიერი ინტერესის დარღვევა ქრთამის აღების ნიადაგზე.

ის, რომ ეს მოქმედება კანონიერია, 338-ე მუხლის პირველი ნაწილის შინაარსიდან გამომდინარეობს: ქმედება, „რომელიც მოხელეს ან მასთან გათანაბრებულ პირს უნდა შეესრულებინა ან შეეძლო შეესრულებინა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით“.

კანონის ამ დებულების საფუძველზე დანაშაულებრივი ქმედების სწორი კვალიფიკაციისათვის დადგენილ უნდა იქნეს პირდაპირი კავშირი ქრთამის ფაქტობრივად აღებასა და იმ ქმედებას შორის, რომლის შესრულებაც მოხელის უფლებამოსილებას განეკუთვნებოდა.

ქრთამი შეიძლება აღებულ იქნეს მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისთვისაც. მას განეკუთვნება მოხელის ყოველგვარი ქმედება, რაც კანონის მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ სრულდება. მაგალითად, საბაჟოს მოხელე საქართველოში ავტომანქანის შემოყვანისას, ქრთამის აღების გამო, აცირებს ჩანაქარის საბაჟო ღირებულებას ან ფაქტობრივად აფორმებს დოკუმენტს (არტიკლს ბეჭედს, აკეთებს ჩანაწერს დოკუმენტში, მაგრამ ჩატარებულ ოპერაციას არ ასახავს დეკლარირებული საქონლის ანგარიშსწორების ერთიან მასივში). რა თქმა უნდა, უკანონო ქმედებისათვის ქრთამის აღების საშიშროება უფრო მაღალია, რაც გათვალისწინებულ უნდა იქნეს სასჯელის დანიშვნის დროს.

ქრთამის აღების მეორე ფორმისათვის დამახასიათებელია სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენება ამ სიტყვის ფართო მნიშვნელობით, ანუ დამნაშავის შესაძლებლობა თავისი ავტორიტეტით ზეგავლენა მოახდინოს სხვა პირებზე, რომლებიც მის დაქვემდებარებაში არ იმყოფებიან, რათა მიღებულ იქნეს ქრთამის მიმცემისათვის სასარგებლო გადაწყვეტილება.

ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის სუბიექტად გვევლინება ის სახელმწიფო მოხელე, რომელსაც, თუმცა არა აქვს უშუალო უფლებამოსილება განახორციელოს სათანადო მოქმედება ქრთამის მიმცემის ინტერესიდან გამომდინარე, მაგრამ სამსახურებრივი მდგომარეობით შეუძლია მიიღოს ზომები სხვა მოხელის მიერ ამ მოქმედების შესასრულებლად,

თუგინდ, ეს მოხელე სხვა უწყებაშიც საქმიანობდეს.

ამ საკითხის ასეთი განერცობითი განმარტება მხოლოდ მაშინ იქნება გამართლებული, თუ ქრთამის ამღებ მოხელესა და იმ მოხელეს შორის, ვისზეც დამოკიდებულია ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ საკითხის გადაწყვეტა, ურთიერთობა ქრთამის ამღების სამსახურებრივი მდგომარეობით არის განპირობებული (მაგალითად, მაღალი პოსტი მთავრობაში, პრეზიდენტის კანცელარიაში, პარლამენტში და ა.შ.).

ამიტომ პირადი ურთიერთობის გამოყენება (მეგობრობა, ნათესაური დამოკიდებულება), რასაც მოხელის სამსახურებრივ მდგომარეობასთან არავითარი კავშირი არა აქვს, გამოირიცხავს სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენების ნიშნად, და, აქედან გამომდინარე, ასეთი ქმედება, სხვა სათანადო პირობების არსებობისას, შეიძლება დაკვალიფიცირდეს როგორც თაღლითობა.

მოხელის პასუხისმგებლობა ქრთამის აღებისათვის გამოირიცხება, როდესაც იგი იღებს უკანონო გასამრჯელოს ისეთი მოქმედებისათვის, რომელიც მას არ შეუძლია შეასრულოს ობიექტურად (ე.ი. არ შედის მის სამსახურებრივ კომპეტენციაში და ვერც სხვას გამოიყენებს).

ქრთამის აღების მესამე ფორმა დამნაშაის მიერ სამსახურებრივი მფარველობის განხორციელებაში გამოიხატება. ეს ქმედება მხოლოდ მაშინ ქმნის ქრთამის აღების დანაშაულის შედგენილობას, როდესაც მფარველობა კონკრეტულ დანაშაულში ვლინდება (მაგალითად, დაუშვახურებლად პრემიის გაცემა, თანამდებობაზე უსაფუძვლო დაწინაურება და სხვა.).

მფარველობის განხორციელების ტიპური შემთხვევაა, მაგალითად, სახელმწიფო ვაჭრობის, კომუნალური საყოფაცხოვრებო მომსახურების სფეროში მომსახურე პერსონალის მიერ ზემდგომი მოხელისათვის ყოველდღიური, ყოველკვირეული ან ყოველთვიური „ხარკის“ გადახდა „ყოველი შემთხვევისათვის“, სამსახურებრივი უსიამოვნების თავიდან ასაცილებლად.

რაც შეეხება ქრთამის მიცემის მეოთხე ფორმას, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, აქ იგულისხმება ქრთამის ამღები მოხელის მიერ ქრთამის მიმცემის მიმართ დაშვებული დარღვევების, არაკვალიფიციურობის, არაკომპეტენტურობის დაფარვა (მაგალითად, მატერიალურ ფასეულობათა დანაკლისის დაფარვა, დასჯადი ქმედების რეაგირების გარეშე დატოვება და სხვ.).

ობიექტური მხრივ ქრთამის აღება დამთავრებულია პირის მიერ

ქრთამის მიღების მომენტიდან. რაც შეეხება ქრთამით განპირობებულ ქმედების შესრულებას თუ შეუსრულებლობას, იგი დანაშაულის შედგენილობის ფარგლებს გარეთ რჩება. მთავარია დადგენილ იქნეს, რომ ქრთამი აღებულია გარკვეული მოქმედების შესასრულებლად ან მისი შეუსრულებლობისათვის. თუ მოხელემ ვერ მიიღო დათქმული ქრთამი მისგან დამოუკიდებელი გარემოების გამო, ადგილი ექნება ქრთამის აღების მცდელობას.

სასამართლო პრაქტიკაში რთული დასადგენია ქრთამის ამღების ხელში ქრთამის საგნის ფაქტობრივად გადასვლის მომენტი (მაგალითად, ფულის, ფასიანი ქაღალდის, საგზურის მიღების და სხვა), მაშინ, როდესაც მის დადგენას გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ამ დანაშაულის შემადგენლობის არსებობისათვის. თუ მოხელემ არ მიიღო ქრთამი ან უარი თქვა ქრთამის საგნის უფლების გადასვლაზე, სახეზე გვექნება მხოლოდ ქრთამის მიცემის მცდელობა.

კანონმდებლობით შეუძლებელია გათვალისწინებულ იქნეს მექრთამეობის ჩადენის მრავალნაირი ხერხი. სასამართლო პრაქტიკა იცნობს ქრთამის აღების ორ ძირითად ფორმას: აშკარასა და შენიღბულს. ქრთამის აღების აშკარა ფორმის დროს მექრთამეს პირდაპირ გადაეცემა ქრთამის საგანი. შენიღბული ფორმის დროს კი ქრთამის აღებას ფორმალურად კანონიერი ხასიათი აქვს. მაგალითად, სამუშაოს შეთავსება, პრემიის გაცემა და სხვა. ცხადია, ეს ზღედა მაშინ, როდესაც პირი რეალურად არ მუშაობს, არ არის პრემიის ღირსი და სხვა.

ქრთამის აღებად დაკვალიფიცირდება ქმედება მაშინაც, როდესაც ქრთამი გადაეცემა მოხელის ოჯახის წევრს ან მის ახლობელს. მაგრამ ასეთი ქმედების ქრთამის აღებად დაკვალიფიცირებისათვის აუციელებელია, რომ მოხელემ ამის შესახებ იცოდეს და თანხმობა ჰქონდეს მიცემული.

სისხლის სამართლის კანონი არ მიუთითებს ქრთამის ამღებასა და მიცემას შორის წინასწარი შეთანხმების არსებობისა და ქრთამის გადაცემის დროზე (მოქმედების შესრულებამდე ან მისი შესრულების შემდეგ). მექრთამეობას ქმნის, როგორც ქრთამი — მოსყიდვა, ისე — ქრთამი — ჯილდო. ქრთამის საფუძვლით, მოხელის მოქმედების განპირობებულობა აუცილებელი პირობაა სასხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისათვის. თუ ქრთამის აღება წინასწარ არ იყო დათქმული და საქმის გარემოებათა გათვალისწინებით მოხელეს არ შეეძლო წინასწარ სცოდ-

ნოდა, რომ მას ამა თუ იმ ქმედებისათვის ქრთამ-ჯილდოს გადასცემდნენ, არ შეიძლება ადგილი ჰქონდეს ქრთამის აღების დანაშაულის შემადგენლობას, განსაკუთრებით იმ შემთხვევაში, როდესაც მოხელე კანონის ფარგლებში მოქმედებდა. შემდგომში მისი დასაჩუქრება, გარკვეული პირობების არსებობისას, განხილულ უნდა იქნეს არა როგორც ქრთამის აღება, არამედ როგორც კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება (იხ. 340-ე მუხლის კომენტარი).

ყოველივე ზემოაღნიშნული გამომდინარეობს თვით 338-ე მუხლის შინაარსიდან. აქედან არ შეიძლება იმ დასკვნის გამოტანა, რომ თუ პირს არ ჰქონდა განზრახვა ქრთამის აღებისა და ისე შეასრულა რაიმე მოქმედება, ან თავი შეიკავა მისი შესრულებისაგან და ამის შედეგად მას საჩუქრად გადასცეს რაიმე ნივთი ან ფული, რომ ეს ქრთამის აღებაა. ზოგჯერ ამგვარი საჩუქრის მიღება საერთოდ არ იწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას, თუ მისი ღირებულება მცირეა. ამ შემთხვევაში, შესაძლოა, მოხელეს დისციპლინური პასუხისმგებლობა დაეკისროს.

აქვე შევნიშნავთ, რომ ამგვარადვე გადაწყვეტილია ეს საკითხი ევროპის მინისტრთა კაბინეტის მიერ 1998 წელს დამტკიცებულ კონვენციაში. სახელდობრ, მასში აღნიშნულია, რომ დანაშაულად არ ითვლება სახელმწიფო მოხელის მიერ სიკეთის მიღება გარკვეული მოქმედების შესრულების შემდეგ, თუ არ არსებობდა წინასწარი წინადადება, თხოვნა ან მიღება.

ქრთამის აღების სუბიექტური მხარე პირდაპირ განზრახვაში გამოიხატება. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების მართლწინააღმდეგობა, სახელდობრ ის, რომ იღებს ქრთამს ამა თუ იმ ქმედების შესრულებისათვის ან შესრულებლობისათვის, ან სხვა მოხელეზე ზემოქმედებისათვის, ან პირისათვის მფარველობის გაწევისათვის, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას და სურს იგი.

გარდა ამისა, ქრთამის ამღების განზრახვის შინაარსი უნდა შეიცავდეს ქრთამის აღებას ისეთ სიტუაციაში, როდესაც მან თავისი მოქმედებით ქრთამის მიმცემის კანონიერ ინტერესებს მუქარის ძალით საფრთხე შეუქმნა და აიძულა იგი მიეცა ქრთამი.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი მხოლოდ ანგარებაა. მოხელეს სურს თავისი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებით მიიღოს მატერიალური გამო-

ჩენა: ფული, ფასიანი ქაღალდი, სხვა ქონება ან არაქონებრივი სარგებელი.

ქრთამის აღების დანაშაულს ახასიათებს სპეციალური სუბიექტი.

– მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი. სხვა პირი ამ დანაშაულში მხოლოდ თანამონაწილეა, რომელიც გამოდის ორგანიზატორის, წამქეზებლის ან დამხმარის როლში.

კომერციული და სხვა კერძო ორგანიზაციის მუშაკი მოხელედ ვერ ჩაითვლება და ამიტომ უკანონო მატერიალური გამორჩენის მიღების შემთხვევაში, პასუხს აგებს სისხლის სამართლის კოდექსის 221-ე მუხლით – კომერციული მოსყიდვა, სადაც კერძო-სამართლებრივი ურთიერთობის მონაწილე პირი აღჭურვილია ხელმძღვანელობითი, წარმომადგენლობითი ან სხვა სპეციალური უფლებამოსილებით.

კერძო სექტორში კორუფციის კრიმინალიზაციის მიზანი იყო მასთან ბრძოლის ზოგად სტრატეგიაში არსებული ხარვეზების გამოსწორება. არსებობდა სხვადასხვა გარემოება, რამაც განაპირობა კომერციული მოსყიდვის (მუხლი 221-ე) ცალკე მუხლად ჩამოყალიბება. ერთ-ერთი მიზეზი, რამაც ასევე განაპირობა კერძო ორგანიზაციებში არსებული კორუფციის დანაშაულის რანგში აყვანა ის იყო, რომ კანონმდებლობას უზრუნველყო სამართლიანი კონკურენციის პრინციპისადმი პატივისცემა. ასევე იგი განპირობებული იყო პრივატიზაციის პროცესით. ცნობილია, რომ ბოლო ხანებში მოხდა მეურნეობის მნიშვნელოვანი დარგების პრივატიზაცია და ადრე სახელმწიფოს მიერ კონტროლირებადი დარგების გადაცემა კერძო მეწარმეთა ხელში. ამიტომ ლოგიკურია კერძო სექტორში არსებული კორუფციისაგან ხალხის დაცვა იმის გათვალისწინებით, რომ ფინანსური ძალაუფლება, რომელიც კერძო ორგანიზაციების ხელშია თავმოყრილი, თავისი სოციალური საშიშროებით საკმაოდ მაღალია.

სასამართლო პრაქტიკაში შეიძლება დადგეს საკითხი ისეთი დანაშაულის კვალიფიკაციის შესახებ, როდესაც უკანონო მატერიალური გამორჩენის მიმღები პირი შერეულ სააქციო საზოგადოებაში საქმიანობს, სადაც ქონება ეკუთვნის როგორც სახელმწიფოს, ისე – კერძო პირს. ასეთ შემთხვევაში დამნაშავეს ქმედება უნდა დაკვალიფიცირდეს, როგორც სამოხელეო დანაშაული, ანუ ქრთამის აღება.

ქრთამის აღების სუბიექტის დადგენისას, საჯარო სამსახურის შესახებ კანონის გარდა, უნდა ვიხელმძღვანელოთ კანონით „საჯარო სამსახურში

ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“. ამ კანონის მეორე მუხლში ჩამოთვლილია იმ პირთა წრე, რომლებიც „თანამდებობის პირების“ ცნებაში იგულისხმებიან. უნდა შევნიშნოთ, რომ თუქცა ეს ჩამონათვალი საკმაოდ მრავალრიცხოვანია, მაგრამ მაინც არ არის ამომწურავი.

აქვე ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ არსებობს კოლიზია საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობასა და კორუფციის შესახებ და საჯარო სამსახურის შესახებ კანონებს შორის. ეს უკანასკნელი მეტად ფართოდ განმარტავს საჯარო მოსამსახურის – მოხელის (იხ. 332-ე მუხლის კომენტარი) ცნებას. ამიტომაც, თუ ეს ცნება საკანონმდებლო წესით არ დაიხვეწა, სასამართლო პრაქტიკაში ადგილი ექნება ჭეშმარიტი ცნების სხვადასხვაგვარ გაგებას, რაც, ცხადია, ხელს შეუშლის ჭეშმარიტი მართლმსაჯულების განხორციელებას.

კონკრეტულად განსაზღვრული მოხელის – სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის მიერ ქრთამის აღება, როგორც ერთ-ერთმა დამამძიმებელმა გარემოებამ, შეცვალა ძველი კოდექსით დადგენილი ქრთამის აღება იმ თანამდებობის პირის მიერ, რომელსაც პასუხსაგები თანამდებობა უკავია. ეს ცნება საკმაოდ ბუნდოვანი და განუსაზღვრელი იყო და ამიტომ მისი დადგენა სასამართლო პრაქტიკაში დიდ სირთულესთან იყო დაკავშირებული. ამჟამად სახელმწიფო-პოლიტიკური თანამდებობის პირის ცნება კანონშია მოცემული. აქ დანაშაულის საშიშროება გაზრდილია ქრთამის ამღების განსაკუთრებული პასუხსაგები მდგომარეობით; მას გაცილებით მეტი უფლებამოსილება აქვს სხვა მოხელეებთან შედარებით და ამიტომ უფრო დიდი პასუხისმგებლობა აკისრია.

გარდა ამისა, ქრთამის აღების მაკვალიფიცირებელი გარემოებაა მისი აღება დიდი ოდენობით. 338-ე მუხლის შენიშვნის საფუძველზე, დიდი ოდენობით ქრთამის აღება გვექნება მაშინ, თუ ქრთამად მიღებული ფულის, ფასიანი ქაღალდის, სხვა ქონების ან ქონებრივი სარგებლის სახით თანხა ათი ათას ლარს აღემატება.

338-ე მუხლის მეორე ნაწილით, დამამძიმებელ გარემოებად ითვლება ქრთამის აღება წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ, რაც არსებითად ზრდის ამ დანაშაულის საშიშროებას და ამიტომ ქმნის სუბიექტურ საფუძველს ქრთამის აღების ყველა უშუალო მონაწილის პასუხისმგებლობის გაზრდისათვის.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 27-ე მუხლში, რომელიც

ჯგუფურ დანაშაულს განმარტავს, აღნიშნულია, რომ დანაშაული ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებითაა ჩადენილი, როდესაც მასში მონაწილეები თავიდანვე შეკავშირდნენ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად.

ქრთამის ალების ამ მაკვალიფიცირებელ გარემოებასთან მიმართებით, მიზანშეწონილია დამატებით ზოგიერთი საკითხის განხილვა.

„წინასწარ შეთანხმებაში“ უნდა ივარაუდებოდეს ქრთამის ალების მიზნით, ორი ან მეტი პირის შეთანხმება, რასაც აღგილი ჰქონდა დანაშაულის უშუალო განხორციელებამდე. ვინაიდან განზრახი დანაშაულის დასაწყისად მიიჩნევა უშუალოდ დანაშაულის ჩადენისაკენ მიმართული ქმედება, წინასწარი შეთანხმება ჯგუფური დანაშაულის ჩასადენად შეიძლება მოხდეს მოსამზადებელ სტადიაზეც. წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფში შედიან მხოლოდ თანამსრულებლები, ამიტომ რთული თანამონაწილეობა არ ქმნის ზემოაღნიშნულ მაკვალიფიცირებელ გარემოებას. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ქრთამის ალების თანამონაწილეობის ობიექტურ ნიშნებს მიეკუთვნება, პირველ რიგში, ორი ან მეტი პირის მონაწილეობა და მეორე, ყველა მონაწილის მიერ ქმედების ერთობლივი ჩადენა, რაც დაკავშირებულია ქრთამის ალებასთან. დანაშაულებრივი შედეგი მიიღწევა მისი ყველა მონაწილის გაერთიანებული ძალეებით.

ამრიგად, ქრთამის ალებაში თანამონაწილეობისას შემდეგი პირობები უნდა იყოს სახეზე:

1) ქრთამის ალებაში უნდა მონაწილეობდეს არანაკლებ ორი მოხელე ან მათთან გათანაბრებული პირი;

2) მათ შორის ქრთამის ალებაზე შეთანხმება მიღწეულ უნდა იქნეს მის მიღებამდე;

3) ჯგუფის თითოეულმა მონაწილემ ქრთამის მიმცემის სასარგებლოდ, თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, უნდა შეასრულოს რაიმე ქმედება ან თავი შეიკავოს მისი შესრულებისაგან;

4) ჯგუფის თითოეული წევრის მიზანს უნდა წარმოადგენდეს უკანონო მატერიალური გამორჩენის გარკვეული ნაწილის მიღება.

ზემოაღნიშნული დანაშაული დამთავრებულია, თუ ერთ-ერთმა თანამსრულებელმა მაინც მიიღო ქრთამი ან მისი ნაწილი. ის პირები, რომლებიც მოხელეები არ არიან, მაგრამ დანაშაულებრივ ჯგუფში შედიან, სისხლის სამართლის კოდექსის 24-ე მუხლზე მითითებით, პასუხს აგებენ როგორც ქრთამის ალებაში თანამონაწილენი,

338-ე მუხლის პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, თუ იგი ჩადენილია მექრთამეობისათვის მსჯავრდებული პირის მიერ, განსაკუთრებით ამძიმებს პასუხისმგებლობას, თუ, ცხადია, ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებული არ არის, ან დანაშაული ჩადენილია პირის თერამეტი წლის ასაკის მიღწევამდე. მსჯავრდება მექრთამეობისათვის გულისხმობს დამნაშავეს მიერ ადრე როგორც ქრთამის აღებას, ისე ქრთამის მიცემასაც. აქ, საქმე გვაქვს სპეციალურ რეციდივთან, რაც ნიშნავს წინათ განზრახი დანაშაულისათვის ნასამართლევი პირის მიერ იმავე დანაშაულის ჩადენას.

338-ე მუხლის მესამე ნაწილით გათვალისწინებულ დამამძიმებელ გარემოებას ქმნის ქრთამის აღება არაერთგზის. არაერთგზისობა დანაშაულის სიმრავლის, როგორც სისხლის სამართლის ინსტიტუტის, სახესხვაობა და მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის მე-15 მუხლში.

არაერთგზისობა გამორიცხულია, თუ პირი დადგენილი წესით, წინათ ჩადენილი დანაშაულისათვის გათავისუფლებული იყო სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, ანდა მას ნასამართლობა მოხსნილი ან გაქარწყლებული ჰქონდა.

როდესაც პირს ადრეც ჰქონდა ქრთამი აღებული, მაგრამ პასუხისმგებლობა პირველად შეერაცხა, მის ქმედებას სისხლისსამართლებრივი შეფასება ცალ-ცალკე უნდა მიეცეს, მით უმეტეს, თუ პირველი დანაშაული უფრო მძიმეა, ვიდრე მეორე. ამასთან, მეორე დანაშაული უნდა დაკვალიფიციროდეს, როგორც არაერთგზის ჩადენილი. მაგალითად, თუ ქრთამი აიღო დიდი ოდენობით, ქმედება დაკვალიფიცირდება სისხლის სამართლის კოდექსის 338-ე მუხლის მეორე და მესამე ნაწილებით.

არაერთგზისობას არ ექნება ადგილი, თუ დამნაშავე მისთვის გადასაცემ მატერიალურ ფასეულობას იღებს ნაწილ-ნაწილ; ქონების გადაცემა გაწელილია დროში, მაგრამ მას საფუძვლად უდევს ერთიანი განზრახვა და მიზანი. ამ შემთხვევაში სახეზე გვაქვს განგრძობადი დანაშაული.

ერთიანი განგრძობადი და არაერთგზისი დანაშაულის გამიჯვნას დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან იგი დაკავშირებულია დამნაშავეს ქმედების ზუსტ კვალიფიკაციასთან. ამ საკითხის გადაწყვეტისას, აუცილებელია, მხედველობაში მივიღოთ არა მარტო ობიექტური ფაქტორი, ის, რომ განგრძობად ქრთამის აღებაში ცალკეული, ერთი და იგივე დანაშაულებრივი აქტი მჭიდროდ არის ერთმანეთთან

დაკავშირებული, როგორც ერთიანი დანაშაულებრივი ჯგუფის რგოლები, არამედ სუბიექტური ფაქტორიც: ცალკეული დანაშაულებრივი აქტი თუმცა დროში გაწელილია, მაგრამ ერთიანი განზრახვითა და საერთო მიზნით არის მოცული.

ამრიგად, არაერთგზის ჩადენილად ჩაითვლება დამნაშავეის ისეთი მოქმედება, როდესაც მის მიერ განხორციელებული ქრთამის აღების თითოეული აქტი ქმნის დამოუკიდებელი დანაშაულის შემადგენლობას და მათი ჩადენა ერთმანეთისაგან გარკვეული დროით არის დაცილებული. ამასთან, ახალი დანაშაულის ჩასადენად დამნაშავეს უნდა აღეძრას დამოუკიდებელი განზრახვა.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ქრთამის აღების დროს არ ექნება ადგილი არაერთგზისობას, თუ დამნაშავე რამდენიმე პირისაგან იღებს ქრთამს ერთდროულად, მაგრამ ერთი გარკვეული მოქმედების განხორციელებისათვის; და პირიქით, იქნება არაერთგზისობა, თუ ცალკეული ქრთამის მიმცემისათვის სხვადასხვა ქმედება სრულდება. სახელმწიფო მოხელის მიერ ადრე დათქმული ქრთამის თანხის გაზრდა და მისი დამატებით მიღება არ გვაძლევს არაერთგზისობის ნიშანს, თუ მოხელე ქრთამის მიმცემის ინტერესებიდან გამომდინარე, ერთი და იმავე შედეგის მიღწევისაკენ ისწრაფვის.

338-ე მუხლის მესამე ნაწილით, განსაკუთრებით დამამძიმებელ გარემოებად მიიჩნევა ქრთამის გამოძალვა, გამოძალვად ითვლება მოხელის მიერ პირისათვის ქრთამის მოთხოვნა ისეთი მოქმედების განხორციელების მუქარით, რომელსაც ზიანი შეუძლია მიაყენოს როგორც ქრთამის მიმცემს, ისე მის ახლო ნათესავთა ინტერესებს.

ქრთამის მოთხოვნა შესაძლოა წინ უსწრებდეს დაზარალებულის კანონიერი ინტერესის დარღვევას, ან პირის უფლებების უკანონო დარღვევის აღკვეთას.

ქრთამის გამოძალვა, ძირითადად, შესაძლებელია მოხდეს სამი ფორმით:

1) მოხელის მიერ ქრთამის მოთხოვნა ისეთ მოქმედებათა განხორციელების მუქარის ხარჯზე, რომელსაც შეუძლია ზიანი მიაყენოს ქრთამის მიმცემის კანონიერ ინტერესს (მაგალითად, დაზარალებულის სამსახურიდან უკანონო დათხოვნა, დაბალხელფასიან სამუშაოზე გადაყვანა ან საშუალო მიღებაზე უარის თქმა მაშინ, როდესაც პირს აქვს სათანადო კვალიფიკაცია და ყველა სხვა მონაცემი გარკვეული თანამდებობის დასაკავებლად;

2) მოხელის მიერ ქრთამის მიმცემის ისეთ მდგომარეობაში ჩაყენება, რომლის დროსაც იგი იძულებულია მისცეს ქრთამი, რათა თავიდან აიცილოს თავისი კანონიერი ინტერესისათვის მავნე შედეგი (მაგალითად, დაზარალებულისათვის შეტყობინება, რომ ამ უკანასკნელისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის საკითხის გადაწყვეტა დაკავშირებულია გარკვეული თანხის გაღებასთან).

3) მოხელის მიერ ქრთამის მოთხოვნა მისი მიმცემის კანონიერი ინტერესის დასაკმაყოფილებლად, რომელიც მოხელეს შეეძლო და ვალდებულიც იყო რეალურად განეხორციელებინა თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადამეტების გარეშე.

გამოძალევის პირველი ფორმისათვის დამახასიათებელია ქრთამის პირდაპირი მოთხოვნა, რომელიც გამაგრებულია ქრთამის მიმცემის კანონიერი ინტერესის შებღაღვის მუქარით.

გამოძალევის მეორე ფორმა განსხვავდება პირველისაგან უფრო შენიღბული ხასიათით. ამ დროს არ არსებობს ქრთამის პირდაპირი მოთხოვნა და ქრთამის მიმცემის მიმართ აშკარა მუქარა, მაგრამ დამნაშავე ისე მოქმედებს, რომ დაზარალებულს აყენებს არჩევანის წინაშე — მისცეს ქრთამი ან საკუთარი ინტერესი დააყენოს საფრთხის ქვეშ.

მესამე ფორმა მდგომარეობს დამნაშავესათვის ქრთამის მიცემის მოთხოვნაში, მისი მიმცემის კანონიერი მოთხოვნის დაკმაყოფილებისათვის. ამ ფორმის დროს, თუმცა არ არსებობს დაზარალებულის უფლებების დარღვევის პირდაპირი მუქარა, მაგრამ იძულება შენიღბული ფორმით მაინც არის — თუ პირი არ დათანხმდება მისცეს მოხელეს ქრთამი, მისი კანონიერი ინტერესი დაირღვევა.

ქრთამის გამოძალვა არ იქნება მაშინაც, თუ დამნაშავე მოითხოვს ქრთამს იმის მუქარით, რომ ქრთამის მიმცემის მიმართ ჩაიდენს კანონიერ მოქმედებას (მაგალითად, დაითხოვს პირს სისტემატური გაცდენისათვის, დანიშნავს რევიზიას ქონებრივი დანაკლისის გამოსაველენად, გადასცემს მასალებს პროკურატურის ორგანოებს და სხვ).

ადგილი არ ექნება ქრთამის გამოძალვას მაშინაც, როდესაც მოხელე ითხოვს ქრთამს, მაგრამ მას თან არ ახლავს ქრთამის მიმცემის მიმართ მისი უფლებების დარღვევის მუქარა.

ცხადია, ქრთამის აღების შემადგენლობა ფორმალურია, იგი დამთავრებულია ქრთამის აღების მომენტიდან. ამიტომ გამოძალვაც, რომელიც თავისთავადაც ფორმალური დანაშაულია, დამთავრებულია მოთხოვნის

წყენების მომენტიდან. დიდი და განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ქრთამის აღების მიზანი გამოძალვის სუბიექტურ ნიშანში ვლინდება. მიაღწია თუ არა დამნაშავემ დიდი ან განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ქრთამის აღებას, ამას ქრთამის გამოძალვის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. კვალიფიკაციისათვის განსაზღვრულია ის, რომ დამნაშავეს ეს მიზანი გააჩნდა.

ქრთამის აღება ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ჩადენილი დანაშაულის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დამამძიმებელი გარემოებაა, რომელიც გათვალისწინებულია 338-ე მუხლის მესამე ნაწილში. ცნობილია, რომ ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ჩადენილი დანაშაული ჯგუფური დანაშაულის ყველაზე მძიმე სახეა. სისხლის სამართლის კოდექსის 27-ე მუხლის მიხედვით, დანაშაული ორგანიზებული ჯგუფის მიერაა ჩადენილი, როდესაც იგი განახორციელა პირთა მყარმა ჯგუფმა, რომელიც წინასწარ შეკავშირდა რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად.

ქრთამის აღების შემთხვევაში, ამგვარი დანაშაულებრივი დაჯგუფების თავისებურება ვლინდება ჯგუფის შედარებით ხანგრძლივ დანაშაულებრივ საქმიანობაში, მის კრიმინალურ სპეციალიზაციაში, მკაცრი შინაგანი დისციპლინის არსებობაში, ქრთამის აღების საქმიანობის დაგეგმვასა და განხორციელებაში და სხვა.

კოდექსის 27-ე მუხლიდან გამომდინარე, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ორგანიზებული ჯგუფის მოწყობისა და ხელმძღვანელობისათვის დაეკისრება იმას, ვინც შექმნა ორგანიზებული ჯგუფი ან ხელმძღვანელობდა მას. ქრთამის ამღები ჯგუფის ორგანიზატორი და ხელმძღვანელი პასუხს აგებს, როგორც ამსრულებელი ყველა ქრთამის აღების ფაქტისათვის, რაც ჩადენილია პირთა ჯგუფის მიერ, მიუხედავად იმისა, მონაწილეობდა თუ არა იგი უშუალოდ მის ჩადენაში, მაგრამ თუ ამას მოიცავდა მისი განზრახვა; ხოლო ორგანიზებული ჯგუფის სხვა მონაწილენი პასუხს აგებენ ჯგუფში მონაწილეობისათვის, აგრეთვე ქრთამის აღების ცალკეული ეპიზოდის მომზადებისა და ჩადენისათვის.

338-ე მუხლის მესამე ნაწილში, ზემოჩამოთვლილი ქრთამის აღების დამამძიმებელი გარემოებების გარდა, მოცემულია ასევე ქრთამის აღება განსაკუთრებით დიდი ოდენობით. ამ მუხლის თანდართულ შენიშვნაში კი მითითებულია, რომ განსაკუთრებით დიდი ოდენობით ქრთამის აღებად ითვლება თანხა ოცდაათი ათასი ლარის ზევით.

1. მოხელისათვის ან მასთან გათანაბრებული პირისათვის ქრთამის მიცემა, —

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე, ან თავისუფლების შეზღუდვით იმავე ვადით, ან ტუსალობით ვადით სამ თვემდე, ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. მოხელისათვის ან მასთან გათანაბრებული პირისათვის ქრთამის მიცემა უკანონო მოქმედების ჩასადენად, —

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვა წლამდე.

შენიშვნა: სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლება ქრთამის მიმცემი, თუ მას ქრთამი გაოსმაძღეს ან თუ მან ქრთამის მიცემის შესახებ ნებაყოფლობით განაცხადა სისხლის სამართლის საქმის აღმძვრელ ორგანოში.

სისხლის სამართლის ახალი კოდექსი, ისევე როგორც ადრე მოქმედი სისხლის სამართლის კანონმდებლობა, არ იძლევა ქრთამის მიმცემის ცნებას. იგი გადმოცემულია მარტივი დისპოზიციის სახით. სისხლის სამართლის მეცნიერებაში ქრთამის მიცემაში იგულისხმება ქრთამის მიმცემის მიერ მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირისათვის ფულის, ფასიანი ქაღალდის, სხვა ქონების ან ქონებრივი სარგებლის გადაცემა, რათა მოხელემ თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენებით ჩაიდინოს მართლსაწინააღმდეგო ქმედება.

სისხლის სამართლის ახალმა კოდექსმა ამ დანაშაულის შემადგენლობაში ზოგიერთი ცვლილება შეიტანა და ტრადიციულად, ქრთამის აღებასთან შედარებით, სასჯელის უფრო მცირე ზომა დააწესა. ეს, ძირითადად, იმით არის განპირობებული, რომ ქრთამის მიმცემი უმეტეს შემთხვევაში მოხელე არ არის.

ამ დანაშაულის ობიექტია ის საზოგადოებრივი ურთიერთობები, რომლებიც ირღვევა მისი ჩადენისას და ამით, ძირითადად, ილახება სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების, ასევე ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოებისა და მისი მოხელეების პრესტიჟი და ავტორიტეტი (ქრთამის საგნის შესახებ იხ. 338-ე მუხლის კომენტარი).

ობიექტური მხრივ 339-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული გამოიხატება დანაშაულის ისეთ ქმედებაში, რომელიც დაკავშირებულია, ჯერ

ერთი, მოხელისათვის პირადად ან სხვისი მეშვეობით ქონებრივი ზასიჯის სიკეთის (ქრთამის საგანი) გადაცემასთან, მეორეც, ქრთამის მიმცემის ინტერესებში მოხელის მიერ, სამსახურებრივი უფლებამოსილების გამოყენებასთან (ობიექტური მხარის ეს ნიშნები კომენტირებულია 338-ე მუხლის განხილვისას). კანონის შინაარსიდან გამომდინარე, 339-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგება პასუხისმგებლობა მაშინ, თუ დანაშაუდ ქრთამს აძლევს კანონიერი მოქმედების განხორციელებისთვის. ეს დანაშაული ფორმალურ დანაშაულთა შემადგენლობას მიეკუთვნება და დამთავრებულია ქრთამის აძღვრის მიერ მისი მიღების მომენტიდან, იმისდა მიუხედავად, იყო თუ არა შესრულებული მოხელის მიერ ქრთამით განპირობებული მოქმედება. იგი ასევე შეიძლება განხორციელდეს შუამავლის მეშვეობითაც, რომელიც ამ დანაშაულის თანამონაწილედ გვევლინება დამხმარის სახით. ამიტომ მისი მოქმედება დაკვალიფიკირდება 339-ე და 24-ე მუხლებით.

თუ რაიმე მიზეზის გამო, სახელმწიფო მოხელემ უარი თქვა ქრთამის აღებაზე, მაშინ სახეზე გვექნება ქრთამის-მიცემის-მცდელობა. ქრთამის მიცემის მცდელობაა მაშინაც, როდესაც ქრთამი გადაეცა შუამავალს, გაიგზავნა ფოსტით ან ჩაირიცხა მოხელის საბანკო ანგარიშზე, მაგრამ არ იყო მიღებული მოხელის მიერ. ამასთან, მოხელისათვის ქრთამის ნაწილ-ნაწილ გადაცემა უკვე დამთავრებულ დანაშაულად გვევლინება.

ქრთამის მიმცემი პასუხს აგებს ქრთამის მიცემის მცდელობისათვის ე.წ. ცრუ შუამავლობის დროსაც. თვით ცრუ შუამავალი, ანუ ის პირი, რომელიც ითვისებს მისთვის მიცემულ ფულს ან სხვა ფასეულობას, ვითომ სახელმწიფო მოხელისათვის გადაცემის მიზნით, პასუხს აგებს ქრთამის მიცემის წამქეზებლობისა და თაღლითობისათვის, ხოლო თუ დანაშაუდ ქრთამის მიმცემი არ წაუქეზებია — მხოლოდ თაღლითობისათვის (მაგალითად, აბიტურიენტის უმაღლეს სასწავლებელში ჩასარიცხად დანაშაუდ, ვითომდა მიმღები კომისიის თავმჯდომარისათვის გადასაცემად, ართმევს ქრთამის მიმცემს ფულს ან სხვა მატერიალურ ფასეულობას და ითვისებს მას).

როგორც წესი, ქრთამი მოხელეს ეძლევა მისი მიმცემის პირადი ინტერესის დასაკმაყოფილებლად. მაგრამ არ არის გამორიცხული, როდესაც ქრთამი ეძლევა სახელმწიფო მოხელეს იმ დაწესებულება-ორგანიზაციის ინტერესიდან გამომდინარე, რომელშიც იგი საქმიანობს. მოხელე, რომელიც წინადადებას აძლევს დაქვემდებარებულ პირს მიაღწიოს დაწესებულება-ორგანიზაციისათვის სასურველ შედეგს ქრთამის

მიცემის გზით, პასუხს აგებს, ან როგორც ქრთამის მიცემის ორგანიზატორი, ან როგორც წამქეზებელი იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი უშუალოდ არ გაიღებს თანხას ქრთამის მისაცემად. მისდამი დაქვემდებარებული პირის ქმედება კი დაკვალიფიცირდება, როგორც ქრთამის მიცემა იმ ორგანიზაციის სასარგებლოდ, რომელშიც იგი მუშაობს. ხოლო, თუ ზემდგომი სახელმწიფო მოხელე იყენებს მისდამი დაქვემდებარებულ პირს და უშუალოდ მას მისცემს ქრთამს სათანადო პირისათვის გადასაცემად, მოხელის ქმედება დაკვალიფიცირდება, როგორც ქრთამის მიცემა, ხოლო უშუალოდ ქრთამის გადამცემისა კი - როგორც დამხმარის მოქმედება.

თუ შუამავალმა არ იცოდა და არც შეეძლო სცოდნოდა, რომ იგი მოხელეს ქრთამს აძლევდა, მისი პასუხისმგებლობა საერთოდ გამორიცხულია.

დანაშაულის სუბიექტური მხარე მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით ხსიათდება. დანაშავეს გაცნობიერებული აქვს მოხელისათვის ფულის ან სხვა მატერიალური ფასეულობის გადაცემის, ასევე მოხელის მიერ მისი მიღების მართლწინააღმდეგობა; ქრთამის მიმცემს ასევე შეგებული აქვს ის გარემოება, რომ ქრთამს იძლევა მოხელის მიერ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით მის სასარგებლოდ რაიმე მოქმედების შესრულების ან შეუსრულებლობისათვის და სურს გადასცეს ქრთამი.

ამ დანაშაულის შემადგენლობა არ არსებობს, თუ პირი მატერიალური გასამრჯელოს მიცემისას მიიჩნევს, რომ მოხელეს ამ თანხის მიღების უფლება გააჩნია (მაგალითად, ჯარიმა). არ იქნება ამ დანაშაულის შემადგენლობა მაშინაც, როდესაც გადაცემული თანხა წარმოადგენს მოხელესთან ერთად დანაშაულებრივი ქმედების გზით მოპოვებული თანხის ნაწილს. ამასთან, იგი არ უნდა იყოს დაკავშირებული მოხელის სამსახურებრივ საქმიანობასთან.

339-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის მოტივს მაკვალიფიცირებელი მნიშვნელობა არა აქვს; ეს შეიძლება იყოს გარკვეულად პირადი ინტერესის დაკმაყოფილების სურვილი, სხვა პირის სასარგებლოდ რაიმე საკითხის გადაწყვეტისაკენ მისწრაფება და სხვა. მთავარია, რომ მოტივი ანტისოციალური ხასიათისაა. ქრთამის მიცემის მიზანია დანაშაულის ინტერესიდან გამომდინარე, სასურველი შედეგის მიღწევა.

სხვა სამოხელეო დანაშაულისაგან განსხვავებით, ქრთამის მიცემის სუბიექტი შეიძლება იყოს როგორც მოხელე, ისე კერძო პირიც. ამ

დანაშაულის მოთავსება სამოხელეო დანაშაულთა თავში იმით არის განპირობებული, რომ მექრთამეობა წარმოადგენს ორმხრივ დანაშაულს და ქრთამის აღების სუბიექტის არსებობა გულისხმობს ქრთამის მიცემის სუბიექტის არსებობასაც. მაშასადამე, მექრთამეობის ღროს აუცილებელ თანამონაწილეებთან გვაქვს საქმე.

ქრთამის მიმცემის სუბიექტის ასაკი ერთნაირი არ არის. თუ დამნაშავე სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს მოხელეა, მისი პასუხისმგებლობა ეფუძნება ამა თუ იმ მოხელის მიერ თანამდებობის დაკავების ასაკს; ხოლო, თუ იგი კერძო პირია, პასუხისმგებლობა აღნიშნული დანაშაულისათვის დგება თოთხმეტი წლის ასაკიდან.

339-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული მიმდებარა, როდესაც მოხელეს ან მასთან გათანაბრებულ პირს ქრთამი ეძლევა უკანონო მოქმედების ჩასადენად. ეს დამამძიმებელი გარემოება ადრე მოქმედი კოდექსისათვის ცნობილი არ იყო. ცხადია, რომ ქრთამის მიცემა მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებისათვის ზრდის ამ დანაშაულის საშიშროებას. ამიტომ, როდესაც ქრთამის მიმცემი უკანონო მოქმედების ჩასადენად იძლევა ქრთამს (მაგალითად, რაღაც გამომძიებელმა საქმის მასალებიდან ამოიღოს რაიმე მნიშვნელოვანი მტკიცებულება), იგი პასუხს აგებს არა მარტო ქრთამის მიცემისათვის, არამედ სხვა სამოხელეო დანაშაულის ჩასადენად სახელმწიფო მოხელის წაქეზებისათვის.

მოხელისათვის ქრთამის მიცემა, უკანონო მოქმედების შესასრულებლად განაპირობებს მის სათანადო ქცევას. ამ ქცევის საფუძველია მის მიერ ისეთი ქმედების ჩადენა, რომელიც ეწინააღმდეგება კანონის სტატუსის მქონე ნორმატიულ აქტს — საქართველოს სამოქალაქო სამართლის კოდექსს, შრომის კანონთა კოდექსსა და სხვა. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ აუცილებელი არ არის მოხელის მოქმედება დანაშაულის ჩადენაში გამოიხატოს, ეს შეიძლება სხვა სამართალდარღვევაც იყოს (მაგალითად, პირის მიერ სამსახურის არასაპატიო მიზეზით გაცდენის რეაგირების გარეშე დატოვება). ასეთ შემთხვევაში ქმედების კვალიფიკაცია მაინც 339-ე მუხლის მეორე ნაწილით მოხდება. მთავარია, ქრთამის მიმცემს გაცნობიერებული ჰქონდეს, რომ იგი მოხელეს ქრთამს აძლევს უკანონო ქმედების ჩადენისათვის.

ქრთამის მიცემის მუხლს ახლავს შენიშვნა. ეს წამახალისებელი ნორმა მიუთითებს, რომ ქრთამის მიმცემი თავისუფლდება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან, თუ მას ქრთამი გამოსძალეს ან თუ

დამნაშავემ სისხლის სამართლის საქმის აღმძვრელ ორგანოში ნებაყოფლობით განაცხადა ამის შესახებ (გამოძალის ცნება იხ. 338-ე მუხლის კომენტარში).

ქრთამის გამოძალისას სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლების საფუძველია ის, რომ პირი, რომელიც ასეთ გარემოებაში აძლევს მოხელეს ქრთამს, ცდილობს თავისი კანონიერი ინტერესის დაცვას ქრთამის ამღები მოხელის უკანონო მოქმედებისაგან, მისი ნება პარალიზებულია მის ფსიქიკაზე მოხელის ზეწოლის გამო. იგი თვითონ არ ისწრაფვის სახელმწიფო მოხელის მოსყიდვას და მიზანი არა აქვს ხელყოს ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების ნორმალური საქმიანობა.

ქრთამის მიცემის შესახებ ნებაყოფლობით განცხადება სათანადო ორგანოში გულისხმობს, რომ პირი ამას აკეთებს საკუთარი ინიციატივით, გადაწყვეტილება მიღებული აქვს თვითონ, სხვების მხრიდან ყოველგვარი ზეწოლის გარეშე; მაგრამ ეს როდი ნიშნავს იმას, რომ თუ ეს ინიციატივა ახლობლებისაგან მოდის, რომლებიც დაეხმარნენ გადაწყვეტილების მიღებაში, იგი ქრთამის მიცემის შესახებ ნებაყოფლობითი განცხადება აღარ იქნება. მთავარია, რომ ქრთამის მიმცემმა ძალდაუტანებლად გამოხატოს თავისი ნამდვილი ნება. ყოველივე ამასთან ერთად, ქრთამის მიმცემის ნებაყოფლობითი განცხადება ხელს უწყობს მექრთამის გამომჟღავნებას.

ჩადენილი დანაშაულის ნებაყოფლობით განცხადებისას, მოტივის მნიშვნელობა არა აქვს. ეს შეიძლება იყოს პასუხისმგებლობის შიში, ქმედების საშიშროების გაცნობიერება, შურისძიება (იმ შემთხვევაში, როდესაც ქრთამის ამღებმა არ შეასრულა ქრთამით განპირობებული ქმედება) და სხვა.

მნიშვნელობა არა აქვს დროის ხანგრძლივობას, რომელმაც გაიარა ქრთამის მიცემისა და ნებაყოფლობით განცხადების დღიდან. მთავარია, რომ ეს მოხდეს იქამდე, სანამ დანაშაულის ფაქტი ცნობილი გახდება სათანადო ორგანოებისათვის. თუ სამართალდამცავი ორგანოებისათვის დანაშაულის შესახებ ცნობილი გახდა მანამდე, დამნაშავეს ნებაყოფლობითი განცხადება ბრალის აღიარებით გამოცხადებად ჩაითვლება და შეამსუბუქებს პირის პასუხისმგებლობას.

ქრთამის მიცემის შესახებ ნებაყოფლობით განცხადებისას, პირის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება არ ხდება მარეაბილიტირებე-

ლი საფუძვლით, ანუ იგი არ გულისხმობს მის ქმედებაში დანაშაულის შემადგენლობის არარსებობას. ამიტომ ქრთამის მიმცემი დაზარალებულად არ იქნება ცნობილი და მას არ დაუბრუნდება ის მატერიალური სიკეთე, რომელიც მან სახელმწიფო მოხელეს ქრთამის სახით გადასცა. იგი სახელმწიფო შემოსავალში ჩაირიცხება.

აქვე აღსანიშნავია, რომ ძველი კოდექსისაგან განსხვავებით, ახალმა სისხლის სამართლის კოდექსმა მუხლის შენიშვნაში პირდაპირ მიუთითა, თუ რომელ ორგანოში უნდა გაკეთდეს ნებაყოფლობითი განცხადება. სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის უფლება აქვთ: სასამართლოს, პროკურორს, გამომძიებელსა და მოკვლევის ორგანოს. ამ საკანონმდებლო დებულებამ, ადრე ფართოდ გაკებული ხელისუფლების ორგანოების ცნება საკმაოდ შეზღუდა და მხოლოდ სისხლის სამართლის საქმის აღმძვრელი ორგანოებით შემოიფარგლა.

მუხლი 340. კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება

1. მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება, –

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ასიდან სამას საათამდე, ანდა თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი არაერთგზის, –

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ორასიდან ოთხას საათამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

სისხლის სამართლის კოდექსის 340-ე მუხლში გათვალისწინებული დანაშაული – კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება, ადრე მოქმედ კოდექსში არ არსებობდა. ამ დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ მოხელე ძვირფასი საჩუქრის მიღებით ერთგვარად დავალებულია საჩუქრის მიმცემისაგან, რაც, ცხადია, ხელს შეუშლის მას სამსახურებრივი საქმიანობის ნორმალურად წარმართვაში.

დანაშაულის ობიექტია სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის, ასევე ადგილობრივი მმართველობის ორგანოების მოხელეთა პრივილეგი და ავტორიტეტი.

აღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობის ელემენტების ზუსტად დადგენისა და დანაშაულის სწორი კვალიფიკაციის მიზნით, საჭიროა მიემართოთ კანონს – „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“, რომელიც მიღებული იყო 1997 წლის 17 ოქტომბერს.

ამ კანონის თანახმად, თანამდებობის პირს, მისი ოჯახის წევრს უფლება აქვს მიიღოს საჩუქარი, თუ ერთი წლის განმავლობაში მიღებული საჩუქრების საერთო ღირებულება არ აღემატება საარსებო მინიმუმის ოცმაგ ოდენობას. აქვე ხაზგასმულია, რომ აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ საარსებო მინიმუმის ოდენობა ამ კანონის მიზნებისათვის განისაზღვრა ასი ლარიით.

თანამდებობის პირს, მისი ოჯახის წევრს, უფლება არა აქვთ მიიღონ საჩუქარი სხვა ქვეყნის, ან საერთაშორისო ორგანიზაციის ორგანოსაგან, ან დაწესებულებისაგან, ან მათი წარმომადგენლობისაგან, სიმბოლური ნიშნის, ან სუვენირის გარდა, საოქმო ან სხვა ოფიციალური ღონისძიების ჩატარების დროს. ამ შემთხვევაში ერთი წყაროდან მიღებული საჩუქრის ღირებულება არ უნდა აღემატებოდეს საარსებო მინიმუმის ხუთმაგ ოდენობას.

კანონში ხაზგასმულია, რომ თანამდებობის პირსა და მის ახლო ნათესავს უფლება არა აქვთ მიიღონ საჩუქარი, გადაცემული მისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო, ან იმ პირისაგან, რომელთან დაკავშირებული საკითხიც ამ თანამდებობის პირმა განიხილა, იხილავს ან წინასწარ ცნობილია, რომ უნდა განიხილოს საჯარო სამსახურებრივი უფლებამოსილების შესრულების გამო. ასევე არა აქვს უფლება მიიღოს საჩუქარი მისი სამსახურებრივი ზედამხედველობის ქვეშ მყოფი პირისაგან. მაგრამ ამ შემთხვევაში, კანონი უშვებს გამონაკლისს: თუ საჩუქრის გადაცემა ხდება ისეთ განსაკუთრებულ მოვლენასთან დაკავშირებით, როდესაც საჩუქრის გადაცემა მიღებულია საზოგადოებაში (მაგალითად, იუბილე); თუმცა მიღებული საჩუქრის ღირებულება არ უნდა აღემატებოდეს საარსებო მინიმუმის ოდენობის ნახევარს.

თანამდებობის პირი, მისი ახლო ნათესავი ვალდებული არიან საჩუქარი, რომლის მიღების უფლებაც მათ აკრძალული აქვთ, ამ საჩუქრის უშუალოდ გადაცემის მომენტიდან ან იმ მომენტიდან, როდესაც მათ შეიტყვეს საჩუქრის გადაცემის შესახებ, 72 საათის განმავლობაში დაუბრუნონ იმ პირს, რომლისგანაც მიიღეს იგი, ან გადასცენ სახელმწიფო ხაზინას, ან სახაზინო დაწესებულებას.

340-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის საგანია ყოველგვარი საჩუქარი, რასაც მატერიალური ღირებულება გააჩნია. ზემოაღნიშნულ კანონში „საჩუქარი“ განმარტებულია, როგორც უსასყიდლოდ ან შეღავათიან პირობებით გადაცემული ნებისმიერი ქონება ან ქონებრივი ვალდებულებისაგან გათავისუფლება, აგრეთვე აშკარად შეღავათიანი პირობებით გაწეული მომსახურება.

თუ საჩუქრის ღირებულების დასადგენად საჭიროა სპეციალური შეფასება, იანგარიშება მისი მიახლოებითი (ათპროცენტითანი ცდომილების ფარგლებში) საბაზრო ღირებულება. საჩუქრად მიიჩნევა ძვირფასი ბეჭედი, მხატვრული ტილო, კვების ძვირადღირებული პროდუქტი და სხვ. დანაშაულის საგნად ვერ ჩაეთვლით, მაგალითად, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირისათვის მიძღვნილ ლექსს, თხზულებასა და სხვ. საჩუქრად ასევე არ ჩაითვლება სახელმწიფოს ან საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ გადაცემული გრანტი, სტიპენდია, ჯილდო ან პრემია.

მოხელისათვის ახლო ნათესავის მიერ გადაცემული საჩუქარი, აგრეთვე სხვა პირის მიერ საჩუქრად გადაცემული ნაბეჭდი გამოცემები, ისტორიული ან ბიბლიოგრაფიული ღირებულების მქონე გამოცემის გარდა, შეზღუდვას არ ექვემდებარება.

დანაშაულის ობიექტურ მხარეში იგულისხმება მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება. თუ რა საჩუქრის მიღებაა აკრძალული კანონით, ამის შესახებ ზემოთ იყო საუბარი. დანაშაულის ობიექტური მხარე ფორმალურ შემადგენლობათა რიცხვს მიეკუთვნება, იგი დამთავრებულია კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღების მომენტიდან, თუ საჩუქარი 72 საათის განმავლობაში არ იქნა დაბრუნებული.

340-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტური მხარე განზრახვის ორივე სახით შეიძლება იყოს ჩადენილი. მოხელეს ან მასთან გათანაბრებულ პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების მართლწინააღმდეგობა – კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას და სურს ეს შედეგი, ან არ სურს – მოხელის პრესტიჟის შელახვა, მაგრამ შეგნებულად უშვებს ან გულგრილად ეკიდება მის დადგომას. დანაშაულის მოტივი, უმეტეს შემთხვევაში ანგარებითია.

დანაშაულის სუბიექტია მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი. რაც შეეხება კორუფციის შესახებ კანონში მითითებულ ახლო ნათესავთა პასუხისმგებლობას, ამის შესახებ სისხლის სამართლის კოდექსის

ამ მუხლში არაფერია ნათქვამი და ეს საცხებით გასაგებია, ვინაიდან, ძირითადად, სამოხელეო დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი. უნდა ვიგულისხმოთ, რომ კოდექსის აღნიშნული მუხლით მოხელის ახლო ნათესავებმა შეიძლება პასუხი აგონ, როგორც თანამონაწილეებმა, თუ მოხელემ მათი მეშვეობით მიიღო კანონით აკრძალული საჩუქარი.

340-ე მუხლის მეორე ნაწილში ამ დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობა მძიმდება, თუ იგი არაერთგზის არის ჩადენილი (არაერთგზისობის ცნება განმარტებულია 332-ე მუხლის კომენტარში).

კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება და ქრთამის აღება უნდა გაემიჯნოთ ერთმანეთისაგან. ეს უნდა მოხდეს, პირველ რიგში, დანაშაულთა ობიექტური და სუბიექტური მხარის ნიშნებით. ქრთამის აღების ობიექტური მხარე გულისხმობს, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ქრთამის აღებას მისი მიმცემის სასარგებლოდ რაიმე მოქმედების შესრულების ან შეუსრულებლობისათვის, რომელიც მას უნდა შეესრულებინა ან შეეძლო შეესრულებინა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. ამასთან, ქრთამის აღებისას, მოხელემ იცის, რომ მას ქრთამს გარკვეული მიზნით აძლევენ, მაშინ, როდესაც უკანონო საჩუქრის მიღებისას, მოხელის მოქმედება საჩუქრის გადაცემით არ არის განპირობებული. საჩუქრის მიმცემს ძვირფასი საჩუქრის გადაცემით სურს დაიმსახუროს მოხელის კეთილგანწყობა, მოხელის გულის მოგება მომავალში კეთილსასურველი მოქმედებისათვის; მოხელემ თავი დაეალებულად უნდა იგრძნოს მის წინაშე; ან კიდევ, საჩუქარი გამოხატავდეს მადლიერებას უკვე შესრულებული მოქმედებისთვის.

საჩუქრის მირთმევისას პირს შეიძლება გარკვეული საქმის ინტერესის მიღწევის მიზანიც ჰქონდეს, მისი მოქმედება, ძირითადად, მომავლისაკენ არის მიმართული. თუმცა გამორიცხული არ არის, რომ მოხელეს საჩუქარი გადაეცეს იმ პირისაგან, რომელთან დაკავშირებული საკითხიც მან განიხილა, იხილავს ან წინასწარ ცნობილია, რომ უნდა განიხილოს საჯარო სამსახურებრივი უფლებამოსილების შესრულების გამო.

მუხლი 341. სამსახურმბრივი სიყალბე

სამსახურებრივი სიყალბე, ე.ი. მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ ყალბი ცნობის ან ჩანაწერის შეტანა ოფიციალურ დოკუ-

მენტში ან დავთარში, ანდა ყალბი დოკუმენტის შედგენა ან გაცემა, აგრეთვე საწარმოს, დაწესებულების ან ორგანიზაციის საქმეში არსებული ოფიციალური ან კერძო დოკუმენტის გაყალბება, ჩადენილი ანგარებით ან სხვა მოტივით, —

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

სამსახურებრივი სიყალბის, როგორც დანაშაულის, საშიშროება იმაში ვლინდება, რომ ოფიციალური დოკუმენტის გაყალბება საფრთხეს უქმნის სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების სწორ მუშაობას, ასევე ხშირად სხვა დანაშაულის ჩადენის ან მისი დაფარვის საშუალებაც ხდება.

დანაშაულის ობიექტია სახელმწიფო ორგანოების ნორმალური საქმიანობა, დაკავშირებული ოფიციალური დოკუმენტების მიმოქცევასთან

დოკუმენტი ეს ის ოფიციალური აქტია, რომელიც გამომდინარეობს საწარმო-დაწესებულება-ორგანიზაციიდან და ადასტურებს სამართლებრივი მნიშვნელობის მქონე გარკვეულ ფაქტს ან გარემოებას. დოკუმენტს გააჩნია გარკვეული ფორმა და რეკვიზიტი (შტამპი, ბეჭედი, თარიღი, ნომერი). იგი ხელმოწერილი უნდა იყოს სათანადო მოხელის მიერ. დოკუმენტი დაფიქსირებულ უნდა იქნეს ინფორმაციის მატერიალურ მატარებელზე (ქაღალდი, მაგნიტური და ელექტრონული მატარებელი და სხვ.). დოკუმენტად ჩაითვლება ოფიციალური სარეგისტრაციო წიგნი, მოქალაქეობრივი მდგომარეობის რეგისტრაციის რეესტრი, შრომისუნარობის ფურცელი და სხვა მრავალი.

საქონლის ჩეკი, ქვითარი, საყოფაცხოვრებო ტექნიკაზე გაცემული საგარანტიო ტალონი ოფიციალური დოკუმენტები არ არის. ამიტომ მათი გაყალბება 341-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენილობის საგანს არ წარმოადგენს.

ოფიციალური დოკუმენტების სხვადასხვაობის მიუხედავად, მათ აერთიანებთ ის, რომ ყველა შემთხვევაში ისინი გარკვეულ იურიდიულ შედეგს წარმოშობენ.

ცალკეული კერძო პირისაგან, ასევე კომერციულ ან სხვა არასახელმწიფოებრივი ორგანიზაციებისაგან გამომდინარე, დოკუმენტის გაყალბება (ვალდებულება, ხელწერილი, ხელშეკრულება) ზემოაღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობას არ ქმნის; მაგრამ ასეთი დოკუმენტი

ოფიციალურ ხასიათს იღებს და სამსახურებრივი სიყალბის საგნად შეიძლება ჩაითვალოს, თუ იგი სახელმწიფო უწყების გამგებლობაშია და იურიდიული მნიშვნელობა გააჩნია.

ამ დანაშაულის ობიექტური მხარე ფორმალურ შემადგენლობას იძლევა და დამთავრებულია 341-ე მუხლში ჩამოთვლილი თუნდაც ერთი მოქმედების შესრულების მომენტიდან. ყალბი დოკუმენტის გამოყენება და ამით გამოწვეული მანევრები შედეგი დანაშაულის შემადგენლობის მიღმა რჩება. ამასთან, სიყალბე შესრულების ხერხის მიხედვით, შეიძლება იყოს ფიზიკური (მაგალითად, დოკუმენტში შესწორების შეტანა, რიცხვის გადასწორება, ტექსტის ნაწილის წაშლა და სხვ.) და ინტელექტუალური (მაგალითად, ყალბი, ფალსიფიცირებული დოკუმენტის შედგენა, რომელიც შეიცავს ისეთ ცნობებს, რაც სინამდვილეს არ შეესაბამება).

ობიექტური მხარე შემდეგ ქმედებებში ვლინდება:

1) მოხელის მიერ ყალბი ცნობის ან ჩანაწერის შედგენა, ოფიციალურ დოკუმენტში, ე.ი. ისეთი ცნობის შეტანა, რომელიც სინამდვილეს არ შეესაბამება და ამახინჯებს რეალურ შინაარსს. ამასთან, იგი თავისთავად ინარჩუნებს ნამდვილი დოკუმენტის ნიშნებსა და რეკვიზიტს (დაბეჭდილია ოფიციალურ ბლანკზე, აქვს შტამპი, ბეჭედი და სხვ.), მაგრამ მასში შეტანილი მონაცემები (ტექსტი, ციფრობრივი მონაცემები) ყალბია (მაგალითად, ოფიციალურ დოკუმენტში დადასტურებულია, რომ განსაზღვრული პირი ამ ორგანიზაციის მუშაკია, რაც სინამდვილეს არ შეესაბამება; ან კიდევ, შრომისუნარობის ფურცელში არასწორად არის შეტანილი ცნობა პირის ჯანმრთელობის შესახებ და სხვ.).

2) ყალბი დოკუმენტის შედგენა და გაცემა თავის პირველ ნაწილში (შედგენა) ფაქტობრივად ოფიციალურ დოკუმენტში ყალბი ცნობის შეტანას გულისხმობს (იგი შეიძლება მთლიანად ყალბიც იყოს), ხოლო გაცემა კი ნიშნავს ამ დოკუმენტის გადაცემას დაინტერესებული პირისათვის. სიყალბის ამ ფორმისათვის საჭიროა ორივე აქტის არსებობა: შედგენა და გაცემა.

3) საწარმოს, დაწესებულების ან ორგანიზაციის საქმეში არსებული ოფიციალური ან კერძო დოკუმენტის გაყალბება გულისხმობს სხვადასხვა სახის ისეთ ოფიციალურ დოკუმენტს თუ წიგნში, რომლის საფუძველზეც დოკუმენტების აღრიცხვა, ანგარიშგება და რეგისტრაცია ხდება, ყალბი ცნობების შეტანა (მაგალითად, ქორწინების რეგისტრაციის შესახებ ცრუ ჩანაწერი).

სამსახურებრივი სიყალბის, როგორც სამოხელეო დანაშაულის, სავალდებულო ნიშანია მისი ჩადენა საჯარო სამსახურის ინტერესის წინააღმდეგ მოხელის მიერ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით.

341-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტური მხარე პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება. პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების მართლწინააღმდეგობა, რომ საჯარო სამსახურის მოთხოვნათა საწინააღმდეგოდ და თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით აყალბებს ოფიციალურ დოკუმენტს და სურს მისი გაყალბებით სასურველი შედეგის დადგომა. ამასთან, პირის განზრახვა უნდა შეიცავდეს დაშნაშავის მიერ შედგენილი ან გაცემული დოკუმენტის სიყალბის შეგნებას.

დანაშაულის ამ მუხლით კვალიფიკაციისათვის აუცილებელია სპეციალური მოტივის – ანგარების ან სხვა პირადი მოტივის არსებობა. ანგარება სამსახურებრივ სიყალბესთან მიმართებაში მატერიალური სარგებლის მიღებაში გამოიხატება, ხოლო „სხვა პირად მოტივში“ უნდა ვიგულისხმოთ არა ანგარებითი, მაგრამ სხვა ანტისოციალური მოტივიც (შური, შურისძიება, კრიერიზმი და სხვ.).

დანაშაულის სუბიექტის – მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის ცნება მოცემულია 332-ე მუხლის კომენტარებისას.

თანამდებობრივი სიყალბე შეიძლება დაკავშირებული იყოს სხვა დანაშაულთანაც. სისხლის სამართლის კოდექსის 182-ე მუხლით გათვალისწინებულ მითვისებისა და გაფლანგვის ერთ-ერთ დამამძიმებელ გარემოებად მიჩნეულია ამ ქმედების ჩადენა სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. ამ დანაშაულის ჩადენისას, ზოგჯერ სიყალბე მისი ჩადენის მომზადების სპეციფიკური ფორმაა (მაგალითად, მოხელეს ყალბის მონაცემები შეაქვს ოფიციალურ დოკუმენტში ფულადი თანხის უკანონოდ მიღების მიზნით). სიყალბე ასევე შეიძლება იყოს მოხელის მიერ მითვისებული ან გაფლანგული ქონების დაფარვის საშუალება. ასეთ შემთხვევებში დაშნაშავის მოქმედება დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობით.

მოხელის ან სხვა პირის მართლსაწინააღმდეგო სარგებლობაში ქონების გადასვლა ფიქტიური დოკუმენტის საფუძველზე, როდესაც დანაშაულში მოხელე და კერძო პირი მონაწილეობენ, შემდეგნაირად დაკვალიფიცირდება – მოხელის ქმედებაში იქნება დანაშაულთა ერთობლიობა: მითვისება ან გაფლანგვა და სამსახურებრივი სიყალბე, ხოლო კერძო პირი პასუხს აგებს მითვისების ან გაფლანგვისათვის, სათანადო შემთხვევაში კი სამსახურებრივ სიყალბეში თანამონაწილეობისათვის.

მოხელის მიერ კერძო პირისათვის ყალბი დოკუმენტი გაცემა უკანონო პენსიის მისაღებად, დაკვალიფიცირდება როგორც სამსახურებრივი სიყალბე და მითვისებაში თანამონაწილეობა.

სამსახურებრივი სიყალბე, როდესაც სხვა დანაშაულის ჩადენის საშუალებას წარმოადგენს, მოხელის ქმედება დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობით: სამსახურებრივი სიყალბე და კონკრეტული დანაშაულის ამსრულებლობა ან თანამონაწილეობა. ანალოგიურად დაკვალიფიცირდება სამსახურებრივი სიყალბე და გულგრილობა (მუხლი 342-ე), თუ მოხელე მიზნად ისახავს სამსახურებრივი გულგრილობის შედეგად წარმოშობილი დანაკლისის დაფარვას.

სამსახურებრივი სიყალბე უნდა განვასხვაოთ დანაშაულისაგან – მტკიცებულების ფალსიფიკაცია, რომელიც სისხლის სამართლის კოდექსის 369-ე მუხლშია ჩამოყალიბებული. ამ მუხლით გათვალისწინებული ნორმა აწესებს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას მართლმსაჯულების ინტერესის დარღვევისათვის, რაც ობიექტურად მტკიცებულებათა ფალსიფიკაციაში გამოიხატა. ეს ნორმა კონკურენციას უწევს ზოგად ნორმას – სამსახურებრივ სიყალბეს. მტკიცებულებათა ფალსიფიკაცია წარმოადგენს სამსახურებრივი სიყალბის განსაკუთრებულ სახეს. თუ სპეციალური სუბიექტის (პროკურორის, გამოძიებლის, მომკვლევის და სხვა) მოქმედება დაკავშირებულია სისხლისა თუ სამოქალაქო საქმის მასალების ფალსიფიკაციასთან, ზოგადი პრინციპის მიხედვით, მოქმედებს სპეციალური ნორმა, ანუ ასეთ შემთხვევაში აღარ არის საჭირო ქმედების დანაშაულთა ერთობლიობით დაკვალიფიცირება.

სამსახურებრივი სიყალბე უნდა გავმიჯნოთ სისხლის სამართლის კოდექსის 362-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისაგან: ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება, გასაღება ან გამოყენება. მათი გამოიჯენა, ძირითადად, ობიექტური და სუბიექტური ნიშნებით ხდება. სამსახურებრივი სიყალბის ობიექტია სახელმწიფო ხელისუფლებისა და მმართველობითი ორგანოების ნორმალური საქმიანობა, ხოლო 362-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისა კი – ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი. ობიექტური მხრივ სამსახურებრივი სიყალბე გამოიხატება ოფიციალურ დოკუმენტში ყალბი ცნობის ან ჩანაწერის შეტანაში, მის შედგენასა ან გაცემაში, ხოლო მეორე დანაშაულის ობიექტური მხარე გულისხმობს ყალბი ოფიციალური დოკუმენტის დამზადებისა და გასაღების გარდა, მის გამოყენებასაც.

რაც შეეხება დანაშაულის სუბიექტს, სამსახურებრივი სიყალბის დროს იგი შეიძლება იყოს მხოლოდ მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი, მაშინ, როდესაც 362-ე მუხლით პასუხისმგებლობა დგება მხოლოდ სიყალბის ჩამდენი კერძო პირის მიმართ.

მუხლი 342. სამსახურებრივი გულგრილობა

1. სამსახურებრივი გულგრილობა, ე.ი. მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის შეუსრულებლობა ან არაჯეროვნად შესრულება მისდამი დაუდევარი დამოკიდებულების გამო, რამაც ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესის არსებითი დარღვევა გამოიწვია, —

ისჯება ჯარიმით ან ტუსალობით ვადით ექვს თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხ წლამდე.

დანაშაულის ობიექტია ის საზოგადოებრივი ურთიერთობა, რომელიც ხელყოფილია დანაშაულით და რომელიც ხელყოფს ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოების ნორმალურ საქმიანობას.

ობიექტური მხრივ დანაშაული გამოიხატება სახელმწიფო მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის შეუსრულებლობასა ან არაჯეროვნად შესრულებაში, მისდამი დაუდევარი დამოკიდებულების გამო.

დანაშაულის შემადგენლობა მატერიალურია, მისი დამთავრებულად ცნობისათვის აუცილებელია ფიზიკური და იურიდიული პირის უფლების ან სხვა კანონიერი ინტერესის არსებითი დარღვევა. აქედან გამომდინარე, პირის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის უნდა არსებობდეს პირდაპირი მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი.

342-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობითაც. უმოქმედობასთან გვაქვს საქმე, როდესაც მოხელე არ ასრულებს მასზე სამსახურებრივად დაკისრებულ მოვალეობას, არ იღებს იმ ზომას, რაც უნდა მიეღო თავისი სამსახურებრივი უფლებამოსილებიდან გამომდინარე (მაგალითად, არ ატარებს მატერიალურ ფასეულობათა ინვენტარიზაციას). მოხელის

გულგრილ მოქმედებასთან გვაქვს საქმე მაშინაც, როდესაც იგი არა-
ჯეროვნად ასრულებს სამსახურებრივი მდგომარეობით გათვალისწინებ-
ულ საქმიანობას (მაგალითად, მატერიალურ ფასეულობათა გაცემა სა-
თანადო გაფორმების გარეშე; აფთიაქის გამგის მიერ მიღებული და
გაცემული მედიკამენტების აღურიცხაობა და სხვ.);

სამსახურებრივი გულგრილობის დასადგენად, განსაკუთრებული
მნიშვნელობა ენიჭება მოხელის უფლება-მოვალეობათა სამართლებრივ
რეგლამენტაციას. მოხელის ვალდებულება განისაზღვრება კანონით, კანონ-
ქვემდებარე აქტით, შრომის ხელშეკრულებით (კონტრაქტით) ან ზემდგომი
მოხელის ბრძანებით. ამიტომ, ყველა შემთხვევაში, კონკრეტულად უნდა
დადგინდეს, თუ მოხელემ მისთვის მინიჭებული უფლებამოსილებიდან
გამომდინარე, რა არ შეასრულა ან არაჯეროვნად შეასრულა.

თუ მოხელეს, როდესაც მისი საქმიანობა დაკავშირებულია სხვა
პირთა სათანადო ქმედებასთან, არ ჰქონდა შესაძლებლობა შეესრულები-
ნა მასზე დაკისრებული მოვალეობა, ეს მის სისხლისსამართლებრივ
პასუხისმგებლობას გამორიცხავს (მაგალითად, სახელმწიფო დაწესე-
ბულების ხელმძღვანელს არ გადმოერიცხა თანამშრომლებზე გასაცემი
ხელფასი).

თუ მოხელე არ ასრულებს ან არაჯეროვნად ასრულებს თავის
სამსახურებრივ უფლებამოსილებას გამოუცდელობის, უცოდინრობის ან
არასათანადო კვალიფიკაციის მიზეზით და არა სამსახურებრივი საქმი-
ანობისადმი გულგრილი დამოკიდებულების გამო, მისი ქმედება არ
შეიძლება დაკვალიფიცირდეს სამსახურებრივ გულგრილობად. სათანა-
დო პირობების არსებობისას მის მიმართ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს
დისციპლინური ზემოქმედების ღონისძიება, თვით სამუშაოდან დათხ-
ონამდეც კი.

სამსახურებრივ გულგრილობას უმეტეს შემთხვევაში სისტემატური
ხასიათი აქვს და იგი ვლინდება მთელ რიგ კონკრეტულ მოქმედებათა
შეუსრულებლობასა ან არაჯეროვნად შესრულებაში (მაგალითად, როდესაც
უსაფრთხოების ტექნიკის ინჟინერი თავისი ხელქვეითების საქმიანობას
სისტემატურად არ ამოწმებს, რაც მომავალში ავარიის მიზეზი ხდება).

ეს შემთხვევა არ ქმნის დანაშაულის არაერთგზისობას, არამედ მას
განგრძობადი ხასიათი აქვს. სისტემატურობა ამ მუხლით კვალიფიკაცი-
ისათვის ყოველთვის როდია სავალდებულო. განსაზღვრულ გარემოება-
ში საკმარისია ერთი მოქმედების ჩადენა, რომ კანონით მითითებულ

შედეგამდე მივიდეთ (მაგალითად, ახალი აგრეგატის გაშვება მისი წინასწარი შემოწმების გარეშე).

დანაშაულებრივ შედეგში იგულისხმება ფიზიკურ და იურიდიულ პირთა უფლებების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა. საკითხის გადაწყვეტა, იყო თუ არა სახეზე ინტერესთა არსებითი დარღვევა, უნდა ხდებოდეს ყველა კონკრეტული საქმის გარემოებათა შესწავლის საფუძველზე.

„არსებითი დარღვევის“ ცნებაში უფრო ხშირად მატერიალური ზიანის მიყენება იგულისხმება; თუმცა შეიძლება დარღვეულ იქნეს მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლებები და თავისუფლებები, ან ეს დარღვევა გამოიხატოს ხელისუფლების ორგანოების საქმიანობისათვის ხელის შემლამბ და სხვა.

ნაკლებად ტიპურია სამსახურებრივი გულგრილობის შედეგად პირის ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენება (მაგალითად, მოქალაქის მოწამვლა ისეთი წამლით, რომლის გაყიდვის სანქცია გასცა მოხელემ თავისი სამსახურებრივი მოვალეობისადმი დაუდევარი დამოკიდებულების გამო; ან კიდევ, მოხელის მიერ მალფუჭებადი პროდუქტების შემოწმებაზე არაჯეროვანი ზედამხედველობა და სხვა).

მოქალაქეთა უფლებებისა და დაწესებულება-ორგანიზაციების ინტერესთა არსებითი დარღვევის დასადგენად, საჭიროა გავითვალისწინოთ მართლსაწინააღმდეგო ქმედების უარყოფითი გავლენა სამუშაოს შესრულებაზე, მატერიალური ზიანის ხასიათი და რაოდენობა, მორალური, ფიზიკური თუ ქონებრივი ზიანის სიმძიმე და სხვა (მაგალითად, დიდი ავარი, ტრანსპორტის ან საწარმოო პროცესის ხანგრძლივი შეჩერება და ა.შ.). თუ მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას არ გამოუწვევია ფიზიკური და იურიდიული პირების უფლებებისა და სახელმწიფო დაწესებულება-ორგანიზაციების კანონიერი ინტერესების არსებითი დარღვევა, მაშინ არც ამ დანაშაულის შემადგენლობა გვექნება სახეზე და დადგება მოხელის დისციპლინური პასუხისმგებლობის საკითხი.

სამსახურებრივი გულგრილობის სუბიექტური მხარე, როგორც თვით მუხლის დასათაურებიდან ჩანს, მხოლოდ გაუფრთხილებლობაში გამოიხატება. სამოხელეო დანაშაულთა თავეში ეს ერთადერთი დანაშაულია, რომელიც გაუფრთხილებლობით შეიძლება იქნეს ჩადენილი. ამ დროს პირს გაცნობიერებული აქვს წინდახედულების ნორმით აკრძალული ქმედება, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესა-

ძლებლობას, მაგრამ უსაფუძვლოდ იმედოვნებს, რომ არასასურველ შედეგს თავიდან აიცილებს (რევიზიის, ინვენტარიზაციის ჩატარების წესის დარღვევა) ან არ ითვალისწინებს ამ შედეგის დადგომის შესაძლებლობას, თუმცა ამის გათვალისწინება მას ევალებოდა და შეეძლო კიდევ.

ამრიგად, სამსახურებრივი გულგრილობა შეიძლება ჩადენილ იქნეს გაუფრთხილებლობითი დანაშაულის ორივე სახით: თვითიმედოვნებითა და დაუდევრობით.

სისხლის სამართლის კოდექსის 342-ე მუხლს ახლავს დამამძიმებელი გარემოება. აქ ლაპარაკია სამსახურებრივ გულგრილობაზე, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.

დამნაშაის მიერ თავისი პროფესიული მოვალეობის შეუსრულებლობისა ან არაჯეროვნად შესრულების შედეგად ადამიანისათვის სიცოცხლის მოსპობა ან ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება დაკვალიფიცირდება, როგორც ადამიანის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული (მაგალითად, სისხლის სამართლის კოდექსის 130-ე მუხლით – ავადმყოფის განსაცდელში მიტოვება). ხოლო რაც შეეხება იმ სპეციალურ მუხლებს, რომლებიც შეეხება მოხელის სამსახურებრივი გულგრილობით, თავისი საქმიანობის სფეროში არსებული წესების დანაშაულებრივ დარღვევას, მისი პასუხისმგებლობა განისაზღვრება სპეციალურ თავში მითითებული დანაშაულით, კერძოდ, სამუშაოს წარმოებისას უსაფრთხოების წესების დარღვევა (თავი 31-ე) ან კიდევ, მაგალითად, შრომის დაცვის წესის დარღვევა (მუხლი 170-ე), სადაც უსაფრთხოების ტექნიკის ან შრომის წესების დაცვისათვის პასუხისმგებელი პირის სამსახურისადმი გულგრილმა დამოკიდებულებამ ერთი არ რამდენიმე ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა გამოიწვია. ამ შემთხვევაში დანაშაულთა ერთობლიობა გამორიცხულია.

ამრიგად, 342-ე მუხლით გათვალისწინებული სამსახურებრივი გულგრილობის შედეგად გამოწვეული ადამიანის სიკვდილი დაკვალიფიცირდება შემდეგი პირობების არსებობისას:

1) როდესაც ადამიანის სიკვდილი სახელმწიფო მოხელის მიერ თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის შეუსრულებლობის ან არაჯეროვანი შესრულების შედეგია, ანუ უნდა არსებობდეს მიზეზობრივი კავშირი დამნაშაის ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის;

2) დამნაშავე უნდა მოქმედებდეს მხოლოდ გაუფრთხილებლობით, თვითიმედოვნების ან დაუდევრობის ფორმით;

ა) არ უნდა არსებობდეს სამსახურებრივი გულგრილობისათვის დადგენილი სხვა სპეციალური ნორმა.

რაც შეეხება სამსახურებრივი გულგრილობით გამოწვეულ მძიმე შედეგს, ეს ფაქტის საკითხია და სასამართლომ ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა დაადგინოს იგი საქმის ყველა გარემოების გათვალისწინებით.

სამსახურებრივი გულგრილობა განსხვავდება სამსახურებრივი მდგომარეობის ბოროტად გამოყენებისაგან ობიექტური და სუბიექტური ნიშნებით. თუ სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება გულისხმობს მოხელის მიერ თავისი მდგომარეობის გამოყენებას, სამსახურებრივი გულგრილობა გამოიხატება მოხელისათვის დაკისრებული უფლებამოსილების შეუსრულებლობასა ან არაჯეროვან შესრულებაში. სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება ხდება განზრახ, მაშინ, როდესაც მეორე შემთხვევაში გაუფრთხილებლობით გამოწვეულ დანაშაულთან გვაქვს საქმე.

მუხლი 342¹. სასჯელალსრულების

დაწესებულიაში სამსახურის დადგენილი წესის დარღვევა

სასჯელალსრულების დაწესებულების მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ შესაბამის დაწესებულებაში დადგენილი წესის შეუსრულებლობა ან არაჯეროვნად შესრულება მისდამი დაუდევარი დამოკიდებულების გამო, რასაც შედეგად მოჰყვა სასჯელალსრულების დაწესებულებიდან ან ბაღრაგირებისას გაქცევა ანდა სასჯელალსრულების დაწესებულების საქმიანობის ღეზორგანიზაცია, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე

იგივე ქმდება, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ზუთ წლამდე.

342¹ მუხლი საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსს 2001 წლის 10 სექტემბერს დაემატა. მისი დამატება განაპირობა ბოლო პერიოდში საქართველოს სასჯელალსრულების დაწესებულებებიდან მსჯავრდებულთა გაქცევის გახშირებულმა შემთხვევებმა, რასაც შედეგად მოსდევს ამ დაწესებულებათა საქმიანობის ღეზორგანიზაცია. სასჯელალსრულების დაწესებულებაში სამსახურის დადგენილი წესის

დარღვევა სამსახურებრივი გულგრილობის სპეციალურ შემადგენლობას წარმოადგენს. თუმცა, ამგვარი სპეციალური შემადგენლობის შემოტანის მიზანშეწონილობა ჩვენ გაუმართლებლად მიგვაჩნია.

განსახილველი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია სასჯელაღსრულების დაწესებულებათა ნორმალური საქმიანობა.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება სასჯელაღსრულების დაწესებულების მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ შესაბამის დაწესებულებაში დადგენილი წესის შეუსრულებლობაში ან არაჯეროვნად შესრულებაში, რასაც შედეგად მოჰყვა ამ დაწესებულებიდან ან ბაღრაგირებისას გაქცევა ანდა სასჯელაღსრულების დაწესებულების საქმიანობის დეზორგანიზაცია.

დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის აუცილებელია, რომ სასჯელაღსრულების დაწესებულების მოხელის სამსახურებრივ გულგრილობას შედეგად მოჰყვეს ამ დაწესებულებიდან ან ბაღრაგირებისას გაქცევა ანდა დაწესებულების საქმიანობის დეზორგანიზაცია.

სასჯელაღსრულების დაწესებულების მოხელის დაუდევრობის დასადგენად განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მისი უფლებამოვალეობათა ზუსტად განსაზღვრას, რათა გაირკვეს კონკრეტულად რაში გამოვლინდა სამსახურის დადგენილი წესის დარღვევა, რა არ შეასრულა მოხელემ ანდა რა შეასრულა არაჯეროვნად.

სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში სამსახურის წესები რეგლამენტირებულია ისეთი ნორმატიული აქტებით როგორიცაა 1999 წლის 22 ივლისის საქართველოს კანონი პატიმრობის შესახებ, საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 1999 წლის 28 დეკემბრის ბრძანებით დამტკიცებული დებულება – პატიმრობის მოხდის წესის შესახებ; სასჯელაღსრულების დაწესებულების უსაფრთხოების სამსახურის დებულება; სასჯელაღსრულების დეპარტამენტის სპეციალური დაცვის სამსახურის დებულება; არასრულწლოვანთა აღმზრდელობით დაწესებულების შინაგანაწესი; საერთო რეჟიმის სასჯელაღსრულების დაწესებულების დებულება და სხვ. სწორედ აღნიშნული ნორმატიული აქტების საფუძველზე უნდა გაირკვეს კონკრეტულად სამსახურის რა წესი დაარღვია სასჯელაღსრულების დაწესებულების მოხელემ ან მასთან გათანაბრებულმა პირმა.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში სამსახურის დადგენილი წესის დარღვევისათვის სისხლისსამართლებრივი

პასუხისმგებლობა დადგება იმ შემთხვევაში, თუ მას შედეგად მოჰყვება გაქცევა ან სასჯელალსრულების დაწესებულების საქმიანობის დეზორგანიზაცია. სასჯელალსრულების დაწესებულებიდან ან ბაღრაგირებისას გაქცევის შესახებ საუბარი გვექნება 379-ე მუხლის კომენტარში. რაც შეეხება სასჯელალსრულების დაწესებულების საქმიანობის დეზორგანიზაციას, ეს შეიძლება გამოიხატოს ადმინისტრაციისადმი დაუმორჩილებლობაში, მასობრივი გაქცევის საფრთხის შექმნაში და სხვ.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – სასჯელალსრულების დაწესებულების მოხელე ან მასთან გათანაბრებული პირი. პატიმრობის შესახებ საქართველოს კანონის თანახმად სასჯელალსრულების ორგანოს მოსამსახურეები არიან საჯარო მოსამსახურეები, სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას ისინი არიან ხელისუფლების წარმომადგენლები. მოხელესა და მასთან გათანაბრებული პირის შესახებ საუბარია 332-ე მუხლის კომენტარში. სასჯელალსრულების დაწესებულების მოხელეები არიან, პირველ ყოვლისა, ადმინისტრაციის წარმომადგენლები – დირექტორი, მოადგილე, განყოფილების უფროსი, სამსახურის უფროსი და სხვ. მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის სტატუსის განსაზღვრისას უნდა ამოვიდეთ იმ კონკრეტულ უფლებამოსილებათა წრიდან (მოცულობიდან), რომელსაც ის ასრულებდა კანონის, კანონქვემდებარე აქტის მოთხოვნების, შრომის ხელშეკრულების ან ზემდგომი მოხელის, ბრძანების საფუძველზე.

რაც შეეხება განსახილველი ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, როგორც 342¹ მუხლის დისპოზიციიდანაც ნათლად ჩანს, იგი მხოლოდ გაუფრთხილებლობაში გამოიხატება. მისი შინაარსი სამსახურებრივი გულგრილობის სუბიექტური შემადგენლობის იდენტურია (იხილეთ 342-ე მუხლის კომენტარი).

342¹ მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებებს, სახელდობრ, აქ ლაპარაკია სასჯელალსრულების დაწესებულებაში სამსახურის დადგენილი წესის დარღვევაზე, რამაც გამოიწვია ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა ან სხვა მძიმე შედეგი.

ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა, როგორც 342¹ მუხლით გათვალისწინებული ქმედების შედეგი, სასჯელალსრულების დაწესებულების მოხელის სამსახურებრივი გულგრილობის თანამდევია შედეგია, კერძოდ, ეს შეიძლება იყოს სასჯელალსრულების დაწესებულებაში მასობრივი არეულობის, ადმინისტრაციისადმი წინააღმდეგობის გაწევის, დაუ-

მორჩილებლობის, მძევლების აყვანის, გაქცევის და მისთ. თანამდევ. შედეგი. სასჯელაღსრულების დაწესებულების მოხელის პასუხისმგებლობა მაშინაც არ არის გამორიცხული, როცა ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა პატიმართა თუ მსჯავრდებულთა მხრიდან აკრძალული ნივთების შენახვისა და ტარების, მათ შორის ურთიერთშეტაკების (ჩხუბის) ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების თანამდევნი შედეგია. ამ შემთხვევაში უნდა დადგინდეს კონკრეტულად რაში გამოიხატა მოხელის სამსახურებრივი გულგრილობა, რომელსაც შედეგად ადამიანის სიცოცხლის მოსპობა მოჰყვა.

ადამიანის სიცოცხლის მოსპობის გარდა, სხვა მძიმე შედეგი შეიძლება გამოიხატოს მასობრივ გაქცევაში, მძევლების აყვანაში და ა.შ. მძიმე შედეგი ფაქტის საკითხია და სასამართლომ უნდა დაადგინოს საქმის ყველა გარემოების გათვალისწინებით.

დანაშაული მმართველობის წესის წინააღმდეგ

მუხლი 343. საქართველოს სახელმწიფო გერბის ან
დროშის შეზღაპვა

საქართველოს სახელმწიფო გერბის ან დროშის შეზღაპვა, -

ისჯება თავისუფლების შეზღუდვით ვადით ორ წლამდე ან ტუსად-
ობით ვადით სამიდან ექვს თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით
ვადით ორ წლამდე.

✶ სახელმწიფოს გერბი და დროშა სახელმწიფოს ოფიციალურად მიღე-
ბული სიმბოლური გამოსატყულებაა. იგი საქართველოს კონსტიტუციის
მეთერთმეტე მუხლის შესაბამისად ორგანული კანონით არის დადგენი-
ლი, როგორც სახელმწიფოს განმასხვავებელი ნიშანი. ამიტომ საქართვე-
ლოს სახელმწიფო გერბისა ან დროშის შეზღაპვა დაუშვებელია არა
მარტო ჩვენ საზოგადოებაში არსებული ზნეობრივი საფუძვლით, არამედ
საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებული ნორმებითაც.

ამჟამად საქართველოში მოქმედებს „საქართველოს სახელმწიფო
გერბისა“ და „საქართველოს სახელმწიფო დროშის შესახებ“ კანონები,
რომლებიც მიღებულია 1990 წლის 14 ნოემბერს იმ ცვლილებით, რაც
მათში შეტანილი იყო პარლამენტის მიერ მიღებული ორგანული კანო-
ნით 1997 წლის 14 დეკემბერს.

✶ დებულებით სახელმწიფო გერბის შესახებ განსაზღვრულია, თუ
სად უნდა იქნეს განთავსებული სახელმწიფო გერბის გამოსახულება:
საქართველოს პარლამენტის, მთავრობის, სამინისტროებისა და ზოგი-
ერთ სხვა სახელმწიფო ორგანოების შენობებზე; ასევე საქართველოს
სასამართლოების, გენერალური პროკურატურის, საქართველოს დიპ-
ლომატიური წარმომადგენლობისა და საკონსულო დაწესებულებათა და
ზოგიერთ სხვა შენობებსა და დარბაზებში. სახელმწიფო გერბი გამო-
სახულია რიგ სახელმწიფო ორგანოების ბეჭდებსა და ბლანკებზე.

დებულებაში საქართველოს სახელმწიფო დროშის შესახებ მითითე-
ბულია, რომ სახელმწიფო დროშა აღიმართება საქართველოს პარლა-
მენტისა და მთავრობის შენობებზე მუდმივად და ზოგიერთ სხვა სახ-

ელმწიფო ორგანოთა, ასევე საქართველოს დიპლომატიური წარმომადგენლობისა და საკონსულო დაწესებულებათა შენობებზე, საზღვაო გემებზე, საზღვაო მიმოსვლის სხვა საშუალებებზე და ა.შ.

სისხლის სამართლის კოდექსის 343-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი და მისი ორგანოების ნორმალური საქმიანობა, რომელიც ხელყოფილია დანაშაულებრივი ქმედებით; ხოლო ხელყოფის უშუალო ობიექტია სახელმწიფო გერბისა და დროშის, როგორც საქართველოს სიმბოლოს, ავტორიტეტი.

დანაშაულის საგანია საქართველოს სახელმწიფო გერბი ან დროშა. რაც შეეხება საზოგადოებრივი, სპორტული, სამხედრო ან სხვა ორგანიზაციების სიმბოლოების შებღალვას, იგი ამ დანაშაულის შემადგენლობას არ გვაძლევს.

343-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე ვლინდება ყველა ხერხითა და საშუალებით სახელმწიფო გერბისა და დროშის შებღალვაში. იგი შეიძლება გამოიხატოს მათ განზრახ დაზიანებასა ან განადგურებაში; შეურაცხყოფელი წარწერის ან ნახატიის გამოსახვაში; გერბისა და დროშის გამოყენებაში ზნეობისათვის მიუღებელი ფორმით, მათ ჩამოგლეჯაში, ფეხქვეშ გათელვაში, დაწვაში და სხვა.

ზემოაღნიშნული დანაშაული თავისი ხასიათის მიხედვით მოქმედებით ზორციელდება. იგი შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც აშკარა, ისე ფარული ფორმითაც. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში საჯარო-დემონსტრაციულ ხასიათის ატარებს არა თვითონ მოქმედება, არამედ მისი შედეგი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, საჯაროობის ნიშნის არსებობა აუცილებელია, რაც იმას გულისხმობს, რომ დამნაშავეს მოქმედება უნდა განზორციელდეს სხვა პირთა (თუნდაც ერთი პირის) თანდასწრებით, ან შესაძლოა მათ გარეშეც (მაგალითად, სახელმწიფო გერბზე შეურაცხყოფელი წარწერის ან გამოსახულების გაკეთება), მაგრამ მოქმედების შედეგი საჯაროდ გამოვლინდეს — დანაშაულის შედეგს სხვა პირებიც უნდა ხედავდნენ.

სახელმწიფო გერბისა და დროშის შებღალვის დანაშაული ფორმალურ შემადგენლობათა რიცხვს განეკუთვნება და დამთავრებულია მოქმედების განზორციელების მომენტიდან.

თუ სახელმწიფო გერბისა ან დროშის დაზიანებამ ან განადგურებამ სახელმწიფოს მნიშვნელოვანი ქონებრივი ზიანი მიაყენა, მოქმედება დაკვალიფიცირდება ზემოაღნიშნული მუხლისა და 187-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ერთობლიობით. ხოლო თუ

ეს მოქმედება განხორციელებულია საყოველთაოდ საშიში საშუალებით მაშინ კვალიფიკაცია მოხდება ძირითად მუხლთან ერთად 187-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულთა ერთობლიობით.

სახელმწიფო გერბის ან დროშის საჯაროდ შებლაღვა, თუ მას თან ეროვის ძალადობა ან მისი გამოყენების მუქარა და დამნაშავეს ხულიგნური მოტივი ამოძრავებს, იგი დამატებით უნდა დაკვალიფიცირდეს ხულიგნობის მუხლითაც.

განსახილველი დანაშაულის სუბიექტური მხარე პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების მართლწინააღმდეგობა, რაც სახელმწიფო გერბის ან დროშის შებლაღვაში გამოიხატება და სურს ამ მოქმედების განხორციელება.

კოდექსის 343-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისას მოტივსა და მიზანს, როგორც წესი, კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არ ეძლევა. მისი მიზანი შეიძლება იყოს სახელმწიფოს ავტორიტეტის დამკირება. გამორიცხული არ არის, რომ დამნაშავეს სხვა მიზანიც გააჩნდეს. თუ სახელმწიფო გერბისა ან დროშის შებლაღვა ხულიგნური მოტივით ხდება და მას ხულიგნობის დანაშაულისათვის დამასასიათებელი სხვა ნიშნებიც ახლავს (საზოგადოებრივი წესრიგის უხეში დარღვევა, საზოგადოებისადმი აშკარა უპატივცემლობა), მოქმედება, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, დანაშაულთა ერთობლიობით უნდა დაკვალიფიცირდეს.

შესაძლებელია ზემოაღნიშნული დანაშაულის კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის კოდექსის სხვა მუხლებთან ერთობლიობითაც. მაგალითად, სახელმწიფო გერბის ან დროშის შებლაღვა და მასობრივი არეულობა (მუხლი 225-ე).

დანაშაულის სუბიექტს წარმოადგენს თოთხმეტი წლის ასაკს მიღწეული შერაცხადი ფიზიკური პირი როგორც საქართველოს, ისე უცხოეთის მოქალაქე და ასევე მოქალაქეობის არმქონე პირი.

მუხლი 344. საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთა

1. საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთა, — ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.
2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:
 - ა) ჯგუფურად;

ბ) ძალადობით ან ძალადობის მუქარით, -

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე.

შენიშვნა: ეს მუხლი არ ვრცელდება საქართველოში გადმოსულ უცხო ქვეყნის მოქალაქეზე ან მოქალაქეობის არმქონე პირზე, რომელიც საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად ხელისუფლებას თავმესაფარს სთხოვს, თუ მის ქმედებაში არ არის სხვა დანაშაულის ნიშნები.

ამ დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ პირი, რომელიც საქართველოს სახელმწიფო საზღვარს უკანონოდ გადაკვეთს, უმეტესწილად უკვე მეორე დანაშაულს მაინც ჩადის, ვინაიდან გამორიცხული არ არის ის გარემოება, რომ დამნაშავეს ამა თუ იმ სახელმწიფოში ჩადენილი ჰქონდა მძიმე დანაშაული და ამით სურს თავი დააღწიოს პასუხისმგებლობას; ან კიდევ, ეს პირი იძებნება სხვა სახელმწიფოს მიერ, როგორც ბოროტმოქმედი.

დანაშაულის ობიექტია ჩვენ ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი და საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის ხელშეუხებლობა.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის შესახებ საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული იყო კანონი 1998 წლის 5 აგვისტოს, რომლის თანახმადაც საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი შედგება ყოფილი საბჭოთა კავშირის საკანონმდებლო აქტებით დადგენილი საქართველოს საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკის ადმინისტრაციული საზღვრისა და ყოფილი სსრკ-ის მიერ საერთაშორისო ხელშეკრულებით აღიარებული სახელმწიფო საზღვრისაგან, რომელიც განსაზღვრავდა ყოფილი სსრკ-ის სახელმწიფო საზღვარს საქართველოს ნაწილში.

საქართველოს კონსტიტუციის მეორე მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორია განსაზღვრულია 1991 წლის 21 დეკემბრის მდგომარეობით. მისი ტერიტორიული მთლიანობა და სახელმწიფო საზღვრების ხელშეუხებლობა აღიარებულია სახელმწიფოთა მსოფლიო თანამეგობრობისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ. სახელმწიფო საზღვრის რეჟიმისა და დაცვის წესს შეიმუშავენ საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭო და ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება სახელმწიფო საზღვარზე დამნაშავის ფაქტობრივ გადაადგილებაში ყოველგვარი ხერხით,

მაგრამ ძალადობის ან მისი გამოყენების მუქარის გარეშე. დამნაშავემ შეიძლება საზღვარი უკანონოდ გადაჭრას ფეხით, ცურვით, საჰაერო ხომალდით, სატრანსპორტო საშუალებით და სხვ. ამასთან, საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთა გულისხმობს როგორც საქართველოდან გასვლას, ისე საქართველოში შემოსვლას სათანადო დოკუმენტებისა და ნებართვის გარეშე. მაგალითად, საზღვრის გადაკვეთას ყალბი დოკუმენტისა და ასეთივე ბეჭდის გამოყენებით, ვადაგასული საზღვარგარეთის პასპორტითა და ვიზით.

(უკანონოდ ჩაითვლება ასევე სახელმწიფო საზღვრის ყოველგვარი გადალახვა, თუ იგი ჩადენილია კანონით ან სხვა ნორმატიული აქტით აკრძალული წესით; უკანონო იქნება, მაგალითად, საზღვრის გადაკვეთა არასათანადო ადგილას, ასევე წესის სხვაგვარი დარღვევით.

344-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება დამნაშავეს მიერ სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთის მომენტიდან. იმ შემთხვევაში, თუ საზღვრის გადაკვეთა ვერ მოხერხდა დამნაშავესაგან დამოუკიდებელი მიზეზის გამო, მაგალითად, იგი დაკავებულ იქნა საკონტროლო ხაზზე, მოქმედება დაკვალიფიცირდება, როგორც სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთის მცდელობა. გამტარი პუნქტის საკონტროლო ხაზის გადაკვეთა, რომელიც სახელმწიფო საზღვრის ხაზს არ შეესაბამება, შეიძლება დაკვალიფიცირდეს საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთის მცდელობად. განსახილველი დანაშაული ფორმალურ შემადგენლობათა რიცხვს მიეკუთვნება და იგი დამთავრებულია ბის განხორციელების მომენტიდან.

დანაშაულის სუბიექტური ნიშნის მიხედვით ეს მოქმედება პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა და სურს კანონის დარღვევით გადაკვეთოს სახელმწიფო საზღვარი. დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მისი ჩადენის მოტივსა და მიზანს მნიშვნელობა არ ენიჭება, მაგრამ სასჯელის შეფარდებისას იგი გათვალისწინებულ იქნება.)

(ამ დანაშაულის სუბიექტია ყველა შერაცხადი ფიზიკური პირი, რომელმაც თოთხმეტი წლის ასაკს მიაღწია.)

საქართველოს კანონით სახელმწიფო საზღვრის შესახებ, საზღვრის დამრღვევად ჩაითვლება პირი, რომელმაც გადაკვეთა ან ცდილობდა გადაეკვეთა საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი სასაზღვრო გამტარი პუნქტის გაუვლელად ანდა გავლით, მაგრამ მისი გადაკვეთი-

სათვის დადგენილი წესის დარღვევით, თუ მოსაზღვრე სახელმწიფოს-
თან დადებული ხელშეკრულებით გათვალისწინებული არ არის საზღ-
ვარზე თავისუფალი მიმოსვლის წესი.

334-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება შეი-
ძლება ჩადენილ იქნეს ჯგუფურად, ასევე ძალადობით ან ძალადობის
მუქარით. ჯგუფური დანაშაულის სხვადასხვა სახე მოცემულია სისხ-
ლის სამართლის კოდექსის 27-ე მუხლში. მასში ლაპარაკია, როგორც
ისეთ დანაშაულებრივ ჯგუფზე, რომლის მიერ დანაშაულის ჩადენა
ხორციელდება წინასწარ შეუთანხმებლად ერთობლივად ორი ან მეტი
ამსრულებლის მიერ, ასევე წინასწარი შეთანხმებით ჩადენილ დანა-
შაულზე. განსაკუთრებით გამოყოფილია ორგანიზებული ჯგუფის მიერ
განხორციელებული დანაშაული. ეს პირთა მყარი ჯგუფია, რომლებიც
წინასწარ არიან შეკავშირებული რამდენიმე დანაშაულის ჩასადენად.

ვინაიდან 334-ე მუხლის მეორე ნაწილში ლაპარაკია ზოგადად
ჯგუფურად ჩადენილ დანაშაულზე, იგულისხმება, რომ პასუხისმგე-
ბლობას ამძიმებს ყოველნაირი ჯგუფის მიერ სახელმწიფო საზღვრის
უკანონო გადაკვეთა.

რაც შეეხება საზღვრის უკანონო გადაკვეთისას ძალადობას ან მისი
გამოყენების მუქარას, აქ უნდა ვიგულისხმოთ, როგორც ისეთი ძალა-
დობა, რომელიც საშიში არ არის ადამიანის სიცოცხლის ან ჯანმრთე-
ლობისათვის, ასევე ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის
საშიში ძალადობა.

ძალადობა სახელმწიფო საზღვრის უკანონო გადაკვეთის დროს
შეიძლება გამოყენებულ იქნეს არა მარტო საზღვრის დამცველი, არამედ
ყველა იმ პირის მიმართაც, რომლებიც რეალურად წინ აღუდგებიან
დანაშაულის ჩადენას ან დამნაშავის აზრით შეუძლიათ ხელი შეუშა-
ლონ მას საზღვრის გადაკვეთაში.

რაც შეეხება ძალადობის გამოყენების მუქარას, ანუ ფსიქიკურ ძალ-
ადობას, იგი გულისხმობს პირის დაშინებას, რომ მის მიმართ ძალადობა
იქნება გამოყენებული, რომელიც შეიძლება გამოიხატოს ფიზიკური თავისუ-
ფლების შეზღუდვაში, ფიზიკური ტკივილის მიყენებაში, ჯანმრთელობის
მსუბუქ დაზიანებაში და სხვა. თუ ძალადობას რეალურად მოჰყვა დაზ-
არალებულის სიკვდილი, ჯანმრთელობის მძიმე ან ნაკლებად მძიმე და-
ზიანება, ქმედება უნდა დაკვალიფიციკრდეს დანაშაულთა ერთობლიობით
– 344-ე მუხლის მეორე ნაწილით და სხვა სათანადო მუხლებით.

344-ე მუხლს ახლავს შენიშვნა, რომლის თანახმადაც ეს მუხლი არ ვრცელდება საქართველოში გადმოსულ უცხო ქვეყნის მოქალაქეზე ან მოქალაქეობის არმქონე პირზე, რომელიც საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად ხელისუფლებას თავშესაფარს სთხოვს, თუ მის ქმედებაში არ არის სხვა დანაშაულის ნიშნები.

საქართველოს კონსტიტუციაში ჩაწერილია, რომ „საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო სამართლის ნორმების შესაბამისად, კანონით დადგენილი წესით, საქართველო თავშესაფარს აძლევს უცხოელ მოქალაქეებსა და მოქალაქეობის არმქონე პირებს. ამასთან, მასში ხაზგასმულია, რომ დაუშვებელია სხვა სახელმწიფოს გადაცეცის შემოხიზნული პირი, რომელსაც ღვენიან პოლიტიკური მრწამსისათვის ან იმ მოქმედებისათვის, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობით დანაშაულად არ ითვლება“.

ამასთან ერთად, არსებობს „საქართველოს კანონი ლტოლვილთა შესახებ“, რომელიც საქართველოს პარლამენტის მიერ მიღებული იყო 1998 წლის 18 თებერვალს. ამ კანონის თანახმად, ლტოლვილად ითვლება საქართველოს ტერიტორიაზე შემოსული საქართველოს მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომლისთვისაც საქართველო არ არის მისი წარმოშობის ქვეყანა და რომელიც იძულებული გახდა დაეტოვებინა თავისი მოქალაქეობის ან მუდმივად საცხოვრებელი ქვეყანა, რადგანაც იღვენებოდა რასის, რელიგიის, ეროვნული კუთვნილების, რომელიმე სოციალური ჯგუფის წევრობის ან პოლიტიკური შეხედულების გამო და არ შეუძლია ან არ სურს ისარგებლოს იმ ქვეყნის მფარველობით ასეთი საშიშროების გამო.

ლტოლვილის სტატუსი არ მიენიჭება პირს, თუ არსებობს სერიოზული ვარაუდი, რომ მას საქართველოს ტერიტორიაზე შემოსვლამდე ადენილი ჰქონდა სამხედრო დანაშაული, დანაშაული მშვიდობის, ადინობის წინააღმდეგ ან არაპოლიტიკური ხასიათის მძიმე დანაშაული.

ამრიგად, ზემოაღნიშნული კანონით ლტოლვილი სწორედ ის პირია, რომლის მიმართაც არ ვრცელდება 344-ე მუხლი.

ლტოლვილთა შესახებ კანონსა და სისხლის სამართლის კოდექსის 344-ე მუხლის შენიშვნას შორის ნორმათა კოლიზია არსებობს. პირველ შემთხვევაში პირს ეძლევა თავშესაფარი, თუ მას ზემოთ ჩამოთვლილი დანაშაულები არა აქვს ჩადენილი, ხოლო მეორე შემთხვევაში კი - თუ მის მოქმედებაში არ არის სხვა დანაშაულის ნიშნები. საყ-

ოველთაოდ ცნობილი დებულების საფუძველზე, როდესაც ნორმატიული აქტები თანაბარი რანგისაა და მიღებულია ერთი და იმავე ორგანოს მიერ, მოქმედებს ბოლოს მიღებული კანონი. ამდენად, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ უცხოელი მოქალაქე და მოქალაქეობის არმქონე პირი არ მიეცემა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში, თუ მას არა აქვს ჩადენილი სხვა დანაშაული.

მუხლი 345. საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლა

1. საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლა, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხ წლამდე.
2. იგივე ქმედება:
 - ა) ჯგუფურად;
 - ბ) ძალადობით ან ძალადობის მუქარით;
 - გ) არაერთგზის;
 - დ) რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი, – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვა წლამდე.

ადრე მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსით აშკარად დანაშაულის შემადგენლობა არ არსებობდა. დანაშაულის საშიშროება მდგომარეობს იმ საფრთხის წარმოქმნაში, რომელიც შეიძლება გამოიწვიოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლამ (სახელმწიფო საზღვრის შესახებ იხილეთ 344-ე მუხლის კომენტარი).

345-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი, ხოლო უშუალო ობიექტი კი – საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის ხელშეუხებლობა, მიუხედავად იმისა, დაცულია თუ არა იგი. დანაშაულის საგანია სასაზღვრო ნიშანი.

ობიექტური მხრივ დანაშაული გამოიხატება სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლაში, თუ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით ან შეთანხმებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული, საქართველოს სახელმწიფო საზღვარი ადგილზე აღინიშნება თვალსაჩინო სასაზღვრო ნიშნებით, რომელთა ფორმას, ზომასა და განლაგების თანმიმდევრობას განსაზღვრავს „სახელმწიფო საზღვრის რეჟიმისა და დაცვის წესი“.

სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლაში იგულისხმება თუნდაც ერთი სასაზღვრო ნიშნის გადაადგილება, ამოღება ან განადგურება.

გადაადგილება კი ნიშნავს სასაზღვრო ნიშნის ამოღებას ახალ ადგილზე დაყენებით. ამოღება გულისხმობს სასაზღვრო ნიშნის ამოძირკვას მის ახალ ადგილზე დაყენების გარეშე. განადგურებად უნდა მივიჩნიოთ სასაზღვრო ნიშნის შეუქცევადი დანგრევა, რომელიც საშუალებას არ იძლევა აღვიქვათ იგი როგორც სასაზღვრო ნიშანი და გამოვიყენოთ პირდაპირი დანიშნულებით.

სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლის ხერხი სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს; მაგრამ თუ იგი განადგურებულია ცეცხლის წაქიფებით, აფეთქებით ან სხვა საყოველთაოდ საშიში საშუალებით, დამნაშავეს ქმედება დაკვალიფიციირდება დანაშაულთა ერთობლიობით როგორც 345-ე მუხლით, ისე 187-ე მუხლის მეორე ნაწილით — ნივთის დაზიანება ან განადგურება.

ობიექტური მხრივ დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია. იგი დამთავრებულია სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლის მომენტიდან.

სუბიექტური მხრივ დანაშაული პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება. თუ დამნაშავეს სახელმწიფო საზღვრის შეცვლის მიზანი არ ამოძრავებს, სათანადო პირობების არსებობისას, მისი ქმედება შეიძლება დაკვალიფიციირდეს როგორც ხულიგნობა, ან ნივთის დაზიანება, ან განადგურება.

დანაშაულის სუბიექტია ყველა შერაცხადი ფიზიკური, გარკვეულ ასაკს მიღწეული პირი.

ამ მუხლის მეორე ნაწილით დამნაშავეს პასუხისმგებლობა მძიმდება, თუ იგი ჩადენილია ჯგუფურად. ასევე იზრდება პასუხისმგებლობა მაშინაც, თუ სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლა ხდება ძალადობით ან ძალადობის მუქარით (ჯგუფური დანაშაულის, ძალადობისა და ძალადობის მუქარის ცნებები მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის 344-ე მუხლის კომენტარში).

რაც შეეხება არაერთგზისობას, იგი დანაშაულის სიმრავლის, როგორც სისხლის სამართლის ინსტიტუტის, სახესხვაობაა და მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის ზოგადი ნაწილის მე-15 მუხლში (იხ. 332-ე მუხლის კომენტარი). გარკვეულ ადგილზე რამდენიმე სასაზღვრო ნიშნის თანმიმდევრული ამოღება და გადაადგილება ან მისი განადგურება მცირე, უწყვეტი დროის განმავლობაში არაერთგზისობის ნიშანს არ წარმოშობს.

საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლის კიდევ ერთ დამაბძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს აღნიშნული მოქმედებით მძიმე შედეგის გამოწვევა. ეს მოქმედება კი უკვე დანაშაულის მატერიალურ შემადგენლობას გვაძლევს. მძიმე შედეგი შეიძლება იყოს სახელმწიფო საზღვრის გარკვეული უბნის ნორმალური ფუნქციების დარღვევა და ამით გამოწვეული მოქალაქეთა კონსტიტუციური უფლების არსებითი დარღვევა, ანუ საქართველოდან თავისუფალი გასვლის უფლება. მძიმე შედეგში ასევე შეიძლება ვიგულისხმოთ სასაზღვრო კონფლიქტის წარმოშობა; საერთაშორისო ხელშეკრულების შესრულების ვადის დარღვევა, რამაც მნიშვნელოვანი ქონებრივი ზიანი გამოიწვია და სხვა მსგავსი შედეგი.

სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლა, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია, სუბიექტური მხრივ დანაშაულებრივი ქმედების მიმართ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს, ხოლო შედეგის მიმართ კი დანაშაული შეიძლება გამოიხატოს როგორც არაპირდაპირ განზრახვაში, ისე გაუფრთხილებლობაშიც.

მუხლი 346. საქართველოს სახელმწიფო აღმოს უკანონოდ აღმართვა

წმომადღზე საქართველოს სახელმწიფო აღმოს ან ამოსაცნობი ნიშნის უკანონოდ აღმართვა, -

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთ წლამდე;

ამ დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ სახელმწიფო დროშის ან ამოსაცნობი ნიშნის უკანონოდ აღმართვის მიზანი შეიძლება იყოს სხვა დანაშაულის ჩადენა, მაგალითად, მეკობრეობა.

1958 წლის 29 აპრილის ჟენევის კონვენცია ღია ზღვის შესახებ ითვალისწინებს, რომ ყველა სახელმწიფოს აქვს უფლება, რომ მისი ზომადები ღია ზღვაში ცურავდნენ თავისი დროშით. კონვენცია ადგენს, რომ ზომადს აქვს იმ სახელმწიფოს სტატუსი, ვისი დროშითაც მას მიმოსვლის უფლება ენიჭება.

საქართველოს სახელმწიფო დროშის დებულების თანახმად, რომელიც დამტკიცებული იყო საქართველოს რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს მიერ 1990 წლის 28 დეკემბერს, იმ ცვლილებებით, რაც მასში შეტანილ იქნა საქართველოს კანონით 1997 წლის 14 ნოემბერს, დადგე-

ნილია წესი, თუ სად და როდის არის დაშვებული საქართველოს დროშის აღმართვა.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის განსახილველ მუხლში სახელმწიფო დროშის ნაცვლად, ნახმარია ტერიმინი „სახელმწიფო ალაში“, რაც ეწინააღმდეგება როგორც საქართველოს კონსტიტუციის ტექსტს, ისე დებულებას სახელმწიფო დროშის შესახებ. ეს ხარვეზი უნდა გამოსწორდეს.

სახელმწიფო დროშის შესახებ დებულების თანახმად, სახელმწიფო დროშა აღიმართება გემებსა და საზღვაო მიმოსვლის სხვა საშუალებებზე, რომელთა მიწერის ადგილია საქართველოს ტერიტორია, აგრეთვე საზღვაო და შინაგანი მიმოსვლის გემებსა და მიმოსვლის სხვა საშუალებებზე, რომლებზეც ოფიციალური პირების სახით იმყოფებიან: საქართველოს პრეზიდენტი, საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარე ან სხვა პირები, რომლებიც საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, წარმოადგენენ საქართველოს სახელმწიფოს, აგრეთვე საქართველოს დიპლომატიური წარმომადგენლები და კონსულები – მათი თანხმობით.

ზემოაღნიშნული დანაშაულის ობიექტია სახელმწიფოში დადგენილი მმართველობის წესი, ხოლო დანაშაულის საგანია სახელმწიფო დროშა ან ამოსაცნობი ნიშანი, რომელიც ზომაღლზე უკანონოდ არის აღმართული.

დანაშაული ობიექტური მხრივ ზომაღლზე საქართველოს დროშის ან ამოსაცნობი ნიშნის უკანონო აღმართვაში გამოიხატება. იგი დამთავრებულია მოქმედების განხორციელების მომენტიდან და დანაშაულებრივი შედეგის დადგომა მისი შემადგენლობის ფარგლებს გარეთ რჩება.

346-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული სუბიექტური მხრივ შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, როდესაც დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების მართლწინააღმდეგობა და, ამისდა მიუხედავად, მაინც უკანონოდ აღმართავს გემზე სხვა სახელმწიფოს დროშას ან ამოსაცნობ ნიშანს.

თუ ეს ქმედება მიზნად ისახავს აგრეთვე სხვა დანაშაულის ჩადენას (მაგალითად, საბაჟო წესების დარღვევას), მაშინ იგი დანაშაულთა ერთობლიობით დაკვალიფიცირდება.

ზემოაღნიშნული დანაშაულის სუბიექტია შერაცხადი ფიზიკური პირი, რომელმაც თოთხმეტი წლის ასაკს მიაღწია.

მუხლი 347. შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარების წესის დარღვევა

შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარების წესის დარღვევა ამ აქტის ორგანიზატორის მიერ, რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი, —

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების შეზღუდვით ვადით ორ წლამდე ანდა გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე.

ამ დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ შეკრებისა და მანიფესტაციის ჩატარების წესის დარღვევამ შეიძლება საფრთხე შეუქმნას ადამიანებს. ეს ნორმა ბლანკეტურია და მიუთითებს სპეციალური წესების დარღვევაზე, რომელიც სათანადო კანონშია მითითებული.

საქართველოს კონსტიტუციის 25-ე მუხლით აღიარებულია, რომ ყველას, იმ პირების გარდა, რომლებიც არიან სამხედრო ძალების, პოლიციისა და უშიშროების სამსახურის შემადგენლობაში, უფლება აქვთ წინასწარი ნებართვის გარეშე შეიკრიბონ საჯაროდ და უიარაღოდ, როგორც ჯერ-ქვეშ, ისე გარეთ. კანონით შეიძლება დაწესდეს ხელისუფლების წინასწარი გაფრთხილების აუცილებლობა, თუ შეკრება ან მანიფესტაცია ხალხისა და ტრანსპორტის სამომრად აღვილას იმართება. ხელისუფლებას შეუძლია შეკრების ან მანიფესტაციის შეწყვეტა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მან კანონსაწინააღმდეგო ხასიათი მიიღო.

კონსტიტუციის ზემოაღნიშნული დებულებიდან გამომდინარე, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 161-ე მუხლში დასჯადად არის გამოცხადებული შეკრების ან მანიფესტაციის მოწყობის ანდა მასში მონაწილეობის უფლების განხორციელებისათვის უკანონოდ ხელის შემლა.

შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარების წესის დარღვევა დანაშაულად არის აღიარებული მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ამ აქტის მძიმე შედეგი გამოიწვია.

საქართველოს პარლამენტის მიერ 1997 წლის 12 ივნისს მიღებული „კანონი შეკრებისა და მანიფესტაციების შესახებ“, რომელიც აწესრიგებს პირებისათვის საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებული უფლების განხორციელებას წინასწარი ნებართვის გარეშე შეიკრიბონ საჯაროდ და უიარაღოდ როგორც ჯერ-ქვეშ, ისე გარეთ. ზემოაღნიშნული უფლება არ ვრცელდება სამხედრო ძალების, პოლიციისა და უშიშროების სამსახურის შემადგენლობაში მყოფ პირებზე.

ამ კანონით გათვალისწინებულია ხელისუფლების გაფრთხილების აუცილებლობა, თუ შეკრება ან მანიფესტაცია ხალხისა და ტრანსპორტის სამოძრაო ადგილას იმართება.

დაუშვებელია შეკრების ან მანიფესტაციის ორგანიზაციისას და ჩატარებისას მოწოდება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების დამხობის ან ძალადობით შეცვლისაკენ, ქვეყნის დამოუკიდებლობის ხელყოფისა და ტერიტორიული მთლიანობის დარღვევისაკენ, ან ისეთი მოწოდება, რომელიც წარმოადგენს ომისა და ძალადობის პროპაგანდას, აღვივებს ეროვნულ, კუთხურ, რელიგიურ ან სოციალურ შუღლს.

შეკრების ან მანიფესტაციის მონაწილეებს ეკრძალებათ იქონიონ იარაღი, ფეთქებადი, ადვილად აალებადი, ცრემლმდენი, რადიოაქტიური, ნერვულ-პარალიტიკური მოქმედების და მომწამვლელი ნივთიერებანი, ალკოჰოლიანი სასმელები და სხვა.

ასეთ შემთხვევაში შეკრება ან მანიფესტაცია უნდა შეწყდეს ადგილობრივი მმართველობის ორგანოს უფლებამოსილი წარმომადგენლის მოთხოვნისთანავე.

347-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი, ხოლო უშუალო ობიექტი – მოსახლეობის უსაფრთხოება.

ობიექტური მხრივ ეს დანაშაული ორგანიზატორის მიერ შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარების წესის დარღვევაში გამოიხატება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია. ცხადია, ამ დანაშაულის შემადგენლობა მატერიალურია; დანაშაულის დამთავრებისთვის აუცილებელია მძიმე შედეგის დადგომა. იგი შეფასებითი ნიშანია და სასამართლომ ყველა კონკრეტულ შემთხვევაში, საქმის გარემოებიდან გამომდინარე, უნდა დაადგინოს.

დანაშაულით მძიმე შედეგის გამოწვევა შეიძლება გულისხმობდეს ადამიანთა ჯანმრთელობის მსუბუქ ან ნაკლებად მძიმე დაზიანებას, ტრანსპორტის მოძრაობის ხანგრძლივ შეფერხებას და სხვა. თუ ამ დანაშაულმა ადამიანის ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანება ან სიცოცხლის მოსპობა გამოიწვია, იგი დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობით, 347-ე მუხლითა და ადამიანის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულის სათანადო მუხლით.

სუბიექტური მხრივ დანაშაული მოქმედების მიმართ პირდაპირ განზრახვაში გამოიხატება. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს, რომ იგი სათანადო წესის დარღვევით ატარებს შეკრებას ან მანიფესტაციას და სურს ეს კანონსაწინააღმდეგო ქმედება. რაც შეეხება სუბიექტის დამოკ-

იღებულებას შედეგის მიმართ, იგი შეიძლება გამოიხატოს როგორც არაპირდაპირ განზრახვაში, ისე გაუფრთხილებლობაში.

347-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტია შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარების ორგანიზატორი, რომელიც დანაშაულის ამსრულებლად გვევლინება. რაც შეეხება შეკრებისა თუ მანიფესტაციის სხვა მონაწილეებს, ისინი სისხლის სამართლის წესით არ ისჯებიან, თუ მათ ქმედებაში არ არის სხვა დანაშაულის ნიშნები, რაც სისხლის სამართლის კოდექსის სათანადო მუხლით დაისჯება (მაგალითად, შეკრების მონაწილის მიერ სხვა პირის ჯანმრთელობისათვის სხვადასხვა ხარისხის დაზიანების მიყენება).

დანაშაულის სუბიექტია შერაცხადი ფიზიკური პირი, რომელმაც 14 წლის ასაკს მიაღწია.

მუხლი 348. ბაფიცივის წესის დარღვევა

გაფიცვის წესის დარღვევა ამ აქციის ორგანიზატორის მიერ, რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი, —

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების შეზღუდვით ვადით ორ წლამდე ანდა გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე.

ამ დანაშაულის საშიშროება იმაშია, რომ დადგენილი წესის დარღვევით გაფიცვამ ქვეყანაში შეიძლება გამოიწვიოს შრომის პროცესის შეფერხება და, აქედან გამომდინარე, მისთვის მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობა შექმნას.

საქართველოს კონსტიტუციის 33-ე მუხლით გაფიცვის უფლება აღიარებულია. ამ უფლების განხორციელების წესი განისაზღვრება კანონით. კანონი აღგენს აგრეთვე სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანი სამსახურების საქმიანობის გარანტიებს.

აღნიშნული დანაშაული ბლანკეტური ხასიათის ნორმას წარმოადგენს და საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოებმა გაფიცვის წესის დარღვევის დასადგენად უნდა მიმართონ კანონს — „კოლექტიური შრომითი დავის მოწესრიგების წესის შესახებ“, რომელიც მიღებული იყო 1998 წლის 30 ოქტომბერს.

ეს კანონი სხვა საკითხებთან ერთად განსაზღვრავს გაფიცვის უფლების რეალიზაციის წესს და ვრცელდება ყველა მუშაკზე, დამსაქმებელზე, მუშაკთა და დამსაქმებელთა გაერთიანებასა და მათ მიერ უფლებამოსილ ორგანოებზე, აგრეთვე ყველა საწარმოზე, დაწესებულებასა და ორგა-

ნიზაციაზე მათი საკუთრებისა და ორგანიზაციულ-სამართლებრივი ფორმის მიუხედავად.

ზემოაღნიშნული კანონი გაფიცვას განმარტავს, როგორც კოლექტიური შრომითი დავის მოწესრიგების მიზნით მუშაკთა ღროებით, ნებაყოფლობით უარს შრომითი მოვალეობის მთლიანად ან ნაწილობრივ შესრულებაზე.

კანონის თანახმად, თუ შემთანხმებელმა პროცედურამ ვერ შეძლო კოლექტიური შრომითი დავის გადაწყვეტა, ან დამსაქმებელმა თავი აარიდა შემთანხმებელ პროცედურას, ან არ შეასრულა კოლექტიური შრომითი დავის შედეგად მიღწეული შეთანხმება, მუშაკებს შეუძლიათ მოაწყონ გაფიცვა კანონით დადგენილი წესით.

გადაწყვეტილებას გაფიცვის გამოცხადების შესახებ იღებს საწარმო-ორგანიზაციის გაერთიანებული პროფესიული კავშირების კრება (კონფერენცია).

შემთანხმებელი კომისიის ხუთი კალენდარული დღის მუშაობის შემდეგ, შეთანხმების მიუღწევლობისას, შეიძლება ერთხელ გამოცხადდეს ერთსაათიანი გამაფრთხილებელი გაფიცვა.

დამსაქმებელი, აღმასრულებელი ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოები და გაფიცვის ხელმძღვანელი ორგანოები ვალდებული არიან ყველა ზომა მიიღონ, რათა გაფიცვის პერიოდში დაცულ იქნეს საზოგადოებრივი წესრიგი, ორგანიზაციისა და ფიზიკური პირების ქონება, აგრეთვე უზრუნველყოფილ იქნეს იმ მანქანა-მოწყობილობათა მუშაობა, რომელთა გაჩერება საფრთხეს შეუქმნის ადამიანის ჯანმრთელობასა და სიცოცხლეს.

კოლექტიური შრომითი დავის დროს გაფიცვა უკანონოა, თუ იგი გამოცხადდა იმ ვადის, პროცედურისა და მოთხოვნის გაუთვალისწინებლად, რომელიც განსაზღვრულია ზემოაღნიშნული კანონით. გაფიცვაში მონაწილეობის უფლება არა აქვთ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებულ პირებს (მაგალითად, პროკურორებს).

საგანგებო ან საომარი მდგომარეობის დროს გაფიცვის უფლება შეიძლება შეიზღუდოს საქართველოს პრეზიდენტის დეკრეტით.

გადაწყვეტილებას გაფიცვის უკანონოდ ცნობის შესახებ იღებს სასამართლო. მაგრამ თუ საფრთხე ემუქრება ქვეყნისათვის სასიცოცხლო მნიშვნელობის სამსახურების საქმიანობას, საქართველოს პრეზიდენტს უფლება აქვს სასამართლოს გადაწყვეტილების მიღებამდე შეაჩეროს გაფიცვა, მაგრამ არა უმეტეს ათი კალენდარული დღით.

დანაშაულის ობიექტია მმართველობის დადგენილი წესი, ხოლო უმეტეს ობიექტი კი, ქვეყნის ეკონომიკა და მოსახლეობის კეთილდღეობა.

ობიექტური მხრივ დანაშაული გამოიხატება გაფიცვის წესის დარღვევაში ამ აქციის ორგანიზატორის მიერ, რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი. დანაშაული მატერიალურ შემადგენლობათა რიცხვს მიეკუთვნება და დამთავრებულია მხოლოდ მაშინ, თუ მძიმე შედეგი იქნება სახეზე. მძიმე შედეგის ცნება შეფასებითი ნიშნის არსებობას გულისხმობს. იგი უნდა გადაწყვიტოს სასამართლომ მას შემდეგ, რაც შეისწავლის, გაანალიზებს და შეაფასებს საქმის ყველა გარემოებას.

მძიმე შედეგი გაფიცვის დროს შეიძლება იყოს ქვეყანაში არსებული საწარმო-დაწესებულებათა მუშაობის ხანგრძლივი შეჩერება, რამაც გამოიწვია: საწარმოს გაკოტრება, სახელმწიფოში ეკონომიკური კრიზისი, მუშა-მოსამსახურეთა მატერიალური მდგომარეობის გაუარესება და სხვ.

დანაშაულის სუბიექტური მხარე ქმედების მიმართ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს, ხოლო შედეგის მიმართ შეიძლება იყოს ჩადენილი როგორც არაპირდაპირი განზრახვით, ასევე გაუფრთხილებლობით.

348-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტია წესის დარღვევით გაფიცვის მომწყობი ამ აქციის ორგანიზატორი, რომელიც ამსრულებლის როლში გამოდის. გაფიცვის სხვა მონაწილეები ამ დანაშაულის სუბიექტებს არ წარმოადგენენ. მათ მიერ ჩადენილი კონკრეტული დანაშაულებრივი მოქმედება შეიძლება დაკვალიფიციროს სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლებით.

მუხლი 349. საქართველოს პარლამენტის

დროებითი საგამოძიებო კომისიის

მოთხოვნის შეუსრულებლობა

საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის კანონიერი მოთხოვნის შეუსრულებლობა, -

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

საქართველოს კონსტიტუციის 56-ე მუხლის შესაბამისად, საქართველოს პარლამენტში იქმნება დროებითი საგამოძიებო კომისია. საგამოძიებო კომისიის შესახებ კანონში, რომელიც მიღებულ იქნა 1996 წლის 17 აპრილს, აღნიშნულია, რომ საგამოძიებო კომისია იქმნება

სახელმწიფო ორგანოებისა და თანამდებობის პირების მიერ საქართველოს კანონმდებლობის დარღვევის ფაქტების გამოკვლევისა და მასზე შესაბამისი რეაგირების მიზნით.

კომისიის შექმნის საფუძველია ინფორმაცია სახელმწიფო ორგანოებისა და თანამდებობის პირების კანონსაწინააღმდეგო ქმედების შესახებ, რომელიც საფრთხეს უქმნის საქართველოს სახელმწიფო უშიშროებას, სუვერენიტეტს, ტერიტორიულ მთლიანობას, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ თუ სხვა ინტერესებს.

საგამოძიებო კომისია ანგარიშვალდებული და პასუხისმგებელია საქართველოს პარლამენტის წინაშე. კომისიის მოთხოვნით სახელმწიფო ორგანოები, თანამდებობის პირები, იურიდიული და ფიზიკური პირები ვალდებული არიან, კომისიის მიერ დადგენილ ვადაში, წარმოადგინონ საკითხის გამოკვლევისათვის აუცილებელი დასკვნები და სხვა საჭირო მასალები. კომისიას უფლება აქვს განსახილველ საკითხთან დაკავშირებით, ამა თუ იმ გარემოების გამო, მოიწვიოს და წერილობითი ახსნა-განმარტება ჩამოართვას ნებისმიერ პირს, კანონით გათვალისწინებული შემთხვევების გარდა.

349-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ჩვენ ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი.

ობიექტური მხრივ დანაშაული გამოიხატება დამნაშავის მიერ პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მოთხოვნის შეუსრულებლობაში, ანუ, სხვაგვარად რომ ვთქვათ, კომისიისათვის დადგენილ ვადაში გარკვეული საკითხის გამოკვლევისათვის აუცილებელი დასკვნებისა და სხვა საჭირო მასალის წარუდგენლობაში, აგრეთვე დამნაშავის მიერ პარლამენტის საგამოძიებო კომისიის სხდომაზე მოწვევისას საპატიო მიზეზის გარეშე გამოუცხადებლობასა და წერილობითი ახსნა-განმარტების წარუდგენლობაში. აქედან გამომდინარე, ზემოაღნიშნული დანაშაული უმოქმედობით ხორციელდება და იგი დამთავრებულია დროებითი საგამოძიებო კომისიის მოთხოვნის შეუსრულებლობის მომენტიდან.

დანაშაულის სუბიექტური მხარე გამოიხატება განზრახვაში, რადგან პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი უმოქმედობის მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი მაგრამ მაინც თავს არიდებს საგამოძიებო კომისიის მოთხოვნის შესრულებას. დანაშაულის ჩადენის მოტივი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს. იგი სხვადასხვა შეიძლება იყოს.

პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მოთხოვნის შეუსრულებლობისას დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ყველა კერძო

ან თანამდებობის პირი, ვინც ვალდებულია შეასრულოს საგამოძიებო კომისიის მოთხოვნა.

მუხლი 350. საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიისათვის ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემა

საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიისათვის ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემა, —

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას ოთხმოციდან ორას ორმოც საათამდე ან თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით ხუთ წლამდე ანდა ტუსადობით ვადით ორ თვემდე.

პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის შესახებ იხილეთ 349-ე მუხლის კომენტარი.

ამ დანაშაულის ობიექტია ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი. ობიექტური მხარე გამოიხატება დანაშაულის მიერ საგამოძიებო კომისიისათვის ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემაში. დანაშაული ფორმალური შემადგენლობით ხასიათდება და დამთავრებულია ზემოაღნიშნული მოქმედების განხორციელების მომენტიდან.

კანონში დროებითი საგამოძიებო კომისიის შესახებ მითითებულია, რომ ახსნა-განმარტების ჩამორთმევის წინ მოწვეულ თანამდებობის ან კერძო პირს აფრთხილებენ შეგნებულად ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემისათვის პასუხისმგებლობის შესახებ. მასში ასევე მითითებულია, რომ 16 წლამდე არასრულწლოვანისათვის ახსნა-განმარტების ჩამორთმევას უნდა ესწრებოდეს მისი კანონიერი წარმომადგენელი. არასრულწლოვანს განემარტება, რომ აუცილებელია სწორი ახსნა-განმარტების მიცემა, მაგრამ მას არ აფრთხილებენ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ შეგნებულად ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემისათვის.

აღსანიშნავია, რომ ახსნა-განმარტება არ არის პროცესუალური დოკუმენტი, იგი, ამავე დროს, არც მტკიცების წყაროა, ამიტომ ახსნა-განმარტების ჩამორთმევისას პირი არ შეიძლება გაფრთხილებულ იქნეს ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ.

350-ე მუხლი გაუგებრობას იწვევს, თუ რა უპირატესობა გააჩნია პარ-

ლამენტის დროებით საგამოძიებო კომისიას საგამოძიებო ორგანოებთან შედარებით და რის საფუძველზე უნდა მიეცეს სისხლის სამართლის პასუხისგებაში პირი, თუ ახსნა-განმარტება პროცესუალური დოკუმენტი არ არის, ხოლო დანაშაულის ჩადენისას პირის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა სცილდება დროებითი საგამოძიებო კომისიის კომპეტენციის ფარგლებს. მას მხოლოდ შეუძლია შესაბამისი ორგანოს ან თანამდებობის პირის წინაშე დააყენოს საკითხი სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის შესახებ.

350-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტური მხარე პირდაპირ განზრახვაში გამოიხატება. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს, რომ იგი დროებით საგამოძიებო კომისიას აძლევს ცრუ ჩვენებას, ესმის თავისი მოქმედების მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი და სურს მისცეს მას ამგვარი ჩვენება.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს. შესაძლოა დამნაშავეს ამოძრავებდეს თავისი ან ახლობლის დასჯის შიში მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ჩადენისათვის, შურისძიება და სხვა პირადი მოტივები. მოტივს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, მაგრამ იგი გათვალისწინებულ იქნება სასჯელის დანიშვნის დროს.

პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიისათვის ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემისას დანაშაულის სუბიექტია ყველა ის კერძო ან თანამდებობის პირი, ვინც ვალდებულია სწორი ახსნა-განმარტება მისცეს საგამოძიებო კომისიას.

მუხლი 351. საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მონაცემის გახმაურება

საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მონაცემის სათანადო ნებართვის გარეშე გახმაურება, —

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ან ტუსაღობით ვადით ორიდან ოთხ თვემდე.

საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის შესახებ იხილეთ 349-ე მუხლის კომენტარი.

პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მონაცემის გახმაურების საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ საქმეზე შეკრებილი ინფორმაცია შეიძლება იმ პირებისათვის გახდეს ცნობილი, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან გამოძიების შედეგით და ინფორმაციას გამ-

ოიყენებენ კომისიის მიერ სწორი დასკვნის მიღების საწინააღმდეგოდ. დანაშაულის ობიექტია ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი. ამასთან, დამატებითი ობიექტი შეიძლება იყოს გამოძიების ინტერესი და სახელმწიფოს უსაფრთხოება.

ობიექტური მხრივ დანაშაული გამოიხატება პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მონაცემის სათანადო ნებართვის გარეშე გახმაურებაში. ცნობის გახმაურების ცნებაში უნდა ვიგულისხმოთ სათანადო ინფორმაციის თუნდაც ერთი პირისათვის განღობა. ეს შეიძლება მოხდეს როგორც წერილობით, ისე ზეპირი ფორმით.

საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის შესახებ კანონში აღნიშნულია, რომ კომისიის მიერ მოპოვებული ინფორმაციის (მასალის), სხდომის ოქმების სრული ან ნაწილობრივი გამოქვეყნება, თუ ისინი შეიცავენ სისხლის სამართლის მასალებს, დაიშვება გენერალური პროკურორის თანხმობით, ხოლო სახელმწიფო ან სამხედრო საიდუმლოების შემცველი ინფორმაციის ან სხდომის ოქმების გამოქვეყნების წესი განისაზღვრება კანონით.

საგამოძიებო კომისიის წევრები, აგრეთვე სხვა პირები, რომლებიც მონაწილეობენ კომისიის საქმიანობაში, ვალდებული არიან დაცვან საპარლამენტო გამოძიების საიდუმლოება. მეტიც, თუ საგამოძიებო კომისიის დასკვნას თან ერთვის სისხლის სამართლის მასალები, ღია სხდომის მოსაწყობად აუცილებელია საქართველოს გენერალური პროკურორის თანხმობა, ხოლო სახელმწიფო ან სამხედრო საიდუმლოების შემცველი ცნობების პარლამენტის ღია სხდომაზე წარდგენის წესი განისაზღვრება კანონით.

დახურული სხდომის დაწყებისას სხდომის თავმჯდომარე აფრთხილებს პარლამენტის წევრებს კომისიის, მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების მონაცემების, სახელმწიფო ან სამხედრო საიდუმლოების შემცველი ცნობების გახმაურებისათვის კანონით დადგენილი პასუხისმგებლობის შესახებ.

351-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე დამთავრებულია სათანადო ნებართვის გარეშე დროებითი საგამოძიებო კომისიის მონაცემის გახმაურების მომენტიდან. ამასთან, მოქმედების შეფასებისას და დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის მნიშვნელობა არა აქვს იმას, თუ გაუხმაურებელი ინფორმაცია ვისთვის გახდა ცნობილი — ამ ინფორმაციით დაინტერესებული პირისა თუ სხვა პირები-

სათვის. თუ ინფორმაციის გაზიარებას არასასურველი შედეგი მოჰყვა და ეს შედეგი შეიცავს დანაშაულის ნიშნებს, სახეზე გვექნება დანაშაულთა ერთობლიობა.

დანაშაულის სუბიექტური მხარე განზრახვია. იგი შეიძლება გამოიხატოს როგორც პირდაპირ, ისე არაპირდაპირ განზრახვაში. დამნაშავე, მიუხედავად იმისა, რომ დროულად არის გაფრთხილებული წინასწარი გამოძიების მონაცემების, თუ სახელმწიფო ან სამხედრო საიდუმლოების შემცველი ცნობების გაზიარებისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ, მაინც აზიარებს მას, რითაც ხელს უშლის საგამოძიებო საქმიანობის სწორ წარმართვას ან საფრთხეს უქმნის ქვეყნის სახელმწიფო უშიშროებას.

ამ დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვა შეიძლება იყოს: მაგალითად, თავის გამოჩენა, ანგარება, შურისძიება და სხვა პირადი მოტივი.

დანაშაულის სუბიექტია როგორც პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის წევრი, აგრეთვე სხვა ის პირი, რომელიც მონაწილეობს კომისიის მუშაობაში. ისინი შეიძლება იყვნენ საგამოძიებო კომისიაში მომუშავე სპეციალისტები და მოწვეული ექსპერტები.

მუხლი 352. სახალხო დამცველზე ზემოქმედება

1. სახალხო დამცველზე ზემოქმედება ნებისმიერი ფორმით, მისი სამსახურებრივი საქმიანობისათვის ხელის შეშლის მიზნით, —

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთიდან ორ წლამდე ან თავისუფლების შეზღუდვით ვადით ორ წლამდე ანდა ტუსადობით ვადით სამ თვემდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

სახალხო დამცველზე ზემოქმედების საზოგადოებრივი საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ ამგვარი მოქმედებით ხელყოფილია კონსტიტუციური დებულება სახალხო დამცველის დამოუკიდებლობის შესახებ, ასევე მისი პრესტიჟი და ავტორიტეტი.

საქართველოს კონსტიტუციის 43-ე მუხლში აღნიშნულია, რომ საქართველოს ტერიტორიაზე ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა

დაცვას ზედამხედველობას უწევს საქართველოს სახალხო დამცველ სახალხო დამცველს პარლამენტი ირჩევს.

ამ ინსტიტუტის არსებობის მიზანია სახალხო დამცველის მიერ გამოვლენილ იქნეს ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებათა დარღვევის ფაქტები და ამის შესახებ ეცნობოს სათანადო ორგანოებსა და პირებს. მან ხელი უნდა შეუწყოს ადამიანთა დარღვეული უფლების აღდგენას.

კონსტიტუციიდან გამომდინარე, 1996 წლის 16 მაისს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო ორგანული კანონი სახალხო დამცველის შესახებ, რომელშიც აღინიშნა, რომ რაიმე ზემოქმედება სახალხო დამცველზე ან ჩარევა მის საქმიანობაში აკრძალულია; ასევე ისჯება სახალხო დამცველის საქმიანობისათვის დაბრკოლებათა შექმნა.

352-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია ქვეყანაში დადგენილი მმართველობის წესი, ზოლო დამატებითი ობიექტია კონსტიტუციით აღიარებული ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები.

ობიექტური მხრივ დანაშაული გამოიხატება ნებისმიერი ფორმით სახალხო დამცველზე ზემოქმედებაში, რაც გულისხმობს კერძო პირების ჩარევას სახალხო დამცველის საქმიანობაში, რათა ამა თუ იმ საკითხზე შემოწმების ჩატარებისას სახალხო დამცველმა მათთვის სასურველი გადაწყვეტილება მიიღოს. ამგვარი ზემოქმედება შეიძლება გამოიხატოს დამნაშაის მხრიდან თხოვნასა ან მოთხოვნაში. თხოვნის შესრულების შედეგად საფასურიც შეიძლება იყოს დათქმული. მოთხოვნა, ხშირ შემთხვევაში, გამაგრებულია მუქარით. იგი გულისხმობს სახალხო დამცველის დაშინებას მასზე ზემოქმედების მიზნით; სახელდობრ, თვით სახალხო დამცველის ან მისი ახლო ნათესავების მკვლელობის, ჯანმრთელობის დაზიანების, ქონების განადგურების მუქარას.

სახალხო დამცველზე ზემოქმედება, მისი სამსახურებრივი საქმიანობისათვის ხელის შეშლის მიზნით, შეიძლება გამოიხატოს სამსახურებრივი ადგილსამყოფელის პიკეტირებით, პლაკატებისა და ლოზუნგების დემონსტრირებით, რომლებშიც მოთხოვნებია ასახული; მიტინგის ან დემონსტრაციის ჩატარებით; სახალხო დამცველის სამსახურის შენობაში შეჭრითა და შიმშილობით და სხვა.

განსახილველი დანაშაული დამთავრებულია სახალხო დამცველზე ზემოქმედების განხორციელების მომენტიდან, კერძოდ, ისეთი მოქმედ-

აღს ახ აქციის დაწყების მომენტიდან; რომელიც უშუალოდ არის მიმართული სახალხო დამცველის მოვალეობის შესრულებისათვის ხელის შეშლისაკენ. დანაშაულის დამთავრებულად ცნობისათვის არ არის საჭირო, რომ სახალხო დამცველზე ზემოქმედებამ გავლენა იქონიოს მასზე გადაწყვეტილების მიღების დროს.

352-ე მუხლში გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტური მხარე შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, როდესაც დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომის შესაძლებლობას – თავისი ან ახლობლის სასარგებლოდ უკანონოდ საკითხის გადაწყვეტას და სურს ამ შედეგის დადგომა.

დანაშაულის მოტივი შეიძლება იყოს პირადი დაინტერესება, ან გარება და სხვა, ხოლო დანაშაულის ჩადენა კი მიზნად ისახავდეს სახალხო დამცველის სამსახურებრივი საქმიანობისათვის ხელის შეშლით დამნაშავესათვის სასურველი შედეგის მიღწევას.

დანაშაულის სუბიექტია ყველა ფიზიკური შერაცხადი პირი, რომელმაც 14 წლის ასაკს მიაღწია.

352-ე მუხლის მეორე ნაწილით პასუხისმგებლობა მძიმდება, თუ სახალხო დამცველზე ზემოქმედებას დამნაშავე ახდენს თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. სახელდობრ, ეს შეიძლება გამოიხატოს სახელმწიფო ხელისუფლების ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს მოხელის მიერ სახალხო დამცველისადმი ვითომ რჩევის ან მითითების მიცემაში. აქაც არ არის გამორიცხული მუქარის აშკარა ან შენიღბული ფორმა; ან პირიქით, საკითხის დადებითად გადაწყვეტის შემთხვევაში სახალხო დამცველისათვის რაიმე სიკეთის გადაცემა და სხვა.

დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილი ამ დანაშაულის სუბიექტია სახელმწიფო მოხელე, რომელიც თავისი თანამდებობრივი მდგომარეობის გამოყენებით ცდილობს ზეგავლენა მოახდინოს სახალხო დამცველზე მისი სამსახურებრივი საქმიანობისათვის ხელის შეშლის მიზნით.

მუხლი 353. წინააღმდეგობა, მუშარა ან ძალადობა
საზოგადოებრივი წესრიგის დამცემლის ან
ხელისუფლების სხვა წარმომადგენლის მიმართ

1/ პოლიციის მუშაკის ან ხელისუფლების სხვა წარმომადგენლის მიმართ წინააღმდეგობა საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისათვის ხელის შეშლის, მისი საქმიანობის შეწყვეტის ან შეცვლის მიზნით, აგრეთვე აშკარა უკანონო ქმედებისათვის მისი იძულება, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით, —

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების შეზღუდვით/ვადით სამ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ, — ისჯება ტუსადობით ვადით ოთხიდან ექვს თვემდე ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით შვიდ წლამდე.

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა ფაქტობრივად აერთიანებს საქართველოს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 207-ე — 209-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემადგენლობებს, რომლებიც დიფერენცირებულ პასუხისმგებლობას ადგენდნენ სხვადასხვა ხელისუფლების წარმომადგენლისადმი წინააღმდეგობის გაწევისათვის, აგრეთვე მათ მიმართ მუქარისა და ძალადობის განხორციელებისათვის. სისხლის სამართლის ახალ კოდექსში ხელისუფლების წარმომადგენლის მიმართ წინააღმდეგობა, მუქარა, ანდა ძალადობისათვის/პასუხისმგებლობა ინტეგრირებულია განსახილველ შემადგენლობაში/სისხლის სამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტს წარმოადგენს ხელისუფლების წარმომადგენლის კანონიერი საქმიანობა; ხოლო დამატებით ობიექტს — მისი პირადი უსაფრთხოება (ჯანმრთელობა, ხელშეუხებლობა, პირადი თავისუფლება). საზოგადოდ, ხელისუფლების წარმომადგენელში იგულისხმება სახელმწიფო ხელისუფლების სამივე შტოს წარმომადგენელი. ხელისუფლების წარმომადგენელი საჯარო მოხელეთა განსაკუთრებული კატეგორიაა, რომელსაც განმკარგულებელი უფლებამოსილება გააჩნია ყველა მოქალაქის მიმართ, განურჩევლად იმისა, იმყოფებიან თუ არა ისინი მის უწყებრივ დაქვემდებარებაში/მაგალითად, პოლიციის მუშაკები, საბაჟო და საგადასახადო სამსახურის მუშაკები და სხვა. მაშასადამე, ხელისუფლების წარმომადგენლებს გააჩნიათ უფლებამოსილება, განახორციელონ ისეთი ქმედება, რომელსაც შეუძლია გამოიწვიოს სამართლებრივი შედეგები

იმ მოქალაქეების მიმართაც, რომლებიც მათ უწყებრივად არ ექვემდებარებიან. ამ შემთხვევაში ისინი გამოდიან სახელმწიფო ან ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოს სახელით და გააჩნიათ უფლებამოსილება პირთა განუსაზღვრელი წრის მიმართ აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ სისხლის სამართლის კოდექსში ცალკე შემადგენლობად არის გამოყოფილი ხელისუფლების წარმომადგენლისადმი მუქარა ან ძალადობა სამართალწარმოების განხორციელებასა ან წინასწარ გამოძიებასთან დაკავშირებით (მუხლი 365-ე), ასევე წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულების საქმიანობისათვის ხელის შეშლა ადმინისტრაციისადმი დაუმორჩილებლობით, თავდასხმით და სხვ. (მუხლი 378-ე). ამიტომ ხელისუფლების აღნიშნული წარმომადგენლებისათვის წინააღმდეგობის გაწევა, მუქარა ან ძალადობა უნდა დაკვალიფიცირდეს არა 353-ე, არამედ შესაბამისად, 365-ე ან 378-ე მუხლებით.

353-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება პოლიციის მუშაკის ან ხელისუფლების სხვა წარმომადგენლის მიმართ ძალადობით ან ძალადობის მუქარით წინააღმდეგობაში, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისათვის ხელის შეშლის, მისი საქმიანობის შეწყვეტის ან შეცვლის მიზნით, აგრეთვე აშკარა უკანონო ქმედებისათვის მის იძულებაში ძალადობით ან ძალადობის მუქარით.

საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვა, რომელიც პოლიციის უპირველესი მოვალეობაა, გულისხმობს საზოგადოებრივი სიმყუდროვის, საზოგადოების თავშეყრის ადგილებში მოქალაქეთა მართლზომიერი ქცევის, პიროვნების ხელშეუხებლობის უზრუნველყოფას, ასევე ორგანიზაციების, დაწესებულებებისა და საწარმოების ნორმალური საქმიანობის პირობების შექმნას.

პოლიციის მუშაკის მიმართ წინააღმდეგობა, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისათვის ხელის შეშლის მიზნით, შეიძლება გამოიხატოს, მაგალითად, საზოგადოებრივი თავშეყრის ადგილას სამართალდარღვევის აღკვეთისათვის ხელის შეშლაში, ავტოინსპექციის მუშაკისათვის დაუმორჩილებლობაში, კანონიერი საფუძვლით დაკავებისას გაქცევის ცდაში ძალადობით ან ძალადობის მუქარით და მისთ. წინააღმდეგობა ხელისუფლების წარმომადგენლის საქმიანობის შეწყვეტის ან შეცვლის მიზნით, შეიძლება გამოვლინდეს ძალადობით ან ძალადობის მუქარით საბაჟო ან საგადასახადო სამსახურის მუშაკისადმი დაუმორჩილებლობაში, რომელიც საბაჟო ან საფინანსო კონტროლს ახორციელებს (მა-

გალითად, არ შეამოწმოს ტვირთი დაკაების ან საპროცესო კონფისკაციის თავიდან ასაცილებლად).

ხელისუფლების წარმომადგენლის აშკარა უკანონო მოქმედებისათვის იძულება შეიძლება გამოიხატოს ძალადობით, მასზე აქტიურ ზემოქმედებაში აშკარად უკანონო მოქმედების შესასრულებლად. მაგალითად, გაანადგუროს ესა თუ ის დოკუმენტი (საგზაო მოძრაობის ან საბაჟო წესის დარღვევის აქტი), დააბრუნოს ჩხრეკის ან შემოწმების დროს ამოღებული ნივთი, არ დააკავოს სამართალდამრღვევი, არ ამოიღოს ესა თუ ის ნივთი, რომელიც ამოღებას ექვემდებარება (მაგალითად, დანაშაულის საგანი ან საშუალება) და მისთ.

353-ე მუხლის დისპოზიციაში არ არის დაკონკრეტებული ძალადობისა და ძალადობის მუქარის შინაარსი. ძალადობაში უნდა ვიგულისხმოდეთ ცემა, ჯანმრთელობის დაზიანება, თავისუფლების შეზღუდვა და მისთ. კანონის სისტემატური განმარტებიდან გამომდინარე, თუ ძალადობა ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანებაში ან მკვლელობაში გამოიხატა, მაშინ დანაშაულთა ერთობლიობით მოხდება ქმედების კვალიფიკაცია, ვინაიდან ასეთი ძალადობა უფრო მკაცრად ისჯება, ვიდრე 353-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული. კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, ძალადობის მუქარა მოიცავს როგორც სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიშ, ისე ასეთი საშიშროების არმქონე მუქარას. მუქარა უნდა იყოს ისეთი, რომ ხელისუფლების წარმომადგენელს მისი განხორციელების რეალური შიშის საფუძველი გაუჩნდეს.

თავისი კონსტრუქციით მოცემული დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია და იგი დამთავრებულად ჩაითვლება მოქმედების ჩადენისთანავე, ე.ი. ძალადობით ან ძალადობის მუქარით, ხელისუფლების წარმომადგენლისათვის წინააღმდეგობის გაწევის ანდა მისი იძულების მომენტიდან. კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, შეძლო თუ არა დანაშაულზე პოლიციის მუშაკისათვის საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვაში ხელის შეშლა, ხელისუფლების სხვა წარმომადგენლის კანონიერი საქმიანობის შეწყვეტა ან შეცვლა, ანდა აშკარა უკანონო ქმედებისათვის მისი იძულება.

353-ე მუხლის მეორე ნაწილით პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს იმავე ქმედების ჩადენა წინასწარი შეთანხმებით ჯგუფის მიერ. დანაშაული ჯგუფის მიერ წინასწარი შეთანხმებით არის ჩადენილი, თუ მასში მონაწილენი წინასწარ შეკავშირდნენ დანაშაულის ერთობლივად ჩასადენად.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი 14 წლის ასაკს მიღწეული ფიზიკური პირი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახავს გულისხმობს. კერძოდ, პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას და სურს იგი. კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ისეთ ელემენტს, როგორიცაა მიზანი, კერძოდ, ხელისუფლების წარმომადგენლის მიმართ წინააღმდეგობა მიზნად ისახავს, შესაბამისად, საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვისათვის ხელის შეშლას, მისი კანონიერი საქმიანობის შეწყვეტას ან შეცვლას, აგრეთვე აშკარა უკანონო ქმედებისათვის მის იძულებას. ქმედების მოტივი სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს, კერძოდ, ხულიგნური ქვენაგრძნობა, ანგარება, პასუხისმგებლობისაგან თავის დაღწევის სურვილი, სხვა დანაშაულის ჩადენის გაადვილება და სხვა. მოტივი კვალიფიკაციაზე გაელენას არ მოახდენს.

მუხლი 354. სამართალდამცავი ან მაკონტროლებელი

ორგანოს მოხელის მიმართ გამოყენებული დაცვის

ზომის შესახებ მონაცემის ბახმაურება

1. (სამსახურებრივი საქმიანობისათვის ხელის შეშლის მიზნით, სამართალდამცავი ან მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურება, -

ისჯება ჯარიმით) ან ტუსადობით ვადით ოთხ თვემდე.

2. იგივე ქმედება, რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი, -

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე.

ეს ახლი ნორმაა საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში. მსგავს შემადგენლობას 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსი არ იცნობდა. ქვეყანაში ორგანიზებული დანაშაულის მასშტაბის ზრდა და მასთან ბრძოლის არასაკმარისი ეფექტურობა აუცილებელს ხდის საჯარო მოხელეთა სამსახურებრივი საქმიანობის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად, სათანადო დაცვის ზომების განზოგადიერებას. განსაზილველი ქმედების კრიმინალიზაცია მიზნად ისახავს სამართალდამცავი და მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელეთა კანონ-

იერი სამსახურებრივი საქმიანობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფას. მაშასადამე, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი სამართალდამცავი ან მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელის სამსახურებრივი საქმიანობის უსაფრთხოებაა, ზოლო დამატებითი ობიექტია მოხელისა და მისი ახლო ნათესავის სიცოცხლე და ჯანმრთელობა.

საქართველოში უმაღლეს საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებათა, აგრეთვე თანამდებობის პირების დაცვას მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფისაგან უზრუნველყოფს სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახური. პირთა წრეს, რომელთა მიმართ შეიძლება დაცვის ზომების გამოყენება, და ამ ზომების გამოყენების წესს ადგენს საქართველოს 1996 წლის 20 თებერვლის კანონი „სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის შესახებ“; თუმცა ამ სფეროში კანონმდებლობის ფორმირების პროცესი ჯერ არ დასრულებულა.

სახელმწიფო დაცვის სპეციალური სამსახურის დასაცავ პირთა ამოწურავ ნუსხას ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი. კანონით განსაზღვრულ საჯარო მოხელეთა პერსონალური დაცვის შესახებ გადაწყვეტილებას იღებს საქართველოს პრეზიდენტი, თუ არსებობს საკმარისი მონაცემები, რომ მის ან მისი ოჯახის წევრების სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას ხელყოფა ემუქრება.

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობაში საუბარია მხოლოდ სამართალდამცავი ან მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელეზე. სამართალდამცავი ორგანოს მოხელეს უნდა მიეკუთვნოთ შინაგან საქმეთა სამინისტროს, უშიშროების სამინისტროს, იუსტიციის სამინისტროსა და სხვა სამართალდამცავი ორგანოს თანამდებობის პირი, ზოლო მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელეს – კონტროლის პალატის, საგადასახადო, საბაჟო სამსახურებისა და სხვა მაკონტროლებელი ორგანოს თანამდებობის პირი.

დაცვის ზომის შესახებ მონაცემს მიეკუთვნება ინფორმაცია მოხელის პერსონალური ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ გამოყენებული დაცვის კონფიდენციალური საშუალებების, იარაღისა და ინდივიდუალური დაცვის სხვა სპეციალური საშუალებების შესახებ, ინფორმაცია დროებით (ან მუდმივად) საცხოვრებელი ადგილის ან სამსახურის შეცვლის, სხვა ადგილზე გადასახლების, პირადობის დოკუმენტების ან გარეგნობის შეცვლის შესახებ და ა.შ.)

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება სამართალდამცავი ან მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ

გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურებაში. გახმაურების ხერხები კანონში დაკონკრეტებული არ არის, ამიტომ დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურებად ჩაითვლება აღნიშნული კონფიდენციალური ინფორმაციის თუნდაც ერთი პირისათვის გაცნობა ზეპირად, წერილობით, მასობრივი ინფორმაციის ან ნებისმიერი სხვა საშუალებით. მაგალითად, მესამე პირს აცნობეს დასაცავი პირის ახალი მისამართი ან ტელეფონის ახალი ნომერი.

დანაშაული ფორმალური შემადგენლობისაა და დამთავრებულად ჩაითვლება მოხელის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურების მომენტიდან.

ქმედების სუბიექტი ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ფიზიკური პირია. თუკი მითითებულ მონაცემს გაახმაურებს საჯარო მოხელე თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, მაშინ მისი მოქმედება დამატებით დაკვალიფიცირდება შესაბამისი სამოხელეო დანაშაულის ჩადენისათვის.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნებს, იგი პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება. ამაზე პირდაპირ მიანიშნებს ქმედების მიზანი — მოხელის სამსახურებრივი საქმიანობისათვის ხელის შეშლის მიზანი. მოხელის სამსახურებრივი საქმიანობა მოიცავს მისთვის შესაბამისი თანამდებობით დაკისრებული მოვალეობების შესრულებას, მაგალითად, საბაჟო კონტროლი, ძებნა, დაკავება და სხვ.

თუკი მოხელის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურება სამსახურებრივი საქმიანობისათვის ხელის შეშლის მიზნით არ ხდება, მაშინ ქმედება არ დაკვალიფიცირდება 354-ე მუხლით. თუ ეინმე ასეთ მონაცემს გაახმაურებს მოხელის მიერ უკვე შესრულებული სამსახურებრივი მოვალეობისათვის შურისძიების მოტივით (პირადი ან ახლო ნათესავის უსაფრთხოების შიშის განცდისათვის), მაშინ ეს ქმედება დაკვალიფიცირდება 157-ე მუხლით (პირადი ან ოჯახური საიდუმლოს ხელყოფა).

354-ე მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას — მოხელის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურებას, რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი. იგი შეიძლება გამოიხატოს ფიზიკურ, მატერიალურ ან მორალურ ზიანში. მაგალითად, ჯანმრთელობის დაზიანებაში, სახლის დაწვაში, მოხელის ან მისი ახლო ნათესავების მუდმივ

ტერორში და ა.შ. მძიმე შედეგი შეიძლება გამოიხატოს დიდ მატერიალურ ზარალებში, რომელიც სახელმწიფომ გაიღო უსაფრთხოების ახალი ზომების უზრუნველსაყოფად. კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, მძიმე შედეგთან მიმართებაში შესაძლებელია ადგილი ჰქონდეს როგორც განზრახვას, ისე გაუფრთხილებლობას. შედეგის სიმძიმის შეფასება, საბოლოო ჯამში, სასამართლოს პრეროგატივაა.

354-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა უნდა გავმიჯნოთ 367-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობისაგან, რომელიც განსაზღვრავს პასუხისმგებლობას საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის, სამართალწარმოების ანდა სისხლის სამართლის პროცესის სხვა მონაწილის უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურებისათვის. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, კანონში მითითებულ პირთა უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურება ზდება იმის მიერ, ვინც ასეთი საიდუმლოება იცოდა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო ან ვისაც ის გაანდეს. მაგალითად, გამოძიებული თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას ახმაურებს სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილის მიმართ გამოყენებულ უსაფრთხოების ზომას. თუკი 367-ე მუხლში მითითებულ პირთა მიმართ გამოყენებულ უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლობას გაახმაურებს სხვა პირი, მაშინ მისი ქმედების კვალიფიკაცია მოხდება ან 354-ე ან — 157-ე მუხლით.

**მუხლი 355. ქონებრივი მდგომარეობის ან
საფინანსო დეკლარაციის წარუდგენლობა ანდა
დეკლარაციაში არასრული ან არასწორი
მონაცემის შეტანა**

ქონებრივი მდგომარეობის ან საფინანსო დეკლარაციის წარდგენისათვის ჯიუტად თავის არიდება ანდა დეკლარაციაში განზრახ არასრული ან არასწორი მონაცემის შეტანა, —

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით, ^{სადაც} ოციდან ორას საათამდე. თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

განსახილველი ქმედების კრიმინალიზაციის მიზანია საჯარო სამსახურის ინტერესების, მისი პრესტიჟის და ავტორიტეტის დაცვა, ვი-

ნაიდან ამგვარი ქმედებით საჯარო მოხელის ქონებრივი ან სხვა პირადი ინტერესი უპირისპირდება სახელმწიფო სამსახურის ინტერესს. ინტერესთა კონფლიქტს მოხელესა და საჯარო სამსახურს შორის წარმოშობს საჯარო მოხელის მიერ ქვეყნის ეთიკური ნორმების უგულვებლყოფა. მათ მიერ საჯარო სამსახურში ქვეყნის ეთიკური ნორმების დაცვა ხელისუფლების ორგანოთა ჯეროვნად ფუნქციონირების უზრუნველყოფის, მათი პრესტიჟისა და ავტორიტეტის ამაღლების აუცილებელი პირობაა.

სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი სწორედ საჯარო სამსახურის ინტერესებია; დამატებითი ობიექტებია ის მმართველობითი ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ თანამდებობის პირთა მიერ ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის დეკლარაციების წარდგენისა და მათი საჯაროობის უზრუნველყოფის წესის დაცვას.

დანაშაულის საგანია ქონებრივი მდგომარეობისა და საფინანსო დეკლარაცია. ქონებრივი მდგომარეობისა და საფინანსო დეკლარაციის არსის გასაგებად უნდა მივმართოთ საქართველოს 1997 წლის 17 ოქტომბრის კანონს „საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ“. ამ კანონის თანახმად, თანამდებობის პირი ვალდებულია თანამდებობის დაკავებიდან ერთ თვეში შეავსოს და წარადგინოს ქონებრივი მდგომარეობის დეკლარაცია. ამავე დროს, ის ვალდებულია თანამდებობაზე ყოფნის განმავლობაში ყოველი წლის 1 აპრილიდან 30 აპრილამდე შეავსოს და წარადგინოს ქონებრივი მდგომარეობისა და საფინანსო დეკლარაციები თანამდებობის პირთა ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის საინფორმაციო ბიუროში. აღნიშნული კანონის მე-15 და მე-16 მუხლები შეიცავენ იმ ეკონომიკური ინტერესების ჩამონათვალს, რომელთა შესახებაც ამომწურავ ინფორმაციას უნდა შეიცავდეს ქონებრივი მდგომარეობისა და საფინანსო დეკლარაცია. დეკლარაციის მიღების, შესაბამისი თანამდებობის პირის ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის საჯაროობისა და დეკლარაციების დროულად ჩაბარებაზე კონტროლს უზრუნველყოფს თანამდებობის პირთა ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის საინფორმაციო ბიურო. იგი უზრუნველყოფს თანამდებობის პირის მიერ დეკლარაციის ფორმის დაუბრკოლებლად მიღებას, შევსებული დეკლარაციის მიღებასა და შენახვას, დეკლარაციის შინაარსის საჯაროობასა და კანონმდებლობით მისთვის დაკისრებული სხვა ფუნქციების განხორციელებას.

თანამდებობის პირთა მიერ ქონებრივი და საფინანსო დეკლარაციების დროულად წარდგენის, დეკლარაციების ტექნიკურად სწორად შევსებისა და საჯაროობის უზრუნველყოფად, საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 10 ივლისის ბრძანებულებით, დამტკიცებულია თანამდებობის პირთა მიერ ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის დეკლარირების წესი. ეს წესი საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ კანონის შესაბამისად, ადგენს თანამდებობის პირთა მიერ ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის დეკლარირების ზოგად ნორმებს.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ქონებრივი მდგომარეობის ან საფინანსო დეკლარაციის წარდგენისათვის ჯიუტად თავის არიდებაში ანდა დეკლარაციაში განზრახ არასრული ან არასწორი მონაცემის შეტანაში.

თანამდებობის პირი ვალდებულია კანონით დადგენილ ვადაში წარადგინოს ქონებრივი მდგომარეობისა და საფინანსო დეკლარაცია. თუ მან კანონით დადგენილ ვადაში არ წარადგინა აღნიშნული დეკლარაცია, თანამდებობის პირთა ქონებრივი და საფინანსო მდგომარეობის საინფორმაციო ბიუროს თავმჯდომარე ადგენს ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმს ქონებრივი მდგომარეობის ან საფინანსო დეკლარაციის წარუდგენლობაზე და გადასცემს შესაბამის სასამართლოს. ადმინისტრაციული სახელელის დაკისრება არ ათავისუფლებს თანამდებობის პირს დეკლარაციის წარდგენის მოვალეობისაგან. იგი ვალდებულია, დეკლარაციის დადგენილ ვადაში წარუდგენლობის გამო, მასზე ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის დაკისრების შემთხვევაში, საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ საქართველოს კანონის შესაბამისად, სასამართლოს გამამტყუნებელი გადაწყვეტილების ძალაში შესვლის დღიდან ორი კვირის ვადაში შეავსოს და წარადგინოს დეკლარაცია (დეკლარაციები). თუ იგი ამ ვადასაც დაარღვევს, მაშინ ეს ჩაითვლება დეკლარაციის წარდგენისათვის ჯიუტად თავის არიდებად და საინფორმაციო ბიურო პროკურატურას გადაუგზავნის მასალას სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დასაკისრებლად. ზემოაღნიშნული კანონის მე-20 მუხლში პირდაპირ არის მითითებული, რომ თანამდებობის პირის მიერ ქონებრივი მდგომარეობისა და საფინანსო დეკლარაციების დადგენილი წესით წარუდგენლობის შემთხვევაში,

თუ ეს ქმედება ჩადენილია ასეთივე დარღვევისათვის ადმინისტრაციული სახდელის გამოყენების შემდეგ, საინფორმაციო ბიურო ვალდებულია მიმართოს გენერალურ პროკურორს ან კანონში მითითებულ შესაბამის ორგანოს წერილობითი დასკვნით შესაბამის თანამდებობის პირზე საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის დაკისრების საფუძვლის არსებობის შესახებ.

რაც შეეხება დეკლარაციაში განზრახ არასრული ან არასწორი მონაცემის შეტანას, დეკლარაციების ტექნიკურად სწორად შევსების უზრუნველსაყოფად საინფორმაციო ბიურო ახორციელებს ინსტრუქტაჟს; იგი უფლებამოსილია თანამდებობის პირს მიმართოს წერილობითი წინადადებით დეკლარაციის მონაცემების დაზუსტების თაობაზე, მაგრამ დღესდღეობით არავითარი სამართლებრივი ბაზა არ არსებობს დეკლარაციის სისრულის ან სისწორის შესამოწმებლად. არ არსებობს ორგანო, რომელიც დეკლარაციის შევსების სისწორეს ან სისრულეს გადაამოწმებს. თუკი დეკლარაციის მონაცემის უზუსტობის შესახებ კონკრეტული საჩივარი იქნება, მაშინ მას პროკურატურა შეამოწმებს და შესაბამის რეაგირებას მოახდენს იმისდა მიხედვით, თუ რა მიზეზებმა განაპირობეს დეკლარაციის მონაცემების უზუსტობა, ბრალეულად მოხდა ეს თუ – ბრალის გარეშე.

დეკლარაცია სრული არ იქნება თუ ის არ შეიცავს საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ კანონის მე-15 და მე-16 მუხლებში ჩამოთვლილი უძრავი და მოძრავი ქონების, აგრეთვე ფინანსური ოპერაციების (გარიგებების) შესახებ ამომწურავ ინფორმაციას. დეკლარაციაში არასწორი მონაცემის შეტანა გულისხმობს კანონით სავალდებულო დეკლარირებას დაქვემდებარებული ინფორმაციის დამალვას, დამახინჯებას. დანაშაული ფორმალურია და ის დამთავრებულად ჩაითვლება საინფორმაციო ბიუროში განზრახ არასრული ან არასწორი მონაცემების შემცველი დეკლარაციის წარდგენის მომენტიდან.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – თანამდებობის პირი, ვისაც კანონით ევალება ქონებრივი მდგომარეობისა და საფინანსო დეკლარაციების წარდგენა. სახელდობრ, საჯარო სამსახურში ინტერესთა შეუთავსებლობისა და კორუფციის შესახებ კანონის მეორე მუხლში მოცემულია თანამდებობის პირთა ჩამონათვალი, რომლის საფუძველზეც საინფორმაციო ბიურო ადგენს იმ თანამდებობის პირთა რეესტრს, რომელთათვისაც სავალდებულოა დეკლარაციის შევსება.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, დანაშაული პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებზე არაფერია მითითებული დისპოზიციაში, ამდენად, ისინი კვალიფიკაციაზე გავლენას ვერ მოახდენენ. ტიპიურად ამგვარი ქმედების მოტივი შეიძლება იყოს ანგარება, კარიერიზმი და მისთ.

მუხლი 356. წვევამდელის მიერ სამხედრო

ან ალტერნატიული შრომითი სამსახურისათვის თავის არიდება

1. წვევამდელის მიერ სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდება, — ისჯება ჯარიმით ან ტუსალობით ვადის სამიდან ექვს თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

2. წვევამდელის მიერ ალტერნატიული შრომითი სამსახურისათვის თავის არიდება, —

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას ოთხმოციდან ორას საათამდე ან ტუსალობით ვადით სამიდან ექვს თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველ ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ომიანობის ან საგანგებო მდგომარეობის დროს, — ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე.

საქართველოს კონსტიტუციის 101-ე მუხლის თანახმად, საქართველოს დაცვა და სამხედრო ვალდებულების მოხდა საამისო უნარის მქონე ყველა მოქალაქის ვალაია. სამხედრო ვალდებულების მოხდის ფორმა განისაზღვრება საქართველოს 1997 წლის 17 სექტემბრის კანონით „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ და 1997 წლის 28 ოქტომბრის კანონით „არასამხედრო, ალტერნატიული შრომითი სამსახურის შესახებ“.

განსახილველი ქმედების კრიმინალიზაცია მიზნად ისახავს სახელმწიფოს თავდაცვის უზრუნველყოფას, სამხედრო ძალების სათანადოდ დაკომპლექტებას ქვეყნის დამოუკიდებლობის, სუვერენიტეტისა და ტერიტორიული მთლიანობის დასაცავად. სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი სწორედ საქართველოს თავდაცვის ინტერესებია; ზეღოფის უშუალო ობიექტი კი — სავალდებულო სამხედრო სამსახურში გაწვევის წესი.

დანაშაულის ობიექტური მხარე ორი სხვადასხვა შემადგენლობის რეალიზაციაში შეიძლება გამოიხატოს. სახელდობრ, 356-ე მუხლის პირველი ნაწილი ითვალისწინებს წვევამდელის მიერ სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდებას.

(სამხედრო სამსახური არის სახელმწიფო სამსახურის განსაკუთრებული სახე საქართველოს სამხედრო ძალებში. მოქალაქეთა სამხედრო სამსახურში გაწვევის წესს განსაზღვრავს კანონი „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ და დებულება მოქალაქეთა სამხედრო აღრიცხვის შესახებ, რომელსაც ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი. ხსენებული ნორმატიული აქტებით 18-დან 27 წლამდე ასაკის საქართველოს მოქალაქე, რომელიც იმყოფება ან ვალდებულია იმყოფებოდეს სამხედრო აღრიცხვაზე და არა აქვს სამხედრო სამსახურში გაწვევისაგან გათავისუფლების ან გაწვევის გადავადების უფლება – ექვემდებარება სამხედრო ვალდებულების მოხდას. მოქალაქეთა სამხედრო აღრიცხვას ახორციელებენ სამხედრო კომისარიატები მოქალაქეთა საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით.

მოქალაქეების სამხედრო ძალებში გაწვევის საფუძველია საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება, რომელსაც შეიმუშავენს ეროვნული უშიშროების საბჭო თავდაცვის სამინისტროს მიერ წარდგენილი პროექტის საფუძველზე. წვევამდელი ვალდებულია, სამხედრო კომისარიატის გამოძახებით გამოცხადდეს სამედიცინო შემოწმებისა და გამწვევი კომისიის სხდომაზე, ხოლო კომისრის უწყებით – სამხედრო სამსახურში გასაწვევად. წვევამდელი, რომელიც სამხედრო კომისარიატის გამოძახებით მითითებულ ვადაში არ გამოცხადდება არასაპატიო მიზეზით, ჩაითვლება სამხედრო ვალდებულების შესრულებისაგან თავის ამრიდებლად. სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდების ხერხები დისპოზიციაში დაკონკრეტებული არ არის, ეს შეიძლება იყოს ავადმყოფობის სიმულაცია, დოკუმენტების გაყალბება, გამწვევ პუნქტში არასაპატიო მიზეზით გამოუცხადებლობა და ა.შ.)

კანონი სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ სამხედრო კომისარიატის გამოძახებით წვევამდელის გამოუცხადებლობის საპატიო მიზეზებად თვლის, მოქალაქის ახლო ნათესავის (დედა, მამა, მეუღლე, შვილი, და, ძმა) ან აღმზრდელის გარდაცვალებას, ავადმყოფობას, აგრეთვე სტიქიური ხასიათის ან სხვა სახის დაუძლეველ გარემოებას – სათანადო დოკუმენტური დადასტურებით.

დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია და დამთავრებულად ჩაითვლება სამხედრო სამსახურში გასაწევვად კომისიის უწყებით განსაზღვრული ვადის გასვლის მომენტიდან, თუმცა დანაშაული ღენადია და ზორციელდება მანამ, სანამ წვევამდელი ნებაყოფლობით არ გამოცხადდება, ან ხელისუფლების ორგანოები არ დააკეცენ. ანდა თავად გაწვევის საფუძველი (ვალდებულება) არ მოისპობა. დანაშაულს არ ექნება ადგილი, თუ მოქალაქეს სამხედრო სამსახურში გაწვევისაგან გათავისუფლების კანონიერი საფუძველი ჰქონდა.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – წვევამდელი¹, ე.ი. 18 წლის ასაკის, საქართველოს მოქალაქე ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომელიც ექვემდებარება სამხედრო ვალდებულების მოხდას.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. წვევამდელს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას და სურს იგი. მოტივსა და სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

356-ე მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს წვევამდელის მიერ ალტერნატიული შრომითი სამსახურისათვის თავის არიდებას.

ალტერნატიული შრომითი სამსახური საზოგადოებრივად სასარგებლო სამოქალაქო სამსახურია, რომელიც ცვლის სამხედრო სამსახურს და ემყარება სამხედრო ვალდებულების სამხედრო სამსახურის ფორმით მოხდაზე უარის თქმის დასაბუთებას სინდისის, აღმსარებლობისა და რწმენის თავისუფლების საფუძველზე. იგი წარმოადგენს გონივრულ და ჰუმანურ კომპრომისს სამხედრო ვალდებულებასა და რწმენის თავისუფლებას შორის.

საქართველოს მოქალაქეთა მიერ სამხედრო ვალდებულების არასამხედრო, ალტერნატიული შრომითი სამსახურის ფორმით მოხდასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს აწესრიგებს საქართველოს 1997 წლის 28 ოქტომბრის კანონი „არასამხედრო, ალტერნატიული შრომითი სამსახურის შესახებ“.

არასამხედრო ალტერნატიულ შრომით სამსახურში გაწვევას აწარმოებს მოქალაქეთა არასამხედრო, ალტერნატიულ შრომით სამსახურში გაწვევის სახელმწიფო კომისია. იგი აფორმებს წვევამდელს და აძლევს

¹ პირველად სამხედრო აღრიცხვაზე აყვანილ მოქალაქეს ეწოდება წვევამდელი.

გაწვევის საბუთს, სადაც აღნიშნულია არასამხედრო ალტერნატიული შრომითი სამსახურის გავლის ადგილი და გამოცხადების თარიღი.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება წვევამდელის მიერ ალტერნატიული შრომითი სამსახურისათვის თავის არიდებაში.

356-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტური ნიშნები არ განსხვავდება პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტური ნიშნებისაგან. განსხვავება არის მხოლოდ ქმედების სუბიექტში, კერძოდ, ალტერნატიული შრომითი სამსახურის თავის არიდებისათვის პასუხისმგებლობა დაეკისრება 18 წელს მიღწეულ მოქალაქეს, რომელმაც საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად უნდა მოიხადოს სამხედრო ვალდებულება, მაგრამ სინდისის, აღმსარებლობის ან რწმენის თავისუფლების მოტივით უარს აცხადებს სამხედრო სამსახურზე.

356-ე მუხლის პირველი და მეორე ნაწილით გათვალისწინებული შემადგენლობები არ განსხვავდება ასევე ქმედების სუბიექტური ნიშნებით.

356-ე მუხლის მესამე ნაწილი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას, კერძოდ, პირველი ან მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენას ომიანობის ან საგანგებო მდგომარეობის დროს.

ომიანობის ან საგანგებო მდგომარეობის არსის გასაგებად უნდა მიემართოს საქართველოს 1997 წლის 31 ოქტომბრის კანონს – საომარი მდგომარეობის შესახებ და 1997 წლის 17 ოქტომბრის კანონს – საგანგებო მდგომარეობის შესახებ, აღნიშნული კანონების შესაბამისად:

ომიანობა გულისხმობს საქართველოზე შეიარაღებულ თავდასხმას, აგრესიას, რის გამოც ქვეყანაში ცხადდება განსაკუთრებული წესები ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის, სახელმწიფო უშიშროებისა და საზოგადოებრივი წესრიგის უზრუნველსაყოფად. საგანგებო მდგომარეობა არის დროებითი ღონისძიება, რომელიც საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად, ცხადდება საქართველოს მოქალაქეთა უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ინტერესებისათვის ომიანობის თუ მასობრივი არეულობის, ქვეყნის ტერიტორიული მთლიანობის ხელყოფის, სამხედრო გადატრიალებისა თუ შეიარაღებული ამბოხების, ეკოლოგიური კატასტროფებისა და ეპიდემიების დროს, სტიქიურ უბედურებათა, დიდი ავარიების, ეპიზოოტიების ან სხვა შემთხვევაში, როცა სახელმწიფო

ხელისუფლების ორგანოები მოკლებულნი არიან კონსტიტუციურ უფლებამოსილებათა ნორმალური განხორციელების შესაძლებლობას. საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების მიზანია ვითარების უსწრაფესი ნორმალიზაცია, კანონიერებისა და მართლწესრიგის აღდგენა.

ზემოაღწერილ ვითარებაში წვევამდელის მიერ სამხედრო ვალდებულების კონსტიტუციური მოვალეობის შესრულებისათვის თავის არიდება, ცხადია, უფრო მკაცრ გაკიცხვას იმსახურებს.

მუხლი 357. სამხედროვალდებულის მიერ სასწავლო ან სამხედრო შიშკრებისათვის თავის არიდება

1. სამხედროვალდებულის მიერ ხასწავლო ან სამხედრო შეკრებისათვის თავის არიდება, –

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას ოთხმოციდან ორას ოც საათამდე ანდა ტუსალობით ვადით ორიდან ოთხ თვემდე.

2. იგივე ქმდება, ჩადენილი ომიანობის ან საგანგებო მდგომარეობის დროს, –

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე.

მოქალაქეთა მიერ საქართველოს დაცვის კონსტიტუციური მოვალეობის მოხდა შეუძლებელია სამხედრო მოსამსახურეთა სათანადო მომზადების გარეშე. სწორედ ამას ემსახურება მათი მონაწილეობა სასწავლო და სამხედრო შეკრებებზე, რომელიც სამხედრო სამსახურის ერთ-ერთი სახეა. ამიტომ სამხედრო ვალდებულთა გამოცხადება მითითებულ შეკრებებზე სავალდებულოა, მისთვის თავის არიდება კი 357-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულია.

საქართველოს 1997 წლის 17 სექტემბრის კანონი „სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ“ სამხედრო ვალდებულების ერთ-ერთ ფორმად თვლის რეზერვს. იგი იქმნება საქართველოს სამხედრო ძალების დასაკომპლექტებლად მობილიზაციის ან ომის დროს რეზერვი იქმნება იმ პირთაგან, რომლებიც სამხედრო ძალების რიგებიდან არიან დათხოვნილნი რეზერვში ჩარიცხვით, ასევე მათგან, ვინც გაიარა სწავლება უმაღლეს ან სპეციალურ სასწავლებელთა სამხედრო კათედრებზე, რეზერვის ოფიცერთა მომზადების პროგრამითა და საქართველოს თავდაცვის მინისტრის ბრძანებით მიენიჭათ უმცროსი ოფიცრის პირველ-

დი სამხედრო წოდება, ანდა არ გაუვლიათ სამხედრო სამსახური გადავადების გამო, ან კიდევ გაიარეს არასამხედრო ალტერნატიული შრომითი სამსახური. ამავე კანონის შესაბამისად საქართველოს სამხედრო ძალების რეზერვში მყოფი მოქალაქე სამხედრო სამსახურისათვის მომზადების ან გადამზადების მიზნით, შეიძლება გაწვეულ იქნეს სამხედრო შეკრებაზე. სამხედრო შეკრების ჩატარების დროს, ადგილსა და ვადას განსაზღვრავს საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო ან შესაბამისი სამხედრო უწყება.

ამრიგად, სამხედრო სამსახურისათვის მოქალაქის მომზადების ერთ-ერთ სახეს წარმოადგენს რეზერვის სამხედრო სპეციალისტების მომზადება და გადამზადება სამხედრო ნაწილებსა და სასწავლებლებში სპეციალურ სასწავლო შეკრებებზე, აგრეთვე პერიოდულად, რეზერვის ოფიცრების სამეთაურო მომზადება სამხედრო შეკრებებზე.

სარეზერვო და სათადარიგო ფორმირებები კომპლექტდება და მათი პირადი შემადგენლობა სათანადო სამხედრო მომზადებას გადის თავდაცვის სამინისტროს სამოხილიზაციო გეგმის მიხედვით, რომელსაც ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

საქართველოს სამხედრო ძალების რეზერვში მყოფი მოქალაქეების მიერ სამხედრო შეკრების გავლის წესი განისაზღვრება საქართველოს კანონით, სამხედრო ვალდებულებისა და სამხედრო სამსახურის შესახებ და დებულებით – სამხედრო შეკრებათა ჩატარებისა და გავლის წესის შესახებ, რომელსაც შეიმუშავენს ეროვნული უშიშროების საბჭო და ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი.

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნებზე მსჯელობისას, უპირველეს ყოვლისა, უნდა აღინიშნოს, რომ სისხლის-სამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია საქართველოს სამხედრო ძალების რეზერვში მყოფი მოქალაქეების მიერ სამხედრო შეკრების გავლის წესი.

ღანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება სამხედროვალდებულის მიერ სასწავლო ან სამხედრო შეკრებისათვის თავის არიდებაში.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, რეზერვის სამხედრო სპეციალისტების მომზადება და გადამზადება სამხედრო ნაწილებსა და სასწავლებლებში სპეციალურ შეკრებებზე იწოდება სასწავლო შეკრებად, ხოლო რეზერვის ოფიცერთა მომზადების პროგრამით გათვალისწინებული სასწავლო შეკრება ითვლება სამხედრო შეკრებად.

სამხედროვალდებული, რომელიც სასწავლო ან სამხედრო შეკრებაზე გაწვევის შესახებ სამხედრო კომისიის უწყების მიღებისას, მითითებულ ვადაში არ გამოცხადდება არასაპატიო მიზეზით (ან უკანონოდ გათავისუფლება სამხედრო ვალდებულებისაგან ან გადაუადდება იგი), ჩაითვლება სამხედრო ვალდებულებისგან თავის ამრიდებლად. სამხედრო კომისარიატის გამოძახებით, სამხედროვალდებულის გამოუცხადებლობის საპატიო მიზეზებად, მისი სათანადო დოკუმენტური დადასტურებით, კანონი თვლის მოქალაქის ახლო ნათესავის (დედა, მამა, მეუღლე, შვილი, და, ძმა) ან აღმზრდელის გარდაცვალებას, ავადმყოფობას, აგრეთვე სტიქიური ხასიათის ან სხვა სახის დაუძლეველ გარემოებებს.

დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია და, მაშასადამე, იგი დამთავრებულად ჩაითვლება სამხედროვალდებულის სამხედრო შეკრების ადგილზე გამოცხადების ვადის გასვლის მომენტიდან. ეს კონკრეტული ვადა კი კომისიის უწყებით იქნება განსაზღვრული.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – სამხედროვალდებული (რეზერვისტი), რომელიც საქართველოს სამხედრო ძალების რეზერვშია ჩარიცხული.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ამ დანაშაულის ჩადენა შესაძლებელია მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კანონი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

357-ე მუხლის მეორე ნაწილით, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს იგივე ქმედების ჩადენა ომიანობის ან საგანგებო მდგომარეობის დროს (ომიანობისა და საგანგებო მდგომარეობის შესახებ იხ. 356-ე მუხლის კომენტარი).

მუხლი 358. მოზილიზაციით გაფშვიდებისათვის თავის არიდება

მოზილიზაციით გაწვევისათვის თავის არიდება, –

იხვეება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან რვა წლამდე.

წმობილიზაციით გაწვევისათვის თავის არიდება ხელყოფს საქართველოს სამხედრო ძალების დაკომპლექტების ინტერესებს, რაც თავის მხრივ, საფრთხის წინაშე აყენებს ქვეყნის თავდაცვისუნარიანობისა და უშიშროების საფუძვლებს. სწორედ ამ ინტერესის დასაცავად არის

კრიმინალიზებული სამხედროვალდებულის ამგვარი ქმედება და მის უშუალო ობიექტს წარმოადგენს სამხედრო ძალების დაკომპლექტების წესი მობილიზაციის დროს.)

მობილიზაციის არსი მდგომარეობს საქართველოს სამობილიზაციო მზადყოფნის უზრუნველყოფაში ისეთი ღონისძიებებით, როგორიცაა აღმასრულებელი ხელისუფლების, ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოების, სახელმწიფო საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების მუშაობის რეჟიმის განსაზღვრა და მათი მომზადება მობილიზაციის დროს სამუშაოდ; სამხედრო ძალების მობილიზაციისათვის მომზადება; სამხედრო ძალების გადაყვანა საომარ ან საგანგებო მდგომარეობაზე; სამობილიზაციო რეზერვების შექმნა, შენარჩუნება და განვითარება მობილიზაციის დროს სახელმწიფოს, სამხედრო ძალებისა და მოსახლეობის მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად და სხვა. მაშასადამე, სამობილიზაციო მზადყოფნისათვის მშვიდობიანობის პერიოდში სახელმწიფო ახორციელებს ღონისძიებათა კომპლექსს, რომელიც ითვალისწინებს საქართველოს ეკონომიკის, აღმასრულებელი ხელისუფლების, ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოების, სახელმწიფო საწარმოების, დაწესებულებებისა და ორგანიზაციების მიერ სამობილიზაციო რესურსებისა და რეზერვების შესაქმნელად საომარი ანდა საგანგებო მდგომარეობის დროს საქართველოს სამხედრო ძალების მზადყოფნის უზრუნველსაყოფად და სახელმწიფოსა და მოსახლეობის გადაუდებელ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად.

საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის დროს მობილიზაციის გამოცხადების, აგრეთვე მშვიდობიან პერიოდში მობილიზაციისათვის მზადყოფნის წესს, პირობებსა და მობილიზაციის რეჟიმთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს არეგულირებს საქართველოს 1999 წლის 23 ივნისის კანონი მობილიზაციის შესახებ. ამ კანონის მიხედვით, მობილიზაცია არის ღონისძიებათა კომპლექსი, რომელიც ითვალისწინებს შექმნილი სამობილიზაციო რესურსებისა და რეზერვების, საომარი ანდა საგანგებო მდგომარეობის საჭიროებისათვის გამოყენებას (მობილიზაცია შეიძლება იყოს საერთო ან ნაწილობრივი).

საქართველოს კონსტიტუციის 73-ე მუხლისა და მობილიზაციის შესახებ კანონის მეექვსე მუხლის შესაბამისად, საომარი ან საგანგებო მდგომარეობის გამოცხადების შემთხვევაში, საქართველოს პრეზიდენტი აცხადებს საერთო ან ნაწილობრივ მობილიზაციას და ეს გადაწყვეტილება შეაქვს საქართველოს პარლამენტში დასამტკიცებლად.

მობილიზაცია შეიძლება შეეხოს სამხედრო ძალების ანდა შრომითი რესურსების რეზერვს.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი ცალ-ცალკე შემადგენლობად ითვალისწინებს მობილიზაციის დროს სამხედრო სამსახურში გაწვევისათვის (მუხლი 358-ე) და ომიანობის დროს შრომითი მობილიზაციისათვის თავის არიდებას (მუხლი 359-ე).

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, დროული მობილიზაცია სახელმწიფოს თავდაცვისუნარიანობის უზრუნველყოფის უმნიშვნელოვანესი პირობაა, ეს კი, თავის მხრივ, ბევრად არის დამოკიდებული საქართველოს მოქალაქეთა მიერ ქვეყნის დაცვის კონსტიტუციური მოვალეობის კეთილსინდისიერად და უყოყმანოდ შესრულებაზე. ამ კონსტიტუციური მოვალეობის ყველაზე მძიმე დარღვევას წარმოადგენს მობილიზაციით გაწვევისათვის თავის არიდება (მუხლი 358-ე).

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება მობილიზაციის დროს სამხედრო სამსახურში გაწვევისათვის თავის არიდებაში. მობილიზაციის გამოცხადებისას, სამხედრო სამსახურში გასაწვევი, რეზერვში მყოფი მოქალაქეები ვალდებული არიან გამოცხადდნენ შეძკრებ პუნქტში რაიონის, ქალაქის სამხედრო კომისარიატების მიერ გაგზავნილ სამობილიზაციო უწყებით ნაჩვენებ დროს. ამ ვადის გასვლის მომენტიდან დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება, ე.ი. ფორმალური შემადგენლობის მქონე დანაშაულთან გვაქვს საქმე. მობილიზაციით გაწვევისათვის თავის არიდების ხერხებს კანონი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს (ეს შეიძლება გამოიხატოს ავადმყოფობის სიმულაციაში, ყალბი დოკუმენტების გამოყენებაში ანდა უბრალოდ, გამოუცხადებლობაში და სხვ.).

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია, კერძოდ, მობილიზაციის დროს სამხედრო სამსახურში გაწვევას ექვემდებარებიან საქართველოს სამხედრო ძალების რეზერვში ჩარიცხული მოქალაქენი. მამასადამე, ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ყველა სამხედრო ვალდებული (ქალიცა და მამაკაციც), რომელიც ჩარიცხულია რეზერვში და ექვემდებარება მობილიზაციით გაწვევას.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს (მოტივი, მიზანი და სხვ.) კანონი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

ეს დანაშაული განსხვავდება სისხლის სამართლის კოდექსის 356-ე

მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისაგან (წვევამდელის მიერ სამხედრო ან ალტერნატიული შრომითი სამსახურისათვის თავის არიდება). კერძოდ, ამ უკანასკნელ შემთხვევაში საუბარია მშვიდობიანობის პერიოდში სამხედრო სამსახურისათვის თავის არიდებაზე, მაშინ, როცა მობილიზაციით გაწვევა გულისხმობს საომარ ანდა საგანგებო მდგომარეობას. გარდა ამისა, მობილიზაციით გაწვევას ექვემდებარებიან როგორც მამრობითი, ასევე მდედრობითი სქესის სამხედროვალდებულები, რომლებიც ჩარიცხული არიან საქართველოს სამხედრო ძალების რეზერვში, 356-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების სუბიექტი კი წვევამდელია, ე.ი. პირველად სამხედრო აღრიცხვაზე აყვანილი, 18 წელს მიღწეული მამრობითი სქესის საქართველოს მოქალაქე ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომელიც ექვემდებარება სამხედრო ვალდებულების მოხდას.

მუხლი 359. ომიანობის დროს ბეგარის შესრულებისათვის ან გადასახადის გადახდისათვის თავის არიდება

ომიანობის დროს შრომითი მობილიზაციისათვის ან სხვა ბეგარის შესრულებისათვის ანდა გადასახადის გადახდისათვის თავის არიდება, — ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთიდან ხუთ წლამდე.

ომიანობის დროს ქვეყნის თავდაცვის ინტერესებისათვის, კერძოდ, ფრონტისა და ზურგის მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების უზრუნველსაყოფად, დიდი მნიშვნელობა აქვს არა მარტო სახელმწიფოს მატერიალური რესურსების, არამედ აგრეთვე კერძო სექტორის, მოქალაქეთა ცოცხალი ძალისა და მატერიალური რესურსების მობილიზაციას. სწორედ ამას ემსახურება სახელმწიფოს სამობილიზაციო მზადყოფნა, სამობილიზაციო მატერიალურ ფასეულობათა მარაგის შექმნა, აღმასრულებელი ხელისუფლების, ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოებში, საწარმოებში, დაწესებულებებსა და ორგანიზაციებში რეზერვისტთა დაჯავშნა მობილიზაციის დროს მოქმედი ეკონომიკის შესაბამისი დარგის ობიექტებზე სამუშაოდ, სამობილიზაციო გეგმებით გათვალისწინებული ტექნიკის, შენობა-ნაგებობების, კომუნიკაციების, მიწის ნაკვეთების, სატრანსპორტო საშუალებებისა და

სხვა სამობილიზაციო რეზერვების მატერიალურ ფასეულობათა გადა-
ცემა და სხვა.

ფრონტისა და ზურგის გადაუღებელ მოთხოვნილებათა დასაკმაყ-
ოფილებლად და, მაშასადამე, ქვეყნის თავდაცვის ღონისძიებებში მო-
სახლეობის ორგანიზებულად ჩასაბმელად, სახელმწიფო მოქალაქეები-
სათვის ადგენს საომარი მდგომარეობისათვის აუცილებელ შრომით ან
სხვა სახის ბეგარას, აწესებს სპეციალურ გადასახადებს. ქვეყნის თავ-
დაცვის უზრუნველყოფისათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობის მქონე
ბეგარის შესრულებისათვის ან გადასახადის გადახდისათვის თავის არიდება
იღვენება სისხლის სამართლის წესით.

ამრიგად, განსახილველი ქმედების უშუალო ობიექტს წარმოადგენს
ომიანობის დროს აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ საქართვე-
ლოს სამხედრო ძალების მატერიალური და ტექნიკური უზრუნველყოფის
ინტერესები.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ომი-
ანობის დროს შრომითი მობილიზაციისათვის ან სხვა ბეგარის შეს-
რულებისათვის ანდა გადასახადის გადახდისათვის თავის არიდებაში.

შრომით მობილიზაციას ექვემდებარებიან შრომისუნარიანი მოქალაქენი.
ისინი თავისუფლებიან თავიანთი სამსახურებრივი მოვალეობებისაგან
და იგზავნიებიან თავდაცვით სამუშაოებზე ანდა სახალხო მეურნეობის
შესაბამის დარგებში სამუშაოდ. როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, აღმას-
რულებელი ხელისუფლების ორგანოები სამობილიზაციო მზადყოფნი-
სათვის ახორციელებენ რეზერვისტთა დაჯავშნას მობილიზაციის დროს
მოქმედი ეკონომიკის შესაბამისი დარგის ობიექტებზე სამუშაოდ (თუმ-
ცა კანონის ტექსტიდან გამომდინარე, შრომით მობილიზაციას შეიძლე-
ბა დაექვემდებაროს საქართველოს ყველა შრომისუნარიანი მოქალაქე),
მაგალითად, თავდაცვითი მნიშვნელობის რომელიმე საწარმოში, სოფ-
ლის მეურნეობის საწარმოში, მშენებლობაზე და სხვ.

შრომითი მობილიზაციისათვის თავის არიდება შეიძლება გამოიხ-
ატოს სამუშაო ადგილზე გაშუცხადებლობაში, მობილიზაციისაგან გასათ-
ავისუფლებლად მოტყუებაში და სხვ.

რაც შეეხება სხვა სახის ბეგარას, ეს შეიძლება იყოს სხვადასხვა
სახის მატერიალური ვალდებულება, რომელიც სახელმწიფოს მიერ
დადგინდება ომიანობის დროს. ისტორიულად ჩვენი კანონმდებლობი-
სათვის ცნობილია სატრანსპორტო ბეგარა (სატრანსპორტო საშუალებ-

ის ჩაბარების მოვალეობა), საბინაო ბეგარა (სამხედრო მოსამსახურეებისათვის საცხოვრებელი ბინის დათმობის მოვალეობა) და სხვა სახის მატერიალური მოვალეობა.

საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობა, სახელდობრ, 1997 წლის 31 ოქტომბრის კანონი „საომარი მდგომარეობის შესახებ“; 1997 წლის 17 ოქტომბრის კანონი „საგანგებო მდგომარეობის შესახებ“; 1999 წლის 23 ივნისის კანონი „მობილიზაციის შესახებ“ და სხვ. ითვალისწინებს როგორც საჯარო, ისე კერძო სამართლის იურიდიული და ფიზიკური პირების ვალდებულებას, გადასცენ სამობილიზაციო გეგმებით გათვალისწინებული შენობა-ნაგებობები, კომუნიკაციები, მიწის ნაკვეთები, სატრანსპორტო და სხვა მატერიალური ფასეულობები (რესურსები) შესაბამის დაწესებულებებს საომარი მოქმედებების შედეგების თავიდან აცილებისა და ლიკვიდაციისათვის. მოქალაქენი მოვალენი არიან მობილიზაციის დროს გადასცენ სახელმწიფოს თავდაცვისა და უშიშროების საჭიროებისათვის ქონება, შემდგომი სათანადო ანაზღაურებით. მობილიზაციის შესახებ საქართველოს კანონის მე-13 მუხლი ითვალისწინებს სამხედრო-სატრანსპორტო ვალდებულებას (ბეგარას). კერძოდ, საქართველოს სამხედრო ძალების საჭიროებისათვის მობილიზაციის დროს წესდება სამხედრო-სატრანსპორტო ვალდებულება. საქართველოს სამხედრო ძალების სამობილიზაციო მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად საჭირო სატრანსპორტო საშუალებათა ამოღება აღმასრულებელი ხელისუფლების, თვითმმართველობისა და მმართველობის ადგილობრივი ორგანოებდან, სახელმწიფო საწარმოებიდან, დაწესებულებებიდან და ორგანიზაციებიდან ხორციელდება უსასყიდლოდ, ხოლო ფიზიკური და კერძო სამართლის იურიდიული პირებისაგან – შემდგომი სათანადო ანაზღაურებით.

გადასახადის გადახდისათვის თავის არიდებაში იგულისხმება როგორც ომამდე დადგენილი გადასახადებისათვის, ასევე ომიანობის დროს დაწესებული გადასახადებისათვის თავის არიდება.

ნებისმიერი ზემოთ აღნიშნული ბეგარის შეუსრულებლობისათვის პირს პასუხისმგებლობა დაეკისრება იმ შემთხვევაში, თუ მას შეეძლო ამ ბეგარის შესრულება. ბეგარისათვის თავის არიდების ხერხი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს. დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება დაკისრებული ბეგარის შესრულებისათვის ფაქტობრივი თავის არიდების მომენტიდან, მაგალითად, შრომითი მობილიზაციით სამუშაოზე

გამოცხადების ვადის გასვლის მომენტიდან, სატრანსპორტო საშუალების სამხედრო კომისარიატების ტექნიკის შემკრებ პუნქტებში ან სამხედრო ნაწილებში ჩაბარების ვადის გასვლის მომენტიდან და ა.შ.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი (საქართველოს მოქალაქე, მოქალაქეობის არმქონე პირი ან უცხოელი), რომელზეც ვრცელდება კანონში მითითებული რომელიმე ბეგარის შესრულება. ომიანობის დროს ბეგარის შეუსრულებლობისათვის ან გადასახადის გადახდისათვის თავის არიდებისათვის კანონმდებელი პასუხისმგებლობის ღიფერენციაციას არ ახდენს ფიზიკური და იურიდიული პირებისათვის, ამიტომ ამ ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს საჯარო მოხელეც, რომელიც თავს აარიდებს შესაბამისი ბეგარის შესრულებას ან გადასახადის გადახდას.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. კერძოდ, პირს გაცნობიერებული აქვს თავის ქმედების მართლწინააღმდეგობა, რომ ომიანობის დროს თავს არიდებს შრომით მობილიზაციას ან სხვა ბეგარის შესრულებას ანდა გადასახადის გადახდას, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას საქართველოს სამხედრო ძალების ბრძოლისუნარიანობისათვის და სურს იგი, ან ითვალისწინებს ასეთი შედეგის დადგომის გარდუელობას. ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს (მოტივს, მიზანს და ა.შ.) კანონმდებელი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

მუხლი 360. თვითნებობა

1. თვითნებობა, ესე იგი ნამდვილად თავისი ან თავისად დაგულებული უფლების დადგენილი წესის საწინააღმდეგოდ განხორციელება, რამაც გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი, —

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ან ოთხმოციდან ორას საათამდე ან გამასწორებელი საბუშართი ვადით ერთიდან ორ წლამდე ანდა ტუსალობით ვადით ოთხიდან ექვს თვემდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი ძალადობით ან ძალადობის მუქარით, — ისჯება თავისუფლების შეზღუდვით ვადით სამ წლამდე ან ტუსალობით ვადით ოთხიდან ექვს თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხ წლამდე.

თვითნებობისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია

მოქალაქეთა მიერ სადავო უფლებების განხორციელების დადგენილი წესი. მოქალაქეთა მიერ თავიანთი უფლებების განხორციელების ესა თუ ის წესი, რომელიც ირღვევა თვითნებობის დროს, შეიძლება დადგენილი იქნეს როგორც კანონით, ისე კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტით. მოქალაქე, რომელიც მოქმედებს დადგენილი წესის საწინააღმდეგოდ, შეიძლება ახორციელებდეს თავის ნამდვილ ან თავისად დაგულებულ უფლებას.

ნამდვილად თავისი უფლება ისეთი უფლებაა, რომელიც პირს მინიჭებული აქვს კანონის ან კანონქვემდებარე აქტის საფუძველზე. მაგალითად, საცხოვრებელი ფართის დაკავების უფლება გაცემული ორდერის საფუძველზე, ნაგებობის აღმართვის უფლება გამოყოფილ (სარგებლობაში გადაცემულ) მიწის ნაკვეთზე და ა.შ.

თავისად დაგულებული უფლება ისეთი უფლებაა, როცა პირი შეცდომით ფიქრობს, რომ მას ესა თუ ის უფლება აქვს, თუმცა სინამდვილეში მას ასეთი რამ არა აქვს ანდა ეს უფლება მას შეიძლება მიენიჭოს, მაგრამ მხოლოდ დადგენილი წესით. მაგალითად, რაიმე ქონების მემკვიდრეობით მიღების უფლება, როცა ეს უფლება ვილაცამ სადავოდ აქცია სასამართლოში სარჩელის შეტანით.

თვითნებობა უფლების ისეთი განხორციელებაა, როცა უგულებელყოფილია მისი რეალიზაციის კანონით ან სხვა ნორმატიული აქტით დადგენილი წესი. დადგენილი წესის დარღვევად ჩაითვლება რაიმე მოქმედება (მაგალითად, მიწის ნაკვეთის ან შენობის დაუფლება, სავალ გზაზე შენობის აღმართვა, სხვისი ქონების ამოღება ვალში ჩასათვლელად, ანგარიშიდან ფულის მოხსნა და ა.შ.) ან უმოქმედობა, რომელიც არღვევს უფლების შეძენის ან რეალიზაციის ნორმატიული აქტით დადგენილ წესს, როცა პირი მოვალე იყო ემოქმედა სამართლებრივი აქტის ან ხელშეკრულების საფუძველზე (მაგალითად, ქონების გადაცემისათვის თავის თავის არიდება, ფულის გადარიცხვისათვის თავის არიდება და მისთ.). მაშასადამე, განსახილველი დანაშაული შეიძლება ჩადგენილი იქნეს როგორც მოქმედებით, ისე უმოქმედობით. უმოქმედობაა, როცა მოქალაქე არ გადაცემს მესაკუთრეს სადავო ქონებას, რის გამოც იგი მნიშვნელოვან მატერიალურ ზიანს განიცდის. ქმედების ობიექტური შემადგენლობის სავალდებულო ნიშანია მნიშვნელოვანი ზიანი. ის შეიძლება წარმოადგენდეს მატერიალურ ან მორალურ ზიანს, კონსტიტუციური უფლებებისა და თავისუფლებების დარღვევას. არის თუ არა ზიანი მნიშ-

ენელოვანი, სასამართლო დაადგენს საქმის კონკრეტული გარემოების მიხედვით. თვითნებობა კანონში მითითებული შედეგის (მნიშვნელოვანი ზიანი) გარეშე დანაშაულს არ წარმოადგენს.

მაშასადამე, დანაშაული მატერიალურია და ის დამთავრებულად ჩაითვლება ფიზიკური ან იურიდიული პირებისათვის მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენების მომენტიდან.

ამრიგად, თვითნებობის ობიექტური შემადგენლობა მოიცავს:

ა) მოქმედებას ან უმოქმედობას (ნამდვილად თავისი ან თავისად დაგულვებული უფლების დადგენილი წესის საწინააღმდეგოდ განხორციელება);

ბ) შედეგს – მნიშვნელოვანი ზიანის სახით ფიზიკური ან იურიდიული პირებისათვის;

გ) მიზეზობრივ კავშირს ქმედებასა და დამდგარ შედეგს შორის.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული ფიზიკური პირი. საჯარო მოხელე თავის სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით ჩადენილი თვითნებობისათვის, სხვა შესაბამისი ნიშნების არსებობისას პასუხს აგებს სამოხელეო დანაშაულისათვის.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, თვითნებობა განზრახი დანაშაულია, პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ე.ი. თავისი ან თავისად დაგულვებული უფლების დადგენილი წესის საწინააღმდეგოდ განხორციელება, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას – მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენებას ფიზიკური ან იურიდიული პირისათვის და სურს ეს შედეგი, ან ითვალისწინებს ასეთი შედეგის დადგომის გარდუელოებას ანდა შეგნებულად უშვებს ან გულგრილად ეკიდება მის დადგომას. თუ პირმა იცის, რომ მის მიერ განხორციელებული უფლება მას არ ეკუთვნის, მაშინ არც თვითნებობის შემადგენლობა იქნება. ამ შემთხვევაში მისი პასუხისმგებლობის საკითხი სისხლის სამართლის კოდექსის სხვა მუხლებით დაისმება. ქმედების მოტივი და სხვა სუბიექტური ელემენტები თვითნებობის კვალიფიკაციაზე გაკლენას არ ახდენენ.

360-ე მუხლის მეორე ნაწილით პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს თვითნებობის ჩადენა ძალადობით ან ძალადობის მუქარით.

ძალადობის სიმძიმე ან ძალადობის მუქარის ხარისხი კანონში და-

კონკრეტული არ არის; ამიტომ, იგი შეიძლება იყოს ნებისმიერი ხარისხის – როგორც სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში, ისე ასეთი საშიშროების არქონე; მაგრამ ძალადობა, რომელიც უფრო მკაცრად ისჯება, ვიდრე თვითნებობა (360-ე მუხლის მეორე ნაწილი) მოითხოვს დამატებით კვალიფიკაციას სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამისი მუხლით კანონის სისტემატური განმარტებიდან გამომდინარე, თვითნებობის დროს დაზარალებულის ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე ან ნაკლებად მძიმე დაზიანება საჭიროა დამატებით დაკვალიფიცირდეს 117-ე ან 118-ე მუხლით.

ძალადობის მუქარა უნდა იყოს რეალური, გამომდინარეობდეს პირის ქცევის ნასიათიდან როგორც თვითნებობის აქტამდე, ისე მუქარის გამოხატვის მომენტში. აქ მუქარა მოიცავს ძალადობის მუქარის ნებისმიერ შემთხვევას, მათ შორის მოკვლის მუქარასაც. იგი მუქარის სპეციალურ შემადგენლობას წარმოადგენს სსკ 151 მუხლთან მიმართებაში.

თვითნებობა თავისი ობიექტური ნიშნებით ზოგჯერ ემსგავსება სხვისი ქონების მართლსაწინააღმდეგოდ დაუფლებას, მაგალითად, როცა კრედიტორი მოვალის მიმართ იყენებს ძალადობას ან მუქარას ვალის დასაბრუნებლად. გარეგნულად ამგვარი ქმედება ძალიან ჰგავს ძარცვას, ყაჩაღობას ან გამოძალვას. მაგრამ, ამავე დროს, თვითნებობა არსებითად განსხვავდება მათგან სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნებით. კერძოდ, რამდენადაც თვითნებობის დროს პირს ნამდვილი ან დაგულვებული უფლება აქვს ძალადობით ან მუქარით დაუფლებულ (ან დასაუფლებელ) ქონებაზე, ამდენად, აქ გამორიცხულია სხვისი ქონების მართლსაწინააღმდეგო დაუფლების შემადგენლობა.

მუხლი 361. ოფიციალური დოკუმენტის ან

სახელმწიფო ჯილდოს შიშინა ან გასაღება

ანგარების მიზნით შეძენა ან გასაღება ოფიციალური დოკუმენტისა ან სახელმწიფო ჯილდოსი, რომელიც პირს ანიჭებს რაიმე უფლებას ან ათავისუფლებს რაიმე მოვალეობისაგან, –

ისჯება ჯარიმით ან ტუსალობით ვადით სამ თვემდე.

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობაში სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია ოფიციალური დოკუმენტის ან სახელმწიფო ჯილდოს შეძენისა (მიღების) და სარგებლობის დადგენილი წესი. დანაშაულის საგანია – ოფიციალური დოკუმენტი და სახელმწიფო

ჯილდო, რომელიც პირს ანიჭებს რაიმე უფლებას ან ათავისუფლებს რაიმე მოვალეობისაგან.

იურისპრუდენციაში დოკუმენტის¹ უნივერსალური ცნება არ არსებობს. მაგალითად, შინაარსის მიხედვით, დოკუმენტი შეიძლება იყოს: სამეცნიერო-ტექნიკური, სამართლებრივი, მმართველობითი, სამსახურებრივი და ა.შ. რა მოთხოვნებს უნდა აკმაყოფილებდეს ადმინისტრაციული აქტი, განსაზღვრულია ზოგად ადმინისტრაციულ კოდექსში, საქართველოს პრეზიდენტის 1998 წლის 17 მაისის №326 ბრძანებულება „აღმასრულებელი ხელისუფლების ნორმატიული აქტების მომზადების, გამოცემის, გამოქვეყნებისა და მოქმედების შესახებ“, განსაზღვრავს აღმასრულებელი ხელისუფლების აქტების ფორმას, სახეს, რეკვიზიტებს და ა.შ. გარდა ამისა, საქართველოს 1997 წლის 27 ივნისის კანონი ნორმატიული აქტების შესახებ ზოგადად განსაზღვრავს სამართლებრივი აქტების სახეებს, იერარქიას, რეკვიზიტებს და სხვ. ამრიგად, ოფიციალური დოკუმენტების გაფორმების ერთიანი წესი არ არსებობს.

იურიდიულ ლიტერატურაში დოკუმენტად მიიჩნევენ რაიმე ინფორმაციის შემცველ, სათანადო წესით გაფორმებულ მატერიალურ საგანს, რომელიც ადასტურებს იურიდიული მნიშვნელობის მქონე ფაქტს ან ხდომილებას (ინფორმაციის მატარებელი შეიძლება იყოს ქაღალდი, ფოტო, კინო, აუდიო, ვიდეო ლენტა, კომპიუტერული ჩანაწერი ან ადამიანისათვის აღსაქმელი სხვა მატერიალური ფორმის საგანი).

რამდენადაც დოკუმენტის არსის კვლევა სცილდება კომენტარის ფარგლებს, შევნიშნავთ მხოლოდ იმას, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 361-ე და 362-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემადგენლობაში ოფიციალურ დოკუმენტში უნდა ვიგულისხმოთ რაიმე უფლების ან იურიდიული მნიშვნელობის ფაქტის დამადასტურებელი წერილობითი საბუთი, ვისიმე ვინაობის დამადასტურებელი მოწმობა. მაშასადამე, ოფიციალური დოკუმენტი წერილობითი აქტია, რომელიც ადასტურებს ან უარყოფს ამა თუ იმ ფაქტს, რომელსაც იურიდიული მნიშვნელობა აქვს რაიმე უფლების მისანიჭებლად ან მოვალეობისაგან გასათავისუფლებლად. ოფიციალურია დოკუმენტი, რომელსაც სახელმწიფო კანონით ან სხვა ნორმატიული აქტით დადგენილი წესით ანიჭებს იურიდიულ მნიშვნელობას. იგი შეიძლება ადასტურებდეს ან უარყოფდეს ამა თუ იმ ფაქტს, რომელიც წარსულს, აწმყოს ან მომავალს ეხება. ოფიციალურ

¹ documentum (ლათ.) - ნიშნუი, მოწმობა.

დოკუმენტებს გასცემენ სახელმწიფო ხელისუფლებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები, საწარმოები, დაწესებულებები, ორგანიზაციები საკუთრების ფორმის მიუხედავად, იმ პირობით, თუ სახელმწიფო მას ანიჭებს იურიდიულ ძალას რაიმე უფლების მისანიჭებლად ან მოვალეობისაგან გასათავისუფლებლად. მაგალითად, ოფიციალურ დოკუმენტს წარმოადგენს შრომის წიგნაკი ან დიპლომი გაცემული როგორც სახელმწიფო, ისე სხვა სასწავლო დაწესებულების მიერ, რომელსაც სახელმწიფო აკრედიტაცია აქვს მიღებული (გაელილი), ან კიდევ, ოფიციალურ დოკუმენტად შეიძლება იქცეს ნოტარიუსის მიერ დამოწმებული კერძო (პირადი) ხასიათის დოკუმენტი — ხელწერილი, ხელშეკრულება, მინდობილობა.

361-ე მუხლის დისპოზიციაში საუბარია მხოლოდ ისეთ ოფიციალურ დოკუმენტზე, რომელიც ანიჭებს უფლებას (მაგალითად, საპენსიო მოწმობა, მძღოლის მოწმობა, ლიცენზია სამეწარმეო საქმიანობაზე და ა.შ.) ან ათავისუფლებს რაიმე მოვალეობისაგან (მაგალითად, სამხედრო ვალდებულებისაგან გათავისუფლების მოწმობა).

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, განსახილველი დანაშაულის საგანია ასევე სახელმწიფო ჯილდო. სახელმწიფო ჯილდოს მიეკუთვნება ორდენი, მედალი, საპატიო წოდება, საპატიო სიგელი, რომელიც დაწესებულია საქართველოს კანონმდებლობით შრომითი ან სამხედრო დამსახურებისათვის. სახელმწიფო ჯილდოების მინიჭების წესი რეგლამენტირებულია დებულებით დაჯილდოების შესახებ, რომლითაც ხელმძღვანელობს სახელმწიფო კანცელარიასთან არსებული მოქალაქეობის საკითხთა, სახელმწიფო ჯილდოებისა და საპატიო სიგელების მინიჭების განყოფილება.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ორ ალტერნატიულ მოქმედებაში — ოფიციალური დოკუმენტის ან სახელმწიფო ჯილდოს შეძენაში ან გასაღებაში. მათი შეძენა შეიძლება ყოველით, ჩუქებით, პოვნით და ა.შ., ხოლო გასაღება გულისხმობს — გაყიდვას, საჩუქრად მიცემას, გაცვლას, ვალის გადახდას და ა.შ. რამდენადაც ოფიციალური დოკუმენტების ან სახელმწიფო ჯილდოების მეშვეობით განისაზღვრება ფიზიკური და იურიდიული პირების ნამდვილი სამართლებრივი სტატუსი, ამდენად, ამ საგნების ბრუნვა კანონიერი საფუძვლისა და კანონით დადგენილი პროცედურის გარეშე ზიანს აყენებს მმართველობის წესს. დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და დამთავრებულად ჩაითვლება ოფიციალური დოკუმენტის ან სახელმ-

წიფო ჯივლოს შექენის ან გასაღების მომენტიდან. კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს გამოიყენა თუ არა ვინმე ეს საგნები, ანდა შემქენმა გამოიყენა, თუ შესაძლებელია პირმა.

დანამუდღის ობიექტური მხარის საგაღებულო ნიშანია ის, რომ შექენილი ოფიციალური დოკუმენტი ან სახელმწიფო ჯივლო პირს ანიჭებდეს რაიმე უფლებას ან თავისუფლებდეს რაიმე მოვალეობისაგან.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკის მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი როგორც შემქენი, ისე გასაღებელი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. კანონმდებელი კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტ მნიშვნელობას ანიჭებს ქმედების მიზანს, კერძოდ, ოფიციალური დოკუმენტის ან სახელმწიფო ჯივლოს შექენა ან გასაღება ზღედა ანგარების მიზნით. ასეთი მიზნის გარეშე აღნიშნული საგნების შექენა (მაგალითად, კოლექციისათვის) დანამუდღს არ წარმოადგენს.

მუხლი 362. ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის, ან ბლანკის დამზადება ან გასაღება ან გამოყენება

1. ყალბი პირადობის მოწმობის ან სხვა ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის, ან ბლანკის დამზადება, გასაღება ან გამოყენება, — ისჯება ჯარიმით ან ტუსალობით ვადით ექვს თვემდე.

2. იგივე ქმედება:

ა) არაერთგზის;

ბ) რამაც გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი, —

ისჯება თავისუფლების შეზღუდვით ვადით სამ წლამდე ან თავისუფლების აღკვეთით ორ წლამდე.

განსახილველი ქმედების შემადგენლობა ტრადიციულია საქართველოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში და იგი წარმოადგენს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 213-ე და 215-ე მუხლით გათვალისწინებული დანამუდღის შემადგენლობის სამართალმემკვიდრეს. მსგავსი ქმედების ჩადენის შედეგად ზიანი აღება სისხლის სამართლის კანონით დაცულ იმ მმართველობით ურთიერთობებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ ოფიციალური დოკუმენტაციის წარმოებისა და ოფიციალური დოკუმენტებით სარგებლობის დადგენილი წესის დაცვას. მაშასადამე, ბევრი კანონმდებლობის

მსგავსად, აქაც სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ ოფიციალური დოკუმენტების შედგენისა და გამოყენების დადგენილ წესს, ან სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, კანონი იცავს ოფიციალური დოკუმენტების ბრუნვის კანონმდებლობით დადგენილ წესს, ხოლო ამით კი — მმართველობის წესს.

დანაშაულის საგანია — პირადობის მოწმობა ან სხვა ოფიციალური დოკუმენტი, აგრეთვე ბეჭედი, შტამპი ან ბლანკი.

ოფიციალური დოკუმენტის შესახებ უკვე ვისაუბრეთ 361-ე მუხლის კომენტარში. რაც შეეხება სხვა საგნებს: ბეჭედი არის საგანი (მოწყობილობა), რომელსაც გააჩნია ტექსტის (ან ტექსტისა და ნახატის) რელიეფური ან ჩაღრმავებული გამოსახულება საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის სრული დასახელებით და სხვა რეკვიზიტებით, რომლის ანაბეჭდი გამოიყენება დოკუმენტის ნამდვილობის დასადასტურებლად. ბეჭდის ცალკე სახეა გერბიანი ბეჭედი, რომელსაც წრიული ფორმა აქვს სახელმწიფო გერბის გამოსახულებით. ბეჭედი ისმება იმ პირის ხელმოწერის გვერდით, ვინც ადასტურებს დოკუმენტს.

შტამპი (იტალიურადან Stampa — ბეჭედი) — ხელის საბეჭდი ფორმა (კლიშე) ქაღალდზე შესრულებულ დოკუმენტზე ანაბეჭდის გასაკეთებლად, რომელიც შეიცავს საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის სრულ დასახელებას, მის მისამართს, დოკუმენტის გაგზავნის თარიღსა და სხვა რეკვიზიტებს. შტამპს, როგორც წესი, მართკუთხედის ან სამკუთხედის ფორმა აქვს. მართკუთხედის ფორმის მქონე შტამპი დოკუმენტის ზედა მარცხენა კუთხეში ისმება, ხოლო სამკუთხედის ფორმის მქონე — იმ პირის ხელმოწერის გვერდით, ვინც ადასტურებს დოკუმენტს.

ბლანკი¹ — ქაღალდის ფურცელია კუთხის ან ცენტრალური შტამპის ტექსტის გამოსახულებით (ანაბეჭდით) ან სხვა ტექსტის ფრაგმენტებით, რომელიც გამოიყენება დოკუმენტის შესადგენად. ბლანკზე, როგორც წესი, სტამბური წესით არის შესრულებული (ალბეჭდილი) კუთხის ან ცენტრალური შტამპის გამოსახულება ანდა სხვა ტექსტის ცალკეული ფრაგმენტი. განასხვავებენ ჩვეულებრივი და მკაცრი აღრიცხვის ბლანკებს, რომელსაც აქვს ნომერი (ზოგჯერ სერიაც) და გამოყენების სპეციალური რეჟიმი.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება სამ ალტერნატიულ მოქმედებაში:

¹ ფრანგულიდან blanc - თეთრი. კუთხის ან ცენტრალური შტამპის გამოსახულებიანი ქაღალდის ფურცელი, რომელიც გამოიყენება დოკუმენტის შესადგენად.

ა) ყალბი პირადობის მოწმობის ან სხვა ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება;

ბ) აღნიშნული საგნების გასაღება;

გ) მათი გამოყენება.

ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადებაში იგულისხმება როგორც მთლიანად ფიქტიური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება (მაგალითად, ბეჭდის, შტამპის დუბლიკატის დამზადება), ისე ნამდვილი ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის ნაწილობრივ შეცვლა-გაყალბება (მაგალითად, ტექსტის ნაწილის გადასწორება, დამატებითი მონაცემის შეტანა, სხვის მაგიერად ხელის მოწერა, რიცხვის, ნომრის შეცვლა ციფრების გადაადგილებით, ამოშლით და სხვა).

ყალბი ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება თავისთავად უკვე დამთავრებული დანაშაულია (ე.ი. ფორმალური შემადგენლობის მქონე დანაშაულია).

დანაშაულის ობიექტური მხარე შეიძლება გამოიხატოს ასევე ყალბის პირადობის მოწმობის ან სხვა ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის გასაღებაში. გასაღება გულისხმობს მათ გაყიდვას, გაჩუქებას, გაცვლას ან სხვა გზით გასხვებისას.

რაც შეეხება ყალბი პირადობის მოწმობის ან სხვა ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის გამოყენებას, მასში იგულისხმება ასეთი დოკუმენტის წარდგენა იმ პირისათვის, ვისაც შემოწმების უფლება აქვს (მაგალითად, ყალბი მართვის მოწმობის წარდგენა ავტოინსპექტორისათვის) ანდა მისი ოფიციალური წარდგენა საწარმოში, დაწესებულებაში, ორგანიზაციაში (მაგალითად, ყალბი დიპლომის წარდგენა მუშაობის დასაწყებად). ყალბი ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის გამოყენება ნიშნავს იურიდიული მნიშვნელობის მქონე რაიმე ფაქტის დასადასტურებლად დოკუმენტზე ყალბი ბეჭდის ან შტამპის დასმას, ყალბი ბლანკის შევსებასა და ოფიციალურად წარდგენას რომელიმე დაწესებულებაში, ორგანიზაციაში და ბისთ.

დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია და იგი დამთავრებულად ჩათვლება კანონში მითითებული ნებისმიერი მოქმედების ჩადენისთანავე, იქნება ეს ყალბი ოფიციალური დოკუმენტის დამზადება, გასაღება თუ გამოყენება. მაგალითად, დანაშაულის ობიექტური მხარე ყალბი ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის გამოყენების ფორმით, დამთავრებულად

ჩათვლება ყალბი დოკუმენტის ოფიციალურად წარდგენის, ანდა ყალბის ბეჭდით, შტამპით თუ ბლანკით სარგებლობის მომენტიდან, მოუხედავად იმისა, მაღწია თუ არა დამნაშავემ სასურველ შედეგს (ვთქვათ, რაიმე უფლების მიღებას ან მოვალეობისაგან გათავისუფლებას). ამავე დროს, კვალიფიკაციისათვის აუცილებელია, პირმა იცოდეს, რომ ოფიციალური დოკუმენტი, ბეჭდი, შტამპი ან ბლანკი, რომელსაც ის იყენებს, ყალბია.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ასაკს მიღწეული პირი. მოხელეს ყალბი ოფიციალური დოკუმენტის დამზადებისათვის პასუხისმგებლობა დაეკისრება სამსახურებრივი სიყალბისათვის.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ყალბი პირადობის მოწმობის ან სხვა ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადება, გასაღება ან გამოყენება შესაძლებელია მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით. მოტივსა და ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კანონი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს იმავე ქმედების ჩადენა: ა) არაერთგზის და ბ) რამაც გამოიწვია მნიშვნელოვანი ზიანი.

არაერთგზისობა გულისხმობს ყალბი ოფიციალური დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის დამზადების, გასაღების ან გამოყენების ორ ან მეტ შემთხვევას. არაერთგზისობა არ იქნება თუ პირი ჯერ დამზადებს აღნიშნულ საგნებს და მერე გამოიყენებს.

რაც შეეხება მნიშვნელოვან ზიანს, ის შეფასებულია ნიშანია და სასამართლომ უნდა დაადგინოს საქმის კონკრეტული გარემოებებიდან გამომდინარე (მაგალითად, დიდი მატერიალური ზარალი განიცადა სახელმწიფომ, ფიზიკურმა ან იურიდიულმა პირმა).

ყალბი დოკუმენტის გამოყენება ანგარების მიზნით დამდგარი შედეგის მიხედვით, შეიძლება დაკვალიფიციროდეს, როგორც თაღლითობა, თაღლითობის მცდელობა ანდა ქონებრივი სარგებლობის მიღება მოტყუებით ან ნდობის ბოროტად გამოყენებით.

მუხლი 363. დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან

ბლანკის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრება

1./დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის მართლსაწინააღმდეგო მისაკუთრება, გადახალვა, განადგურება ან დაზიანება, ჩადენილი ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით, —

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების შეზღუდვით ვადით ორ წლამდე;
2. პირადობის დამადასტურებელი მოწმობის ან სხვა მნიშვნელოვანი პირადი დოკუმენტის გატაცება, –

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთ წლამდე;

განსახილველი ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნები ნაწილობრივ ემსგავსება 362-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტური შემადგენლობის ნიშნებს, კერძოდ, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტი აქაც ოფიციალური დოკუმენტების ბრუნვის კანონმდებლობით დადგენილი წესია, ანუ მმართველობის წესი, რომელიც არეგულირებს ოფიციალური დოკუმენტით, ბეჭდით, შტამპით ან ბლანკით სარგებლობას.

დანაშაულის საგანზე – (ოფიციალური დოკუმენტი, ბეჭედი, შტამპი ან ბლანკი) უკვე ვისაუბრეთ 362-ე მუხლის კომენტარში.

რაც შეეხება ქმედების ობიექტური შემადგენლობის სხვა ნიშნებს:

დანაშაულის ობიექტური მხარე ითვალისწინებს ოთხ ალტერნატიულ მოქმედებას – დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის მისაკუთრება, გადამალვა, განადგურება ან დაზიანება.

მისაკუთრება – ნიშნავს პირადი სარგებლობისათვის დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის მართლსაწინააღმდეგო ამოღებას ოფიციალური ბრუნვიდან ან სხვისი მფლობელობიდან ნებისმიერი ხერხით ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით.

გადამალვა – გულისხმობს დოკუმენტით, ბეჭდით, შტამპით ან ბლანკით სარგებლობის, გამოყენების შესაძლებლობის მოსპობას მათი მფლობელისათვის (აღრესატიისათვის) დამალვით.

განადგურება – ნიშნავს კანონში ჩამოთვლილი საგნების სრულ ფიზიკურ (ტექნიკურ) ლიკვიდაციას ნებისმიერი ხერხით, როცა შეუძლებელი ზდება მათი იდენტიფიკაცია და პირდაპირი დანიშნულებისამებრ გამოყენება.

დაზიანება – გულისხმობს კანონში ჩამოთვლილი საგნების ნაწილობრივ ფიზიკურ (ტექნიკურ) გაუვარჯისებას, რაც შეუძლებელს ხდის მათი დანიშნულებისამებრ გამოყენებას გარკვეული აღდგენითი საშუალოს გარეშე.

დანაშაული ფორმალურია და დამთავრებულად ჩაითვლება კანონში ჩამოთვლილი ნებისმიერი ქმედების ჩადენისთანავე.

ქმედების სუბიექტი ნებისმიერი ფიზიკური პირია 14 წლის ასაკიდან. რაც შეეხება ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის ნიშნებს, კანონში

ჩამოთვლილი ნებისმიერი ქმედების ჩადენა მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით არის შესაძლებელი. კვალიფიკაციისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს ქმედების ისეთ სუბიექტურ ელემენტს, როგორიცაა — მოტივი. სახელდობრ, დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის მისაკუთრება, გადამღვა, განადგურება თუ დაზიანება ხდება ანგარებით ან სხვა პირადი მოტივით ანგარება გულისხმობს უკანონო მატერიალური გამორჩენის მიღებას; სხვა პირადი მოტივი შეიძლება იყოს შურისძიება, შური და მისთ. შესაძლებელია პირადი მოტივი არც იყოს ნაკარნახევი ქვენაგრძნობებით და დამნაშავეს ამოძრავებდეს ახლობელი ადამიანისათვის დახმარების სურვილი, რომელიც, მაგალითად, მძიმე ფინანსურ მდგომარეობაში აღმოჩნდა.

363-ე მუხლის მეორე ნაწილით, პასუხისმგებლობის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს პირადობის დამადასტურებელი მოწმობის ან სხვა მნიშვნელოვანი პირადი დოკუმენტის გატაცება.

გატაცება გულისხმობს პირადობის დამადასტურებელი მოწმობის ან სხვა მნიშვნელოვანი პირადი დოკუმენტის უკანონოდ ამოღებას სხვისი მფლობელობიდან როგორც მისაკუთრების მიზნით, ისე მის გარეშე ნებისმიერი ხერხით (ფარულად ან აშკარად, ძალადობით ან მის გარეშე). მართალია დოკუმენტის მისაკუთრებაზე საუბარია 363-ე მუხლის პირველ ნაწილშიც, მაგრამ მეორე ნაწილში დანაშაულის საგანი მხოლოდ პირადობის მოწმობა ან სხვა მნიშვნელოვანი პირადი დოკუმენტია. (ე.ი. დანაშაულის საგანთა წრე უფრო შევიწროვებულია); ამასთანავე, ამ დოკუმენტების მნიშვნელობიდან გამომდინარე მათი გატაცებისათვის პასუხისმგებლობაც შედარებით გამკაცრებულია. დანაშაულის ფორმალური შემადგენლობა აქვს და იგი დამთავრებულია აღნიშნული დოკუმენტის გატაცების მომენტიდან. დოკუმენტის დაუფლების ხერხს მნიშვნელობა არა აქვს, მაგრამ თუ მას თან ახლავს ძალალობა. მაშინ დანაშაულთა ერთობლიობით მოხდება კვალიფიკაცია.

პირადობის დამადასტურებელ მოწმობას წარმოადგენს, მაგალითად, საქართველოს მოქალაქის პირადობის მოწმობა, პასპორტი და მისთ.

სხვა მნიშვნელოვანი პირად დოკუმენტად შეიძლება ჩაითვალოს დიპლომი, მძღოლის მოწმობა, ტრანსპორტის სარეგისტრაციო მოწმობა და სხვა. უნდა აღინიშნოს, რომ მნიშვნელოვანი პირადი დოკუმენტის ცნება შეფასებითია და მას კონკრეტულ შემთხვევაში დოკუმენტის მნიშვნელობიდან გამომდინარე, სასამართლო შეაფასებს.

კარი მეთორმეტე

დანაშაული სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ

შესავალი

სისხლის სამართლის ახალი კოდექსის კერძო ნაწილის სისტემაში სახელმწიფო დანაშაული აერთიანებს ხელისუფლების პირველი ორი შტოს წინააღმდეგ მიმართულ ქმედებას, ხოლო ხელისუფლების მესამე შტოს საწინააღმდეგო ქმედება — „დანაშაული სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ“ ცალკე კარად არის გამოყოფილი (კარი მეთორმეტე). სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა ცალკე კარად გამოყოფა, ერთი შეხედვით, შეიძლება მიზანშეწონილიც არის, რადგანაც იგი ფუძნება საქართველოს კონსტიტუციით აღიარებულ ხელისუფლების დანაწილების პრინციპს. ამით ხაზი გაესვა საქართველოს სახელმწიფოს მისწრაფებას, დაიცვას დემოკრატიის პრინციპი, რომლის ერთ-ერთ გამოვლინებას წარმოადგენს სამართალდამცავ ორგანოთა საქმიანობისას ადამიანის უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვა და, ამავე დროს, სასამართლო ხელისუფლების ორგანოების საქმიანობის ხელშეწყობა მიმართ სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დაწესება. ეს საკვებით გასაგებია, ვინაიდან სამართალდამცავ ორგანოებს მეტად მნიშვნელოვანი ფუნქცია ენიჭებათ სახელმწიფო ხელისუფლების სტრუქტურაში, ისინი წარმოადგენენ კანონიერების, სამართლიანობისა და ჰუმანიზმის პრინციპების რეალიზაციის უმნიშვნელოვანეს ინსტრუმენტს. მაგრამ, მეორე მხრივ, ალბათ, ლოგიკური იქნებოდა თუკი ხელისუფლების სამივე შტოს საწინააღმდეგო ქმედება ერთ კარში იქნებოდა გაერთიანებული და მათ სახელმწიფოს წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კარში (კარი მეთერთმეტე) განვიხილავდით. სასამართლო ხელისუფლება ხომ სახელმწიფო მექანიზმის ერთიანი სისტემის შემადგენელი ნაწილია და სახელმწიფო აპარატის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი რგოლია. სწორედ აქედან გამომდინარე, ჩვენ მიზანშეწონილად ჩავთვალეთ სასამართლო ხელისუფლების საწინააღმდეგო დანაშაული სახელმწიფო დანაშაულთან ერთად, ერთ წიგნში განგვეხილა, მით უფრო, რომ სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ მიმართული დანაშაული — კარი მეთორმეტე, აღ-

მასრულებელი ხელისუფლების ორგანოთა საწინააღმდეგო ქმედებასაც მოიცავს.

სისხლის სამართლის კოდექსის მეორე მუხლზე კარი აერთიანებს ოთხ თავს: დანაშაული სასამართლო ორგანოების საქმიანობის წინააღმდეგ (თავი 41); დანაშაული მტკიცებულების მოპოვების საპროცესო წესის წინააღმდეგ (თავი 42); დანაშაულის დროულად აღკვეთისა და გახსნის წინააღმდეგ მიმართული ქმედება (თავი 43) და დანაშაული სასამართლო აქტების აღსრულების წინააღმდეგ (თავი 44).

მეორე მუხლზე კარში გაერთიანებულ დანაშაულთა გვარეობით ობიექტს წარმოადგენს სასამართლო ხელისუფლების ორგანოთა (დაწესებულებათა) ინტერესები. ამავე დროს, ეს კარი აერთიანებს არა მხოლოდ საკუთრივ სასამართლო ხელისუფლების ორგანოთა (საკონსტიტუციო სასამართლო და საერთო სასამართლოები) საწინააღმდეგო ქმედებას¹, არამედ აგრეთვე მოკლეების, წინასწარი გამოძიების, პროკურატურის ორგანოების, იუსტიციის ორგანოების – სასჯელაღსრულების დაწესებულებებისა და სააღსრულებო ბიუროების – საწინააღმდეგო ქმედებებსაც. ეს გასაგებიცაა, ვინაიდან საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად, პროკურატურა სასამართლო ხელისუფლების დაწესებულებათა, ხოლო მოკლეების, წინასწარი გამოძიებისა და კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო გადაწყვეტილებათა აღმასრულებელი ორგანოები მართლმსაჯულების განხორციელების დამხმარე ორგანოებია. როგორც ეხედავთ, სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულთა კარში ტერმინი „სასამართლო ხელისუფლება“ (სასამართლო ხელისუფლების ორგანო) ფართოდ არის გაგებული. სასამართლოს გარდა მათ მიეკუთვნება ისეთი ორგანოებიც, რომელთა უშუალო ამოცანას მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეწყობა წარმოადგენს. ამიტომაც ამ ორგანოთა რიცხვში შედის პროკურატურის, მოკლეებისა და გამოძიების ორგანოები, ასევე კანონიერ ძალაში შესული განჩენისა თუ გადაწყვეტილების აღმასრულებელი ორგანოებიც.

სასამართლო ხელისუფლების საწინააღმდეგო დანაშაულთა ობიექტური მხარე ზემოაღნიშნულ ორგანოთა ინტერესების ხელმყოფ სხვადასხვა ფორმისა და შინაარსის მართლსაწინააღმდეგო ქმედებას მოიცავს.

¹ საქართველოს კონსტიტუციის 82-ე მუხლის თანახმად, სასამართლო ხელისუფლება ხორციელდება საკონსტიტუციო კონტროლის, მართლმსაჯულებისა და კანონით დადგენილი სხვა ფორმების მეშვეობით.

მაგალითად, სასამართლოს უპატივცემლობა, მტკიცებულებების ფალსიფიკაცია, დანაშაულის დაფარვა, განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა და სხვა. სასამართლო ხელისუფლების საწინააღმდეგო დანაშაულთა უმრავლესობა მოქმედებით ხორციელდება, თუმცა გვხვდება უმოქმედობის შემთხვევებიც, მაგალითად, დანაშაულის შეუტყობინებლობა და სხვ. თავისი საკანონმდებლო კონსტრუქციით ამ დანაშაულებს, თუ სათვალავში არ მივიღებთ რამდენიმე კვალიფიციურ შემადგენლობას, ფორმალური შემადგენლობა აქვთ, ე.ი. დამთავრებულად ითვლებიან კანონში მითითებული ქმედების ჩადენისთანავე.

ქმედების სუბიექტი ზოგადია, 14 წელს მიღწეული, შერაცხადი ფიზიკური პირი. თუმცა ზოგიერთ შემადგენლობაში სპეციალური სუბიექტიც გვხვდება, მაგალითად, მოწმე, დაზარალებული, მსჯავრდებული და სხვ.

რაც შეეხება სასამართლო ხელისუფლების საწინააღმდეგო დანაშაულთა სუბიექტურ შემადგენლობას, ყველა ეს დანაშაული განზრახვით ხასიათდება, სხვა სუბიექტური ელემენტები (მოტივი, მიზანი) შემადგენლობის სავალდებულო ნიშნებს არ წარმოადგენს.

დანაშაული სასამართლო ორბანობის საქმიანობის წინააღმდეგ

მუხლი 364. სამართალწარმოების
განხორციელებისათვის ან წინასწარი
გამოძიებისათვის ხელის შეშლა

1. სამართალწარმოების განხორციელებაზე ზეგავლენის მიზნით სასამართლო საქმიანობაში ამა თუ იმ ფორმით უკანონო ჩარევა, —
ისჯება ჯარიმით ან ტუსადობით ვადით ექვს თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. საქმის ყოველმხრივი, სრული და ობიექტური გამოძიებისათვის ხელის შეშლის მიზნით პროკურორის, გამოძიებლის ან მომკვლევის საქმიანობაში ამა თუ იმ ფორმით უკანონო ჩარევა, —

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას ოთხმოციდან ორას ორმოც საათამდე ანდა ტუსადობით ვადით ოთხ თვემდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, —

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხ წლამდე თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე ან უამისოდ.

საქართველოს კონსტიტუციაში აღნიშნულია, რომ საქართველოში სასამართლო ხელისუფლება ზორციელდება საკონსტიტუციო კონტროლის, მართლმსაჯულებისა და კანონით დადგენილი სხვა ფორმების მეშვეობით. მასში ასევე საზგასმულია, რომ მოსამართლე თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და ემორჩილება მხოლოდ კონსტიტუციასა და კანონს.

მოსამართლის დამოუკიდებლობა ნიშნავს კანონის ფარგლებში გადაწყვეტილების მიღების თავისუფლებას.

სასამართლო ხელისუფლება მოქმედებს საკანონმდებლო და აღმასრულებელი ხელისუფლებისაგან დამოუკიდებლად და მათ საქმიანობაში ჩარევა ისჯება სისხლის სამართლის წესით. მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრინციპის მნიშვნელობა იმაშია, რომ უზრუნველყ-

ოფილ იქნეს სათანადო პირობები, როდესაც სასამართლოს ექნება რეალური შესაძლებლობა სხვათა ჩაურევლად, გარედან ყოველგვარი ზემოქმედების გარეშე მიიღოს პასუხსაგები გადაწყვეტილება კანონის მითების მყარ საფუძველზე.

კონსტიტუციაში ასევე ხაზგასმულია, რომ რაიმე ზემოქმედება მოსამართლეზე ან ჩარევა მის საქმიანობაში გადაწყვეტილების მიღებაზე ზეგავლენის მიზნით აკრძალულია და ისჯება კანონით. ასევე ბათილია ყველა აქტი, რომელიც ზღუდავს მოსამართლის დამოუკიდებლობას.

სასამართლოს საქმიანობაში უკანონო ჩარევისა და მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლის სამიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ ამგვარი მოქმედებით ხელყოფილია მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის კონსტიტუციური პრინციპის ცხოვრებაში გატარება; შელახულია სასამართლოს ავტორიტეტი; იკარგება ზალხის ნდობა; ირღვევა სამართლიანობის პრინციპი. სასამართლო საქმიანობისათვის ხელის შეშლამ შეიძლება გამოიწვიოს მძიმე შედეგი მსჯავრდებულისა და მისი ახლობლებისათვის და სხვა.

ამ დანაშაულის სამიშროებამ თავი იჩინა ჩვენს სინამდვილეში. ბოლო დროს გაიზარდა სასამართლო და საგამოძიებო ორგანოებზე ზემოქმედების განხორციელების ტენდენცია, როგორც სახელმწიფო სტრუქტურის წარმომადგენელთა, ისე კერძო პირთა მიერ. მომრავლდა ისეთი შემთხვევები, როდესაც სასამართლოზე ზეგავლენის მიზნით ეწეობა პიკეტები პლაკატებითა და ლოზუნგებით, რომლებშიც გადმოცემულია სასამართლოს მიმართ მოპიკეტეთა მოთხოვნები. ამ მიზნითვე ტარდება მიტინგები და დემონსტრაციები, სასამართლოს შენობაში თავს იყრიან მომძიმელები და სხვა.

ყველაზე სამწუხაროა, რომ თვით საკანონმდებლო ხელისუფლების ზოგიერთმა წარმომადგენელმა თავს უფლება მისცა ზეგავლენა მოეხდინა სასამართლო ორგანოზე და ფაქტობრივად ხელი შეეშალა მის მიერ სამართლიანი გადაწყვეტილების გამოტანისათვის.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 364-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი და სამართალდამცავ ორგანოთა ცალკეული რგოლის ნაირმაღური საქმიანობა. სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დაწესება მართლმსაჯულების განხორციელებისას სასამართლოს, პროკურორის, გამომძიებლისა თუ მომკვლევის საქმიანობაში ამა თუ იმ ფორმით უკანონო ჩარევისათვის მათი დამოუკიდებლობის ერთგვარ გარანტიას წარმოადგენს.

ზემოაღნიშნული მუხლით „სასამართლო საქმიანობის“ ქვეშ იგულისხმება კანონით განსაზღვრული მოქმედება, განხორციელებული მოსამართლის ან მსაჯულის მიერ სისხლის, სამოქალაქო და ადმინისტრაციული პროცესის ყველა სტადიაზე. მართლმსაჯულების განხორციელებისას სასამართლო საქმიანობისათვის ხელის შეშლა კი ითვალისწინებს იმ სასამართლოზე, მოსამართლესა ან მსაჯულზე ზემოქმედებას, რომელთაც მიიღეს საქმე განსახილველად ან უკვე დაიწყეს მისი განხილვა.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გულისხმობს სასამართლოს საქმიანობაში ამა თუ იმ ფორმით უკანონო ჩარევას. იგი სხვადასხვა მოქმედებაში გამოიხატება. სახელობრ, ეს შეიძლება იყოს თხოვნა ან მოთხოვნა, მიმართული მოსამართლისა და მსაჯულისადმი, რათა სასამართლო საქმე გადაწყდეს მათი ინტერესიდან გამომდინარე; ან კიდევ, თხოვნა სისხლის სამართლის საქმის არაღძვრის შესახებ ან მისი წარმოებით შეწყვეტის შესახებ; საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე მტკიცებულების შეუფასებლობაზე და სხვა. ამგვარი ზეგავლენა შეიძლება განხორციელდეს სხვა პირთა მეშვეობითაც, მაგალითად, ნათესავის, კოლეგის, მეგობრის მიერ. თხოვნა შეიძლება ნაკარნახევი იყოს მეგობრული გრძნობით, იყოს უანგარო, და პირიქით, მას თან სდევდეს დაპირება მატერიალური სიკეთის მიღებისა.

გამორიცხული არც ის არის, რომ პირის სასარგებლოდ საქმის გადაწყვეტის მოთხოვნას ახლდეს მუქარა, შანტაჟი მიმართული მოსამართლის, მსაჯულის ან მათი ახლო ნათესავის მიმართ. თუ დამნაშავე ემუქრება დაზარალებულს სიცოცხლის მოსპობით, ჯანმრთელობის დაზიანებით ანდა ქონების განადგურებით ან დაზიანებით, ადგილი ექნება დანაშაულთა ერთობლიობას და ეს მოქმედება დაკვალიფიცირდება როგორც სისხლის სამართლის კოდექსის 364-ე მუხლით, ისე 365-ე მუხლის პირველი ნაწილით – მუქარა ან ძალადობა სამართალწარმოების განხორციელებასთან ან წინასწარ გამოძიებასთან დაკავშირებით.

კანონის პირდაპირი მითითების საფუძველზე სასამართლოს საქმეში ჩარევის ფორმას მნიშვნელობა არა აქვს და გულისხმობს მოსამართლესა და მსაჯულზე ყოველგვარ ზემოქმედებას, რაც არსებითად არღვევს კანონმდებლობით დადგენილ სამართალწარმოების პრინციპებს (საქმის გარემოებათა ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ გამოკვლევას).

განსახილველი დანაშაული ფორმალურ დანაშაულთა შემადგენლობას მიეკუთვნება და დამთავრებულია იმ მოქმედების ან აქციის ჩატარე-

ბის მომენტიდან, რომელიც მიზნად ისახავს სასამართლოზე ზეგავლენის მოხდენას. დანაშაულის დამთავრებისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, მოახდინა თუ არა დანაშაულებრივმა ქცევამ სასამართლოზე ზემოქმედება გადაწყვეტილების გამოტანის დროს.

სამართალწარმოების განხორციელებაში ჩარევას არ წარმოადგენს იმ ფაქტის შეტყობინება, რომ მზადდება ან ჩადენილია დანაშაული; ასევე საქმისათვის მნიშვნელოვან ახალ მტკიცებულებაზე მითითება; ოფიციალური საჩივრის შეტანა მოსამართლის უკანონო საქმიანობის გამო და სხვა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 364-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობა არ გვექნება იმ შემთხვევაშიც, თუ ცალკეული მოქალაქე ან საწარმო-დაწესებულების ხელმძღვანელი წერილობით მიმართავს სასამართლოს მისი კოლექტივის წევრის მიმართ პირობითი მსჯავრის გამოყენების თაობაზე ან ისეთი სასჯელის შეფარდებაზე, რომელიც დაკავშირებული არ არის თავისუფლების აღკვეთასთან. ამგვარი მოქმედება ვერ ჩაითვლება სასამართლოზე ზეგავლენის მოხდენის საშუალებად. ზოგჯერ, სათანადო პირობების არსებობისას, სასამართლომ შეიძლება ამგვარი თხოვნა დამნაშაის პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელ გარემოებადაც კი ჩათვალოს.

ზოგადი ხასიათის რჩევა, სურვილი ან კრიტიკა ასევე არ შეიძლება ჩაითვალოს მართლმსაჯულების განხორციელებაში ჩარევად: მაგალითად, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებით ან კრებაზე გამოთქმული კრიტიკული შენიშვნა კონკრეტული სასამართლოს სისხლისსამართლებრივი პოლიტიკის საერთო მიმართულების შესახებ.

თუმცა უნდა შევნიშნოთ, რომ, სამწუხაროდ, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა ზოგიერთი წარმომადგენელი, არცთუ იშვიათად, ფაქტობრივად ერევა სამართალწარმოების განხორციელებაში და ცდილობს ზეგავლენა მოახდინოს სასამართლოზე მაშინ, როდესაც სასამართლო საქმის დასრულებამდე გამოხატავს ვითომდა საზოგადოების აზრს და ცდილობს იგი თავს მოახვიოს სასამართლოს. ჩვენი აზრით, სასამართლოზე ზეგავლენის მოხდენის განზრახვით პრესაში სიტატიის გამოქვეყნება ან რადიოთი და ტელევიზიით გამოსვლა კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებით, მართლმსაჯულების საქმიანობაში უხეშ ჩარევად უნდა დაკვალიფიცირდეს და ჟურნალისტი მიცემულ იქნეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებამი.

პირის თხოვნა, რომ სასამართლომ საქმე კანონის ყველა მოთხოვნის საფუძველზე გადაწყვიტოს და თუ იგი არ არის დაკავშირებული რაიმე სხვა პირობასა და დაპირებასთან, იურიდიულად არ შეიძლება

განხილულ იქნეს როგორც უკანონო ჩარევა სასამართლოს საქმიანობაში; თუმცა, ზნეობრივი თვალსაზრისით ეს შეიძლება უტაქტო იყოს, ვინაიდან გულისხმობს მოსამართლის მიერ სხვაგვარი გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობას.

სასამართლო საქმიანობაში უკანონო ჩარევა შეიძლება მოხდეს მოსამართლის მიერ როგორც სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას, ისე არასამსახურებრივ გარემოშიც. ამ შემთხვევაში გადაწყვეტი ყურადღება ექცევა გარკვეული მოქმედების განხორციელების მიზანს — მართლმსაჯულებაზე ზეგავლენის მოხდენას.

პირის თავის მართლება იმით, რომ მას არ სურდა მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის ხელის შეშლა, და პირიქით, მისი მიზანი იყო სასამართლოსათვის დახმარების გაწევა, მის ქცევას ვერ გაამართლებს, რამდენადაც თავისი მოქმედებით იგი ზეგავლენას ახდენს მოსამართლის ნების თავისუფალ გამოვლენაზე.

რაც შეეხება განსახილველი დანაშაულის სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვაში გამოიხატება. პირს გაცნობიერებული აქვს, რომ თავისი მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებით ამა თუ იმ ფორმით უკანონოდ ხელს უშლის მართლმსაჯულების განხორციელებას, ითვალისწინებს მოსამართლის მიერ თავის სასარგებლოდ საქმის უკანონოდ გადაწყვეტის შესაძლებლობას და სურს ამ შედეგის დადგომა.

სისხლის სამართლის კოლექსის 364-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვაგვარია. იგი შეიძლება იყოს დამნაშავისადმი სიბრალული, დაზარალებულსა ან განსასჯელთან ნათესაური ურთიერთობა, ანგარება, არასწორად გაგებული საწარმო-დაწესებულების ინტერესი, დანაშაულის გარემოებათა გახმაურების მიზანშეუწონლობა და სხვა. დანაშაულის მოტივი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს. იგი შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს სასჯელის სახისა და ზომის დადგენის დროს.

განსახილველი დანაშაულის აუცილებელ სუბიექტურ ნიშანს წარმოადგენს მისი მიზანი. იგი პირდაპირ არის მითითებული 364-ე მუხლის პირველ ნაწილში: სამართალწარმოების განხორციელებაზე ზეგავლენის მიზნით სასამართლო საქმიანობაში უკანონო ჩარევა, რათა სასამართლომ არ მიიღოს ჭეშმარიტი და სამართლიანი გადაწყვეტილება. ამ მიზანს შეიძლება ჰქონდეს სხვადასხვა კონკრეტული გამოვლენა, კერძოდ, შეწყდეს სისხლის, სამოქალაქო თუ ადმინისტრაციული სამართ-

ლის საქმე; ან პირიქით, აღიმდრეს ან განახლდეს იგი; უსაფუძვლოდ გაამართლონ ან უფრო მკაცრად დასაჯონ პირი და ა.შ.

დანაშაულის სუბიექტია ყველა შერაცხადი ფიზიკური პირი, რომელმაც თოთხმეტი წლის ასაკს მიაღწია.

ზემოაღნიშნული მუხლით სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დგება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ საქმის განხილვისას ზეგავლენას ახდენენ ამ კონკრეტული საქმის გადამწყვეტ მოსამართლესა ან მსაჯულზე. ასეთივე მოქმედება, განხორციელებული სასამართლოს სხვა მუშაკის (მაგალითად, მოსამართლის თანაშემწის, კონსულტანტის, სასამართლო აღმასრულებლის, სასამართლოს სხდომის მდიანის) მიმართ, არ შეიძლება დაკვალიფიცირდეს, როგორც სამართალწარმოების განხორციელებისათვის ხელის შეშლა.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ კანონმდებელი განსაზღვრულ მუხლში 365-ე მუხლისაგან განსხვავებით, სადაც საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრზე პირდაპირ არის მინიშნებული, მასზე სახელდებით არ მიუთითებს. 364-ე მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ საკონსტიტუციო სასამართლოს საქმიანობაში მის წევრზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით უკანონო ჩარევას ისეთივე კვალიფიკაცია უნდა მიეცეს, როგორც საერთო სასამართლოს მოსამართლის საქმიანობაში ჩარევას.

364-ე მუხლის მეორე ნაწილის ობიექტური შემადგენლობა ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას საქმის ყოველმხრივი, სრული და ობიექტური გამოძიებისათვის ხელის შეშლის მიზნით პროკურორის, გამომძიებლის ან მომკვლევის საქმიანობაში ამა თუ იმ ფორმით უკანონო ჩარევას. დანაშაულის ობიექტური მხარისათვის დამახასიათებელია უკანონო ჩარევის სხვადასხვა ფორმა, რომელიც მოსამართლეთა საქმიანობაში ჩარევის იდენტურია.

სისხლის სამართლის კოდექსის 364-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის პირველი და მეორე ნაწილები ერთმანეთისაგან განსხვავდება იმის მიხედვით, თუ რომელი მოხელის საქმიანობას ხელყოფს დანაშაულები მასზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით. თუ პირველ ნაწილში ეს შეიძლება იყოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი, საერთო სასამართლოს მოსამართლე და მსაჯული, მეორე ნაწილში იგი პროკურორი, გამომძიებელი და მომკვლევე პირია, რომლებიც ახორციელებენ სისხლის სამართლის დევნას ან ზედამხედველობენ მოკვლევის ორგანოთა საქმიანობას.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაში აღნიშნულია, რომ პროკურორი, გამოძიებელი და მომკვლევნი ვალდებული არიან მიიღონ კანონით გათვალისწინებული ყველა ზომა საქმის ყოველმხრივი, სრული და ობიექტური გამოძიებისათვის, გამოავლინონ და შეაფასონ პირის როგორც გამამართლებელი, ისე გამამტყუნებელი მტკიცებულებანი, მისი პასუხისმგებლობის შემამსუბუქებელი და დამამძიმებელი გარემოებები.

აქვე ხაზი უნდა გაესვას იმ გარემოებას, რომ განსახილველი ნორმა მოიცავს მარტო სისხლის სამართლის პროცესუალურ სფეროს და პირის ზეგავლენა ზორციელდება მხოლოდ პროკურორზე, გამოძიებელსა და მომკვლევზე. ამასთან, პროკურორის საქმიანობაში უკანონო ჩარევას ადგილი ექნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მასზე ზემოქმედება ხდება კონკრეტულ გამოსადიებელ საქმეზე ხელმძღვანელობითი ფუნქციის განხორციელებისას ან საქმის გამოძიებაში მისი უშუალო მონაწილეობის დროს, და არა ზოგადად, პროკურორის ფუნქციის შესრულების გამო. დანაშაულის ზემოქმედების ობიექტი არ შეიძლება იყოს ის პროკურორი, გამოძიებელი და მომკვლევნი პირი, რომლებიც ამ საქმეში პროცესუალურად არ მონაწილეობენ.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობაზე დაყრდნობით პროკურორის მითითება გამოძიებლისა ან მომკვლევისადმი, ასევე ზემდგომი პროკურორის მითითება ქვემდგომი პროკურორისადმი გამოძიების წარმოებასთან დაკავშირებით, არ შეიძლება განვიხილოთ როგორც გამოძიების პროცესში ჩარევა. ამ დანაშაულის შემადგენლობა არ გვექნება მაშინაც, როდესაც მითითებას იძლევა საგამოძიებო განყოფილების უფროსი თვისი პროცესუალური უფლებამოსილების ფარგლებში. გამოძიებლისა და მომკვლევნი პირის უწყებრივ კუთვნილებას მნიშვნელობა არა აქვს.

სისხლის სამართლის კოდექსის 364-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული ასევე ფორმალურ შემადგენლობას მიეკუთვნება. გამოძიების წარმოებისათვის ხელის შეშლა დამთავრებული სათანადო მოქმედების ან აქციის ჩატარების მომენტიდან, თუგინდ მან არავითარი მანერა შედეგი არ გამოიწვიოს.

საგამოძიებო ორგანოებისათვის მიმართული მოქალაქის წერილობითი თხოვნა საქმის წარმოებით შეწყვეტის შესახებ, ასევე ეჭვმიტანილისა ან ბრალდებულის დამკველის მიმართვა გარკვეული საგამოძიებო მოქმედების ჩატარების ან საქმის წარმოებით შეწყვეტის შესახებ და სხვა, ვერ ჩათვლება მათ მიერ საგამოძიებო საქმიანობაში ჩარევად, რამდენადაც

ამგვარ მოქმედებათა განხორციელება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით არის გათვალისწინებული.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, რამდენადაც პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების — საგამოძიებო ორგანოებზე ზეგავლენის მოხდენის მართლსაწინააღმდეგო ხასიათი, ითვალისწინებს, რომ მას შეიძლება მოჰყვეს სამართალწარმოების ქუშმარიტი ინტერესის დარღვევა და სურს იგი.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი ძირითადად პირადულია. მოტივი შეიძლება ანგარებითიც იყოს; ამიტომ სათანადო პირობების არსებობისას გამორიცხული არ არის ამ დანაშაულის დაკვალიფიცილება სხვა დანაშაულთან ერთობლიობითაც.

დამნაშავის მიზანია უკანონოდ ჩაერიოს და ზეგავლენა მოახდინოს საჯარო მოხელეზე საქმის მის სასარგებლოდ წარმართვისათვის. ეს სპეციალური მიზანი, ისევე როგორც ამ მუხლის პირველი ნაწილის დისპოზიციაში, პირდაპირ არის მითითებული. თუ ეს მიზანი არ არსებობს, მაშინ არც დანაშაული გვექნება სახეზე.

სისხლის სამართლის კოდექსის 364-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტია ყველა კერძო შერაცხადი ფიზიკური პირი თოთხმეტი წლის ასაკიდან.

განსახილველი მუხლის მესამე ნაწილი გადმოგვცემს მუხლის პირველი ან მეორე ნაწილებით გათვალისწინებულ ქმედებას, ჩადენილს დამნაშავის მიერ თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით. ამრიგად, დანაშაულისათვის პასუხისმგებლობა მძიმდება იმის მიხედვით, თუ ვინ ჩაიდინა დანაშაული.

პირის სამსახურებრივი მდგომარეობა განისაზღვრება მისი სამართლებრივი სტატუსით. ამიტომ, როდესაც საუბარია სამართალწარმოების დროს ან გამოძიების ჩატარებისას მის მიერ სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებაზე, უნდა მივმართოთ იმ კანონს ან სხვა ნორმატიულ აქტს, რომლითაც განსაზღვრულია დამნაშავის სამსახურებრივი უფლებამოსილება. აქ სახეზე გვაქვს სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების სპეციფიკური სახე. დამნაშავე იყენებს თავის სამსახურებრივ მდგომარეობას მოსამართლესა და კანონში მითითებული სამართალწარმოების სხვა მონაწილეებზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით. ეს შეიძლება იყოს, მაგალითად, ზემდგომი პროკურორი ან

სახელისუფლებო სისტემის მაღალი რანგის მოხელე, რომელთაც თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობით ან ავტორიტეტით ძალუძთ ზემოქმედება მოახდინონ ზემოაღნიშნულ პირებზე.

სასამართლო პრაქტიკაში გამორიცხული არ არის დაისვას საკითხი, შეიძლება თუ არა განსახილველი დანაშაულის სუბიექტად ჩათვალოს პირი, რომელიც კომერციულ და სხვა არასახელმწიფოებრივ ორგანიზაციაში ასრულებს მმართველობით ფუნქციას? ვფიქრობთ, რომ ყველა ზემოაღნიშნული პირი, რომელიც სასამართლოსა და განსახილველ მუხლში მითითებულ პირებზე ზეგავლენის მოხდენის მიზნით ხელს უშლის მართლმსაჯულების განხორციელებას, ვერ ჩაითვლება ამ დანაშაულის სუბიექტად. მხოლოდ ის პირი, რომლის სამსახურებრივი უფლებამოსილება აძლევს მას რეალურ შესაძლებლობას გავლენა მოახდინოს საქმის გადაწყვეტაზე, შეიძლება იყოს ამ დანაშაულის სუბიექტი.

მუხლი 365. მუქარა ან ძალადობა

სამართალწარმოების განხორციელებასთან ან წინასწარ გამოძიებასთან დაკავშირებით

1. საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ სიცოცხლის მოსპობის, ჯანმრთელობის დაზიანების ანდა ქონების განადგურების ან დაზიანების მუქარა სასამართლოში საქმის ან მასალის განხილვასთან დაკავშირებით, —

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი პროკურორის, გამომძიებლის, მომკვლევის, დამკველის, ექსპერტის, აღმასრულებლის, სამართალწარმოების სხვა მონაწილის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ, მოკვლევასთან, წინასწარ გამოძიებასთან, სასამართლოში საქმის ან მასალის განხილვასთან ანდა განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებით, —

ისჯება ჯარიმით ან ტუსადობით ვადით სამიდან ექვს თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

3. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ძალადობით, რომელიც საშიში არ არის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე.

4. ამ მუხლის პირველი ან მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული

ქმედება, ჩადენილი ძალადობით, რომელიც საშიშია სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთიდან ათ წლამდე.

ზემოაღნიშნული დანაშაული, მიმართული საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის, პროკურორის, გამომძიებლის, მომკვლევის, დამკველის, ექსპერტის, აღმასრულებლის, სამართალწარმოების სხვა მონაწილის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ, მოკვლევასთან, წინასწარ გამოძიებასთან, სასამართლოში საქმის ან მასალის განხილვასთან ანდა განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებით, იმით არის საშიში, რომ მუქარა ქმნის ისეთ ფსიქოლოგიურ ატმოსფეროს, როდესაც სამართალწარმოების მონაწილე შებოჭილია შიშით არ მოუსპონ მას ან მის ახლო ნათესავს სიცოცხლე, დაუზიანონ ჯანმრთელობა ანდა გაუზადგურონ ან დაუზიანონ ქონება. ამგვარმა სიტუაციამ შეიძლება აიძულოს სამართალწარმოების მონაწილე ჩაიდინოს კანონსაწინააღმდეგო ქმედება, რითაც ხელი შეეშლება მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესს.

ხაზგასასმელია ისიც, რომ ასეთ შემთხვევაში დანაშაულის სუბიექტი არა მარტო თვითონ იდენს დანაშაულს, არამედ უბიძგებს პროცესის სხვა მონაწილეს დაარღვიოს კანონი და არ შეასრულოს თავისი სამართლებრივი და მოქალაქეობრივი ვალი. ეს მოქმედება ფაქტობრივად წარმოადგენს სამართალწარმოების პროცესში უხეშ ჩარევას, პროცესის მონაწილეებზე სათანადო ზემოქმედებას ეჭვიმტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელის, დაზარალებულის, მოსარჩელის, მოპასუხის და სხვათა მიმართ დამნაშავისათვის საქმეზე სასურველი შედეგის მისაღწევად.

რაც შეეხება ამ დანაშაულის ობიექტურ შემადგენლობას, უნდა შევნიშნოთ, რომ მისი ძირითადი ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი, ხოლო დამატებით ობიექტად კი გვევლინება ადამიანის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა ან ქონება.

365-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული ობიექტური მხრივ გამოიხატება მუქარაში, რომ მოკლავენ საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრს, მოსამართლეს ან მსაჯულს, მიაყენებენ ზიანს მათ ჯანმრთელობას, გაუზადგურებენ ან დაუზიანებენ ქონებას; იგივეს მოიმოქმედებენ მათი ახლო ნათესავის მიმართ (ახლო ნათესავის ცნების განმარტება მოცემულია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის

109-ე მუხლის შენიშვნაში: „ახლო ნათესავად ითვლება მშობელი, შვილად ამყვანი, შვილი, შვილობილი, პაპა, ბებია, შვილიშვილი, და-ძმა, მეუღლე“). ეს დანამაული სახეზე რომ გეკონდეს, საკმარისია მუხლში მითითებული ერთ-ერთი მოქმედების განხორციელების მუქარის არსებობა.

365-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანამაულის შემადგენლობა ფორმალურია. იგი დამთავრებულად ითვლება დაზარალებულის მიმართ უშუალოდ მუქარის წარმოთქმის მომენტიდან, აგრეთვე წერილობითი ფორმით შეტყობინების მომენტიდან, ან კიდევ, სპეციალური დავალებით მისთვის სხვა პირის მიერ მუქარის გადმოცემის მომენტიდან. დანამაულის დამთავრებულად ცნობისათვის შენიშნულია არა აქვს, მოახდინა თუ არა მან ზეგავლენა კანონით გათვალისწინებულ პირთა მოქმედებასა და გადაწყვეტილების მიღებაზე. თუ მუქარა რეალიზებულ იქნა, ე.ი. ის ფაქტობრივად განხორციელდა, ამ მოქმედების კვალიფიკაცია მოხდება დანამაულთა ერთობლიობით. 365-ე მუხლითა და იმ მუხლით, რომელიც ითვალისწინებს მუქარის განხორციელების შედეგად დამდგარ ზიანს. 365-ე მუხლში მითითებული მუქარის სახეები ამომწურავია.

სხვა მანე შედეგის დადგომის მუქარა, რომელიც არ არის მოხსენებული მუხლში, ისეთი როგორიცაა, მაგალითად, გამაწილებელი ცნობების გავრცელება სამართალწარმოების მონაწილეთა მიმართ, ამ დანამაულის შემადგენლობას არ ქმნის. თუმცა სათანადო პირობების არსებობისას იგი შეიძლება დაეკვალიფიციროთ როგორც უკანონო განაჩენის გამოტანისათვის წაქეზება (მ.მ. 24, 336) ან სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლებისათვის წაქეზება (მ.მ. 24, 334).

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ სიცოცხლის მოსპობის, ჯანმრთელობის დაზიანების, ქონების განადგურების ან დაზიანების მუქარა გამოიხატება ზეპირი ან წერილობითი ფორმით, უშუალოდ ან სხვა პირის მეშვეობით მუქარა შეიძლება საჯაროდაც გაცხადდეს (მაგალითად, სასამართლო სხდომის დარბაზში) ასევე სხვა პირთა დაუსწრებლად. იგი შეიძლება გამოთქმულ იქნეს როგორც კონკრეტულ პირთა სახელით, ისე საკუთარი სახელითაც. მაგალითად, განაჩენის გამოქვეყნების შემდეგ ბოროტი ხულიგნობისათვის მსჯავრდებული პირი მოსამართლის მიმართ გამოთქვამს მისი მოკვლის მუქარას. თუ მუქარა გამოთქმულია ზემოაღნიშნულ პირთა დაუსწრებლად, მაშინ არც ამ დანამაულის შემადგენლობა არ გვექნება.

მუქარა შეიძლება გულისხმობდეს მოთხოვნას მოსამართლის მიერ ნაკლებად მკაცრი ან გამამართლებელი განაჩენის გამოტანისა, ან პირიქით, მიუთითებდეს განსასჯელის სამგალითოდ დასჯის აუცილებლობაზე. მთავარია, რომ დაზარალებულის მიერ მუქარა აღქმულ იქნეს, როგორც რეალური საფრთხე და მისი განხორციელება ეჭვს არ იწვევდეს.

ზემოაღნიშნული დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, როდესაც პირს გაცნობიერებული აქვს, რომ იგი ემუქრება სამართალდამცავი ორგანოების წარმომადგენლებს ან მათ ახლო ნათესავს ჯანმრთელობის დაზიანებით, ქონების განადგურებით ან დაზიანებით და სურს, რომ სასამართლო განხილვის დროს მან მუქარის ზეგავლენით განხორციელოს მისთვის სასარგებლო მოქმედება.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი შეიძლება სხვადასხვაგვარი იყოს, თუმცა იგი გავლენას არ ახდენს დანაშაულის კვალიფიკაციაზე.

საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის ან მსაჯულის მიმართ გამოთქმული მუქარა ისეთი პირადი მოტივით, რაც დაკავშირებული არ არის მათ მიერ პროცესუალური მოვალეობის შესრულებასთან, ამ მუხლით ვერ დაკვალიფიცირდება. თუ იმ პირს, ვისაც ემუქრებიან, გაუჩნდა მუქარის განხორციელების საფუძვლიანი შიში, ქმედება დაკვალიფიცირდება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 151-ე მუხლით.

სისხლის სამართლის კოდექსის 365-ე მუხლის პირველ ნაწილში პირდაპირ არ არის მითითებული დანაშაულის ჩადენის მიზანი, თუმცა მუხლის დისპოზიციიდან გამომდინარე, უნდა ვივარაუდოთ, რომ კანონმდებელი მუქარას სასამართლოში საქმის განხილვას უკავშირებს.

დამნაშავეს გააჩნია სპეციალური მიზანი – იგი მიისწრაფვის მუქარის მეშვეობით ზეგავლენა მოახდინოს სასამართლოში საქმის მსვლელობაზე; დააჩქაროს ან შეაყოვნოს იგი, მიაღწიოს მისთვის სასურველი გადაწყვეტილების მიღებას და სხვა.

დანაშაულის სუბიექტია ყველა ფიზიკური შერაცხადი პირი 14 წლის ასაკიდან.

პირველი ნაწილისაგან განსხვავებით, 365-ე მუხლის მეორე ნაწილის შესაძლო გამოყენების სფერო უფრო ფართოა; სახელდობრ, გაფართოებულია იმ პირთა წრე, რომლის მიმართაც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მუქარა. მუხლის მეორე ნაწილი ადგენს პასუხისმგებლობას პროკურორის, გამომძიებლის, მომკვლევის, დამკველის, ექსპერტის, აღმასრულებლის, სამართალწარმოების სხვა მონაწილის ან მათი ახლო

ნათესავის მიმართ მუქარისათვის სასამართლოში საქმის ან მასალის განხილვასთან ანდა განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებით.

მუქარის ობიექტური ნიშნები ამ დანაშაულის პირველ ნაწილში გათვალისწინებული ნიშნების ანალოგიურია.

კანონმდებელი დაზარალებულ პირებს ამომწურავად არ ჩამოთვლის და მათ ზოგადად, „სამართალწარმოების სხვა მონაწილეებს“ მიაკუთვნებს.

საპროცესო კანონმდებლობაზე დაყრდნობით შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ სასამართლო განხილვის სხვა მონაწილეებში იგულისხმება სამოქალაქო მოსარჩელე და სამოქალაქო მოპასუხე, მათი წარმომადგენელი, მოწმე, დაზარალებული და მისი წარმომადგენელი, ეჭვმიტანილი, ბრალდებული და სხვა.

რაც შეეხება ახლო ნათესავის ცნებას, მისი განმარტება მოცემულია სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლის შენიშვნაში.

ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების მართლწინააღმდეგობა, მუქარის გამოყენებით ცდილობს მისთვის სასურველი შედეგის მიღწევას და სურს, რომ მუქარამ სათანადო ზემოქმედება მოახდინოს.

365-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვაა. იგი შეიძლება იყოს წინასწარი გამოძიების წარმოებისა და სასამართლოში საქმის განხილვისას პროკურორისა და პროცესის სხვა მონაწილის საქმიანობით უკმაყოფილების გრძნობა, სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებული უკმაყოფილება, შურისძიება და სხვა; ზოლო დამნაშავეს მიზანია მუქარის გამოყენებით სამართალწარმოების მონაწილეთა დაყოლიება მისთვის სასურველი მოქმედების განხორციელებაზე.

დანაშაულის სუბიექტია 14 წელს მიღწეული ყველა შერაცხადი ფიზიკური პირი.

სისხლის სამართლის კოდექსის 365-ე მუხლის მესამე და მეოთხე ნაწილებით გათვალისწინებულია ამ დანაშაულის მაკვალიფიცირებელი გარემოებანი. მუქარა კვალიფიცირდება ამ მუხლის მესამე ნაწილით, თუ იგი ჩადენილია ისეთი ძალადობის გამოყენებით, რომელიც საშიში არ არის აღამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის. ამგვარ ძალადობას განეკუთვნება, მაგალითად, პირის შენობაში ჩაკეტვა, ცემა და სხვაგვარი ფიზიკური ზემოქმედება დაზარალებულზე ან მსგავსი ძალადობა, რომელიც მას ფიზიკურ ტკივილს აყენებს, თუმცა არ

გამოუწვევია ჯანმრთელობის ხანმოკლე მოშლა ან საერთო შრომისუნარიანობის უმნიშვნელო ან არამყარ დაკარგვა.

ცნობილია, რომ სისხლის სამართლის კოდექსის 125-ე მუხლი ცალკე დანაშაულად გამოყოფს ცემას; მაგრამ, რამდენადაც ცემა მუქარის მაკვალიფიცირებელი გარემოების ალტერნატიულ-სავალდებულო ნიშანს წარმოადგენს, იგი აღარ საჭიროებს 125-ე მუხლით დამატებით კვალიფიკაციას.

სისხლის სამართლის კოდექსის 365-ე მუხლის მეოთხე ნაწილი კიდევ უფრო ამძიმებს პასუხისმგებლობას, თუ გამოყენებულია ისეთი ძალადობა, რომელიც საშიშაა ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის. ამგვარ ძალადობაში იგულისხმება ისეთი ძალადობა, რომელიც მისი გამოყენების მომენტში საშიში იყო სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის შედეგის დადგომის მიუხედავად. შესაძლოა, რომ ძალადობის გამოყენებისას დაზარალებულის ჯანმრთელობას არავითარი ზიანი არ მიაღწეს ან ზიანი გამოიხატოს ჯანმრთელობის მსუბუქ დაზიანებაში ჯანმრთელობის მოშლის გარეშე. მთავარია, რომ ამგვარი ძალადობა ქმნიდეს პირის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის რეალურ საფრთხეს.

იმისათვის, რომ შევაფასოთ დამნაშავის მიერ გამოყენებული ძალადობის სიმძიმის ხარისხი, ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენებასთან ერთად უნდა გავითვალისწინოთ მისი ინტენსივობა, დროის ხანგრძლივობა, ძალადობის ხერხი, დანაშაულის იარაღი და სხვა. ასეთ ძალადობად შეიძლება ჩაითვალოს, მაგალითად, ადამიანის დასახრჩობად გამიზნული მოქმედება, დაზარალებულის თავის ჩაყოფა წყლით სავსე ავზში ხანგრძლივად და არაერთგზის, თავზე პოლიეთილენის პარკის ჩამოცმა და სხვა ძალადობრივი მოქმედება.

თუ დაზარალებულის მიმართ გამოყენებულმა ძალადობამ გამოიწვია ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება, ქმედება დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობით – სისხლის სამართლის კოდექსის 117-ე და 365-ე მუხლებით.

მუხლი 366. სასამართლოს უპატივცემულობა

1. სასამართლოს უპატივცემულობა, რაც გამოიხატა სამართალწარმოების მონაწილის შეურაცხყოფით, –

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ან ოთხმოციდან ორას ორმოც საათამდე ანდა ტუსადობით ვადით ორიდან ოთხ თვემდე.

2. იგივე ქმედება, რაც გამოიხატა საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის ან მსაჯულის შეურაცხყოფით, —

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთიდან ორ წლამდე ანდა ტუსაღობით ვადით სამიდან ექვს თვემდე.

ადრე მოქმედ კოდექსში არ არსებობდა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა სასამართლოს უპატივცემულობისათვის. საქართველოში დემოკრატიის განვითარებისა და სასამართლო რეფორმის გატარების პროცესში აუცილებელი შეიქმნა ამგვარი ქმედების კრიმინალიზაცია. როდესაც სახელმწიფო ცდილობს დემოკრატიული საზოგადოებრივი წესწყობილების დამკვიდრებას და ადამიანის საყოველთაოდ აღიარებული უფლებებისა და თავისუფლებების უზრუნველყოფას, სხვა პირობებთან ერთად, მისთვის აუცილებელია სასამართლო საქმიანობის სწორი წარმართვა, რათა სამართალწარმოება ნორმალურ პირობებში განხორციელდეს, სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობის სრული დაცვით.

სასამართლოს უპატივცემულობის, როგორც დანაშაულის, საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ხელყოფს სასამართლოს ავტორიტეტს, მორალურ ზიანს აყენებს დაზარალებულს და დაბლა სცემს მოსახლეობაზე სასამართლო განხილვის აღმზრდელობითი ზემოქმედების მნიშვნელობას.

სასამართლო სხდომის დარბაზში დამნაშავე თავისი შეურაცხყოფილი მოქმედებით ქმნის ნერვულ და არაჯანსაღ ატმოსფეროს, რაც ხელს უშლის სასამართლოს მიერ საქმის ყოველმხრივ, სრულ და ობიექტურ განხილვასა და გადაწყვეტას. იგი უარყოფითად მოქმედებს პროცესის მონაწილეთა მიერ თავისი უფლებების განხორციელებაზე, ასევე სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო სამართლის პროცესის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრინციპის — შეჯიბრებითობის პრინციპის ცხოვრებაში გატარებაზე.

სისხლის სამართლის კოდექსის 366-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტია სასამართლო ორგანოების ნორმალური საქმიანობა და სასამართლოს ავტორიტეტი, ხოლო დამატებითი ობიექტი კი — მართლმსაჯულების განხორციელებაში მონაწილე პირთა პატივი და ღირსება.

ობიექტურად განსაზღვრელი დანაშაული სასამართლო პროცესის მონაწილეთა შეურაცხყოფაში გამოიხატება.

სისხლის სამართლის ახალმა კოდექსმა შეურაცხყოფის, როგორც დანაშაულის, დეკრიმინალიზაცია მოახდინა; თუმცაღა შეურაცხყოფის

ტერმინის შინაარსიდან გამომდინარე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ შეურაცხყოფა გულისხმობს პირის პატივისა და ღირსების უარყოფით შეფასებას, გამოხატულს უწესო ფორმით.

შეურაცხყოფა შეიძლება გამოხატულ იქნეს ეერბალური ფორმით, ასევე ისეთი მოქმედებით, რომელიც ამცირებს სასამართლო პროცესის მონაწილეთა პატივსა და ღირსებას (მაგალითად, გარტყმა, შეფურთხება, ვულგარული ექსტი,.... და სხვა). იგი შეიძლება მდგომარეობდეს პროცესის მონაწილის მორალური თვისებებისა ან მისი პროფესიული კვალიფიკაციის დამამცირებელ შეფასებაში, საქმით დაინტერესების შესახებ უწესო ფორმით გამოხატულ განცხადებაში და სხვა (სამართალწარმოების მონაწილეთა შესახებ იხ. 365-ე მუხლის კომენტარი).

განსახილველი დანაშაული ფორმალური შემადგენლობისაა და იგი დამთავრებულია დაზარალებულისათვის შეურაცხყოფის მიყენების მომენტიდან, ანუ როდესაც წარმოთქმულია შეურაცხყოფელი სიტყვები ან მის მიმართ განხორციელებულია შეურაცხყოფელი მოქმედება.

დანაშაულის ჩადენის ადგილად ითვლება სასამართლო სხდომის დარბაზი ან მთლიანად სასამართლოს შენობა მაშინ, როდესაც სასამართლო პროცესზე შესვენება არის გამოცხადებული; ხოლო დანაშაულის ჩადენის დროდ კი – სასამართლო დარბაზში საქმის განხილვის ან შესვენების დრო.

სამართალწარმოებაში მონაწილე პირის შეურაცხყოფა ისეთ ვითარებაში, რაც არ უკავშირდება სასამართლოში საქმის განხილვას, ამ დანაშაულის შემადგენლობას არ ქმნის და, საერთოდ, არ ისჯება სისხლის სამართლის წესით.

სისხლის სამართლის კოდექსის 366-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისას, პირი მოქმედებს პირდაპირი განზრახვით: მას გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს, რომ იგი შეურაცხყოფელია პროკურორის, გამომძიებლის, მომკვლევის ან სამართალწარმოების სხვა მონაწილისათვის და სურს დაამციროს მათი პატივი და ღირსება.

ამ დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვაა: პირადი სიძულვილი, სასამართლო საქმის გარემოებასთან დაკავშირებული მტრობა, ეროვნული ან რელიგიური შეუწყნარებლობა და სხვა. მოტივს დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. მას ყურადღება მიექცევა სასჯელის დადგენის დროს.

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს როგორც სამართალწარმო-

ბაში მონაწილე, ისე ის პირი, რომელიც, თუმცა პროცესუალურად სასამართლო განხილვის უშუალო მონაწილე არ არის, მაგრამ კონკრეტულ საქმის განხილვასთან დაკავშირებით იმყოფება სასამართლო სხდომის დარბაზში ან სასამართლოს შენობაში.

უნდა ეიფიქროთ, რომ 366-ე მუხლის პირველი ნაწილის შინაარსის ამგვარი ინტერპრეტაცია არ ქმნის მისი განვრცობითი განმარტების საშიშროებას. არ უნდა დავივიწყოთ, რომ სასამართლოს უპატივცემულობის, როგორც დანაშაულის, ძირითადი ობიექტია სასამართლო ორგანოების ნორმალური საქმიანობა და სასამართლოს ავტორიტეტი. სწორედ ეს ინტერესია ხელყოფილი სასამართლო პროცესზე დამსწრეთა შეურაცხყოფელი მოქმედებით ამ მოსაზრებას ისიც ამტკიცებს, რომ საერთო სასამართლოების შესახებ ორგანული კანონის მე-9 მუხლში პირდაპირ არის ჩაწერილი სასამართლო სხდომაზე დამსწრე პირთა შესახებ: მხარეების, საქმეში მონაწილე სხვა პირების, აგრეთვე სასამართლო სხდომაზე დამსწრე პირთა ისეთი ქმედება, რომელიც სასამართლოსადმი უპატივცემულობას გამოხატავს, იწვევს კანონით გათვალისწინებულ პასუხისმგებლობას.

366-ე მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს იმავე ქმედებას, რაც გამოიხატა საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის ან მსაჯულის შეურაცხყოფაში. ამ ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური და სუბიექტური ნიშნები ემთხვევა მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებულ ნიშნებს. პასუხისმგებლობა დიფერენცირებულია მხოლოდ დაზარებულის პროცესუალური მდგომარეობით. საკითხი ეხება იმ პირებს, რომლებიც უშუალოდ და არსებითად განიხილავენ და წვევებენ სასამართლო საქმეს. მუხლის შინაარსიდან გამომდინარე, სასამართლო განხილვაში მონაწილე საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის ან მსაჯულის შეურაცხყოფა კანონმდებლის მიერ სასამართლოს შეურაცხყოფის უფრო მძიმე სახედ ითვლება და სასჯელის ღონისძიებაც შედარებით მკაცრია.

სისხლის სამართლის კოდექსის 366-ე მუხლის მეორე ნაწილით ქმედების კვალიფიკაცია ხდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც სასამართლოს უპატივცემულობის ობიექტს წარმოადგენს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრი, მოსამართლე და მსაჯული ამა თუ იმ კონკრეტული საქმის განხილვისას.

განხილულ მუხლთან დაკავშირებით ბაზგასმით უნდა შევნიშნოთ, რომ სასამართლო პრაქტიკა ფაქტობრივად არ იცნობს სასამართლო

პროცესზე მოსამართლისა თუ პროცესის სხვა მონაწილის შეურაცხყოფის გამო სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის ფაქტებს; თუმცა ბოლო დროს მათი შეურაცხყოფის შემთხვევები საკმაოდ გახშირდა. ყოველივე ეს შეუძლებელს ხდის სასამართლო პროცესის ნორმალურ ვითარებაში წარმართვას. სასამართლოს უხდება დარბაზიდან დამსწრეთა და ზოგჯერ პროცესის მონაწილეთა გაძევებაც, მაგრამ ამის იქით საქმე არ მიდის. ამგვარი პრაქტიკა მაინც ზეგავლენას ახდენს სასამართლოს პრესტიჟსა და ავტორიტეტზე, ხოლო ახლად შემოღებული ნორმა თავის მიზანს ვერ აღწევს და იგი ფაქტობრივად მკვდარ ნორმად რჩება.

მუხლი 367. საკონსტიტუციო სასამართლოს

წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის,

სამართალწარმოების ანდა სისხლის სამართლის

პროცესის სხვა მონაწილის უსაფრთხოების

დაცვის საიდუმლოების გახმაურება

1. საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის ან სამართალწარმოების სხვა მონაწილის, აღმასრულებლის, დაზარალებულის, მოწმის ან სისხლის სამართლის პროცესის სხვა მონაწილის ანდა მისი ახლო ნათესავის უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურება იმის მიერ, ვინც ასეთი საიდუმლოება იცოდა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო ან ვისაც ის გაანდევს, — ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების შეზღუდვით ვადით ორ წლამდე ანდა ტუსადობით ვადით ოთხ თვემდე.

2. იგივე ქმედება, რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე.

სისხლის სამართლის ადრე მოქმედ კოდექსში არ არსებობდა პასუხისმგებლობა საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის, სამართალწარმოების ანდა სისხლის სამართლის პროცესის სხვა მონაწილის უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურებისათვის.

სახელმწიფოში ორგანიზებული ჯგუფის მიერ ჩადენილ დანაშაულთა ზრდის ტენდენციამ და მასთან ბრძოლის არასათანადო ეფექტურობამ განაპირობეს კანონმდებლის მიერ სისხლის სამართლის ახალ კოდექსში შემოაღნიშნული მუხლის შეტანა.

ამ დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ საიდუმლო ცნობების გახმაურებამ შეიძლება დასაცავი პირისათვის სავალალო შედეგი გამოიღოს. ამასთან, სათანადო სამართალდამცავი ორგანოების სამსახურებრივი საიდუმლოების დაცვის ხერხისა და მეთოდის გამჟღავნება უარყოფით გავლენას ახდენს დანაშაულთან ბრძოლის საქმეზე, ხელს უშლის სასამართლოს მიერ სამართლიანი და ობიექტური განაჩენის გამოტანას. ამიტომაც სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის დაწესება განსაზღვრულ მუხლში მითითებულ პირთა უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურებისათვის დროული და აუცილებელია. მისი სამართლებრივი ბაზა თვით კონსტიტუციაშია ასახული. საქართველოს კონსტიტუციის 87-ე მუხლში აღნიშნულია, რომ სახელმწიფო უზრუნველყოფს მოსამართლისა და მისი ოჯახის უსაფრთხოებას. ამ საკონსტიტუციო დებულებამ შემდგომი ასახვა პოვა საქართველოს ორგანულ კანონში საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ (მუხლი 4); ორგანულ კანონში საერთო სასამართლოების შესახებ (მუხლი 52), სადაც ასევე აღინიშნა სახელმწიფოს მიერ მოსამართლისა და მისი ოჯახის წევრების უსაფრთხოების უზრუნველყოფის შესახებ; ასევე ორგანულ კანონში პროკურატურის შესახებ (მუხლი 35).

სწორედ კონსტიტუციასა და ზემოაღნიშნულ კანონებზე დაყრდნობით საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში შეტანილი იქნა სპეციალური მუხლი, რომელიც სჯის სათანადო პირთა უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურებას.

დანაშაულის ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი და მოსამართლისა თუ სასამართლო პროცესის სხვა მონაწილეთა უსაფრთხოება. დანაშაულის საგნად გვევლინება ცნობები უსაფრთხოების ზომების შესახებ; სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ფაქტობრივი მონაცემები კანონით გათვალისწინებულ პირთა მდგომარეობის შესახებ.

ობიექტურად დანაშაული გამოიხატება დაცვის გასაიდუმლოებული ზომების მართლმსაჯინააღმდეგო გახმაურებაში როგორც ზეპირი, ისე წერილობითი ფორმით.

გახმაურების ცნების ქვეშ იგულისხმება ცნობების შეტყობინება თუგინდ ერთი გარეშე პირისათვის. გახმაურება შეიძლება მოხდეს მეგობრული საუბრის დროს, მიმოწერით, გამოსვლით, ღოკუმენტების დემონსტრირებით; ყოველივე იმით, რის შედეგადაც შეიძლება გაჟონოს ინფორმაციამ უსაფრთხოების ზომების შესახებ. გარეშე პირად

ითვლება ყველა ის პირი, ვისაც სამსახურებრივად ხელი არ მიუწვდება ამგვარ ცნობებთან, მათ შორის, დამნაშავეის თანამშრომლები, ნათესავები და სხვა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 367-ე მუხლში ჩამოთვლილი პროცესის მონაწილეთა და მათი ახლო ნათესავების მიმართ უსაფრთხოების ზომები შეიძლება გამოიხატოს პირად დაცვაში, ასევე ბინისა და სხვა ქონების დაცვის უზრუნველყოფაში, დასაცავი პირის უსაფრთხო ადგილას დროებით გადაყვანაში, განსასჯელის გადაყვანის მარშრუტის გასაიდუმლოებაში, დაზარალებულის სამუშაო ან სწავლის ადგილის შეცვლაში, მისთვის სხვა პირადი დოკუმენტების გაფორმებაში, გარეგნობის შეცვლაში და ა.შ.

განსახილველი დანაშაული ფორმალურ შემადგენლობათა რიცხვს მიეკუთვნება და დამთავრებულია უსაფრთხოების ზომების შესახებ საიდუმლო ინფორმაციის სხვა პირისათვის გადაცემის მომენტიდან, რომელსაც ეს არ შეიძლება სცოდნოდა. ამ მუხლის პირველი ნაწილის დამთავრებულად ცნობისათვის საჭირო არ არის რაიმე სამართლებრივი შედეგის დადგომა. მნიშვნელობა არა აქვს იმას, გამოიყენა თუ არა პირმა უსაფრთხოების ზომების გახმაურება მართლმსაჯულების ინტერესის საწინააღმდეგოდ. მთავარია, რომ საიდუმლო ცნობების გახმაურება ქმნიდა პროცესის მონაწილისათვის რეალურ საფრთხეს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, დანაშაულის ობიექტური მხარის არსებობისათვის აუცილებელია:

1) დამნაშავე ახმაურებდეს ცნობებს 367-ე მუხლით გათვალისწინებულ პირთა უსაფრთხოების ზომების შესახებ; 2) ეს ცნობები დამნაშავეს მინდობილი უნდა ჰქონდეს სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების გამო ან მისთვის ცნობილი გახდეს სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ეს დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს როგორც პირდაპირი, ისე არაპირდაპირი განზრახვით. დანაშაულის პირდაპირი განზრახვით ჩადენისას დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს, რომ იგი ახმაურებს პირის უსაფრთხოების ზომის შესახებ ცნობებს; იცის, რომ ამ ცნობების გახმაურება აკრძალულია და სურს მისი გახმაურება; ხოლო არაპირდაპირი განზრახვის დროს კი პირი მოქმედების მართლწინააღმდეგობისა და მანერე შედეგის გათვალისწინებისას შეგნებულად უშვებს ან გულგრილად ეკიდება მის დადგომას.

დანაშაულის ჩადენის მოტივს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არ ენიჭება. იგი სხვადასხვაგვარია: შურისძიება, მატერიალური სიკეთის მიღება, დამნაშავეს მიერ თავისი პრესტიჟისა და ავტორიტეტის ამაღლების სურვილი და სხვა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 367-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. იგი შეიძლება იყოს მხოლოდ ის პირი, რომელსაც უსაფრთხოების საიდუმლო ზომის შესახებ ცნობა მინდობილი ჰქონდა ან მისთვის ცნობილი გახდა თავის სამსახურებრივ საქმიანობასთან დაკავშირებით. ეს პირები, პირველ რიგში, არიან შინაგან საქმეთა ორგანოების წარმომადგენლები, საგადასახადო სამსახურის მუშაკები, უშიშროების, სახელმწიფო დაცვისა და სასაზღვრო სამსახურის ორგანოები, სამხედრო ნაწილისა და სათანადო სამხედრო დაწესებულების უფროსები; ყველა ის, ვინც ახორციელებს ღონისძიებას დასაცავ პირთა უშიშროების უზრუნველსაყოფად.

ზემოთ ჩამოთვლილი პირების გარდა, ამ დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს სხვა სახელმწიფო მოხელე და ის პირი, რომელიც დაწესებულება-ორგანიზაციაში მმართველობით ფუნქციას ახორციელებს და რომელსაც ეგზავნება უსაფრთხოების უზრუნველყოფის ორგანოთა გადაწყვეტილება (მაგალითად, საპასპორტო, ავტომატური სატელეფონო კავშირის და სხვა საინფორმაციო-საცნობარო სამსახურის ხელმძღვანელი და სხვა).

თუ თანამდებობის პირმა, რომელსაც სამსახურებრივად ჰქონდა მინდობილი პირის უსაფრთხოების შესახებ მონაცემები, გაახმაურა იგი ანგარების მოტივით, ქმდება დაკვალიფიცირდება დანაშაულთა ერთობლიობით.

უნდა ვიგულისხმოთ, რომ თუ უსაფრთხოების განხორციელების საიდუმლო ცნობები გაახმაურა თვით დასაცავმა პირმა და მას სხვა პირისათვის მძიმე შედეგი მოჰყვა, მან პასუხი უნდა აგოს სისხლის სამართლის კოდექსის 367-ე მუხლით.

განსახილველი დანაშაულის მაკვალიფიცირებელ გარემოებას წარმოადგენს იგივე ქმდება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია. ცხადია, 367-ე მუხლის მეორე ნაწილი უკვე დანაშაულის მატერიალურ შემადგენლობას გვაძლევს. მისი შინაარსი კანონში გახსნილი არ არის. მძიმე შედეგი შეუფასებლად ნიშნავს მოიცავს. შედეგის განსაზღვრა ფაქტის საკითხია და დამოკიდებულია კონკრეტული სისხლის სამართლის საქმის გარემოებე-

ბზე. დამდგარი შედეგის მიხედვით ჩათვლისათვის ყურადღება უნდა მიექცეს ფაქტობრივ გარემოებათა ერთობლიობას.

მიხედვით შედეგს უნდა მივაკუთვნოთ ისეთი შემთხვევა, როდესაც უშიშროების საიდუმლო ზომის გახმაურების შედეგად ვერ მოხერხდა მოსამართლის, მსაჯულისა და პროცესის სხვა მონაწილეთა უსაფრთხოების უზრუნველყოფა. მაგალითად, ამ დანაშაულის ჩადენას მოჰყვა დაზარალებულის ან მისი ახლო ნათესავის ჯანმრთელობის მიხედვით დაზიანება, ქონების სრულად განადგურება, იმ სამართალდამცავი ორგანოს მუშაკის დაღუპვა, რომელიც დასაცავი პირის უსაფრთხოებას უზრუნველყოფდა და სხვა.

ქმედება სისხლის სამართლის კოდექსის 367-ე მუხლის მეორე ნაწილით შეიძლება დაკვალიფიციროს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დამდგარი მიხედვით შედეგი მიზეზობრივ კავშირშია დანაშაულის მიერ გამოყენებული უსაფრთხოების ნორმების გახმაურებასთან.

367-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული უნდა გაემიჯნოს 354-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულისაგან, რომელიც განსაზღვრავს პასუხისმგებლობას სამსახურებრივი საქმიანობისათვის ხელის შეშლის მიზნით, სამართალდამცავი ან მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელის ან მისი ახლო ნათესავის მიმართ გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურებისათვის. 367-ე მუხლში მითითებულ პირთა უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურება ხდება იმის მიერ, ვინც ასეთი საიდუმლოება იცოდა თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამო ან ვისაც ის გააჩნდეს. მაგალითად, გამოძიებული თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისას ახმაურებს სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილის მიმართ გამოყენებულ უსაფრთხოების ზომას. თუ 367-ე მუხლში მითითებულ პირთა მიმართ გამოყენებული უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოებას გაახმაურებს სხვა პირი, მაშინ მისი ქმედების კვალიფიკაცია მოხდება ან 354-ე ან 157-ე მუხლით.

ცხადია, ამ ორ მუხლს შორის ძირითადი განსხვავება დანაშაულის სუბიექტშია. განსხვავება არსებობს აგრეთვე დასაცავ პირებშიც. 367-ე მუხლში ჩამოთვლილი პირები ძირითადად სამართალწარმოების უშუალო მონაწილეები არიან, მაშინ, როდესაც 354-ე მუხლი დაზარალებულად მიიჩნევს აგრეთვე საჯარო მოხელეს, რომლის სამსახურებრივი საქმიანობის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად ზორციელდება სათანადო დაცვის ზომები.

დანაშაული მტკიცებულების მოპოვების საპროცესო წესის წინააღმდეგ

მუხლი 368. მტკიცებულების განადგურება

მტკიცებულების განადგურება სამართალწარმოების მონაწილის მიერ

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

სამოქალაქო ან სისხლის სამართლის საქმე კანონიერად და სამართლიანად შეიძლება გადაწყვეტილ იქნეს ჭეშმარიტი და საკმარისი მტკიცებულების არსებობის საფუძველზე. კონსტიტუციის მე-40 მუხლში ხაზგასმულია, რომ გამამტყუნებელი განაჩენი უნდა ემყარებოდეს მხოლოდ უტყუარ მტკიცებულებას. ყოველგვარი ეჭვი, რომელიც ვერ დადასტურდება კანონით დადგენილი წესით, უნდა გადაწყდეს ბრალდებულის სასარგებლოდ.

ამ კონსტიტუციური დებულებიდან გამომდინარე, ცხადი ხდება, რომ ამ თუ იმ მტკიცებულების განადგურება ხელს უშლის მართლმსაჯულების ორგანოების სწორ საქმიანობას; მან შეიძლება გამოიწვიოს უდანაშაულო პირის დასჯა, ან პირიქით, დანაშაულის ჩამდენი პირისათვის პასუხისმგებლობის თავიდან აცილება.

ყოველივე ზემოთხსენებულთან გამომდინარე, კანონმდებელმა სავსებით სამართლიანად საჭიროდ ჩათვალა სისხლის სამართლის ახალი კოდექსის იმ თავში, რომელიც მტკიცებულების მოპოვების საპროცესო წესის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულს ეხება, შეეტანა მუხლი მტკიცებულების განადგურების შესახებ.

აღნიშნული დანაშაულის ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი; დამატებითი ობიექტი შეიძლება იყოს ასევე ადამიანის უფლებები და კანონიერი ინტერესები.

ობიექტურად დანაშაული გამოიხატება საქმეზე არსებული მტკიცებულების განადგურებაში. იგი დანაშაულის ფორმალურ შემადგენლობათა ჯგუფს მიეკუთვნება და დამაჯერებელია მტკიცებულების

განადგურების მომენტიდან. ამ მოქმედებით გამოწვეულ შედეგს დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. იგი შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს სასჯელის დანიშვნის დროს.

მტკიცებულების განადგურება ნიშნავს მატერიალურ საგანზე ისეთ ზემოქმედებას, რომლის შედეგადაც იგი წყვეტს თავის ფიზიკურ არსებობას ან სრულიად გამოუსადეგარი ხდება თავისი მიზეზობრივი დანიშნულებით გამოყენებისათვის.

სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის პროცესში მტკიცებულებად ითვლება ყველა ის ფაქტობრივი მონაცემი, რომლის საფუძველზეც კანონით დადგენილი წესით, სასამართლო ადგენს საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებისა და ფაქტის არსებობას ან არარსებობას.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 110-ე მუხლის თანახმად, მტკიცებულებად სისხლის სამართლის პროცესში დაშვებულია: ეჭვმიტანილის, მოწმის ჩვენება; ექსპერტის დასკვნა; ნივთიერი მტკიცებულებანი; საგამოძიებო მოქმედების, სასამართლო მოქმედებისა და სასამართლო განხილვის ოქმები; სხვა დოკუმენტები.

ოპერატიულ-სამძებრო ღონისძიებათა მიღებული მონაცემები შეიძლება გახდეს ამა თუ იმ საპროცესო წყაროს ცნობისა და ფაქტის (გარდა დოკუმენტისა) შინაარსი და მხოლოდ ამ შემთხვევაში დაიშვება როგორც მტკიცებულება.

სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 102-ე მუხლის თანახმად, საქმისათვის მნიშვნელოვანი ის გარემოებანი, რომლებზეც დაყრდნობით მხარეები ამყარებენ თავის მოთხოვნებსა და შესაგებელს, შეიძლება დამტკიცებულ იქნეს მხარეთა (მესამე პირთა) ახსნა-განმარტებით, მოწმეთა ჩვენებით, წერილობითი თუ ნივთიერი მტკიცებულებითა და ექსპერტთა დასკვნით.

სისხლის სამართლის კოდექსის 368-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობა პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს მის მიერ მტკიცებულების განადგურების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს, რომ მის განადგურებამ შეიძლება მანვე შედეგი გამოიწვიოს – დაზარალდეს მართლმსაჯულების ინტერესი და ადამიანის უფლებები და ინტერესები და სურს ამ შედეგის დადგომა.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი და მიზანი სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს; მაგალითად, საქმის წარმართვა დამნაშავე პირის ინტერ-

ესიდან გამომდინარე და მისთვის სასურველი შედეგის მიღწევა; შურისძიება, ანგარება და სხვა. მოტივი და მიზანი კვალიფიკაციაზე გაეყენას არ ახდენენ, მაგრამ მათ მნიშვნელობა ენიჭებათ სასჯელის ზომის განსაზღვრის დროს. გამორიცხული არ არის ამ დანაშაულის კვალიფიკაცია სამოხელეო დანაშაულის ზოგიერთ მუხლთან ერთობლიობით ზემოაღნიშნული დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. ეს არის სამართალწარმოების მონაწილე პირი (სამართალწარმოების მონაწილე პირის შესახებ იხ. 365-ე მუხლის კომენტარი).

მუხლი 369. მტკიცებულების ფალსიფიკაცია

1. სამოქალაქო საქმის მონაწილის ან მისი წარმომადგენლის მიერ მტკიცებულების ფალსიფიკაცია, —

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთიდან ორ წლამდე ანდა ტუსაღობით ვადით ორიდან ოთხ თვემდე.

2. პროკურორის, გამომძიებლის, მომკვლევის ან დამცველის მიერ სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების ფალსიფიკაცია, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

3. მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის შესახებ სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების ფალსიფიკაცია, რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან შვიდ წლამდე, თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

სამოქალაქო და სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დასადგენად ძალიან დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საქმეში არსებულ მტკიცებულებებს; ამიტომაც მათი გაყალბება და ამით სასამართლოსთვის არასწორი ინფორმაციის მიწოდება საფრთხეს უქმნის მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესს და ხელს უწყობს სასამართლოს მიერ უსამართლო გადაწყვეტილების მიღებას. სწორედ ამგვარმა საშიშროებამ განაპირობა სისხლის სამართლის კოდექსში ახალი მუხლის შეტანა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 369-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტს წარმოადგენს მართლმსაჯულების ინტერესი, რიგ შემთხვევებში კი ასევე პიროვნების უფლებები და კანონიერი ინტერესები.

დანაშაულის საგანს წარმოადგენს სამოქალაქო საქმეზე არსებული მტკიცებულება (სამოქალაქო საქმეზე მტკიცებულებათა შესახებ იხ. 368-ე მუხლის კომენტარი).

განსახილველი მუხლის პირველ ნაწილში გათვალისწინებულია პასუხისმგებლობა სამოქალაქო საქმის მონაწილის ან მისი წარმომადგენლის მიერ მტკიცებულების ფალსიფიკაციისათვის.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება მოქმედებაში, რომელიც მიმართულია მტკიცებულების ფალსიფიკაციისაკენ.

სამოქალაქო სამართლის საქმის განხილვაში უნდა ვიგულისხმობთ არა მარტო საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის საფუძველზე განსახილველი საქმე, არამედ ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა საქმეც, რომელსაც სასამართლო იხილავს. ამგვარ საქმეზე მტკიცებულებად გვევლინება ყოველგვარი ფაქტობრივი მონაცემი, რის საფუძველზედაც კანონით დადგენილი წესით ღგინდება ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის არსებობა ან არარსებობა, პირის ბრალი მის ჩადენაში და სხვა გარემოებები, რასაც მნიშვნელობა აქვს საქმის გადასაწყვეტად.

ეს მონაცემები ღგინდება ოქმით ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის შესახებ, ადმინისტრაციულ პასუხისმგებებაში მიცემული პირის ახსნა-განმარტებით, დაზარალებულის, მოწმის ჩვენებით, ექსპერტის დასკვნით და სხვა.

სამოქალაქო სამართლის საქმეზე მტკიცებულების ფალსიფიკაცია გულისხმობს მოსარჩელის ან მოპასუხის სასარგებლოდ მტკიცებულების ხელოვნურ გაყალბებას. გაყალბების საშუალებანი მრავალგვარია. ეს შეიძლება გამოიხატოს დოკუმენტში ცვლილების შეტანაში, სხვა რიცხვით დათარიღებაში და სხვა. ამ შემთხვევაში საქმე ეხება ე.წ. მატერიალურ გაყალბებას. ფალსიფიკაცია შეიძლება გამოიხატოს ასევე ინტელექტუალურ გაყალბებაშიც, როდესაც საქმეში მონაწილე პირი ქმნის წერილობით დოკუმენტს, რომელიც შინაარსობრივად ყალბია (მაგალითად, წერილი, რომლითაც პირი აღიარებს თავის ვალს). გაყალბება შეიძლება ყველა ისეთი მოქმედების განხორციელებით, რომელიც ასაბუთებს ან, პირიქით, უარყოფს სასარჩელო მოთხოვნას და ა.შ.

სისხლის სამართლის კოდექსის 369-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაული ფორმალური შემადგენლობისაა, იმისდა მიუხედავად, იქონია თუ არა მან რაიმე გავლენა საქმის გადაწყვეტაზე.

დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, როდესაც პირს გაცნობიერებული აქვს მტკიცებულების ფალსიფიცირების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს, რომ მის მართლწინააღმდეგო ქმედებას შეიძლება მოჰყვეს სამოქალაქო საქმის არასწორი გადაწყვეტა და სურს იგი.

დანაშაულის ჩადენის მოტივს მაკვალიფიცირებელი მნიშვნელობა არ გააჩნია. იგი შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს სასჯელის ღონისძიების შერჩევისა და დანიშვნის დროს. ასეთი მოტივია, მაგალითად, პირადი დაინტერესება, ანგარება და სხვა.

ამ დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. იგი შეიძლება იყოს მხოლოდ სამოქალაქო საქმეში მონაწილე პირი ან მისი წარმომადგენელი (სამოქალაქო საქმეზე მონაწილე პირთა და მათ წარმომადგენელთა შესახებ იხ. სისხლის სამართლის კოდექსის 368-ე მუხლის კომენტარი).

სისხლის სამართლის კოდექსის 369-ე მუხლის მეორე ნაწილი ითვალისწინებს პროკურორის, გამომძიებლის, მომკვლევ პირის ან დამცველის პასუხისმგებლობას სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების ფალსიფიცირებისათვის.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 121-ე მუხლის თანახმად, ნივთიერი მტკიცებულება არის ნებისმიერი საგანი, რომელიც თავისი თვისებებითა და ნიშნებით, წარმოშობით, აღმოჩენის ადგილითა და დროით, მასზე დარჩენილი კვალით დაკავშირებულია საქმის ფაქტობრივ გარემოებასთან და რომელსაც შეუძლია ხელი შეუწყოს ჭეშმარიტების დადგენას.

ნივთიერი მტკიცებულებაა, მაგალითად, დანაშაულის ჩადენის იარაღი, დანაშაულებრივი ქმედების საგანი ან მასზე დარჩენილი დანაშაულის კვალი, დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული ფული და სხვა ფასეულობა, აგრეთვე ყველა სხვა საგანი, რომელიც შეიძლება იყოს დანაშაულის აღმოჩენის, დამნაშაულის დადგენის ან ბრალდების უარყოფის საშუალება.

სისხლის სამართლის საქმეზე დოკუმენტი მტკიცებულებაა, თუ იგი შეიცავს საქმის ფაქტობრივი გარემოების დადგენისათვის საჭირო ცნობას. დოკუმენტად ითვლება წყარო, რომელშიც ინფორმაცია აღბეჭდილია სიტყვიერ-ნიშნობრივი ფორმით, ანდა ფოტო-, კინო-, ვიდეო ბეგრისა თუ სხვა ჩანაწერის სახით ან ტექნიკური საშუალების გამოყენებით.

დოკუმენტს აქვს მტკიცებულების მნიშვნელობა, თუ ცნობილია მისი წარმომავლობის წყარო და შესაძლებელია მისი უტყუარობის შემოწმება.

მტკიცებულებას წარმოადგენს ასევე საიანადო წესით შედგენილი საგამოძიებო და სასამართლო მოქმედებათა ოქმები.

რაც შეეხება ობიექტურ შემადგენლობას, ეს დანაშაული შეიძლება გულისხმობდეს რევიზიისა და დოკუმენტური შემოწმების, ნივთიერი მტკიცებულების, საგამოძიებო მოქმედების აქტებისა და სხვა დოკუმენტების გაყალბებას. იგი ქმნის დანაშაულის ფორმალურ შემადგენლობას. მისი დამთავრებულად ცნობა დამოკიდებულია იმაზე, თუ ვინ ჩაიდინა დანაშაული. მომკვლევე პირის, გამომძიებლისა და პროკურორის მიერ მტკიცებულებათა ფალსიფიკაცია დამთავრებულია თვით ამ მოქმედების განხორციელების მომენტიდან, ხოლო დამცველის მიერ მტკიცებულებათა გაყალბებისას მოკვლევის, წინასწარი გამოძიების ან სასამართლო ორგანოსათვის მათი წარდგენის მომენტიდან. ფალსიფიკაცია შეიძლება გამოიხატოს სისხლის სამართლის საქმის მასალების სხვადასხვა ფორმით გაყალბებაში: არარსებული დაკითხვის ოქმის შედგენით, ოქმში ისეთი ცნობების შეტანით, რაზეც პირს ჩვენება არ მიუცია, ექსპერტის დასკვნაში ცვლილების შეტანით და სხვა. დამცველის მიერ მტკიცებულება შეიძლება გაყალბებულ იქნეს როგორც ყალბი დოკუმენტის, ისე ნივთიერი მტკიცებულების წარდგენით, რასაც მისი შუამდგომლობით ურთავენ საქმეს.

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა არ გვექნება, თუ საქმის გარემოებათა შესახებ მოწმე იძლევა ცრუ ჩვენებას, ექსპერტი – ყალბ დასკვნას ან თარჯიმანი არასწორად თარგმნის. ამგვარი მოქმედება ქმნის დამოუკიდებელ დანაშაულს, გათვალისწინებულს სისხლის სამართლის კოდექსის 370-ე მუხლში.

ეს დანაშაული ამ მუხლის პირველი ნაწილის მსგავსად, შეიძლება ჩადენილ იქნეს მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით, როდესაც დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს, რომ სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულების ფალსიფიკაციას შეიძლება მოჰყვეს მართლსაწინააღმდეგო შედეგი და სურს თავისი პირადი ინტერესის საფუძველზე გადაწყდეს საქმე.

დანაშაულის მოტივი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს. ეს შეიძლება იყოს პირადი დაინტერესება, არასწორად გაგებული სახ-

ელმწიფო ინტერესი, შურისძიება ეროვნული ან რელიგიური შეუწყნარებლობის გამო და სხვა.

დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. ამ მუხლში მათი ჩამოთვლა ამომწურავია. ესენი არიან მხოლოდ ის პირები, რომლებიც აწარმოებენ მოკვლევას, გამოძიებას, ასევე პროკურორი ან დამცველი. დამცველის გარდა, აქ ჩამოთვლილ პირთაგან ყველა სახელმწიფო მოხელეს წარმოადგენს. ამიტომ მათ მიერ ჩადენილი დანაშაული სამოხელეო დანაშაულის კერძო შემთხვევაა, სახელდობრ, მოხელის ან მასთან გათანაბრებული პირის მიერ სამსახურებრივი სიყალბის განხორციელება. სამართლის ნორმათა კონკურენციიდან გამომდინარე, ცხადია, რომ ეს დანაშაულებრივი ქმედება დაკვალიფიცირდება როგორც მტკიცებულების ფალსიფიკაცია და დამატებით კვალიფიკაციას აღარ საჭიროებს. თუმცა, ზოგიერთ შემთხვევაში, მაგალითად, ქრთამის აღების შედეგად მტკიცებულების გაყალბებისას დამნაშავე პასუხს აგებს დანაშაულთა ერთობლიობით.

369-ე მუხლით პასუხს არ აგებენ სხვა თანამდებობის პირები. მათ მიერ მტკიცებულების ფალსიფიკაცია განიხილება როგორც სამსახურებრივი სიყალბე და კვალიფიცირდება სისხლის სამართლის კოდექსის 341-ე მუხლით.

პროცესის აღნიშნულ მონაწილეთა შორის არ უნდა გაგვიკვირდეს დანაშაულის სუბიექტად დამცველზე მითითება, ვინაიდან მათ შორისაც არიან არაკეთილსინდისიერი ადამიანები, რომლებიც პირადი დაინტერესებით თავისი კლიენტის გასამართლებლად ან პასუხისმგებლობის შესამსუბუქებლად აყალბებენ მტკიცებულებას.

სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულებათა ფალსიფიკაცია უფრო მძიმე დანაშაულია, ვიდრე სამოქალაქო საქმეზე მტკიცებულებათა გაყალბება. ეს გამოწვეულია იმით, რომ, პირველ შემთხვევაში, საქმე გვაქვს უშუალოდ ადამიანის ბედთან: მტკიცებულების ფალსიფიკაციის შედეგად უდანაშაულო პირის მიმართ შეიძლება გამოტანილ იქნეს უსამართლო განაჩენი ან დამნაშავის მიმართ სისხლის სამართლის საქმის მეწყვეტის შესახებ უკანონო გადაწყვეტილება. ამიტომაც სისხლის სამართლის 369-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული სასჯელი უფრო მკაცრია, ვიდრე მისი პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულისათვის.

369-ე მუხლის მესამე ნაწილით მაკვალიფიცირებული გარემოებაა

მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის საქმეზე სისხლის სამართლის მტკიცებულების გაყალბება, რამაც მძიმე შედეგი გამოიწვია.

კოდექსის მე-12 მუხლის საფუძველზე მძიმე დანაშაულად ითვლება ისეთი განზრახი დანაშაული, რომლის ჩადენისათვის ამ კოდექსით გათვალისწინებული მაქსიმალური სასჯელი არ აღემატება ათი წლით თავისუფლების აღკვეთას, აგრეთვე გაუფრთხილებლობით დანაშაული, რომლის ჩადენისათვის ამ კოდექსით სასჯელის სახით გათვალისწინებულია თავისუფლების აღკვეთა ხუთ წელზე მეტი ვადით. ზოლო განსაკუთრებით მძიმეა ისეთი განზრახი დანაშაული, რომლის ჩადენისათვის ამ კოდექსით გათვალისწინებულია სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა ათ წელზე მეტი ვადით ან უვადო თავისუფლების აღკვეთა.

კოდექსის 369-ე მუხლში მითითებული მძიმე შედეგი შეფასებით ნიშნათა კატეგორიას მიეკუთვნება და იგი სასამართლომ უნდა დაადგინოს საქმის ყველა გარემოების შესწავლისა და შეფასების საფუძველზე. ეს შეიძლება იყოს ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის თვითმკვლელობა; პირისათვის უსამართლოდ ხანგრძლივი ვადით თავისუფლების აღკვეთის შეფარდება; სარჩელზე უსაფუძვლოდ უარის თქმა, რაც დაზარალებულსა და მის ოჯახს მეტად მძიმე მატერიალურ მდგომარეობაში აყენებს და სხვა.

მუხლი 370. ცრუ ჩვენება, ყალბი დასკვნა ან

არასწორი თარგმანი

1. მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ცრუ ჩვენების მიცემა ან ექსპერტის მიერ ყალბი დასკვნის ან ჩვენების მიცემა, ანდა თარჯიმნის მიერ განზრახ არასწორად თარგმნა გამოძიების დროს ან სასამართლოში, —

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას ოთხმოციდან ორას ორმოც საათამდე ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ანდა ტუსადობით ვადით სამ თვემდე.

2. იგივე ქმედება, თუ მას თან ერთვის ბრალდება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულში, —

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე.

შენიშვნა: მოწმე, დაზარალებული, ექსპერტი ან თარჯიმანი თავისუფლდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ იგი მოკვ-

ლევის ან წინასწარი გამოძიების პროცესში ანდა განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანამდე ნებაყოფლობით განაცხადებს მის მიერ ცრუ ჩვენების ან ყალბი დასკვნის მიცემის ანდა განზრახ არასწორად თარგმნის შესახებ.

ამ დანაშაულის საშიშროება იმაში მდგომარეობს, რომ პირები, რომლებიც ვალდებული არიან ხელი შეუწყონ მართლმსაჯულების განხორციელებას, თავისი დანაშაულებრივი ქმედებით, ართულებენ სისხლისა და სამოქალაქო სამართლის საქმის ობიექტურ განხილვას, ხელს უშლიან საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას და, აქედან გამომდინარე, განაპირობებენ უსამართლო ვერდიქტის გამოტანას.

დანაშაულის ძირითადი ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი, ხოლო დამატებითი ობიექტი კი – ადამიანის უფლებები და კანონიერი ინტერესები.

სისხლის სამართლის კოდექსის 370-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე შემდეგ მოქმედებაში გამოიხატება: 1) მოწმის ცრუ ჩვენება; 2) დაზარალებულის ცრუ ჩვენება; 3) ექსპერტის ყალბი დასკვნა ან ჩვენება; 4) თარჯიმნის არასწორი თარგმანი. ყველა ეს მოქმედება ხორციელდება სისხლის სამართლის საქმეზე წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლოში საქმის განხილვის დროს.

დანაშაული ფორმალურ შემადგენლობათა რიცხვს მიეკუთვნება. იგი დამთავრებულად ითვლება ერთ-ერთი ზემოაღნიშნული მოქმედების ჩადენის მომენტიდან, იმისდა მიუხედავად, მიღებულია თუ არა განსახილველ საქმეზე მტკიცებულების სახით მიცემული ჩვენება, დასკვნა ან თარგმანი.

გამოძიების ეტაპზე დანაშაული დამთავრებულია, როდესაც მოწმე ან დაზარალებული ხელს მოაწერს ჩვენების ოქმს, ხოლო ექსპერტი – დასკვნას, თარჯიმანი კი – დოკუმენტის წერილობით თარგმანს. სასამართლო განხილვის დროს დანაშაული დამთავრებულია ჩვენების მიცემის მომენტიდან, ექსპერტისა – დასკვნის გადმოცემის, ხოლო თარჯიმნისა – თარგმნისთანავე. მართლსაწინააღმდეგო შედეგის დადგომას მნიშვნელობა არა აქვს.

მოწმისა და დაზარალებულის ჩვენება ეს არის შეტყობინება ფაქტობრივი მონაცემების შესახებ, რომლებიც დადგენილ უნდა იქნეს განსახილველ საქმეზე. ჩვენება ჩაითვლება ცრუდ, თუ მასში მთლიანად ან ნაწილობრივ დამახინჯებულია ის ფაქტები, რომელთაც არსებითი მნიშ-

ენელობა აქვთ საქმის ობიექტურად გადაწყვეტისათვის, ანუ რომლებმაც გავლენა შეიძლება მოახდინონ კანონიერი და დასაბუთებული განაჩენის გამოტანაზე. ამგვარი ფაქტების დამალვა და მიჩურმათება ცრუ ჩვენებად უნდა ჩაეთვალოთ, არა აქვს მნიშვნელობა იმას, ეს ჩვენება შეიცავს ბრალდებულის გამამართლებელ თუ გამამტყუნებელ მონაცემებს.

ცრუ ჩვენება აღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობას ქმნის მაშინ, როდესაც იგი მიცემულია უფლებამოსილი პირისათვის კანონით დადგენილი წესით და პროცესუალურად სათანადოდ არის გაფორმებული. ამის გარეშე ცრუ ჩვენება მტკიცებულებად ვერ ჩაითვლება და მას სათანადო სამართლებრივი შეფასება არ მიეცემა. მაგალითად, მოწმის ან დაზარალებულის ცრუ ჩვენება, რომელიც მიღებულია არა მათი უშუალო დაკითხვის შედეგად, არამედ ტელეფონით, ამ დანაშაულის შემადგენლობას არ გვაძლევს.

ცრუ ჩვენება შეიძლება ეხებოდეს საქმისათვის მნიშვნელოვან ყველა გარემოებას: დანაშაულის ფაქტს, ბრალდებულის მოქმედების ხასიათს, მის პიროვნებას, დაზარალებულის პიროვნებას, მის ურთიერთობას ბრალდებულთან და სხვა.

ექსპერტის დასკვნა არის მცოდნე პირის წერილობითი ინფორმაცია მის მიერ ჩატარებული გამოკვლევის მიმდინარეობისა და დადგენილი ფაქტობრივი მონაცემების შესახებ. ექსპერტის ცრუ დასკვნა ფაქტების დამახინჯებულად გადმოცემაში ელინდება. ეს შეიძლება იყოს გამოსაკვლევი ფაქტის წინასწარი განზრახვით არასწორი შეფასება, რომელიც არ ეფუძნება საქმის მასალებს, მისი დამახინჯება და სხვა. ასევე, მაგალითად, დაზარალებულის ჯანმრთელობისათვის მიყენებული ნაკლებად მძიმე დაზიანების მძიმე დაზიანებად წარმოჩენა, ან პირიქით, ტრასოლოგიური ექსპერტიზის ჩატარების შედეგად ნაკვალევის წარმოქმნის წყაროს არასწორი შეფასება და სხვა.

თარჯიმნის მიერ არასწორი თარგმნა გულისხმობს ერთი ენიდან მეორეზე თარგმნისას პროცესის მონაწილეთა ზეპირი ან წერილობითი აზრის განზრახ დამახინჯებას. თარგმნა განზრახ არასწორად ჩაითვლება მაშინაც, როდესაც თარჯიმანი არ თარგმნის ჩვენებისა თუ დოკუმენტური მასალის იმ ნაწილს, რომელსაც არსებითი მნიშვნელობა აქვს საქმისათვის.

იმისათვის, რომ დამნაშავეს შეეფარდოს სისხლის სამართლის კოდექსის 370-ე მუხლის პირველი ნაწილი, უნდა დადგენილ იქნეს,

აქვს თუ არა მის ჩვენებას არსებითი მნიშვნელობა. სისხლის სამართლის საქმეზე ეს შეიძლება იყოს დანაშაულის ჩადენის ფაქტი; გარემოება, რომელიც განსაზღვრავს პირის საშიშროების ხასიათსა და ზარისხს; ზიანის ოდენობა, დანაშაულის ჩადენის მოტივი და სხვა.

ეს დანაშაული განზრახვის ორივე სახით შეიძლება იყოს ჩადენილი. პირს გაცნობიერებული აქვს, რომ მოკვლევის, წინასწარი გამოძიების ან სასამართლო ორგანოებს აწვდის დამახინჯებულ ინფორმაციას: ცრუ ჩვენებას, ყალბ დასკვნას ან შეგნებულად არასწორად თარგმნის და სურს, ან ყოველ შემთხვევაში, შეგნებულად უშვებს ან გულგრილად ეკიდება შესაძლო მავნე შედეგის დადგომას.

სამართალწარმოების პროცესში მონაწილე მოწმე, ექსპერტი და თარჯიმანი ვერ მიეცემა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში, თუ დამტკიცდება, რომ მოწმის არასწორი ჩვენება დაფუძნებულ იყო მის მიერ ფაქტის არასწორ აღქმაზე, მახსოვრობის დეფექტზე; ექსპერტის არასწორი დასკვნა აიხსნება მისი არასათანადო პროფესიული კვალიფიკაციითა და გამოუცდელობით; თარჯიმნის არასწორი თარგმანი განპირობებული იყო ენისა და სპეციალური ტერმინოლოგიის არასრულყოფილი ცოდნით და სხვა. ყველა აღნიშნულ შემთხვევაში ადგილი აქვს მისატყვეებელ კეთილსინდისიერ შეცდომას;

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ახალი სისხლის სამართლის კოდექსის სამოქმედოდ შემოღებამდე საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოები ცრუ ჩვენების მიცემისათვის ძირითადად პასუხისგებაში აძლევენ ეჭვმიტანილის ან ბრალდებულის ახლო ნათესავებს. მათ მიერ დანაშაულის ჩადენის მოტივი უმთავრესად განპირობებული იყო მისწრაფებით, მიეღწიათ ახლობლის პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებისა ან სასჯელის შემსუბუქებისათვის.

ახალმა კოდექსმა მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის გამო, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გაათავისუფლა ის, ვინც უარი განაცხადა ჩვენების მიცემაზე თავისი ან ახლო ნათესავის საწინააღმდეგოდ.

სისხლის სამართლის კოდექსის 370-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვაგვარია. იგი შეიძლება იყოს, მაგალითად, ბრალდებულისა ან განსასჯელისათვის მდგომარეობის გაუარესება, ან პირიქით, მათთვის პასუხისმგებლობის აცილება, შურისძიების შიში, პირადი მტრობა, ანგარება და სხვა. მოტივი გავლენას არ ახდენს დანაშაულის კვალიფიკაციაზე.

ამ დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. ეს არის თოთხმეტ წელს მიღწეული შერაცხადი ფიზიური პირი, რომელიც კანონით დადგენილი წესით სასამართლო პროცესში მონაწილეობს მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტის ან თარჯიმნის სახით თოთხმეტ წლამდე არასრულწლოვნები, რომლებიც სისხლის სამართლის საქმეზე მოწვეული არიან მოწმედ ან ცნობილი არიან დაზარალებულად, აღნიშნული დანაშაულის სუბიექტს არ წარმოადგენენ.

ექსპერტის მიერ თავისი სამსახურებრივი მოვალეობის შეუსრულებლობა ან არაჯეროვნად შესრულება მისდამი დაუდევარი დამოკიდებულების გამო, რამაც ფიზიკური ან იურიდიული პირის უფლების, საზოგადოების ან სახელმწიფოს ინტერესის არსებითი დარღვევა გამოიწვია, სამსახურებრივ გულგრილობად იქნება დაკვალიფიცირებული (კოდექსის 342-ე მუხლი).

370-ე მუხლით დანაშაულის სუბიექტად ვერ ჩაითვლებიან პროცესის სხვა მონაწილეებიც (მაგალითად, ეჭვმიტანილი, ბრალდებული, განსასჯელი და სხვ), რომლებიც სასამართლო პროცესის განსაზღვრულ ეტაპზე მოწმედ იყვნენ დაკითხული და ცრუ ჩვენება მისცეს.

განსახილველ ნორმას დამატებული აქვს შენიშვნა, რომლის ძალითაც მოწმე, დაზარალებული, ექსპერტი ან თარჯიმანი თავისუფლდება სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან, თუ იგი მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების პროცესში ანღა განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანამდე ნებაყოფლობით განაცხადებს მის მიერ ცრუ ჩვენების ან ყალბი დასკვნის მიცემის ანღა განზრახ არასწორად თარგმნის შესახებ.

ეს წამახალისებელი ნორმა ჰუმანურობის პრინციპის ცხოვრებაში რეალიზების ერთ-ერთი საშუალებაა. ამას გარდა, კანონმდებელი დაინტერესებულია დანაშაულის სუბიექტის პოზიტიური ქცევის სტიმულირებით. პირი, რომელიც ნებაყოფლობით განაცხადებს მის მიერ ცრუ ჩვენების, დასკვნის ან არასწორი თარგმნის შესახებ, ფაქტობრივად ხელს უწყობს საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენასა და სამართლიანი განაჩენისა თუ სხვა გადაწყვეტილების გამოტანას. ამ შენიშვნის არსებობა შესაძლებლობას იძლევა, რომ მან შეიგნოს თავისი საქციელი, გამოასწოროს იგი და გათავისუფლდეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, შეიძლება დავასკვნათ, რომ პირი

370-ე მუხლში გათვალისწინებული დანაშაულის ჩადენისათვის თავისუფლდება პასუხისმგებლობისაგან ორი პირობის არსებობისას: 1) თუ მან საკუთარი ნებითა და ინიციატივით განაცხადა სათანადო ორგანოში ადრე მიცემული ცრუ ჩვენების, დასკვნისა და არასწორი თარგმნის შესახებ. განცხადება არ უნდა იქნეს გაკეთებული მას შემდეგ, რაც ცრუ ჩვენების შესახებ ცნობილი გახდა მართლმსაჯულების ორგანოებისათვის. პირმა უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება სხვების მხრიდან ყოველგვარი ზეწოლის გარეშე. მაგრამ ეს როდი ნიშნავს იმას, რომ თუ ეს ინიციატივა მოდის ახლობლისაგან, რომელიც დაეხმარა მას გადაწყვეტილების მიღებაში, განცხადება ნებაყოფლობითი არ იქნება. მთავარია, რომ პირმა ძალდაუტანებლად გამოხატოს თავისი ნამდვილი ნება.

2) განცხადება გაკეთებულ უნდა იქნეს განაჩენის ან გადაწყვეტილების გამოტანამდე.

აღსანიშნავია, რომ 370-ე მუხლის შენიშვნაში არ არის მითითებული, თუ რომელ ორგანოში უნდა გაკეთდეს ნებაყოფლობითი განცხადება. საეარაუდოა, რომ ძალიან არ უნდა გაფართოვდეს იმ სახელმწიფო ორგანოთა რიცხვი, სადაც პირს შეეძლება განაცხადოს ცრუ ჩვენების, ყალბი დასკვნის ან არასწორი თარგმნის შესახებ. ვფიქრობთ, რომ ამ შემთხვევაში უნდა გამოვიყენოთ სისხლის სამართლის კოდექსის 339-ე მუხლის (ქრთამის მიცემა) შენიშვნა, სადაც ვკითხულობთ, რომ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლდება ქრთამის მიმცემი, თუ მას ქრთამი გამოსძალეს ან თუ მან ქრთამის მიცემის შესახებ ნებაყოფლობით განაცხადა სისხლის სამართლის საქმის აღმძვრელ ორგანოში.

ცნობილია, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის უფლება აქვს სასამართლოს, პროკურატურას, გამომძიებელსა და მომკვლევ ორგანოს. ამ საკანონმდებლო დებულებამ საკმაოდ შეზღუდა ადრე ფართოდ გაგებული ხელისუფლების ორგანოების ცნება; ამიტომაც დასახელებული მუხლის შენიშვნით ხელმძღვანელობა ამ შემთხვევაშიც გამართლებული იქნება.

მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა, — ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ან ოციდან ან ოთხმოც საათამდე ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთ წლამდე ანდა ტუსალობით ვადით სამ თვემდე.

შენიშვნა: სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლება ის, ეინც უარი განაცხადა ჩვენების მიცემაზე თავის ან ახლო ნათესავის საწინააღმდეგოდ.

მართლმსაჯულების განხორციელებისათვის დახმარების გაწევა საზოგადოების ყველა წევრის მოქალაქეობრივი ვალია. ზნეობრივ მოვალეობასთან ერთად, კანონით განსაზღვრულ შემთხვევაში, სათანადო დახმარების აღმოჩენა მათ სამართლებრივ ვალდებულებასაც წარმოადგენს.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა მოწმესა და დაზარალებულს აკისრებს მოვალეობას, მისცეს საგამოძიებო-სასამართლო ორგანოებს სწორი ჩვენება, მოუთხროს მათ სისხლისა თუ სამოქალაქო საქმეზე მათთვის ცნობილი ყველა ფაქტისა და გარემოების შესახებ და ამომწურავი პასუხი გასცეს დასმულ შეკითხვებს. იმ პირებს, რომლებიც შეგნებულად თავს არიდებენ თავისი მოვალეობის შესრულებას, შეუძლიათ სერიოზულად შეუშალონ ხელი სასამართლოში საქმის არსებითად განხილვას, დააბრკოლონ, ხოლო ზოგჯერ შეუძლებელიც გახადონ სამართლიანი განაჩენისა თუ გადაწყვეტილების გამოტანა.

სწორედ ამგვარი ქმედების საშიშროებამ განაპირობა ამ დანაშაულის შეტანა სისხლის სამართლის კოდექსში. ძირითადად, ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა სისხლის სამართლის საქმეზე ხდება.

ამ ბოლო დროს გაზშირდა საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოებში ჩვენების მისაცემად მოწმისა და დაზარალებულის გამოუცხადებლობა და ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა. ზოგჯერ ეს მისატყუებელიც კი არის, ვინაიდან ეს პირები სახსრების უქონლობის გამო მოკლებული არიან შესაძლებლობას, გამოცხადდნენ სათანადო ორგანოში და მოიხადონ თავისი მოქალაქეობრივი ვალი.

ისიც უნდა შევნიშნოთ, რომ არსებული კანონმდებლობით მოწმე და დაზარალებული არ არიან დაცული მუქარისა და შანტაჟისაგან, რაც

მიმართულია მათი ან მათი ახლო ნათესავის ჯანმრთელობისა და ქონებისათვის ზიანის მიყენებისაკენ. ამიტომ აუცილებელია, რომ ევროპული კანონმდებლობის მსგავსად, როდესაც მათი ჩვენება ეხება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს და იგი საქმისათვის გადამწყვეტია, ან კიდევ ჩვენება დაკავშირებულია ორგანიზებულ დანაშაულში პირთა მხილებასთან, მოწმისა და დაზარალებულის მიმართ გამოყენებულ იქნეს უსაფრთხოების ზომები და ისინი უზრუნველყოფილ იქნენ სათანადო დაცვით.

ყოველივე ამის გამო, არცთუ იშვიათად მოწმე და დაზარალებული საკუთარი კანონსაწინააღმდეგო ინტერესიდან გამომდინარე კი არა, არამედ თავისთვის ან ახლო ნათესავისთვის ზიანის მიყენების შიშით ან უარს ამბობენ ჩვენების მიცემაზე ან გადათქვამენ ჩვენებას და ამით ფაქტობრივად ხელს უშლიან საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას.

ამ დანაშაულის ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი; დამატებითი ობიექტი შეიძლება იყოს ადამინის უფლებები და კანონით დაცული ინტერესი.

ჩვენებაზე უარის თქმა გულისხმობს მოწმის ან დაზარალებულის აშკარად გამოხატულ ნებას, არ მისცეს ჩვენება საგამოძიებო ან სასამართლო ორგანოებს საქმისათვის მნიშვნელოვან გარემოებათა შესახებ. ჩვენებაზე უარის თქმა აქტიური მოქმედებაა და გამოხატულია პირის განცხადებაში, რომელიც მიმართულია სათანადო ორგანოებისადმი. დანაშაულის ამ შემადგენლობის არსებობისათვის მნიშვნელობა არა აქვს, მიუცია თუ არა ადრე ჩვენება მოწმეს ან დაზარალებულს, უარს ამბობენ მთლიანად ჩვენების მიცემაზე თუ არ პასუხობენ კონკრეტულ შეკითხვას. მთავარია, რომ დამნაშავეს არ სურდეს მისცეს ჩვენება საპატიო მიზეზის გარეშე.

ჩვენებაზე უარის თქმა შეიძლება სხვადასხვა ფორმაში გამოიხატოს, თუმცა იგი დანაშაულის შემადგენლობის არსებობაზე გავლენას არ ახდენს. შეიძლება მოწმემ და დაზარალებულმა არაეითარი განცხადებაც არ გააკეთონ, დუმილი არჩიონ და სათანადო ორგანოს წარმომადგენლის შეკითხვას არ უპასუხონ. ცხადია, რომ მოწმესა და დაზარალებულს უნდა განემარტოს, რომ მათი ამგვარი ქცევა დაკვალიფიცირდება როგორც ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა.

მოწმისა და დაზარალებულის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა შეიძლება განხორციელდეს სხვა ფორმითაც. მაგალითად, მათ სპე-

ციალურად აარიდონ თავი გამოცხადებას, დაიმალონ, შეიცვალონ საცხოვრებელი ადგილი და სხვა. ამ შემთხვევაში ობიექტური მხარე უმოქმედობით ხასიათდება.

საკითხის ამგვარი გადაწყვეტა, ჩვენი აზრით, საკვებით გამართლებულია. ეს შემთხვევაც მოითხოვს სისხლის სამართლის კოდექსის 371-ე მუხლით კვალიფიკაციას, როგორც მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ჩვენებს მიცემაზე უარის თქმას. ამ დანაშაულის არსიდან გამომდინარე, ყოველგვარ ლოგიკას იქნებოდა მოკლებული, რომ პირის ქმედება, რომელიც იმ მიზნით, რომ არ მისცეს ჩვენება საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოს და სპეციალურად თავს არიდებს გამოცხადებას, დასჯადი არ იყოს და იგი სისხლის სამართლის პასუხისმგებებაში მიეცეთ მხოლოდ ჩვენებაზე უარის თქმის შემთხვევაში.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ადრე მოქმედი სისხლის სამართლის კოდექსი უფრო სწორედ წყვეტდა მოწმის პასუხისმგებლობის საკითხს ჩვენების მიცემაზე თავის არიდებისათვის.

მოწმისა და დაზარალებულის მიერ სისხლის სამართლის საქმეზე მათთვის ცნობილი ფაქტების დამალვა არ დაკვალიფიცირდება განსახილველი მუხლით. სათანადო პირობების არსებობისას იგი შეიძლება დაკვალიფიცირდეს, როგორც ცრუ ჩვენების მიცემა.

დამოუკიდებელ სისხლის სამართლებრივ შეფასებას მოითხოვს მოწმის ან დაზარალებულის ჩვენების მიცემისათვის ხელის შეშლა. ამგვარი ქმედება გათვალისწინებულია სისხლის სამართლის კოდექსის 372-ე მუხლით, როგორც მათი მოსყიდვა ან იძულება ცრუ ჩვენების მიცემისათვის.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 478-ე მუხლის საფუძველზე მოწმე და დაზარალებული გაფრთხილდებიან ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ. მათი პასუხისმგებლობა გამორიცხულია მაშინ, თუ აქტ საპატიო მიზეზი ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისათვის (მაგალითად, სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვა).

სისხლის სამართლის კოდექსის 371-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული დამთავრებულია მაშინ, როდესაც მოწმე ან დაზარალებული განაცხადებენ, რომ მათ არ სურთ მისცენ ჩვენება ან როდესაც გამოძახების შემდეგ არასაპატიო მიზეზით არ გამოცხადდებიან საგამოძიებო ან სასამართლო ორგანოში. დანაშაულის დამთავრებულად ცნო-

ბისათვის მნიშვნელობა არ ეძლევა იმ შესაძლო შედეგს, რაც შეიძლება დადგეს მათ მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის გამო.

დანაშაულის სუბიექტური შემადგენლობა მხოლოდ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, იცის, რომ ვალდებულია შეასრულოს თავისი მოქალაქეობრივი და სამართლებრივი ვალი მართლმსაჯულებისათვის დახმარების გაწევის თაობაზე და არ სურს ამის გაკეთება.

დანაშაულის ჩადენის მოტივს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. მოტივი შეიძლება იყოს დამნაშაის ან მისი ახლობლის მხრიდან შურისძიების შიში, ან სხვა პირადი მოტივი, რის საფუძველზე პირი უგულებელყოფს თავისი სამართლებრივი მოვალეობის შესრულებას და სხვა.

დანაშაულის სუბიექტი სპეციალურია. ეს არის სისხლის სამართლის საქმეზე მოწმედ გამოძახებული ან კანონით დადგენილი წესით დაზარალებულად ცნობილი პირი. მოწმე და დაზარალებული, რომელთაც თოთხმეტი წელი არ შესრულებიათ, არ შეიძლება მიეცენ სისხლის სამართლის პასუხისგებაში ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის შემთხვევაში.

371-ე მუხლს ახლავს შენიშვნა, რომლის ძალითაც მოწმე ან დაზარალებული თავისუფლებიან სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან, თუ მათ უარი განაცხადეს ჩვენების მიცემაზე თავის ან ახლო ნათესავის საწინააღმდეგოდ.

ეს ნორმა ადრე მოქმედ კოდექსში არ არსებობდა. ცხადია, ყოვლად გაუმართლებელი იყო, როდესაც მოწმეს ან დაზარალებულს პასუხისგებაში აძლევდნენ და სასჯელს უფარდებდნენ იმის გამო, რომ მათ არ სურდათ მიეცათ თავისი ან ახლო ნათესავის საწინააღმდეგო ჩვენება. ახალმა სისხლის სამართლის კოდექსმა ეს ხარვეზი გამოასწორა და კიდევ ერთი წამახალისებელი ნორმა შემატა კანონმდებლობას (ახლო ნათესავის ცნება გადმოცემულია კოდექსის 109-ე მუხლის შენიშვნაში).

აქვე უნდა მივუთითოთ, რომ მართალია, ზემოაღნიშნული პირები თავისუფლებიან პასუხისმგებლობისაგან, თუ უარს ამბობენ მისცენ თავისი ან ახლო ნათესავის საწინააღმდეგო ჩვენება, მაგრამ მათ დაეკისრებათ პასუხისმგებლობა, თუ ისინი იძლევიან ცრუ ჩვენებას ამ პირთა მიმართ.

სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 95-ე მუხლში ჩამოთვლილი არიან ის პირები, რომლებიც არ შეიძლება დაკითხული იყვნენ მოწმედ. ეს ჩამონათვალი საკმაოდ დიდია; მაგალითად, დამცველი იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა ამ საქმეში დამცველის მოვალეობის შესრულებასთან დაკავშირებით; ადვოკატი, რომელიც ორგანიზაციას ემსახურებოდა — იმ გარემოების შესახებ, რომელიც მისთვის ცნობილი გახდა იურიდიული დახმარების გაწევასთან დაკავშირებით; სასულიერო პირი, რომლისთვისაც ესა თუ ის გარემოება ცნობილი გახდა აღსარების ან სხვაგვარად განდობის შედეგად; პირი, რომელსაც მცირეწლოვნობის, ფიზიკური ან ფსიქიკური ნაკლის გამო არ შეუძლია სწორად აღიქვას, დაიმახსოვროს და აღადგინოს საქმისათვის მნიშვნელობის მქონე გარემოებები და მისცეს ჩვენება და ა.შ. ამიტომ, თუ მოწმეთა ეს კატეგორია უარს ამბობს ჩვენების მიცემაზე, გამორიცხულია მათი სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემა.

მუხლი 372. მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტის ან თარჯიმნის მოსყიდვა ან იძულება

1. მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტის ან თარჯიმნის მოსყიდვა ცრუ ჩვენების ან ყალბი დასკვნის მიცემისათვის ანდა არასწორად თარგმნისათვის, —

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ან ოთხმოციდან ორას ორმოც საათამდე ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ან ტუსადობით ვადით სამ თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტის ან თარჯიმნის იძულება ცრუ ჩვენების, ყალბი დასკვნის ან განზრახ არასწორად თარგმნისათვის ანდა ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისათვის, თუ ამას თან ერთვის მისი ან მისი ახლო ნათესავის მოკვლის, მათ მიმართ ძალადობის ანდა მათი ქონების დაზიანების ან განადგურების მუქარა, —

ისჯება ჯარიმით ან ტუსადობით ვადით სამიდან ექვს თვემდე, ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

3. ამ მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი ძალადობით, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამიდან შეიდ წლამდე.

როგორც ცნობილია, მოწმის, დაზარალებულის ჩვენება, ექსპერტის დასკვნა და თარჯიმნის მიერ საპროცესო მასალების თარგმანი მეტად მნიშვნელოვანი მტკიცებულებაა. ამ პირთა მოსყიდვა ხელს უშლის მათ მიერ პროცესუალურ მოვალეობათა სათანადო შესრულებას (მისცენ სწორი ჩვენება, საექსპერტო გამოკვლევის შედეგად შეადგინონ ობიექტური დასკვნა, განახორციელონ ზუსტი თარგმანი), რასაც, საბოლოო ჯამში, შეიძლება მოჰყვეს უკანონო და დაუსაბუთებელი გადაწყვეტილების ან განაჩენის გამოტანა.

ეს დანაშაული თავისი იურიდიული ბუნებით წამქეზებლობის სპეციალური სახეა. მისი საშიშროება იმაში გამოიხატება, რომ დანაშავე პირი არა მარტო თვითონ მოქმედებს ისე, რომ ხელს უშლის სასამართლო-საგამოძიებო ორგანოების ნორმალურ მუშაობას, არამედ დაზარალებულზე, მოწმეზე, ექსპერტსა და თარჯიმანზე ზეგავლენის მეშვეობით კმნის იმის საფუძველს, რომ მათ არ შეასრულონ თავისი მოქალაქეობრივი და სამართლებრივი ვალდებულება.

დანაშაულის ობიექტია მოკვლევის, საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოების ნორმალური საქმიანობა, მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი; ზოლო დამატებითი ობიექტი კი — სასამართლო პროცესის ზემოაღნიშნულ მონაწილეთა კანონით დაცული უფლებები და ინტერესები.

სისხლის სამართლის კოდექსის 372-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური შემადგენლობა გულისხმობს მისი ჩადენის ორ, შინაარსობრივად სხვადასხვა ფორმას. პირველი ფორმა, რომელიც მუხლის პირველ ნაწილშია გადმოცემული, მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტისა და თარჯიმნის მოსყიდვაში მდგომარეობს.

მოსყიდვაში იგულისხმება ზემოაღნიშნული პროცესის მონაწილეთათვის პირადად ან შუამავლის მეშვეობით ფულის, ფასიანი ქაღალდისა თუ სხვა ქონების ან ქონებრივი სარგებლის გადაცემა იმ მიზნით, რომ მათ წინასწარი გამოძიების წარმოებისას ან სასამართლო განხილვის დროს მისცენ ცრუ ჩვენება ან ყალბი დასკვნა, ანდა განახორციელონ არასწორი თარგმანი მომსყიდველი პირის სასარგებლოდ საქმის წარმართვისათვის. ამ ცნებაში იგულისხმება აგრეთვე დანაშაულის დაპირებაც მომავალში ამ პირებისათვის მატერიალური სიკეთის გადაცემაზე.

ქონებას ან ქონებრივ სარგებელს მიეკუთვნება, მაგალითად, სესხის

ო-ლ-იდი საგან გათავისუფლება, საცხოვრებელი ბინის უსასყიდლოდ ღატმობა, სამედიცინო დახმარების გაწევა ანაზღაურების გარეშე და სხვა. კანონში არ არსებობს პირდაპირი მითითება, თუ როგორი სამართალდარღვევის გამო შეიძლება დაეკისროს დამნაშავე პირს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტის ან თარჯიმნის მოსყიდვისას. ვფიქრობთ, რომ ეს შეიძლება იყოს როგორც სისხლის, ისე სამოქალაქო და ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის საქმეები.

მოსყიდვისას ფულის ან სხვა ქონების რაოდენობას კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. ამიტომ სისხლის სამართლის საქმის წარმოებით შეწყვეტა, მოსასყიდი თანხის მცირე ოდენობის მოტივით, დაუშვებელია. ეს გარემოება შეიძლება გათვალისწინებული იყოს სასჯელის ღონისძიების გამოყენების დროს.

სისხლის სამართლის კოდექსის 372-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული დამთავრებულია მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტისა და თარჯიმნისათვის ფულის, ქონების ან სხვა ფასეულობის, ანდა ქონებრივი სარგებლის შეთავაზების მომენტიდან. თუ ეს პირები უარს ამბობენ ფულისა და სხვა ფასეულობის აღებაზე, ქმედება უნდა დაკვალიფიკირდეს როგორც მათი მოსყიდვის მცდელობა. მართალია, ეს დანაშაული ფორმალური შემადგენლობისაა, მაგრამ, როგორც გამონაკლისი, მასაც ახასიათებს დაუმთავრებელი დანაშაულის ნიშნები.

მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ცრუ ჩვენების, ექსპერტის მიერ ყალბი დასკვნის მიცემა ან თარჯიმნის მიერ არასწორი თარგმნა ამ დანაშაულის ფარგლებს მიღმა რჩება და კვალიფიკირდება სისხლის სამართლის კოდექსის 370-ე მუხლით.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, ეს დანაშაული მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით ხორციელდება. ამ დროს დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს, რომ იგი აძლევს მოწმეს, დაზარალებულს, ექსპერტს ან თარჯიმანს ფულს ან სხვა მატერიალურ ფასეულობას ანდა ქონებრივ სარგებელს მათ მიერ ცრუ ჩვენების, დასკვნის ან არასწორი თარგმნისათვის და სურს ამგვარი მოქმედების განხორციელება.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს: შურისძიება, ანგარება, სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემისაგან თავის არიდება და სხვა. დანაშაულის ჩადენის მიზანი პირდაპირ

მუხლშია მითითებული კერძოდ, დამნაშავეს მიერ მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტის ან თარჯიმნის დაყოლიება ცრუ ჩვენების, ყალბი დასკვნის მისაცემად ან არასწორი თარგმნის განსაზოორციელებლად.

დანაშაულის სუბიექტია ყველა ფიზიკური შერაცხადი პირი თოთხმეტი წლის ასაკიდან.

372-ე მუხლის მეორე ნაწილი გულისხმობს ამ დანაშაულის ჩადენის მეორე ფორმას; კერძოდ, დამნაშავე პირის პასუხისმგებლობა მძიმდება ზემოაღნიშნულ პირთა იძულებისათვის მისცენ ცრუ ჩვენება, ყალბი დასკვნა ან განზრახ არასწორად თარგმნონ, ანდა უარი თქვან ჩვენების მიცემაზე, თუ მას თან ერთვის მათი ან მათი ახლო ნათესავის მოკვლის, მათ მიმართ ძალადობის ანდა მათი ქონების დაზიანების ან განადგურების მუქარა.

იძულება წარმოადგენს ფსიქიკურ ძალადობას. იგი ზეგავლენას ახდენს და თრგუნავს დაზარალებულის ნებას. ეს კი აბრკოლებს მისი მოქმედების წარმართვას საკუთარი სურვილის შესაბამისად. ამგვარი ფსიქიკური ზემოქმედება სოორციელდება მუქარის გზით, რომლის სასეები ამომწურავად არის ჩამოთვლილი ამ მუხლში: სახელდობრ, სამართალწარმოების მონაწილეების ან მათი ახლო ნათესავების მოკვლის, მათ მიმართ ძალადობის ანდა მათი ქონების დაზიანების ან განადგურების მუქარა.

იმისათვის, რომ ამგვარი მოქმედება დაკვალიფიციოდეს 372-ე მუხლის მეორე ნაწილით, მნიშვნელობა არა აქვს იმას, სურდა თუ არა დამნაშავეს ამ მუქარის რეალური განზოორციელება. ამისათვის უნდა არსებოდეს ის ობიექტური გარემოებები, რომლებიც ადასტურებენ მათი განზოორციელების შესაძლებლობას. გადამწყვეტია, რომ ეს პირები მუქარას აღიქვამდნენ როგორც სინამდვილეში არსებულ რეალურ საფრთხეს.

კანონში იძულება ჩამოყალიბებულია, როგორც დანაშაულის ფორმალური შემადგენლობა. იგი დამთავრებულია ცრუ ჩვენების, ყალბი დასკვნის ან არასწორი თარგმნის მოთხოვნის მომენტიდან.

372-ე მუხლის მეორე ნაწილის ობიექტური მხარის ნიშნებს დაემატა იძულება ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისათვის. ეს უკანასკნელი ნიშანი თითქოსდა უნდა ეხებოდეს მხოლოდ მოწმესა და დაზარალებულს, ვინაიდან კოდექსის 371-ე მუხლი ითვალისწინებს პასუხისმგებლობას მხოლოდ მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმისათვის.

ჩვენი აზრით, დამნაშავის მიერ განხორციელებული იძულება ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის მიზნით უნდა შეეხოს ექსპერტსა და თარჯიმანსაც. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 97-ე მუხლის თანახმად, ექსპერტი ვალდებულია გამოცხადდეს მომკვლევის, გამოძიების, პროკურორისა და სასამართლოს გამოძახებით და მისცეს ჩვენება ჩატარებულ ექსპერტიზასთან დაკავშირებით წინასწარი გამოძიებისას ან სასამართლო განხილვის დროს. იგივე ითქმის თარჯიმანზეც. საპროცესო კოდექსის 101-ე მუხლი ასევე ავალდებულებს თარჯიმანს საგამოძიებო თუ სასამართლო ორგანოში გამოცხადებას და საქმის მასალების ზუსტ და სრულ თარგმანს.

მუქარის შინაარსი სხვადასხვაგვარად შეიძლება იყოს გადმოცემული. იგი შეიძლება წარმოთქმულ იქნეს ზეპირად, დაზარალებულს გაეგზავნოს წერილობით, ასევე ეცნობოს პირს შუამავლის მეშვეობით.

რაც შეეხება დანაშაულის სუბიექტურ შემაღენლობას, იგი გულისხმობს დანაშაულის ჩადენას პირდაპირი განზრახვით: პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი მოქმედების მართლწინააღმდეგობა, როდესაც იგი ემუქრება მოწმეს, დაზარალებულს, ექსპერტს ან თარჯიმანს გარკვეული მოქმედების შეუსრულებლობის შემთხვევაში განხორციელოს მუქარა და ამით სურს მიაღებინოს მათ მისთვის სასურველი გადაწყვეტილება.

დანაშაულის ჩადენის მოტივი შეიძლება იყოს შურისძიება, ანგარება, სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისათვის თავის არიდება და სხვა.

დამნაშავის მიზანია დაიყოს მოწმე და დაზარალებული ცრუ ჩვენების, ექსპერტი – ყალბი დასკვნის მისაცემად, ხოლო თარჯიმანი – არასწორ თარგმანზე, აგრეთვე მათ მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის სათქმელად.

ამ დანაშაულის სუბიექტია ყველა შერაცხადი ფიზიკური პირი თითხმეტი წლის ასაკიდან.

თუ პროკურორი, გამომძიებელი ან მომკვლევები მუქარით ან სხვა უკანონო ქმედებით აიძულებენ დაზარალებულს ან მოწმეს მისცენ ჩვენება ანდა ექსპერტს – დასკვნა, აგრეთვე თუ მას თან ერთვის ძალადობა, აბუჩად აგდება ან წამება, დანაშაული დაკვალიფიცირდება როგორც სამოხელეო დანაშაული: ჩვენების ან დასკვნის მიცემის იძულება (მუხლის 335).

სისხლის სამართლის კოდექსის 372-ე მუხლის მესამე ნაწილი ითვალისწინებს მეორე ნაწილში აღწერილ ქმედებას, ჩადენილს ძალადობით. კანონმდებელი არ აზუსტებს, თუ დამნაშავეს მიერ გამოყენებული ძალადობის რა ხარისხთან გვაქვს საქმე. უნდა ვიგულისხმოთ, რომ ეს ძალადობა თავისი ხარისხის მიხედვით შეიძლება იყოს საშიში ადამიანის სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის ან არ ქმნიდეს ამგვარ საშიშროებას (ძალადობის შესახებ იხ. კოდექსის 365-ე მუხლის კომენტარი).

აღსანიშნავია, რომ დანაშაულის კვალიფიკაციისათვის არა აქვს მნიშვნელობა იმოქმედა თუ არა ძალადობამ დაზარალებულის ქცევაზე; დანაშაულის შემადგენლობა დამთავრებულია იძულების განხორციელების მომენტიდან. მაგრამ თუ ძალადობამ გამოიწვია მძიმე შედეგი, ქმედება უნდა დაკვალიფიციროს დანაშაულთა ერთობლიობით, მაგალითად, ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანებითა (მუხლი 117) და 372-ე მუხლის მესამე ნაწილით.

მუხლი 373. ცრუ დასმენა

1. დანაშაულის ჩადენის შესახებ ცრუ დასმენა, —

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ას ოთხმოციდან ორას ორმოც საათამდე ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ერთიდან ორ წლამდე ან ტუსადობით ვადით ორიდან ოთხ თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, თუ მას თან ერთვის ბრალდება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულში, ანდა ბრალდების მტკიცებულების ხელოვნურად შექმნა, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ექვს წლამდე.

ცნობილია, რომ სისხლის სამართლის საქმის აღძვრის ერთ-ერთ საფუძველს წარმოადგენს მოქალაქის განცხადება ან წერილი პირის მიერ დანაშაულის ჩადენის შესახებ. ცრუ დასმენა იმით არის საშიში, რომ იგი ხელს უშლის სასამართლო ხელისუფლების ნორმალურ საქმიანობას, ფუჭად იკარგება ამ ორგანოების ძალა და დრო, ვინაიდან ზდება დასმენასთან დაკავშირებული ცნობების შემოწმება. წინასწარი გამოძიების ორგანოები სისხლის სამართლის საქმის აღძვრისას იძულებული ხდებიან ჩაატარონ საგამოძიებო მოქმედება, რევიზია ან ექსპერტიზა, გამოიძახონ მოქალაქეები ჩვენების მისაცემად და სხვა.

ამით დამნაშავე ფაქტობრივად იყენებს სამართალდამცავ ორგანოს როგორც იარაღს თავისი უკანონო საქმიანობისათვის და ზოგჯერ აღწევს კიდევ ამ მიზანს.

გარდა ამისა, დანაშაულის ჩადენაში ცრუ დასმენას შეიძლება მძიმე შედეგი მოჰყვეს იმ პირისათვის, რომლის მიმართაც სისხლის სამართლის საქმის აღძერის საფუძველზე გამოყენებულ იქნება პატიმრობა, როგორც აღკვეთის ღონისძიება, ან შესაძლოა, გამოტანილ იქნეს გამამტყუნებელი განაჩენი.

ამ დანაშაულის ძირითადი ობიექტია მართლმსაჯულების განხორციელების ინტერესი, დამატებითი ობიექტი კი – ადამიანის პირადი თავისუფლება, მისი პატივი და ღირსება. ობიექტი სახეზე გვეჩვენება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ცრუ შეტყობინება დანაშაულის ჩადენის თაობაზეა გაკეთებული. ცრუ დასმენის საგანს წარმოადგენს ცნობა დანაშაულის ჩადენის შესახებ.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა გულისხმობს დანაშაულის ჩადენის შესახებ ცრუ შეტყობინებას. იგი აქტიურ მოქმედებაში გამოიხატება. ცრუ დასმენა არის დანაშაულის ჩადენის ვითომდა არსებული ფაქტის სათანადო ორგანოსათვის მიწოდება. იგი უნდა აშკარად შეუსაბამო იყოს სინამდვილესთან. ცრუ დასმენამ უნდა მოიცვას ფაქტობრივი გარემოებები და არა მათი იურიდიული შეფასება.

ცრუ შეტყობინება შეიძლება ეხებოდეს როგორც დამთავრებულ დანაშაულს, ისე მის მომზადებასა და მცდელობას. 373-ე მუხლის ტექსტიდან ირკვევა, რომ ადმინისტრაციული ან სხვა სახის სამართალდარღვევის შესახებ ცრუ შეტყობინება სცილდება ამ მუხლით დასჯად ქმედების ფარგლებს.

სისხლის სამართლის კოდექსის 373-ე მუხლში არ არის მითითებული იმ ორგანოთა და პირთა წრე, სადაც ცრუ დასმენა არ შეიძლება დარჩეს რეაგირების გარეშე. მიზანშეწონილია, ეს საკითხი საკანონმდებლო წესით იყოს გადაწყვეტილი. პირველ რიგში, ასეთ ორგანოებს უნდა მივაკუთვნოთ ის ორგანოები, ვისაც უფლება აქვთ აღძრან სისხლის სამართლის საქმე: სასამართლო, პროკურატურა, გამოძიებისა და მოკვლევის ორგანოები. ამათ გარდა, მათ უნდა მივაკუთვნოთ ის ორგანოებიც, რომელთაც სამსახურებრივად ევალებათ რეაგირება მოახდინონ დანაშაულის ჩადენის ფაქტზე.

საკითხის ამგვარი გადაწყვეტა მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, რამ-

დენადაც ცრუ დასმენის შესახებ შეტყობინების შეზღუდვა მხოლოდ იმ პირობითა და ორგანოებით, რომელთაც უფლება აქვთ აღძრან სისხლის სამართლის საქმე, ხელს შეუშლის დანაშაულზე დროულ რეაგირებას.

ცრუ დასმენას ადგილი ექნება მაშინაც, როდესაც შეტყობინება ეხება სინამდვილეში არარსებულ დანაშაულს კონკრეტული პირის დასახელების გარეშე (მაგალითად, ეზოს ჭაში აღმოჩენილი გემის შესახებ, საეაჭრო პუნქტში სისტემატურად ვადაგასული კვების პროდუქტებით ვაჭრობის შესახებ და სხვა). მნიშვნელობა არა აქვს იმასაც, დაწერილობით არის აღწერილი დანაშაული, თუ მასზე მხოლოდ ზოგადი მითითება არსებობს; ან კიდევ დაასახელა პირმა თავისი ვინაობა თუ შეტყობინება ანონიმურია, ზეპირსიტყვიერია იგი თუ წერილობითი.

შესაძლებელია, რომ პირი დანაშაულებრივი განზრახვის გარეშე მოქმედებდეს და დარწმუნებული შეტყობინების ნამდვილობასა და უტყუარობაში სამართალდამცავ ორგანოს აწვდიდეს ცნობას დანაშაულის ჩადენის ან მისი მცდელობის შესახებ. კეთილსინდისიერი შეცდომა მიწოდებული ცნობის შეფასებისას გამორიცხავს მისი ცრუ დასმენის მუხლით კვალიფიკაციას.

ცრუ დასმენა ქმნის დანაშაულის ფორმალურ შემადგენლობას. იგი დამთავრებულია შეტყობინების მიღების მომენტიდან. მნიშვნელობა არა აქვს იმას, თუ რა რეაგირება მოახდინა სამართალდამცავმა ორგანომ შეტყობინებაზე, დაეყრდნო მას სამართალწარმოების განხორციელებისას თუ თავიდანვე უარყო იგი. ცრუ დასმენის შედეგი (სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა, მისი სასამართლოში განხილვა, უდანაშაულო პირის დასჯა) ამ დანაშაულის შემადგენლობის მიღმა რჩება. იგი ქმედების დანაშაულთა ერთობლიობით დაკვალიფიცირების საფუძველი იქნება.

ცრუ დასმენა განზრახი დანაშაულია. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ითვალისწინებს, რომ სათანადო ორგანოებს აწვდის ცრუ ცნობას დანაშაულის ჩადენის შესახებ და სურს ან შეგნებულად უშეებს მათთვის ამ ცნობის შეტყობინებას. ანონი გამორიცხავს დანაშაულის გაუფრთხილებლობით ჩადენას.

მუხლში მითითებული არ არის ცრუ დასმენის მიზანი, მაგრამ 373-ე მუხლის არსიდან გამომდინარე, უნდა ვიგულისხმოთ, რომ სისხლის სამართლის დანაშაულის ჩადენის მიზანს წარმოადგენს სისხლის სამართლის საქმის აღძვრა და უდანაშაულო პირის პასუხისგებაში მიცემა.

დანაშაულის მოტივს ქმედების კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს. ეს შეიძლება იყოს შურისძიების, უდანაშაულო პირის დასჯის, ანგარებისა და სხვა მოტივი. ამასთან, გამორიცხული არ არის, რომ ზოგჯერ ცრუ დასმენა გამოწვეული იყოს დანაშაულთან ბრძოლის მეთოდების დამახინჯებული წარმოდგენით, პოლიტიკური ხასიათის ამბიციით.

ამ დანაშაულის სუბიექტად შეიძლება ჩაითვალოს ყველა შერაცხადი ფიზიკური პირი თოთხმეტი წლის ასაკიდან.

ცრუ დასმენისას დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს ასევე ბრალდებული, რომელიც სხვა სისხლის სამართლის საქმეზე იძლევა ჩვენებას, თუ ცრუ დასმენა ბრალდებისაგან თავის დაცვის საშუალებას არ წარმოადგენს. ამ დანაშაულის სუბიექტია ის ბრალდებულიც, რომელიც სასამართლოში ჩვენების მიცემისას შეატყობინებს ამ ორგანოს წინასწარი გამოძიებისას მის მიმართ ჩვენების მიცემის მიზნით იძულებითი მეთოდების გამოყენების შესახებ, რაც სინამდვილეს არ შეესაბამება. მაგალითად, ბრალდებულმა, რომელიც სისხლის სამართლის პასუხისგებაში იყო მიცემული, მისცა ცრუ ჩვენება, რომ გამოძიებელმა პოლიციის მუშაკთან ერთად სცემა, რამაც ტვინის შერყევა გამოიწვია. მან ცრუ ჩვენების დასამტკიცებლად წარმოადგინა სამედიცინო დაწესებულების ყალბი ცნობა.

სისხლის სამართლის კოდექსის 373-ე მუხლით უნდა დაკვალიფიცირდეს ისეთი შემთხვევა, როდესაც პირი, როგორც დაზარალებული აღძრავს კერძო ბრალდების საქმეს მაშინ, როდესაც ამის არავითარი სამართლებრივი საფუძველი არ არსებობს.

არ დაკვალიფიცირდება 373-ე მუხლით მოწმისა და დაზარალებულის მოქმედება, რომლებიც კონკრეტულ საქმეზე დაკითხვისას განზრახ ცრუ ჩვენებას იძლევიან უდანაშაულო პირის დანაშაულში მონაწილეობის შესახებ. ასეთ შემთხვევაში მათი პასუხისმგებლობა განისაზღვრება 370-ე მუხლით.

373-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის დამამძიმებელ გარემოებას წარმოადგენს იგივე ქმედება, თუ მას თან ერთვის ბრალდება მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულში, ანდა ბრალდების მტკიცებულების ხელოვნურად შექმნა (მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის შესახებ იხ. 369-ე მუხლის კომენტარი).

რაც შეეხება ბრალდების მტკიცებულების ხელოვნურად შექმნას,

იგი არარსებული მტკიცებულების შექმნა ან კიდევ არსებული მტკიცებულების გაყალბება და დამახინჯებაა. ამით დამნაშავე მიისწრაფვის ცრუ დასმენას რეალური სახე მისცეს. ასეთი მტკიცებულების სახე შეიძლება მიეცეს საგანს, იარაღს, ღოკუმენტს, ხმის ჩაწერას, ფოტოსურათს და სხვა.

ცრუ დასმენისათვის დამახასიათებელი მიზნის დადგენა შესაძლებლობას იძლევა გავმიჯნოთ იგი ცილისწამებისაგან, სადაც ასევე ხდება დანაშაულის დაბრალება. მაგრამ მათ შორის ის განსხვავებაა, რომ ცილისწამების დროს დამნაშავეს განზრახვა მიმართულია იქითკენ, რომ დანაშაულის დაბრალებით სახელი გაუტეხოს დაზარალებულს, შებღალოს მისი პატივი და ღირსება. ცილისმწამებელი თავის მონაჭორს არ ატყობინებს სამართალდამცავ ორგანოს, იგი შემოიფარგლება საზოგადოების გარკვეული წრით მაშინ, როდესაც ცრუ დასმენა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, მიზნად ისახავს პირის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემას.

ერთმანეთისაგან უნდა განევასხაოთ ცრუ დასმენის დროს მტკიცებულებათა ხელოვნურად შექმნა, სისხლის სამართლის საქმეზე მტკიცებულებათა ფალსიფიკაციისაგან, რომელიც ჩადენილია სპეციალური სუბიექტის მიერ, სახელდობრ, მომკვლევი პირის, გამოძიებლის, პროკურორის ან დამცველის მიერ (მუხლი 369). ამ ორ დანაშაულს შორის ძირითადი განმასხვავებელი ნიშანი დანაშაულის სუბიექტშია. პირველ შემთხვევაში ეს შეიძლება იყოს დანაშაულის ყველა სუბიექტი, ხოლო მეორე შემთხვევაში კი – მხოლოდ ის სპეციალური სუბიექტი, რომელიც ამ მუხლშია მითითებული.

სისხლის სამართლის კოდექსის 331-ე მუხლში დადგენილია პასუხისმგებლობა ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინებისათვის. ეს დანაშაული ცრუ დასმენისაგან ძირითადად დანაშაულის ობიექტით განსხვავდება. მისი ობიექტია საზოგადოებრივი უსაფრთხოება და წესრიგი, ასევე ხელისუფლების ორგანოთა ნორმალური ფუნქციონირების შესაძლებლობა მართლწესრიგის, სოციალური სიმშვიდისა და მოსახლეობის უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად.

დანაშაულის დროულად აღკვეთისა და ბახსნის წინააღმდეგ მიმართული ქმედება

მუხლი 374. მოკვლევის ან წინასწარი გამომძიების განმაურება
მონაცემის გახმაურება

მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების მონაცემის გახმაურება იმის მიერ, ვინც კანონით დადგენილი წესით გაფრთხილებული იყო მისი გახმაურების აკრძალვის შესახებ, —

ისჯება ჯარიმით ან გამასწორებელი სამუშაოთი ვადით ორ წლამდე ანდა ტუსალობით ვადით სამ თვემდე.

ცნობილია, რომ სისხლის სამართლის პროცესის ამოცანაა დაადგინოს დანაშაულის ან სხვა მართლსაწინააღმდეგო ქმედების ფაქტობრივი გარემოებანი და მისი ჩამდენი პირი, უზრუნველყოს კანონის სწორად გამოყენება, არ დაუშვას უდანაშაულო პირის მისჯადება, დაიცვას პროცესის ყველა მონაწილის უფლებები და თავისუფლებები. ამ ამოცანის შესასრულებლად მოკვლევისა და გამოძიების ორგანოები აწარმოებენ საქმის გარემოებათა ყოველმხრივ, ობიექტურ და სრულ გამოკვლევას დანაშაულის გახსნისა და სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენის მიზნით¹. აქედან გამომდინარე, ნათელია თუ რა საფრთხის შემცველია მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების მონაცემის გახმაურება. სისხლის სამართლის პროცესის აღნიშნულ სტადიაზე მოპოვებული მონაცემების გახმაურებამ შესაძლოა ხელი შეუშალოს ჭეშმარიტების დადგენას და მიგვიყვანოს მთელ რიგ სხვა საზიანო შედეგამდეც. სახელდობრ, მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების მონაცემების გახმაურებით შესაძლებელია, რომ შეკრებილი მტკიცებულებებით მოპოვებული ინფორმაცია საქმის შედეგით დაინტერესებულ პირთა ხელში მოხვდეს და გამოყენებულ იქნეს წინასწარი გამოძიები-

¹ სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა მოკვლევად თვლის გადაუდებელ საგამოძიებო მოქმედებათა ერთობლიობას. მოკვლევა არის წინასწარი გამოძიების თვალპირველი ეტაპი. მოკვლევის მასალები კანონით დადგენილი წესით გადაეცემა საგამოძიებო ორგანოს. რომელიც საპროცესო კანონით დადგენილი წესის შესაბამისად ახორციელებს შესაბამის მოქმედებებს (წინასწარ გამოძიებას) დანაშაულის ჩამდენი პირის სამხილავად და მის მიმართ სისხლის სამართლის კანონით გათვალისწინებული ღონისძიების გამოყენების უზრუნველსაყოფად.

სათვის ან საქმის სასამართლო განხილვისათვის ხელის შესაშლელად, ანდა დაიმალოს დამნაშავე და ა.შ. სწორედ ამიტომაც, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი პროცესის მონაწილეებს: დაზარალებულს (მუხლი 70), მოწმეს (მუხლი 94), ექსპერტს (მუხლი 97), სპეციალისტს (მუხლი 99), თარჯიმანს (მუხლი 101), დამსწრეს (მუხლი 103) საგანგებოდ ავალდებულებს არ გაამჟღავნონ საქმესთან დაკავშირებით მათთვის ცნობილი გარემოებები, თუ ისინი ამის შესახებ გააფრთხილა პროცესის მწარმოებელმა ორგანომ. ამასთანავე, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი წინასწარი გამოძიების წარმოების ზოგად დებულებებში სპეციალურ ნორმას გვთავაზობს მოკვლევისა და წინასწარი გამოძიების მონაცემების გამჟღავნების დაუშვებლობის შესახებ. სახელდობრ, მომკვლევ, გამოძიებელი, პროკურორი (სასამართლო, თუ საქმე განიხილება დახურულ სხდომაზე) უზრუნველყოფენ, რომ არ გაჟღავნდეს მონაცემები საგამოძიებო მოქმედების მიმდინარეობისა და მისი შედეგების, ჩვენებათა შინაარსის, მთლიანად საქმის ან მისი გარკვეული ნაწილის შინაარსის თაობაზე, აგრეთვე მონაცემები ექსპერტთა დასკვნის შესახებ. ამ მიზნით მათ შეუძლიათ საგამოძიებო მოქმედების მონაწილეებს ჩამოართვან ხელწერილი-ვალდებულება, რომ მათი ნებართვის გარეშე არ გაამჟღავნონ საქმეში არსებული ცნობები, და გააფრთხილონ ისინი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ. ცხადია, მხედველობაშია პასუხისმგებლობა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 374-ე მუხლით.

ამგვარად, მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების მონაცემის გახმაურება ხელყოფს მოკვლევისა და საგამოძიებო ორგანოთა ინტერესს, რაც გულისხმობს დანაშაულის დროულად აღკვეთასა და გახსნას, და საქმეზე ობიექტური ჭეშმარიტების დადგენას. სწორედ ამ ინტერესის დასაცავად არის კრიმინალიზებული სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილის ამგვარი ქმედება და მის უშუალო ობიექტს წარმოადგენს მოკვლევისა და გამოძიების ორგანოთა ნორმალური საქმიანობა.

დანაშაულის საგანი შეიძლება იყოს დოკუმენტურად დაფიქსირებული ნებისმიერი ფაქტობრივი მონაცემი, რომელიც დადგენილ იქნება მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების პროცესში.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების მონაცემის გახმაურებაში იმის მიერ, ვინც კანონით დადგენილი წესით გაფრთხილებული იყო მისი გახმაურების აკრძალვის შესახებ.

მონაცემის გახმაურება გულისხმობს ინფორმაციის გამჟღავნებას გარეშე პირებისათვის, რომელთაც ამ მონაცემების გაცნობის კანონიერი საფუძველი არ გააჩნიათ. მაშასადამე, ქმედების ობიექტური მხარის რეალიზაცია ხდება დამნაშაუის ისეთი ქცევით, რომლის მეშვეობითაც მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების მონაცემი მესამე პირების (ან თუნდაც ერთი პირის) კუთვნილებად იქცევა. გახმაურების ფორმა შეიძლება იყოს ზეპირი, წერილობითი, მასობრივი ინფორმაციის საშუალების მეშვეობით და მისთ. იგი დანაშაულის შემადგენლობის არსებობაზე გავლენას არ ახდენს. გახმაურებული მონაცემის შინაარსი შეიძლება შეეხებოდეს სისხლის სამართლის საქმის სულ სხვადასხვა ასპექტებს, მაგალითად, მონაცემები ეჭვმიტანილთა, მოპოვებულ ან მოსაპოვებელ მტკიცებულებათა, ნივთმტკიცებათა, ექსპერტიზის დასკვნების, ჩხრეკის შედეგების, საგამოძიებო ვერსიებისა და მოწმეთა შესახებ და ა.შ. თუკი ესა თუ ის ინფორმაცია თვითონ იმ პირმა გაახმაურა, ვინც აცნობა საგამოძიებო ორგანოს, მაგალითად, მოწმემ, მაშინ დანაშაულის შემადგენლობა მაინც იქნება სახეზე, თუ ამ პირს ხელწერილი ჩამოართვეს ამ მონაცემის გამჟღავნების დაუშვებლობის შესახებ.

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია და დამთავრებულად ჩაითვლება მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების მონაცემის გახმაურების მომენტიდან, ე.ი. როცა შესაბამისი ინფორმაცია ცნობილი გახდა თუნდაც ერთი გარეშე პირისათვის. მნიშვნელობა არა აქვს ეს ინფორმაცია დაინტერესებული პირის ხელში მოხვდა თუ არა. როგორც ვხედავთ, განსახილველი დანაშაულისათვის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ობიექტური საფუძვლის არსებობა მთელ რიგ პირობებს უკავშირდება: 1) სისხლის სამართლის პროცესის მონაწილე პირი ფლობს მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების მონაცემს კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმეზე; 2) ამ მონაცემს არსებითი მნიშვნელობა აქვს საქმისათვის; 3) ეს პირი სპეციალურად იქნა გაფრთხილებული აღნიშნული მონაცემის გამჟღავნების დაუშვებლობაზე; 4) ამ აკრძალვის მიუხედავად, იგი ახმაურებს ამ მონაცემს. აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ თუ პირი სპეციალურად არ გაუფრთხილებია პროცესის მწარმოებელ ორგანოს საქმესთან დაკავშირებით მისთვის ცნობილი გარემოების გამჟღავნების დაუშვებლობის შესახებ ანდა გახმაურებულ მონაცემს არსებითი მნიშვნელობა არა აქვს საქმისათვის, მაშინ ამ დანაშაულის

შემადგენლობა არ გვექნება¹.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – 14 წელს მიღწეული პირი, რომელიც კანონით დადგენილი წესით გააფრთხილა მომკვლემა, გამომძიებელმა, პროკურორმა არ გაამჟღავნოს საქმესთან დაკავშირებით მისთვის ცნობილი გარემოებები (წინასწარი გამოძიების მასალები). ის შეიძლება იყოს მოწმე, დაზარალებული, ექსპერტი, ადვოკატი, დამსწრე და სხვ. მაშასადამე, ამ დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს პროცესის მონაწილე ან სხვა პირი, რომელიც ესწრებოდა (მონაწილეობდა) ამა თუ იმ საგამოძიებო მოქმედებას და რომელსაც ხელწერილი ჩამოართვეს საქმესთან დაკავშირებით მისთვის ცნობილი გარემოების გახმაურების დაუშვებლობის შესახებ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის მუქარით.

თუკი წინასწარი გამოძიების მონაცემებს გაახმაურებს სამართალდამცავი ორგანოს მოხელე, მაშინ ის პასუხს აგებს სამოსელეო დანაშაულისათვის.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, განსაზღვრული დანაშაული განზრახვით; პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, ე.ი. გაფრთხილების მიუხედავად, ახმაურებს მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების მონაცემს და სურს მისი გახმაურება ან თავისი ქმედებით ითვალისწინებს მისი გახმაურების გარდუვალობას. გამორიცხული არ არის არაპირდაპირი განზრახვაც, შეგნებული დაშვება ან გულგრილი დამოკიდებულება მოკვლევის ან წინასწარი გამოძიების მონაცემის გახმაურებისადმი, რაც საფრთხეს უქმნის საგამოძიებო ორგანოთა ინტერესებს. ქმედების მოტივი სხვადასხვა შეიძლება იყოს: ანგარება, პირადი მოტივი და სხვ. ქმედების მოტივი და სხვა სუბიექტური ელემენტები კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენენ.

მუხლი 375. დანაშაულის დაფარვა

განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის დაფარვა წინასწარ შეუპირებლად, –

ისჯება ჯარიმით ან ტუსალობით ვადით სამიდან ექვს თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხ წლამდე.

¹ საგულისხმოა, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 205-ე მუხლი ითვალისწინებს წინასწარი გამოძიების მონაცემების გახმაურებისათვის პროცესის მონაწილეებისათვის ფულადი სახდელის დაკისრებას, როცა მიზანშეწონილია მათი სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობაში მიცემა.

შენიშვნა: სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლება ის, ვინც წინასწარ შეუპირებლად დაფარა ახლო ნათესავის დანაშაული.

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის ფარგლებს აეიწროებს საქართველოს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის ანალოგიური დანაშაულის შემადგენლობასთან შედარებით, რომელიც დაფარული დანაშაულის სიმძიმის მიხედვით დიფერენცირებულ პასუხისმგებლობას ადგენდა სახელმწიფო დანაშაულისა (მუხლი 90) და სხვა დანაშაულის დაფარვისათვის (მუხლი 205). სისხლის სამართლის ახალ კოდექსში დანაშაულის დაფარვისათვის პასუხისმგებლობა ინტეგრირებულია განსახილველ შემადგენლობაში, თანაც წინასწარ შეუპირებლად დაფარვა სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას იწვევს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ის განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულს ეხება, ე.ი. ისეთ განზრახ დანაშაულს, რომლის ჩადენისათვის სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულია სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა ათ წელზე მეტი ვადით ან უვადო თავისუფლების აღკვეთა.

დანაშაულის დაფარვის სოციალური მავნეობა იმაში მდგომარეობს, რომ ასეთი ქმედება ხელს უშლის დანაშაულის გახსნასა და დამნაშავეთა მხილებას, ქონებრივი ზიანის ანაზღაურებას, ხელს უწყობს დანაშაულის კვალის, მტკიცებულებათა დაფარვას და მისთ. აქედან გამომდინარე, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია მოკვლევის, გამოძიებისა და სასამართლო ორგანოთა ნორმალური ფუნქციონირება.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება აქტიურ მოქმედებაში – წინასწარ შეუპირებლად განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის დაფარვაში. დანაშაულის დაფარვაში იგულისხმება დამნაშავეს, აგრეთვე დანაშაულის ჩადენის იარაღისა და საშუალების, დანაშაულის კვალის ან დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული საგნების დაფარვა. ამ ქმედების თავისებურება იმაში მდგომარეობს, რომ ის წინასწარ არ არის შეპირებული, ე.ი. დამნაშავე არავის არ კპირდება წინასწარ ზემოთ ჩამოთვლილ მოქმედებათა შესრულებას დანაშაულის ჩადენამდე ან მისი ჩადენის პროცესში და, აქედან გამომდინარე, არც მიზეზობრივი კავშირი არსებობს ჩადენილ განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულსა და დაფარვას შორის. სწორედ ამ ნიშნით განსხვავდება წინასწარ შეუპირებული და-

ფარვა, როგორც დამოუკიდებელი დანაშაული, დახმარებისაგან, რომელიც დანაშაულში თანამონაწილეობას წარმოადგენს. ის, ვინც წინასწარ დაპირდება, რომ დამალავს დამნაშავეს, დანაშაულის ჩადენის იარაღსა და საშუალებას, დანაშაულის კვალს ან დანაშაულებრივი გზით მოპოვებულ საგნებს, იქნება დამხმარე და პასუხს აგებს დანაშაულში თანამონაწილეობისათვის (სსკ მუხლი 24).

დამნაშავის დაფარვა გულისხმობს მისთვის თავშესაფრის მიცემას, გარეგნობის შეცვლას, სატრანსპორტო საშუალებით, ყალბი დოკუმენტებით აღჭურვას, აგრეთვე სხვაგვარ დახმარებას, რაც ართულებს სამართალდამცავი ორგანოების საქმიანობას მის სამხილებლად.

დანაშაულის ჩადენის იარაღისა და საშუალების დაფარვაში უნდა გავიგოთ მათი განადგურება ან დამალვა, აგრეთვე მათი გარეგნული იერსახის შეცვლა.

დანაშაულის კვალის დაფარვა შეიძლება გამოიხატოს მის განადგურებაში ან მის აღმოსაჩინად დაბრკოლების შექმნაში. რაც შეეხება დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული საგნების დაფარვას, შესაძლებელია მათი რეალიზაცია ანდა უბრალოდ სამართალდამცავი ორგანოებისათვის დამალვა.

განსახილველ დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და იგი დამთავრებულად ჩაითვლება ზემოჩამოთვლილი ერთ-ერთი კონკრეტული მოქმედების ჩადენის მომენტიდან (ე.ი. დაფარვის ცნებაში შემავალი ერთ-ერთი მოქმედების ჩადენის მომენტიდან).

ამრიგად, განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარის ანალიზი საფუძველს გვაძლევს დავასკვნათ, რომ დანაშაულის დაფარვის შემადგენლობისათვის საჭიროა შემდეგი პირობების არსებობა:

1) დამნაშავის, დანაშაულის კვალის, დანაშაულის ჩადენის იარაღისა და საშუალების ან დანაშაულებრივი გზით მოპოვებული საგნების დაფარვა;

2) დაფარული დანაშაული განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულთა კატეგორიას მიეკუთვნება;

3) დაფარვა ხდება წინასწარ შეუპირებლად (ე.ი. დაფარვას ადგილი უნდა ჰქონდეს დანაშაულის ჩადენის შემდეგ).

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს ნებისმიერი 14 წელს მიღწეული ფიზიკური პირი. თუ წინასწარ შეუპირებელ დაფარვას ადგილი ექნება მოხელის მხრიდან თავისი სამსახურებრივი მდგომარეობის გამოყენებით, იგი პასუხს აგებს დანაშაულთა ერთობლიობით. თუ სუბიექტს

ნათელი წარმოდგენა არა აქვს, თუ კონკრეტულად რა დანაშაულს ფარავს, მაშინ 375-ე მუხლით პასუხისმგებლობა გამორიცხულია.

რაც შეეხება განსახილველი ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს, რომ ფარავს კონკრეტულ დანაშაულს, რომელიც განსაკუთრებით მძიმე კატეგორიისაა და სურს მისი დაფარვა. რამდენადაც კანონი ცალსახად მიანიშნებს წინასწარ შეუპირებელ დაფარვაზე, მაშასადამე, დანაშაულის დაფარვის განზრახვა პირს უნდა წარმოეშვას მხოლოდ მისი ჩადენის შემდეგ, რამეთუ, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, წინასწარ შეპირებული დაფარვა დანაშაულში თანამონაწილეობაა დახმარების სახით. ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის სხვა ელემენტებს (მოტივი, მიზანი) კანონი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს. თუმცა აქვე ხაზგასასმელია, რომ ნათესაური გრძნობა წინასწარ შეუპირებული დაფარვისათვის გამორიცხავს პასუხისმგებლობას; სახელდობრ, 375-ე მუხლს აქვს შენიშვნა, რომლის თანახმადაც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან თავისუფლება ის, ვინც წინასწარ შეუპირებლად დაფარა ახლო ნათესავის დანაშაული. როგორც ვხედავთ, განსხვავებით საბჭოური სისხლის სამართლის კოდექსისაგან, აქ ადამიანის პირად მორალურ ინტერესს პრიორიტეტი აქვს მინიჭებული დანაშაულის გახსნისა და დამნაშავეს დასჯის საჯარო ინტერესთან მიმართებით. სისხლის სამართლის და სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა ახლო ნათესავს მიაკუთვნებს: მშობელს, შვილად ამყვანს, შვილს, შვილობილს, პაპას, ბებიას, შვილიშვილს, დას, ძმას, მეუღლეს.

მუხლი 376. დანაშაულის შეუტყობინებლობა

შეუტყობინებლობა იმის მიერ, ვინც ნამდვილად იცის, რომ მზადდება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული, —

ისჯება ჯარიმით ან ტუსადობით ვადით სამიდან ექვს თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ხუთ წლამდე.

განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობაში ფაქტობრივად გაერთიანებულია 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 90-ე (სახელმწიფო დანაშაულის განუცხადებლობა) და 206-ე მუხლით (დანაშაულის განუცხადებლობა) გათვალისწინებული დანაშაულის შემადგენლობები. ამ ნორმის ახალი რედაქცია ძველი კოდექსის ანალოგიური ნორმებისაგან განსხვავებით უფრო ავიწროებს სისხლისსამართლებრივი

პასუხისმგებლობის ფარგლებს და ნაცვლად სხვადასხვა კატეგორიის დანაშაულთა მრავალრიცხოვანი, მაგრამ ამომწურავი ჩამონათვალისა, სასჯელის მუქარით კრძალავს მხოლოდ იმის შეუტყობინებლობას, რომ მზადდება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული, ე.ი. ისეთი განზრახი დანაშაული, რომლის ჩადენისათვის სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულია სასჯელის სახით თავისუფლების აღკვეთა ათ წელზე მეტი ვადით ან უვადო თავისუფლების აღკვეთა.

დანაშაულის შეუტყობინებლობის დროს სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი იგივეა, რაც დანაშაულის დაფარვისას.

დამნაშაევობასთან ბრძოლა წარმატებული ვერ იქნება თუ მოქალაქეები არ დაეხმარებიან სამართალდამცავ ორგანოებს. ბევრი ადამიანი ამას თავის მოქალაქეობრივ მოვალეობად და მორალურ ვალდებულებად აღიქვამს, ნაწილი კი ამ მოვალეობის შეუსრულებლობით ხელს უშლის სამართალდამცავი ორგანოების ნორმალურ ფუნქციონირებას, ვინაიდან დანაშაულის შეუტყობინებლობა, ისე, როგორც დაფარვა, ხელს უშლის მის დროულად გახსნასა და დამნაშავეთა მხილებას, აგრეთვე მოსალოდნელი სოციალურად მავნე შედეგების თავიდან აცილებას. სწორედ ამიტომ ჭაბუკაშვილისა და სისხლის სამართლის კოდექსმა პასუხისმგებლობა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მზადების შეუტყობინებლობისათვის.

დანაშაულის ობიექტური მხარე—გამოიხატება დამნაშავეს პასიურ ქცევაში, უმოქმედობაში,—ქერძოდ, კომპეტენტური ორგანოებისათვის შეუტყობინებლობაში, რომ მზადდება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული¹. ასეთი ორგანოები არიან როგორც საკუთრივ სამართალდამცავი ორგანოები, ისე ხელისუფლებისა და მმართველობის უმაღლესი, ცენტრალური თუ ადგილობრივი ორგანოები. მაშასადამე, შეტყობინების ადრესატები მართო სამართალდამცავი ორგანოები არ არიან. საგულისხმოა, რომ კანონი არ ჩამოთვლის იმ ორგანოებსა და პირებს, რომელთათვისაც დანაშაულის მზადების შესახებ შეუტყობინებლობა გამოიწვევს სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას. ამიტომ დასაბუთებულ იქნება თუ ვიტყვი, რომ პირველ რიგში მათ უნდა მიეკუთვნოთ სამართალდამცავი ორგანოები (მაგალითად, პროკურატურა, პოლიცია), რომელთა პირდაპირი მოვალეობაა დამნაშაევობასთან ბრძოლა. გარდა

¹ კანონი არაფერს უთითებს უკვე ჩადენილი განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის შეუტყობინებლობაზე, გამოდის რომ ამგვარი ქმედება დეკრიმინალიზებულია.

ამისა, მათ შეიძლება მივაკუთვნოთ ხელისუფლებისა და მმართველობის ორგანოებიც. კანონში მითითებული არ არის ღროც (ვადა), რომლის განმავლობაშიც უნდა მოხდეს შეტყობინება დანაშაულის მზადების შესახებ. ცხადია, რომ ეს ვადა სხვადასხვაა და დამოკიდებულია საქმის კონკრეტულ გარემოებებზე, რის საფუძველზეც უნდა შეფასდეს, რომ პირს რეალურად შეეძლო შეეტყობინებინა დანაშაულის მზადების შესახებ. შეტყობინება დანაშაულის მზადების ფაქტის შესახებ აუცილებელია გაკეთდეს უმოკლეს ვადაში. ობიექტურად ღროცს ეს პერიოდი გრძელდება დამნაშაის მხილებამდე... სუბიექტურად ღროცს მოცემული პერიოდი შეიძლება გაგრძელდეს იმ მომენტამდე, როცა უმოქმედოდ მყოფი პირი შეიტყობს, რომ დანაშაულის მზადების ფაქტის შესახებ ცნობილია ხელისუფლების ორგანოებისათვის და დაწყებულია წინასწარი გამოძიება. ამასთანავე, პირი პასუხს აგებს შეუტყობინებლობისათვის, თუ მას რეალური შესაძლებლობა ჰქონდა ეცნობებინა სათანადო ორგანოსათვის განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მზადების შესახებ. ასეთი შესაძლებლობის არარსებობა გამორიცხავს პასუხისმგებლობას. მაგალითად, პასუხისმგებლობა გამორიცხულია, თუ შეუტყობინებლობა განპირობებული იყო დაუძლეველი ძალით, ან უკიდურესი აუცილებლობის მდგომარეობით, პირზე ფიზიკური ან ფსიქიკური იძულების გამო.

პირის ცოდნა, რომ მზადდება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული, ნამდვილი უნდა იყოს. ამაზე პირდაპირ მიანიშნებს სისხლის სამართლის კანონი. ეს გულისხმობს კონკრეტული, სარწმუნო ინფორმაციის ცოდნას დანაშაულის ხასიათსა და შინაარსზე ან იმ პირზე, ვინც ამზადებს ამ დანაშაულს ანდა ორივეს შესახებ ერთად. ცოდნის ნამდვილობა შეიძლება ემყარებოდეს პირად დაკვირვებას, რომლის თვითმხილველიც პირი გახდა, დამნაშავესთან საუბრიდან გაგება, რომ მზადდება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული (მაგალითად, პირმა ნახა ეკიპირება, დანაშაულის იარაღი და საშუალებები); ინფორმაცია შესაძლებელია მოპოვებულ იქნეს თანამონაწილისაგან, დოკუმენტიდან, კერძო მიმოწერიდან და ა.შ. ვარაუდი ან ჭორის დონეზე პირის ინფორმირებულობა განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მზადების შესახებ, არ შეიძლება 376-ე მუხლით პასუხისმგებლობის საფუძველი გახდეს, ვინაიდან მსგავს შემთხვევაში არ შეიძლება ვილაპარაკოთ ინფორმაციის ცოდნის ნამდვილობაზე.

განსახილველ დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და, როგორც წესი, ღენადი ფორმით ხორციელდება. იგი დამთავრებულად

ჩაითვლება იმ მომენტიდან, როცა პირისათვის ცნობილი გახდა, რომ ნამდვილად მზადდება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული, მას რეალური შესაძლებლობა აქვს შეატყობინოს ამის შესახებ შესაბამის ორგანოებს, მაგრამ ამას არ აკეთებს.

დანაშაულის სუბიექტი შეიძლება იყოს 14 წელს მიღწეული ნებისმიერი ფიზიკური პირი. მოხელე ანალოგიური უმოქმედობისათვის პასუხს აგებს სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენებისათვის, ვინაიდან ნებისმიერი მოხელის მოვალეობაა სამართალდარღვევათა აღკვეთა და თავიდან აცილება ანდა თუნდაც სათანადო ორგანოსათვის შეტყობინება მოსალოდნელი დანაშაულის შესახებ.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ-შემადგენლობას – იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს, დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს, რომ არ აცხადებს განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის მზადების შესახებ, რომლის შესახებაც დანამდვილებით იცის და სურს ეს შედეგი. როგორც ზემოთ ითქვა, თუ ცოდნის სარწმუნოობა საეჭვოა, პირი არაზუსტ ინფორმაციას ფლობს, ვარაუდობს ან ზვდება, რომ მზადდება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული, ზუსტად არ არის ინფორმირებული დანაშაულის ხასიათსა და შინაარსზე, მის ამსრულებელზე, მაშინ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა გამორიცხულია, ვინაიდან ამ შემთხვევაში ძნელია ქმედების სუბიექტური შემადგენლობის არსებობაზე მსჯელობა.

დანაშაულის შეუტყობინებლობის მოტივები სხვადასხვა შეიძლება იყოს: სიმხდალე, ანგარება, შურისძიების შიში, ნათესაური გრძნობები და მისთ. შეუტყობინებლობის მიზანი შეიძლება იყოს ფულის ან სხვაგვარი გამორჩენის მიღება, თავისი სიცოცხლის ან ჯანმრთელობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფა, ნათესავის ან ახლობელი ადამიანის დაცვა იმ არასასურველი შედეგისაგან, რაც სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას მოჰყვება და მისთ. ქმედების აღნიშნული სუბიექტური ელემენტები კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენენ¹.

¹ ჩვენი აზრით, გარკვეულ უხერხულობას ქმნის 376-ე მუხლისათვის წამახალისებელი ნორმის არქონა, რომელიც ახლო ნათესავს გაათავისუფლებდა პასუხისმგებლობიდან დანაშაულის შეუტყობინებლობისათვის. თუკი დანაშაულის დაფარვას გააჩნია ამგვარი ნორმა. რატომ არ უნდა აქონდეს იგი თავისი ხასიათით ასეთ უფრო ნაკლებად სამიმ დანაშაულს როგორც დანაშაულის შეუტყობინებლობა. ისიც საგულისხმოა, რომ ტრადიციულად სისხლის სამართლის კანონმდებლობა დანაშაულის დაფარვას გაცილებით მაკერძად სჯიდა, ვიდრე დანაშაულის განუცხადებლობას. ახალი სისხლის სამართლის კოდექსი კი რატომღაც დანაშაულის შეუტყობინებლობისათვის უფრო მაკერძად სანქციას აწესებს, ვიდრე დანაშაულის დაფარვისათვის.

დანაშაულის შეუტყობინებლობა განსხვავდება დანაშაულის დაფარვის-
აგან ობიექტური ნიშნებით. დაფარვისაგან განსხვავებით, რომელიც
გულისხმობს აქტიურ მოქმედებას დამნაშავის, დანაშაულის ჩადენის
იარაღისა და საშუალების დანაშაულის კვალის ან დანაშაულებრივი
გზით მოპოვებული საგნის დასაფარავად, შეუტყობინებლობა ხასიათდე-
ბა პასიური ქცევით, უმოქმედობით პირისა, ვინც დანამდვილებით იცის,
რომ მზადდება განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული და მოვალეა აცნობოს
ამის შესახებ სათანადო ორგანოს.

პირი, რომელმაც არ განაცხადა დანაშაულის მზადების შესახებ და
შემდგომ ამ ფაქტზე ცრუ ჩვენება მისცა, პასუხს აგებს დანაშაულთა
ერთობლიობით (მუხლი 370 და მუხლი 376).

დანაშაული სასამართლო აქტების აღ- სრულების წინააღმდეგ

მუხლი 377. უკანონო ქმედება აღფარილ, ყა-
დალადადებულ ან სააროცესო კონფისკაციით გან-
საზღვრულ ქონებასთან დაკავშირებით

1. აღწერილი ან ყადაღადადებული ქონების გაფლანგვა, გასზვისება, დამალვა ან უკანონოდ გადაცემა იმის მიერ, ვისაც ეს ქონება მინდ-
ობილი ჰქონდა, ანდა ყადაღადადებული ფულადი საშუალებით (ანაბრით)
საბანკო ოპერაციის განხორციელება საკრედიტო ორგანიზაციის მოსამ-
სახურის მიერ, —

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვა-
დით ას ოთხმოციდან ორას ორმოც საათამდე ან ტუსალობით ვადით
სამიდან ექვს თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამ-
დე.

2. კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს განაჩენში მითითებული
საპროცესო კონფისკაციას დაქვემდებარებული ქონების დამალვა ანდა
განაჩენის აღსრულებისათვის სხვაგვარად თავის არიდება, —

ისჯება ჯარიმით ან თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით სამოქალაქო
სარჩელის, სხვა ქონებრივი სახდელის, აგრეთვე საპროცესო კონფისკაცი-
ისა და სისხლისსამართლებრივი იძულებითი ღონისძიების უზრუნველ-
საყოფად სასამართლოს შეუძლია ყადაღა დაადოს ეჭვმიტანილის, ბრალდე-
ბულისა თუ განსასჯელის, მისი მოქმედებისათვის მატერიალურად პა-
სუხისმგებელი პირის ქონებას, მათ შორის საბანკო ანგარიშს, თუ არის
მონაცემები, რომ ქონებას გადაძალავენ ან დახარჯავენ, ანდა, რომ
ქონება დანაშაულებრივი გზით არის მოპოვებული (მუხლი 190).

ანალოგიურად სარჩელის უზრუნველსაყოფად სამოქალაქო საპრო-
ცესო კანონმდებლობით მოსარჩელეს შეუძლია მიმართოს განცხადებით
სასამართლოს სარჩელის უზრუნველყოფის შესახებ. სარჩელის უზრუნ-
ველყოფის ღონისძიებები შეიძლება იყოს: ყადაღის დადება ქონებაზე,
ფასიან ქაღალდებსა თუ ფულად სახსრებზე, რომლებიც მოპასუხეს

ეკუთენის და არის მასთან ან სხვა პირთან; მოპასუხისათვის გარკვეული მოქმედების შესრულების აკრძალვა; მოპასუხის დავალებულება, გადასცეს მის მფლობელობაში არსებული ნივთი სასამართლო აღმასრულებელს სეკვესტრის (ქონების იძულებითი მართვა) სახით და ა.შ. (მუხლი 198).

მომრავ ქონებაზე ყადაღის დადება ნიშნავს მოვალის ქონების აღწერას, ქონების განკარგვის – ნებისმიერი ფორმით გასხვისების, დაგირავების, ქირავნობისა და იჯარის ხელშეკრულების დადების აკრძალვის გამოცხადებას ან/და ქონების შესანახად გადაცემას, ზოლო უძრავ ქონებაზე ყადაღის დადება ასევე ნიშნავს ქონების აღწერას და მისი განკარგვის – ნებისმიერი ფორმით გასხვისების, იპოთეკით, უზურფრუქტით, სერვიტუტით ან აღნაგობით დატვირთვის, მასზე თხოვების, ქირავნობის ან იჯარის ხელშეკრულების დადების აკრძალვას.

ფულად ანაბარზე (საბანკო ანგარიშზე) ყადაღის დადებისას წყდება საანაბრო (საბანკო) ოპერაციები.

ქონებაზე ყადაღის დადების პროცედურას დაწერილებით არეგულირებს საპროცესო კანონმდებლობა და საქართველოს კანონი სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ. ქონებაზე ყადაღის დადების შესახებ ღდება ოქმი და დაყადაღებული ქონების შენახვა ზდება კანონით დადგენილი წესით. დაყადაღებული ქონება შეიძლება შესანახად გადაეცეს საბანკო დაწესებულებას (მაგალითად, ძვირფასი ლითონები და ქვები). დანარჩენი ამოღებული საგნები ინახება იმ ორგანოში, რომლის შუამდგომლობითაც ყადაღა დაედო ქონებას ანდა ხელწერილით შესანახად გადაეცემა ადგილობრივი მმართველობის ან თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს წარმომადგენელს. სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ კანონის 43-ე მუხლით, თუ არსებობს ყადაღადადებული ნივთების ხელყოფის საშიშროება, აღმასრულებელი ინახავს მათ სპეციალურ საკანში. თუ ყადაღადადებული ნივთები რჩება მოვალესთან, მაშინ ყადაღის დადება ზდება დალუქვით. ანალოგიური წესია დადგენილი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 198-ე მუხლის მეხამე პუნქტით, რომლის მიხედვითაც დაყადაღებული ქონება ილუქება და შესანახად რჩება მესაკუთრესთან, მფლობელთან ან ბრალდებულის ოჯახის სრულწლოვან წევრთან. ამ პირებს განემარტებათ კანონით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობა ყადაღადადებული ქონების გასხვისებისა თუ გაფუჭებისათვის, რის შესახებაც ჩამოერთმევათ ხელწერილი.

ცხადია, რომ ქონებაზე ყადაღის დადება მესაკუთრეს ან მფლობელს უკრძალავს ქონების განკარგვას, ხოლო აუცილებლობის შემთხვევაში, აგრეთვე ქონებით სარგებლობას. კანონით დაკისრებული ამ მოვალეობის შეუსრულებლობა, ყადაღადაებული ქონების გაფლანგვა, გასხვისება, დამალვა ან უკანონოდ გადაცემა ართულებს, ზოგჯერ კი შეუძლებელს ხდის სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებას ან განაჩენის აღსრულებას სამოქალაქო სარჩელის, სხვა ქონებრივი სახდელის ანდა საპროცესო კონფისკაციის ნაწილში. მაშასადამე, განსახილველი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ სააღსრულებო დაწესებულებათა მიერ სასამართლო აქტების აღსრულებას, რაც, თავის მხრივ, სასამართლო დაწესებულებათა ნორმალური ფუნქციონირების აუცილებელი პირობაა¹.

დანაშაულის საგანია ქონება, რომელიც აღწერილი და დაყადაღებულია.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ისეთ მოქმედებებში, როგორიცაა: აღწერილი ან ყადაღადაებული ქონების გაფლანგვა, გასხვისება, დამალვა ან უკანონოდ გადაცემა, ანდა ყადაღადაებული ფულადი საშუალებით საბანკო ოპერაციის განხორციელება.

გაფლანგვა გულისხმობს შესანახად გადაცემული ქონების გახარჯვას, გასხვისება – სხვა პირებისათვის ამ ქონების გადაცემის ნებისმიერ ფორმას როგორც სასყიდლით, ისე უსასყიდლოდ. დამალვა ნიშნავს ამ ქონების გადაადგილებას, სხვა პირებთან ან სხვა ადგილას შენახვას, რათა შეუძლებელი გახდეს მისი ამოღება.

ყადაღადაებული ფულადი საშუალებით საბანკო ოპერაციის განხორციელებაში იგულისხმება საქართველოს სამოქალაქო კოდექსით, საქართველოს ეროვნული ბანკისა და კომერციული ბანკების საქმიანობის შესახებ საქართველოს კანონებით გათვალისწინებული მოქმედებების შესრულება ფულადი ანაბრების მიმართ, რომელზეც ყადაღაა დადებული. მაგალითად, ანგარიშის დახურვა, ანაბრის გადატანა სხვის სახელზე, რათა შეუძლებელი გახდეს მისი ამოღება ზიანის ასანაზღაურებლად, ანგარიშიდან თანხის ჩამოწერა, კრედიტის მიცემა, ფულადი სახსრების გადარიცხვა ანგარიშსწორებისათვის და ა.შ.

¹ საქართველოს 1999 წლის 16 აპრილის კანონი სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ სააღსრულებო დაწესებულებებს მიაკუთვნებს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს, აფხაზეთისა და აჭარის იუსტიციის სამინისტროების ტერიტორიულ ორგანოებს – სააღსრულებო ბიუროებს.

დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება კანონში მითითებული ერთ-ერთი მოქმედების განხორციელების მომენტიდან. ამასთანავე, ყადაღადადებული ქონების გაფლანგვა, გასხვისება, უკანონოდ გადაცემა, ცხადია, გულისხმობს კონკრეტული მატერიალური ზიანის მიყენებას კრედიტორისათვის, ხოლო ამ ქონების დამალვა მავნე შედეგის დადგომას ჯერ კიდევ არ ნიშნავს. საბანკო ოპერაციის განხორციელებას ყადაღადადებული ფულადი საშუალებით შესაძლოა მოჰყვეს კონკრეტული საზიანო შედეგი, თუმცა შესაძლებელია მისი დროული გამოვლენით მავნე შედეგის აღკვეთაც.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – პირი, ვისაც აღწერილი ან ყადაღადადებული ქონება გადაეცა ხელწერილით შესანახად; ის შეიძლება იყოს: მესაკუთრე, მფლობელი, ბრალდებულის (მოვალის) ოჯახის სრულწლოვანი წევრი, ადგილობრივი მმართველობის ან თვითმმართველობის აღმასრულებელი ორგანოს წარმომადგენელი, აგრეთვე საკრედიტო ორგანიზაციის მოსამსახურე, რომელმაც ყადაღადადებული ფულადი საშუალებით (ანაბრით) საბანკო ოპერაცია განახორციელა.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა – უკანონო ქმედება ყადაღადადებულ ქონებასთან დაკავშირებით, ითვალისწინებს მოსალოდნელ საზიანო შედეგს კრედიტორისათვის, რადგან ყადაღადადებული ქონება ვერ იქნება ამოღებული და სურს იგი. ქმედების მოტივი შეიძლება იყოს ანგარება, პირადი დაინტერესება და სხვ.

377-ე მუხლის მეორე ნაწილი უფრო მკაცრ პასუხისმგებლობას ადგენს კანონიერ ძალაში შესული სასამართლოს განაჩენში მითითებული საპროცესო კონფისკაციას დაქვემდებარებული ქონების დამალვისა ანდა განაჩენის აღსრულებისათვის სხვაგვარად თავის არიდებისათვის.

სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი იგივეა, რაც პირველ ნაწილში. დანაშაულის საგანია ქონება, რომელიც საპროცესო კონფისკაციას ექვემდებარება.

საქართველოს სსკ 52-ე მუხლი ითვალისწინებს დანაშაულის საგნის ან საშუალების ჩამორთმევას, რაც ნიშნავს მსჯავრდებულისათვის მის საკუთრებაში ან კანონიერ მფლობელობაში არსებული განზრახვი დანაშაულის ჩასადენად გამოყენებული ნივთის უსასყიდლოდ ჩამორთმევას. ამ იძულებითი ღონისძიების (ე.ი. საპროცესო კონფისკაციის) გამოყ-

ენების უზრუნველსაყოფად სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი ითვალისწინებს ქონებაზე ყადაღის დადებას. ყადაღის დადების მიზანს, საფუძველსა და წესს ზემოთ უკვე შევხეთ.

ქმედების ობიექტური შემადგენლობა ქონების დამალვის სახით არ განსხვავდება პირველი ნაწილით გათვალისწინებული ანალოგიური ქმედებისაგან; განსხვავება მხოლოდ იმაშია, რომ მეორე ნაწილში კანონიერ ძალაში შესულ განაჩენზეა საუბარი.

რაც შეეხება ამ განაჩენის აღსრულებისათვის სხვაგვარად თავის არიდებას, იგი გულისხმობს საპროცესო კონფისკაციის თავიდან ასაცილებლად ქონების განადგურებას, ამ ქონების გაჩუქებას, მისი სხვა ნივთებით შეცვლას, ქონების გაყიდვას და ამ ფულის ნათესავის, ახლობლისა თუ მეგობრის ანგარიშზე განთავსებას, აგრეთვე განაჩენის აღსრულების დროს ამ ქონების ამოღებისათვის ხელის შეშლას, მაგალითად, აღმასრულებლის შენობაში არშეშეება და მისთ.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს როგორც მსჯავრდებული, რომელსაც კანონიერ ძალაში შესული განაჩენით საპროცესო კონფისკაცია შეეფარდა, ისე ნებისმიერი სხვა პირი, რომელთანაც საპროცესო კონფისკაციას დაქვემდებარებული ქონება იმყოფება.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. მოტივი, როგორც წესი, ანგარებითაა, თუმცა არც სხვა პირადი ხასიათის მოტივის გამორიცხვა შეიძლება.

მუხლი 377¹. სასამართლო აღმასრულებლისათვის ქონებრივი ნუსხის წარუდგენლობა

მოვალის მიერ სასამართლო აღმასრულებლისათვის კანონით გათვალისწინებული ქონებრივი ნუსხის წარუდგენლობა ან არასწორად ანდა არასრულყოფილად წარდგენა, —

ისჯება საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ორასიდან ოთხას საათამდე ან ტუსალობით ექვს თვემდე ვადით.

განსახილველი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი იგივეა, რაც ზემოთ განხილულ შემადგენლობაში.

დანაშაულის საგანია ის ქონება, რომელზეც შესაძლებელია განხორციელდეს გადახდევინება (ყადაღის დადება) სამოქალაქო სარჩელის,

სსკა ქონებრივი სახდელის, აგრეთვე სისხლისსამართლებრივი იძულების ღონისძიების უზრუნველსაყოფად¹.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება მოვალის მიერ სასამართლო აღმასრულებლისათვის კანონით გათვალისწინებული ქონებრივი ნუსხის წარუდგენლობაში ან არასწორად ანდა არასრულყოფილად წარდგენაში.

სასამართლო გადაწყვეტილებათა აღსრულების წესი დაწერილობით არის რეგლამენტირებული საქართველოს კანონით სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ. იძულებითი აღსრულება შეიძლება დაიწყოს სასამართლო გადაწყვეტილების ნებაყოფლობით შესრულების შესახებ წინადადების მიცემის შემდეგ. აღმასრულებელი იკვლევს მოვალის ქონებრივ მდგომარეობას. თუ აღსრულებამ კრედიტორი სრულად არ დააკმაყოფილა, მაშინ სასამართლო აღმასრულებელი იბარებს მოვალეს და ადგენს დოკუმენტს მისი ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ. სასამართლო აღმასრულებელს შეუძლია დაავალდებულოს მოვალე წარმოადგინოს თავისი ქონების ნუსხა. ქონების ნუსხაში მოვალემ უნდა მიუთითოს აგრეთვე თავისი მოთხოვნის საფუძველი მესამე პირის მიმართ და მტკიცებულებები. ქონების ნუსხაში უნდა აღინიშნოს ის ქონებაც, რომელიც მას სხვებისაგან ეკუთვნის. მოვალე წერილობით გარანტიას იძლევა, რომ მან ყველა ის მონაცემი, რომელიც მისგან მოითხოვეს, მაქსიმალურად სწორად და სრულად წარადგინა. სასამართლო აღმასრულებელი ამოწმებს მოვალის მონაცემების სისწორესა და სისრულეს.

თუ მოვალე არ წარადგენს ქონების ნუსხას ან უარს ამბობს წერილობითი გარანტიის მიცემაზე, ან შეგნებულად წარადგენს არასწორ ინფორმაციას, მას დაეკისრება პასუხისმგებლობა სსკ 377¹ მუხლით. მაშასადამე, განსახილველი დანაშაული ობიექტურად შეიძლება განხორციელდეს როგორც მოქმედებით — ქონებრივი ნუსხის არასწორად ან არასრულყოფილად წარდგენა, ისე უმოქმედობით — ქონებრივი ნუსხის წარუდგენლობა.

დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და დამთავრებულად ჩაითვლება ქმედების ჩადენის მომენტიდან, ე.ი. მოვალის მიერ ქონებრივი ნუსხის წარუდგენლობის ანდა არასწორი ან არასრულყოფილი ნუსხის წარდგენის მომენტიდან.

¹ საქართველოს სსკ 192-ე მუხლი, აგრეთვე სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ კანონის 45-ე მუხლი განსაზღვრავს ქონებას, რომლიდანაც არ შეიძლება გადახდევინება (ყდალის დადება).

ქმედების სუბიექტია მოვალე, რომლის ქონებიდანაც გადახდევინუნდა მოხდეს.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. მოტივი ანგარებითია. მოვალის მიზანია თავი აარიდოს გადახდას.

მუხლი 377². მოვალის მიერ სასამართლო გადაწყვეტილებით დაკისრებული მოქმედების შეუსრულებლობა

მოვალის მიერ სასამართლო გადაწყვეტილებით დაკისრებული იმ მოქმედების შეუსრულებლობა, რომლის შესრულება მხოლოდ მას შეუძლია, —

ისჯება საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ასორმოცდაათიდან სამას საათამდე ან ტუსალობით ექვს თვემდე ვადით.

ამ ქმედების კრიმინალიზაცია განაპირობა იმ წინააღმდეგობამ, რაც პრაქტიკაში ახლავს სასამართლო აქტების აღსრულებას. სისხლისსამართლებრივი დაცვის ობიექტი იგივეა, რაც ზემოთ განხილულ ორ შემადგენლობაში.

დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება უმოქმედობაში, კერძოდ, მოვალის მიერ სასამართლო გადაწყვეტილებით დაკისრებული იმ მოქმედების შეუსრულებლობაში, რომლის შესრულება მხოლოდ მას შეუძლია.

ზოგჯერ სასამართლოს გამოაქვს ისეთი გადაწყვეტილება, რომელიც მოპასუხეს (მოვალეს) ავალდებულებს განსაზღვრული მოქმედების შესრულებას. თუ აღნიშნული მოქმედება შეიძლება შეასრულოს მხოლოდ მოვალემ, სასამართლო თავის გადაწყვეტილებაში დაადგენს ვადას, რომლის განმავლობაშიც გადაწყვეტილება უნდა აღსრულდეს. ამრიგად, თუ მოქმედება არ შეიძლება შეასრულოს მესამე პირმა, რადგან ეს დამოკიდებულია მხოლოდ მოვალის ნებაზე, მაშინ სასამართლომ უნდა მიიღოს ზომები, რათა აიძულოს მოვალე შეასრულოს მოქმედება, კერძოდ, დააკისროს მას ფულადი ჯარიმა. ამ მოთხოვნის შეუსრულებლობის შემთხვევაში მას შეიძლება დაეკისროს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა 377² მუხლით.

მოქმედება, რომლის შესრულებაც მხოლოდ მოვალეს შეუძლია არის, მაგალითად, მოძრავი ნივთის გადაცემა, როდესაც გადასაცემ ნივთს ვერ

ხოლო, მოვალე კი არ აცნობებს აღმასრულებელს მის ადგილსამყოფელს; რაიმე სამუშაოს შესრულება, რომელსაც ვერ შეასრულებს კრედიტორი, თუნდაც მოვალისაგან აუცილებელი ხარჯების ანაზღაურებით; ამგვარ ქმედებას შეიძლება ადგილი ჰქონდეს, აგრეთვე ინტელექტუალური მომსახურების შესყიდვის დროს და სხვ.

მაშასადამე, 377² მუხლით გათვალისწინებული სასჯელის მუქარა დაკავშირებულია სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულებასთან ნიუტების გადაცემისა და მოქმედების შესრულების მიზნით.

ქმედების სუბიექტი მხოლოდ მოვალეა, რომელსაც სასამართლო გადაწყვეტილებით დაეკისრა კონკრეტული მოქმედების შესრულება, მაგალითად, ნიუტის დაბრუნება, ნაწარმოების დაწერა, რაიმე სამუშაოს შესრულება და სხვ.

რაც შეეხება განსახილველი ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. მოვალეს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, რომ დაჯარიმების მიუხედავად, არ ასრულებს სასამართლო გადაწყვეტილებით დაკისრებულ იმ მოქმედებას, რომლის შესრულება მხოლოდ მას შეუძლია, ითვალისწინებს მართლსაწინააღმდეგო შედეგს სააღსრულებო მოქმედების შესრულების შეუძლებლობისა და კრედიტორის ინტერესების შელახვის სახით და სურს იგი. ქმედების სხვა სუბიექტურ ელემენტებს (მოტივს, მიზანს) კანონმდებელი კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობას არ ანიჭებს.

მუხლი 378. წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულების საქმიანობისათვის ხელის შეშლა ან ამ საქმიანობის დეზორგანიზაცია

1. წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულების თანამშრომლის კანონიერი მოთხოვნისადმი დაუმორჩილებლობა ან ამ დაწესებულების საქმიანობისათვის სხვაგვარად ხელის შეშლა, ანდა ამ საქმიანობის დეზორგანიზაცია, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ერთ წლამდე.

2. წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მოთავსებულის მიმართ ძალადობა ჩვენების შეცვლის ან ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის მიზნით, აგრეთვე მოქალაქეობრივი მოვალეობის შესრულებაში მსჯავრდებულისათვის ხელის შეშლის მიზნით, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორიდან ოთხ წლამდე.

3. წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციაზე თავდასხმა ანდა ამავე მიზნით დანაშაულებრივი დაჯგუფების შექმნა ან ასეთ დაჯგუფებაში აქტიური მონაწილეობა, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ოთხიდან ათ წლამდე.

4. ამ მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ქმედება, ჩადენილი მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის მსჯავრდებულის მიერ, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვიდან თხუთმეტ წლამდე.

ანალოგიურ ნორმას საქართველოს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსიც იცნობდა. განსახილველი დანაშაულის შემადგენლომ ფაქტობრივად აერთიანებს 1960 წლის სისხლის სამართლის კოდექსის 78¹ და 203⁴ მუხლებით გათვალისწინებულ შემადგენლობებს, რომლებიც დიფერენცირებულ პასუხისმგებლობას ადგენდნენ თავისუფლების აღკვეთის დაწესებულების მუშაობის დეზორგანიზაციისათვის (ცალსხვა სახელმწიფო დანაშაულთა თავში შედიოდა) და შრომა-გასწორების დაწესებულების ადმინისტრაციის მოთხოვნებისადმი ბოროტი ურჩობისათვის (ეს უკანასკნელი მართლმსაჯულების საწინააღმდეგო დანაშაულთა თავში იყო განთავსებული). ახალმა კოდექსმა საცხებით მართებულად სასჯელაღსრულების დაწესებულებათა საქმიანობის ხელის შეშლისათვის პასუხისმგებლობის ინტეგრაცია მოახდინა ერთ შემადგენლობაში¹.

ამგვარი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისაგან სისხლის სამართლებრივ დაცვის ობიექტს წარმოადგენს წინასწარი პატიმრობისა და სასჯელაღსრულების დაწესებულებათა ნორმალური საქმიანობა. დამატებითი ობიექტია სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციის წარმოადგენლის, აგრეთვე ამ დაწესებულებაში მოთავსებულის უსაფრთხოება. პირადი ხელშეუხებლობა, ჯანმრთელობა.

378-ე მუხლის პირველი ნაწილით გათვალისწინებული დანაშაულის ობიექტური მხარე გამოიხატება ისეთ მოქმედებაში, როგორიცაა წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულების თანამშრომლის კანონიერი მოთხოვნისადმი დაუმორჩილებლობა ან ამ დაწესებულების საქმიანობისათვის სხვაგვარად ხელის შეშლა ანდა ამ საქმი-

¹ თუმცა ჩვენ შინა ქველთა რომ სისტემატურად ამ ნორმის ადგილი მმართველობის წესის საწინააღმდეგო დანაშაულთა თავშია.

ანობის დეზორგანიზაცია. წინასწარი პატიმრობის დაწესებულებებია შინაგან საქმეთა სამინისტროს და უშიშროების სამინისტროს დროებითი მოთავსების იზოლატორები, საპყრობილე, რომელიც ახალი კანონმდებლობით იუსტიციის სამინისტროს დაქვემდებარებაშია, კანონით განსაზღვრული სხვა დაწესებულებები.

საქართველოს 1999 წლის 22 ივლისის კანონი პატიმრობის შესახებ სასჯელალსრულების დაწესებულებებს მიაკუთვნებს იმ დაწესებულებებს, რომლებიც თავისუფლების აღკვეთის სახით სასჯელს აღასრულებენ. ესენია: საერთო და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებები, საპყრობილეები, არასრულწლოვანთა აღმზრდელობითი დაწესებულებები.

წინასწარი პატიმრობისა და სასჯელალსრულების დაწესებულების თანამშრომლებს წარმოადგენენ, პირველ რიგში, ადმინისტრაციისა და სხვა შინაგანი სამსახურის თანამშრომლები, რომლებიც ზედამხედველობის, ოპერატიულ-სამძებრო საქმიანობის ფუნქციას ასრულებენ, აგრეთვე ისინი, ვისაც წახალისებისა და დისციპლინური ზემოქმედების ზომების გამოყენების უფლება აქვთ; აგრეთვე ის პირები, რომლებიც შრომის ხელშეკრულების საფუძველზე ასეთ დაწესებულებებში ამა თუ იმ სამსახურებრივ ფუნქციას ასრულებენ (მაგალითად, სამედიცინო მუშაკი, საინჟინრო-ტექნიკური პერსონალი და სხვ.). სამსახურებრივი უფლებამოსილების განხორციელებისას სასჯელალსრულების დაწესებულების მოსამსახურე არის ხელისუფლების წარმომადგენელი და თავისუფლების აღკვეთის აღსრულებასთან დაკავშირებული მისი კანონიერი მოთხოვნა საეალდებულოა შესასრულებლად. მოსამსახურის კანონიერი მოთხოვნის შეუსრულებლობა გამოიწვევს პასუხისმგებლობას კანონით დადგენილი წესით.

378-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული შესაძლებელია ჩადენილ იქნეს მხოლოდ იმ სამსახურებრივ ფუნქციასთან დაკავშირებით, რომლებსაც წინასწარი პატიმრობისა და სასჯელალსრულების დაწესებულების თანამშრომლები ახორციელებენ. მხოლოდ ამ შემთხვევაში შეუძლია ამ დანაშაულს დაწესებულების მუშაობის დეზორგანიზაცია გამოიწვიოს.

დაუმორჩილებლობა ნიშნავს დაკავებულის, მსჯავრდებულის ან სხვა პირის აშკარა უარს, შეასრულოს წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელალსრულების დაწესებულების თანამშრომლის კანონიერი მოთხოვნა (მაგალითად, შეწყვიტოს აზარტული თამაში, გადასცეს სარგებლობისათვის აკრძალული ნივთები და სხვ. დაუმორჩილებლობა შეიძლება გამოიხ-

ატოს არასაპატიო მიზეზით სამუშაოს შესრულებაზე უარის გაცხადებაში, სასჯელის მოხდის რეჟიმის უხეში დარღვევის შეწყვეტის შესახებ მოთხოვნის შეუსრულებლობაში და მისთ.), რომელიც შეეძლო და უნდა შეესრულებინა, მაგრამ განზრახ არ შეასრულა. ამ დაწესებულებათა საქმიანობისათვის სხვაგვარად ხელის შეშლა შეიძლება გამოიხატოს განზრახ ქმედებაში, რომელიც მიმართულია საწარმოო ქვედანაყოფების მუშაობის ჩაშლისაკენ ანდა ჩასატარებელი სასწავლო, კულტურული, გამაჯანსაღებელი და მისთ. ღონისძიების ჩაშლისაკენ ან კიდევ ამგვარი ქმედების ჩადენისაკენ სხვების წაქეზებით.

წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულების საქმიანობის დეზორგანიზაცია შეიძლება გამოიწვიოს ასევე ისეთმა ქმედებებმა, როგორიცაა ტერორი მსჯავრდებულების მიმართ, რათა აიძულონ ადმინისტრაციისადმი დაუმორჩილებლობა, რეჟიმის სისტემატური დარღვევა, ამ მიზნით დაჯგუფების შექმნა და მისთ.

დანაშაულის შემადგენლობა ფორმალურია და იგი დამთავრებულად ჩაითვლება ქმედების ჩადენის მომენტიდან. ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს დაკავებული, მსჯავრდებული, აგრეთვე ნებისმიერი სხვა 14 წელს მიღწეული პირი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა განზრახვას გულისხმობს. სხვა სუბიექტურ ელემენტებს კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვს.

378-ე მუხლის მეორე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ობიექტური მხარე გამოიხატება წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მოთავსებულის მიმართ ძალადობაში ჩვენების შეცვლის ან ჩვენების მიცემაზე უარის თქმის მიზნით, აგრეთვე მოქალაქეობრივი მოვალეობის შესრულებაში მსჯავრდებულისათვის ხელის შეშლის მიზნით.

ძალადობის შინაარსი კანონში დაკონკრეტებული არ არის. კანონის სისტემური განმარტებიდან გამომდინარე, ძალადობაში უნდა მოვიანზროთ როგორც ფსიქიკური, ისე ფიზიკური ძალადობა. ეს უკანასკნელი მოიცავს ცემას, წამებას, ჯანმრთელობის მსუბუქ დაზიანებას. ჯანმრთელობის უფრო მძიმე კატეგორიის დაზიანება დამატებით კვალიფიკაციას საჭიროებს.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია — წინასწარ პატიმრობაში ან სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში მოთავსებული პირი.

რაც შეეხება ქმედების სუბიექტურ შემადგენლობას, იგი პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. კანონი საგანგებოდ უსვამს ზაზს ისეთ სუბიექტურ ელემენტს, როგორიცაა მიზანი. სახელდობრ, ძალადობა მიზნად ისახავს ჩვენების შეცვლას ან უარის თქმას მასზე, აგრეთვე მოქალაქეობრივი მოვალეობის შესრულებაში ხელის შეშლას (მაგალითად, დანაშაულის გახსნაში დახმარება).

378-ე მუხლის მესამე ნაწილში მოცემულია კვალიფიციური შემადგენლობა — წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციაზე თავდასხმა ანდა ამავე მიზნით დანაშაულებრივი დაჯგუფების შექმნა ან ასეთ დაჯგუფებაში აქტიური მონაწილეობა.

დანაშაულებრივი ქმედების ეს ფორმა ობიექტურად გამოიხატება თავდასხმაში, ადმინისტრაციის წარმომადგენლებზე ფსიქიკურ ან ფიზიკურ ძალადობაში. ამასთანავე, ფსიქიკური ძალადობა შეიძლება გამოიხატოს ნებისმიერი შინაარსის (მოკვლის, ჯანმრთელობის დაზიანების და სხვ.) მუქარაში, ხოლო ფიზიკური ძალადობა შეიძლება გამოიხატოს ცემაში, ჯანმრთელობის სხვადასხვა ხარისხის დაზიანებაში. თავდასხმა შესაძლოა აშკარა ხასიათის ატარებდეს ანდა მსხვერპლისაგან ფარულად მოხდეს (მაგალითად, ჩასაფრებით დარტყმა უკნიდან, მძინარე ადამიანზე თავდასხმა). განსახილველი დანაშაულის ჩადენით დაზარალებული შეიძლება იყოს მხოლოდ წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციის წარმომადგენელი. ადმინისტრაციის წარმომადგენელს უნდა მივაკუთვნოთ, უპირველეს ყოვლისა, საპყრობილის დირექტორი, მოადგილეები, განყოფილების უფროსები და სხვ. ასევე სასჯელაღსრულების დაწესებულების დირექტორი და მისი მოადგილე, რომელთაც წახალისებისა და დისციპლინური ზემოქმედების ზომების გამოყენების უფლება აქვთ, აგრეთვე სასჯელაღსრულების დაწესებულების საჯარო მოსამსახურეები, რომლებიც მუდმივად მუშაობენ მსჯავრდებულებთან და ატარებენ მათთან აღმზრდელობით მუშაობას, მეთვალყურეობენ რეჟიმის დაცვას, ორგანიზაციას უკეთებენ მათ შრომას და ა.შ. პირები, რომლებსაც სამსახურებრივად ამ დაწესებულებაში შესვლის უფლება აქვთ, თუნდაც ის იყოს ამ დაწესებულებაში კანონიერებაზე ზედამხედველობის ფუნქციისათვის ასრულებდნენ, არ შეიძლება ადმინისტრაციის წარმომადგენლად ჩაითვათ. ამიტომ ადმინისტრაციის წარმომადგენლად არ ჩაითვლება

პროკურორი, გამომძიებელი და ხელისუფლების სხვა წარმომადგენელი, რომელიც აღნიშნულ დაწესებულებაში შესვლის უფლებით სარგებლობს. მათზე თავდასხმა უნდა შეფასდეს როგორც ადამიანის საწინააღმდეგო ან მმართველობის წესის საწინააღმდეგო დანაშაული.

სისხლის სამართლის კანონი არ შეიცავს რაიმე შეზღუდვას ადმინისტრაციაზე თავდასხმის მიზნის განსაზღვრისას. ამიტომ ადმინისტრაციაზე ნებისმიერი მიზნით თავდასხმა მოცემულ შემადგენლობას ქმნის. დანაშაული დამთავრებულია თავდასხმის მომენტიდან, მიუხედავად იმისა, მიაღწა თუ არა რეალური ზიანი ადმინისტრაციის წარმომადგენელს.

378-ე მუხლის მესამე ნაწილით გათვალისწინებულ დანაშაულებრივ დაჯგუფებაში იგულისხმება ორი ან მეტი პირისაგან შემდგარი, წინასწარ ორგანიზებული, შედარებით მყარი ჯგუფი, რომელიც მიზნად ისახავს ადმინისტრაციაზე თავდასხმას. ასეთი დანაშაულებრივი დაჯგუფების შექმნისათვის პასუხისმგებლობა ეკისრება ორგანიზატორს, ე.ი. მას, ვინც დაჯგუფება შექმნა, აგრეთვე ხელმძღვანელს (მეთაურს); ასევე ასეთი დაჯგუფების აქტიურ მონაწილეს. ესენი არიან: პირები, რომლებიც მეთაურთა ან საკუთარი ინიციატივით დაჯგუფების თანამონაწილეებს არჩევენ (გადაბირება), მოქმედებათა გეგმებს შეიმუშავენ და ა.შ. დაჯგუფების პასიური წევრი, რომელიც აქტიურ მონაწილეობას არ იღებს მის საქმიანობაში 378-ე მუხლით არ აგებს პასუხს. სხვა შესაბამისი ნიშნების არსებობისას მათ შეიძლება პასუხი აგონ დაფარვისა ან შეუტყობინებლობისათვის. სასამართლომ უნდა გამოკვეთოს დაჯგუფების თითოეული წევრის როლი, რათა გამორიცხოს ამ მუხლით პასუხისმგებლობა დაჯგუფებასთან შემხებლობისათვის.

დანაშაული დამთავრებულად ჩაითვლება დანაშაულებრივი დაჯგუფების შექმნის მომენტიდან, თუნდაც მას არც ერთი თავდასხმა არ ჩაედინოს.

ქმედების სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ დაპატიმრებული ან მსჯავრდებული პირი.

378-ე მუხლის მეოთხე ნაწილი განსაკუთრებით დამამძიმებელი გარემოების სახით ითვალისწინებს მესამე ნაწილით გათვალისწინებული ქმედების ჩადენას მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულისათვის მსჯავრდებულის მიერ, ე.ი. პასუხისმგებლობა დამამძიმებულია ქმედების სუბიექტით — მსჯავრდებულით.

მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულის ცნება მოცემულია სსკ მე-12 მუხლში.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა 378-ე მუხლის მესამე და

მეოთხე ნაწილში მხოლოდ პირდაპირ განზრახვას გულისხმობს. აქ ქმედების მოტივი შეიძლება იყოს შურისძიება, ანგარება, ზულიგნობა და სხვ. მათ კვალიფიკაციისათვის მნიშვნელობა არა აქვთ.

მუხლი 379. თავისუფლების აღკვეთის მოხდის აღვილიდან, პატიმრობიდან ან ბადრაგირებისას გაქცევა

1. გაქცევა დაკავების, პატიმრობის, თავისუფლების აღკვეთის ან ტუსალობის აღვილიდან ანდა ბადრაგირებისას, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე.

2. იგივე ქმედება, ჩადენილი:

ა) ჯგუფურად;

ბ) სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის მუქარით, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით რვა წლამდე.

ექვმიტანილისა და ბრალდებულის დანაშაულებრივი საქმიანობის აღკვეთის, გაქცევის, დამალვის, მტკიცებულებათა მოსპობის თავიდან ასაცილებლად, სისხლის სამართლის საქმეზე ჭეშმარიტების დასადგენად, განაჩენის აღსრულებისა და სასჯელის მიზნების მისაღწევად ღიდი მნიშვნელობა აქვს სამართალდამცავი ორგანოს მხრიდან საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიების, აგრეთვე პენიტენციური დაწესებულების მიერ თავისუფლების აღკვეთის როგორც სახელმწიფო იძულების ზომის ეფექტურად გამოყენების შესაძლებლობის უზრუნველყოფას.

379-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის სოციალური საშიშროება სწორედ იმაში მდგომარეობს, რომ იგი ხელყოფს მოკვლე-

¹ ცნობილია, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილ შემთხვევებში და წესით მომკლევს, გამოძიებულს, პროკურორსა და სასამართლოს შეუძლიათ გამოიყენონ კანონით გათვალისწინებული სისხლის საპროცესო სამართლებრივი იძულების ღონისძიებები. კერძოდ, იმისათვის, რომ თავიდან იქნეს აცილებული ექვმიტანილის ან ბრალდებულის მართლსაწინააღმდეგო თუ სხვა დამამხრებელი ქცევა, რომელიც ხელს უშლის საქმის სწორად გადაწყვეტას შესაძლებელია ექვმიტანილის დაკავება და ბრალდებულის დაპატიმრება. დაკავების არსი და დაკავების წესი განსაზღვრულია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 141-ე-145-ე მუხლებით. ექვმიტანილის დაკავების ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 72 საათს. აღკვეთის ღონისძიებად დაპატიმრების გამოყენების საფუძველია დასაბუთებული კარაული, რომ ბრალდებული დაემალება გამოძიებასა და სასამართლოს, ხელს შეუშლის საქმეზე ჭეშმარიტების დადგენას. ბრალდებულის წინასწარი პატიმრობის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 9 თვეს (მუხლებით 159-162).

ვის, საგამოძიებო ორგანოთა, სასამართლო და პენიტენციურ დაწესებულებათა ნორმალურ საქმიანობას. ხდება სამართალდამცავი და სასჯელაღსრულების დაწესებულებათა მუშაობის დეზორგანიზაცია, მათი ძალებისა და საშუალებების მობილიზაცია გაქცეულის ძებნასა და დაკავებაზე; იქმნება ამ პირთა მხრიდან რეციდივის საშიშროება, ეს კი თავის მხრივ მოსახლეობაში ბადებს ეჭვს სამართალდამცავ ორგანოთა უნარიანობაში, დაიცვას საზოგადოება დამნაშავეებისაგან.

ამრიგად, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია საგამოძიებო და სასამართლო ორგანოთა, ასევე სასჯელაღსრულების დაწესებულებათა ნორმალური საქმიანობა.

განსახილველი დანაშაულის ობიექტური მხარის სავალდებულო ნიშნებია მოქმედება და მისი ჩადენის ადგილი. სახელდობრ, ეს დანაშაული შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ მოქმედებით, რომელიც კანონში განსაზღვრულია როგორც გაქცევა. გაქცევა ნიშნავს დაკავების, პატიმრობის, თავისუფლების აღკვეთის ან ტუსალობის ადგილის თვითნებურ, მართლსაწინააღმდეგო მიტოვებას ეჭვმიტანილის, ბრალდებულის, განსასჯელის ან მსჯავრდებულის მიერ. გაქცევა შესაძლებელია აგრეთვე ბაღრაგირებისას, მაგალითად, ეტაპირების დროს, საგამოძიებო მოქმედებათა შესასრულებლად ტრანსპორტირების დროს, სასამართლო დარბაზიდან და მისთ. დაკავებულთა ყოფნის ადგილს განსაზღვრავს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა. კერძოდ, დაკავებული იმყოფება დროებითი მოთავსების იზოლატორში, ზოლო სამხედრო მოსამსახურე — ჰაუბტვახტში.

ბრალდებულის პატიმრობაში ყოფნის ადგილი განსაზღვრულია საქართველოს 1999 წლის 22 ივლისის კანონით პატიმრობის შესახებ. კერძოდ, აღნიშნული კანონის 85-ე მუხლით, ბრალდებულს, რომელიც დაპატიმრებულია საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი წესით ამყოფებენ საპყრობილის სპეციალურ საპატიმრო განყოფილებაში.

მსჯავრდებულის ყოფნის ადგილი განსაზღვრულია პატიმრობის შესახებ კანონით. თავისუფლებააღკვეთილი მსჯავრდებული, როგორც წესი, სასჯელს იხდის საქართველოს ტერიტორიაზე განლაგებულ სასჯელაღსრულების დაწესებულებებში. საქართველოს ტერიტორიაზე მოქმედი სასჯელაღსრულების დაწესებულებებია: საერთო რეჟიმის დაწესებულება, მკაცრი რეჟიმის დაწესებულება და საპყრობილე. არასრულ-

წლოვან მსჯავრდებულს ათავსებენ არასრულწლოვანთა აღმზრდელობით დაწესებულებაში.

ტუსალობის, როგორც სისხლის სამართლის სასჯელის, აღსრულება ხდება სასამართლოს განაჩენით საპყრობილეში საამისოდ გამოყოფილ განყოფილებაში.

დაკავებისა და დაპატიმრების ადგილებად უნდა ჩაითვალოს ასევე სატრანსპორტო საშუალება ეტაპირებისა და ბაღრაგიერებისათვის, სასამართლო სხდომის დარბაზი, მომკვლევისა და გამომძიებლის კაბინეტი. განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობა იქნება სახეზე აგრეთვე ფსიქიატრიული სტაციონარიდან, სასამართლო ფსიქიატრიული ექსპერტიზისა ან იძულებითი მკურნალობისათვის სპეციალიზებულ სამედიცინო-პროფილაქტიკურ დაწესებულებაში გაძლიერებულ მეთვალყურეობაში მყოფის გაქცევა.

განსახილველ დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და დამთავრებულად ჩაითვლება სისხლის სამართლის კანონის დისპოზიციაში მითითებული ადგილების თვითნებურად მიტოვების მომენტიდან; სახელდობრ, თუ გაქცევა დაკავების, პატიმრობის, თავისუფლების აღკვეთის ან ტუსალობის ადგილიდან ხდება – შესაბამისი დაწესებულების თვითნებურად მიტოვების მომენტიდან, ხოლო თუ გაქცევა აღნიშნული დაწესებულებების ტერიტორიის ფარგლებს გარეთ მოხდა ბაღრაგიერების პროცესში – ბაღრაგის მიერ დასაცავ პირზე კონტროლის სრული დაკარგვის მომენტიდან, როცა გაქცეულმა პირმა რეალური შესაძლებლობა მიიღო იმოქმედოს თავისი შეხედულებისამებრ, მითითებულ დაწესებულებათა ან ბაღრაგის მხრიდან მასზე კონტროლის დაკარგვის გამო. ეს დანაშაული ობიექტურად, როგორც წესი, დენადი ფორმით ხორციელდება და მთავრდება გაქცეულის დაკავების ან ბრალის აღიარებით გამოცხადების დროს.

განსახილველი ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – 14 წელს მიღწეული პირი, რომელიც დაკავებულია, დაპატიმრებულია ან სასჯელს იხდის თავისუფლების აღკვეთის ან ტუსალობის სახით. პროცესუალურად ეს არის ეჭვმიტანილი, რომელიც დაკავებულია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 142-ე მუხლის საფუძველზე, ბრალდებული რომელსაც აღკვეთის ღონისძიების სახით პატიმრობა შეეფარდა (სსსკ მუხლები 159-160), განსასჯელი და მსჯავრდებული.

ამ დანაშაულის სუბიექტად არ ჩაითვლება და, მაშასადამე, განსახილველი დანაშაულის შემადგენლობას არ მოგვცემს უკანონოდ დაკავებული, დაპატიმრებული თუ მსჯავრდებული პირის გაქცევა.¹

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა ხასიათდება პირდაპირი განზრახვით. დამნაშავეს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, რომ სათანადო ნებართვის გარეშე, თვითნებურად ტოვებს დაკავების, დაპატიმრების, თავისუფლების აღკვეთის მოხდის ადგილს და სურს ეს ქმედება. კანონში თუშცა მითითებული არ არის გაქცევის მიზანი, მაგრამ იგი გამომდინარეობს ნორმის შინაარსიდან — თავი აარიდოს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობას ან სასჯელის მოხდას.

379-ე მუხლის მეორე ნაწილით პასუხისმგებლობის დამამძიმებელი გარემოებებია: ა) გაქცევა ჯგუფურად, ბ) გაქცევა სიცოცხლისათვის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის ანდა ასეთი ძალადობის მუქარის გამოყენებით.

ჯგუფური დანაშაულის ცნება მოცემულია სსკ 27-ე მუხლში, რომელსაც ზემოთ არაერთხელ შევეხეთ სხვა მუხლების კომენტარებისას. 379-ე მუხლით გათვალისწინებული ქმედების ჯგუფურად ჩადენა მოპეტებული საშიშროების შემტველია, ვინაიდან გაქცევა სხვა პირებთან თანამონაწილეობით აადვილებს მის განსორციელებას, ამასთანავე, მასში შეიძლება მონაწილეობდნენ თავისუფლებაში მყოფი პირებიც, რაც სერიოზულ პრობლემას უქმნის სამართალდამცავ ორგანოებს.

რაც შეეხება გაქცევას სიცოცხლის ან ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობით ანდა ასეთი ძალადობის მუქარით — ძალადობა გულისხმობს მსხვერპლზე ფიზიკურ ზემოქმედებას, შესაძლებელია განზრახ მძიმე, ნაკლებად მძიმე ან მსუბუქი დაზიანების მიყენება, ძალადობის მუქარა გულისხმობს როგორც ჯანმრთელობის ნებისმიერი ხარისხის დაზიანების მუქარას, ისე მოკვლის მუქარას, როცა იგი აღიქმება როგორც რეალური. გაქცევის დროს ძალადობის ან მუქარის მსხვერპლი შეიძლება გახდნენ დაკავებულთა ღროებითი მოთავსების იზოლატორის, საპყრობილის, სასჯელაღსრულების დაწესებულების თანამშრომლები,

¹ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 219-ე მუხლით უკანონოდ ან დაუსაბუთებლად მსჯავრდებულს, ბრალდებულს ან იძულებითი მკურნალობისათვის გაგზავნილს — უნდა აღუდგეს უფლებები (რეაბილიტირებულ უნდა იქნეს), თუ დადგინდება მისი უდანაშაულობა ან იძულებითი მკურნალობისათვის გაგზავნის უსაფუძვლოება.

სპეციალური დაცვის სამსახურის თანამშრომლები, რომლებიც ბადრაგირებას ახდენენ, აგრეთვე სხვა პატიმრები თუ მსჯავრდებულები, რომლებიც ხელს უშლიდნენ გაქცევას. სხვა პირებს რეალური საფრთხე შეიძლება შეუქმნას ისეთმა ქმედებამაც, როგორიცაა სპეციალური ზღუდის ან კარების აფეთქება და მისთ. თუ გაქცევისას ხდება მძევალთა აყვანა ან მკვლელობა, მაშინ ეს ქმედება დანაშაულთა ერთობლიობით დაკვალიფიცირდება.

თუ გაქცევას თან ახლდა თავდასხმა ადმინისტრაციაზე, მაშინაც დანაშაულთა ერთობლიობით უნდა მოხდეს კვალიფიკაცია (მუხლები 378 და 379).

379-ე მუხლის პირველი ნაწილით გაქცევის ხერხად უნდა ჩაითვალოს დაკავების, პატიმრობისა თუ თავისუფლების აღკვეთის აღგილის თვითნებური მიტოვება მარტივად, შესაძლოა მას წინააღმდეგობის გაძალახეაც ახლდეს, ეთქვას, დაცვის განიარაღება, შეკვრა, ცემა და მისთ. მაგრამ თუ ძალადობა საშიშ ხასიათს მიიღებს, მაშინ მეორე ნაწილით უნდა მოხდეს კვალიფიკაცია.

მუხლი 380. თავისუფლების აღკვეთის სახით სასჯელის მოხდისათვის თავის არიდება

იმ მსჯავრდებულის მიერ სასჯელის მოხდისათვის თავის არიდება, რომელსაც სასჯელაღსრულების დაწესებულებიდან მოკლევადიანი გასვლის ნებართვა აქვს, —

ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე.

პატიმრობის შესახებ საქართველოს კანონის 49-ე მუხლის თანახმად მსჯავრდებულს შეიძლება მიეცეს სასჯელაღსრულების დაწესებულების გარეთ ხანმოკლე გასვლის უფლება, თუ ეს აუცილებელია მის მიერ შესასრულებელი სამუშაოს ხასიათის მიხედვით. გარდა ამისა, სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციას შეუძლია მისცეს უფლება მსჯავრდებულს განსაკუთრებულ, პირად გარემოებასთან დაკავშირებით ღრობით დატოვოს დაწესებულების ტერიტორია, თუ მიღებულ იქნება სარწმუნო ცნობა ახლო ნათესავის გარდაცვალების ან სიცოცხლისათვის საშიში ავადმყოფობის შესახებ, სტიქიური უბედურების დროს, რამაც მნიშვნელოვანი მატერიალური ზიანი მიაყენა მსჯავრდებულს ან მის ოჯახს. დაწესებულების ღრობითი დატოვების ვადა არ

უნდა აღემატებოდეს შეიდ ღღეს, რომელშიც შედის მსჯავრდებულის ადგილამდე მგზავრობის დროც. სასჯელაღსრულების დაწესებულების გარეთ ხანმოკლე გასვლის უფლება ეძლევა აღმზრდელობითი, საერთო და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებებში მყოფ მსჯავრდებულს ღირეპტორის წარდგინებითა და პროკურორის თანხმობით, მსჯავრდებულის პიროვნებისა და ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის გათვალისწინებით. სასჯელაღსრულების დაწესებულების დროებითი დატოვების წესსა და პირობებს განსაზღვრავს იუსტიციის მინისტრი.¹

თუ მსჯავრდებული, რომელსაც სასჯელაღსრულების დაწესებულების გარეთ ხანმოკლე გასვლის უფლება მიეცა, საპატიო მიზეზის გარეშე დადგენილ ვადაში არ დაბრუნდება სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში, იგი პასუხს აგებს სისხლის სამართლის კოდექსის 380-ე მუხლით.

განსახილველი დანაშაულის სოციალური მავნეობა და შესაბამისად მისი კრიმინალიზაციის აუცილებლობა განპირობებულია იმით, რომ ამ ქმედებით სერიოზულად ზიანდება (ილახება) სასამართლოს ავტორიტეტი, ვერ სრულდება სასჯელის მიზანი, ვინაიდან მსჯავრდებული, რომელიც წაახალისეს და შეღავათი გაუწიეს, შორს აღმოჩნდა რესოციალიზაციისაგან და არ გაამართლა გამოცხადებული ნდობა.

მაშასადამე, განსახილველი მართლსაწინააღმდეგო ქმედებისაგან სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია სასჯელაღსრულების დაწესებულებათა ნორმალური საქმიანობა, უფრო კონკრეტულად კი, ამ დაწესებულებათა მიერ თავისუფლების აღკვეთის სახით სასჯელის აღსრულების წესი.

ობიექტური მხრივ დანაშაული უმოქმედობაში გამოიხატება – სახელდობრ, თავისუფლების აღკვეთის სახით სასჯელის მოხდისათვის თავის არიდებაში. თავის არიდება შეიძლება გამოიხატოს სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში გამოუცხადებლობაში, საპატიო მიზეზის გარეშე დადგენილ ვადაში დაუბრუნებლობაში. დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და დამთავრებულად ჩაითვლება სასჯელაღსრულების დაწესებულებაში დაბრუნების ვადის ამოწურვის მომენტიდან (ე.ი. 7 დღის შემდეგ, ვინაიდან დაწესებულების დროებითი დატოვების ვადა არ უნდა აღემატებოდეს მას). დადგენილ ვადაში დაწესებულებაში საპატიო მიზეზის გარეშე დაუბრუნებლობა ნიშნავს სასჯელის მოხდისათვის

¹ სასჯელაღსრულების დაწესებულების დროებითი დატოვების წესი განსაზღვრულია საქართველოს იუსტიციის მინისტრის 1999 წლის 28 დეკემბრის №364 ბრძანებით.

თავის არიდებას. სასჯელალსრულების დაწესებულებაში მსჯავრდებულის დადგენილ ვადაში გამოუცხადებლობა საპატიო მიზეზით, მაგალითად, მსჯავრდებულის ავადმყოფობა, ავარია ტრანსპორტზე, სტიქიური უბედურება, დაუძღველი ძალა, რთული მეტეოროლოგიური პირობები, რაც აბრკოლებს დაბრუნებას, გამორიცხავს მის პასუხისგებაში მიცემის საფუძველს სისხლის სამართლის კოდექსის 380-ე მუხლით.

ობიექტურად ამ დანაშაულის რეალიზაცია, როგორც წესი, ღენადი ფორმით ხდება. დანაშაული იწყება სასჯელალსრულების დაწესებულებაში დადგენილ ვადაში გამოუცხადებლობის მომენტიდან და მთავრდება მსჯავრდებულის დაკავებისას ან ბრალის აღიარებით გამოცხადებისას.

ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – 14 წელს მიღწეული პირი, რომელიც მსჯავრდებულია თავისუფლების აღკვეთით და სასჯელალსრულების დაწესებულების გარეთ მოკლევადიანი გასვლის ნებართვა აქვს. ამ უფლებით სარგებლობენ აღმზრდელობითი, საერთო და მკაცრი რეჟიმის დაწესებულებაში მყოფი მსჯავრდებულები.

სუბიექტური მხრივ განსახილველი დანაშაული ხასიათდება პირდაპირი განზრახვით. მსჯავრდებულს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა – საპატიო მიზეზის გარეშე სასჯელალსრულების დაწესებულებაში გამოუცხადებლობა და სურს იგი. მართალია, ნორმის დისპოზიციაში არაფერია მითითებული ქმედების მიზანსა და მოტივზე, მაგრამ მისი შინაარსიდან გამომდინარე, აღნიშნული ქმედებით მსჯავრდებული მიზნად ისახავს თავისუფლების აღკვეთის სახით სასჯელის მოხდისათვის თავის არიდებას. მოტივი შეიძლება იყოს პირადი ან სხვა ხასიათის. იგი დანაშაულის კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს.

მუხლი 381. განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების ყვეტილების შემსრულებლობა

ძალაში შესული განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შემსრულებლობა ანდა მისი შესრულებისათვის ხელის შემლა ხელისუფლების წარმომადგენლის, სახელმწიფო, ადგილობრივი თვითმმართველობის ან მმართველობის ორგანოს მოხელის ანდა სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციაში ხელმძღვანელობით უფლებამოსილების განმხორციელების მიერ, –

ისჯება ჯარიმით ან საზოგადოებისათვის სასარგებლო შრომით ვადით ან ოთხმოციდან ორას ორმოც საათამდე ან ტუსალობით ვადით

სამიდან ექვს თვემდე ანდა თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე. თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევით ვადით სამ წლამდე.

იურიდიულ ლიტერატურაში სამართლიანად არის შენიშნული, რომ სამართლებრივი რეგულირება თავისი ფაქტობრივი შედეგით გამოიხატება სამართლის რეალიზაციაში. სამართლის რეალიზაციის პროცესში მნიშვნელოვანი საფეხურია ნორმის შეფარდება. სამართალშემოქმედების შემდეგ სამართალშეფარდება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ფაქტორია, რომელიც გავლენას ახდენს სამართლებრივ რეგულირებაზე. სამართლებრივი რეგულირების პროცესში ხშირად საჭიროა სახელმწიფო იძულების გამოყენება, რაც უმრავლეს შემთხვევაში მართლმსაჯულების ფორმით ხდება. სამართალშეფარდების სტადიაზე იურიდიული პასუხისმგებლობის რეალიზაცია უკავშირდება სამართლის შეფარდების აქტს – როგორცაა სასამართლოს განაჩენი, გადაწყვეტილება და სხვ. აქედან გამომდინარე, ნათელია, თუ რა მნიშვნელობა ენიჭება სასამართლო გადაწყვეტილების ცხოვრებაში გატარებას კანონიერების პრინციპის დასაცავად, სამართლიანობის ატმოსფეროს დასამკვიდრებლად, საზოგადოებრივი ცხოვრებიდან თვითნებობისა და უკანონობის აღმოსაფხვრელად. სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა ხელს უშლის მართლმსაჯულების ამოცანების განხორციელებას, ზიანის ანაზღაურებას, განაჩენის აღუსრულებლობა მსჯავრდებულს ათავისუფლებს დამსახურებული სასჯელის მოხდისაგან, ნოყიერი ნიადაგი იქმნება დანაშაულის რეციდივისათვის, დაუსჯელობის ატმოსფეროს დამკვიდრებისათვის და სხვ.

საქართველოს კონსტიტუციის 82-ე მუხლის თანახმად, სასამართლო აქტები სავალდებულოა ყველა სახელმწიფო ორგანოსა და პირისათვის ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე. ამ კონსტიტუციური დებულების შემდგომი კონკრეტიზაცია მოცემულია საპროცესო კანონმდებლობაში. კერძოდ, სისხლის სამართლისა და სამოქალაქო საპროცესო კანონმდებლობაში, საქართველოს კანონში სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ, საქართველოს კანონში პატიმრობის შესახებ, საქართველოს კანონში არასაპატიმრო სასჯელების აღსრულების წესისა და პრობაციის შესახებ და სხვა ნორმატიულ აქტებში. ამასთანავე, საქართველოს სახელით გამოტანილი, კანონიერ ძალაში შესული ამა თუ იმ სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულება ხდება არა მხოლოდ საამისოდ სპეციალუ-

რად შექმნილი სახელმწიფო ორგანოების მიერ, არამედ აგრეთვე სახელმწიფო, ადგილობრივი მმართველობის ან თვითმმართველობის მოხელეების, სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციათა ხელმძღვანელობითა უფლებამოსილების მქონე მოსამსახურეთა მიერ¹.

ამრიგად, სისხლისსამართლებრივი დაცვის უშუალო ობიექტია მართლმსაჯულების ინტერესი სამართალშეფარდების პროცესის რეალიზაციის უზრუნველსაყოფად, ე.ი. ის ურთიერთობები, რომლებიც უზრუნველყოფენ სასამართლოს კანონიერ საქმიანობას მიღებულ გადაწყვეტილებათა შესასრულებლად. დანაშაულის საგანია დოკუმენტურად გაფორმებული პროცესუალური აქტი, რომელიც სასამართლოს მიერ არის გამოტანილი – სასამართლო განაჩენი ან სხვა გადაწყვეტილება.

დანაშაულის ობიექტური მხარე შეიძლება რეალიზებულ იქნეს როგორც მოქმედებით – სასამართლო გადაწყვეტილების შესრულებისათვის ხელის შემლა, ისე უმოქმედობით – სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა.

ძალაში შესული განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა ნიშნავს, რომ მოხელე ანდა სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციაში ხელმძღვანელობითი უფლებამოსილების მქონე პირი, საპატიო მიზეზის გარეშე, არავითარ ზომებს არ იღებს ამ აქტებით მიღებული გადაწყვეტილების აღსასრულებლად, მიუხედავად იმისა, რომ მას მათი აღსრულების ვალდებულება აკისრია. მაგალითად, სახელმწიფო ან კომერციული ორგანიზაციის ხელმძღვანელი არ ასრულებს სასამართლოს განაჩენს, რომლისაღკ კონკრეტულ მუშაკს ჩამოერთვა გარკვეული თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლება და ტოვებს მას ძველ თანამდებობაზე ან სამსახურის შესასრულებლად; ან კიდევ, სააღსრულებო ფურცლის გაცემის მიუხედავად სასამართლო აღმასრულებელი არ იწყებს სააღსრულებო წარმოებას. ამა თუ იმ ორგანიზაციის მთავარი ბუღალტერი გამასწორებელი სამუშაოთი მსჯავრდებული პირის ხელფასიდან სახელმწიფოს შემოსავალში არ დაქვითავს განაჩენით დადგენილ თანხას; მოხელე აჭიანურებს დაუყოვნებლივ აღსასრულებელი გადაწყვეტილების აღსრულებას და სხვ. ამასთანავე, სასამართლო განაჩენის ან სხვა გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა

¹ განაჩენისა და სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების აღსასრულებლად მიტყვევის წესს განსაზღვრავს საპროცესო კანონმდებლობა სსსკ პუბლება 602-604-ე. კანონი სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ და სხვა.

შესაძლებელია მოქმედების ფორმითაც, მაგალითად, სამუშაოდ იმ პირის მიღება, რომელსაც განაჩენით ჩამორთმეული აქვს თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლება.

რაც შეეხება დანაშაულის ობიექტური მხარის მეორე ფორმას – ძალაში შესული განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შესრულებისათვის ხელის შეშლა, იგი, როგორც წესი, გულისხმობს ნებისმიერი მოქმედების შესრულებას, რაც დააბრკოლებს ან შეუძლებელს გახდის მითითებული სასამართლო აქტების აღსრულებას. მაგალითად, დაწესებულებაში აღსასრულებლად მიღებული განაჩენის ან სხვა სასამართლო აქტის ასლის დამალვა; იმ მუშაკის სამსახურიდან გათავისუფლების გაჭიანურება, რომლის მიმართაც ძალაში შევიდა განაჩენი, აღნიშნული თანამდებობის დაკავების ან საქმიანობის უფლების ჩამორთმევის შესახებ ანდა მისი თანამდებობის სახელწოდების შეცვლა იმავე ფუნქციის შენარჩუნებით; სხვადასხვა მაქინაციები სასამართლო გადაწყვეტილებით ხელქვეითთათვის დაკისრებული ფულადი თანხის გადახდისათვის თავის ასარიდებლად – სხვა სამუშაოზე გადაყვანა ან ამისათვის ხელშეწყობა, არასწორი მონაცემების მითითება მისი თანამდებობის, საცხოვრებელი ადგილის შესახებ და სხვ.; წინააღმდეგობა სასამართლო აღმასრულებლის მიმართ, რომელიც მოითხოვს შენობის დაცლას, ქონების გადაცემას და მისთ. ამასთანავე, თუ ამ მოქმედებას თან ახლავს მუქარა ან ძალადობა აღმასრულებლის (ან ხელისუფლების სხვა წარმომადგენლის) მიმართ შეიძლება დაისვას სისხლის სამართლის კოდექსის 365-ე (ან 353-ე) მუხლის შეფარდების საკითხი.

განსახილველ დანაშაულს ფორმალური შემადგენლობა აქვს და იგი დამთავრებულად ჩაითვლება ძალაში შესული შესაბამისი სასამართლო აქტის აღსრულებისათვის კანონით დადგენილი ვადის გასვლის მომენტიდან ანდა მისი შესრულებისათვის (აღსრულებისათვის) ხელისშემშლელი ამა თუ იმ მოქმედების ჩადენის მომენტიდან. მაგალითად, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 602-ე მუხლით განაჩენი აღსასრულებლად მიიქცევა მისი კანონიერ ძალაში შესვლიდან არა უგვიანეს 7 დღე-ღამისა. პატიმრობის შესახებ კანონით (მუხლი 20) მსჯავრდებული სასჯელის მოსახდელად იგზავნება არა უგვიანეს 10 დღისა განაჩენის ასლის მიღების დღიდან. არასაპატიმრო სასჯელის აღსრულების ვადას განსაზღვრავს საქართველოს კანონი არასაპატიმრო სასჯელის აღსრულების წესისა და პრობაციის შესახებ; სამოქალაქო საქმეებზე

სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების ვადას განსაზღვრავს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსი, კანონი სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ. სამოქალაქო საქმეზე გადაწყვეტილების იძულებითი აღსრულება ხდება მისი კანონიერ ძალაში შესვლის შემდეგ. არსებობს დაუყონებლივ აღსასრულებელი გადაწყვეტილებებიც.

ობიექტურად ამ დანაშაულის რეალიზაცია ზშირად დენადი ფორმით ხდება.

ხელისუფლების წარმომადგენლის, სახელმწიფო, ადგილობრივი თვითმმართველობის ან მმართველობის ორგანოს მოხელისათვის ამგვარი ქმედება სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენების სპეციფიკურ ფორმას წარმოადგენს, ხოლო დანარჩენი პირებისათვის – სამსახურებრივი მოვალეობის დანაშაულებრივი დარღვევაა. 381-ე მუხლი ამომწურავად ჩამოთვლის დანაშაულის სუბიექტთა წრეს. ამასთანავე, განსახილველი ქმედების სუბიექტი სპეციალურია – ხელისუფლების წარმომადგენელი, სახელმწიფო, ადგილობრივი თვითმმართველობის ან მმართველობის ორგანოს მოხელე ანდა სამეწარმეო ან სხვა ორგანიზაციაში ხელმძღვანელობითი უფლებამოსილების განმხორციელებელი.

ქმედების სუბიექტური შემადგენლობა პირდაპირი განზრახვით ხასიათდება. პირს გაცნობიერებული აქვს თავისი ქმედების მართლწინააღმდეგობა, რომ იყენებს რა თავის სამსახურებრივ მდგომარეობას, არ ასრულებს ან ხელს უშლის კანონიერ ძალაში შესული განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შესრულებას, ითვალისწინებს შედეგს სახელმწიფო, საზოგადოებრივი ან მოქალაქეთა პირადი ინტერესისათვის მოსალოდნელი ზიანის სახით და სურს ეს შედეგი. ანდა ითვალისწინებს ასეთი შედეგის განხორციელების გარდუვალობას¹.

კანონში არააფერია მითითებული ქმედების მოტივზე. ეს შეიძლება იყოს პირადი ხასიათის (მაგალითად, ანგარება, მეგობრული ან ნათესაური ურთიერთობა), არასწორად გაგებული სამსახურებრივი ინტერესი და სხვ. ქმედების მოტივი კვალიფიკაციაზე გავლენას არ ახდენს.

¹ ორიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება, რომ კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო აქტების შესრულებლობა შესაძლებელია როგორც პირდაპირი ისე არაპირდაპირი განზრახვით, ხოლო მათ აღსრულებისათვის ხელის შემლა მხოლოდ პირდაპირი განზრახვით

შინაარსი

შესავალი	3
თავი XXXVII	
დანაშაული საქართველოს კონსტიტუციური წყობილებისა და უშიშროების საფუძვლების წინააღმდეგ	8
მუხლი 307. სახელმწიფოს ძალატი	8
მუხლი 308. საქართველოს ტერიტორიული ხელშეუხებლობის დარღვევა	10
მუხლი 309. ანტიკონსტიტუციური ხელშეკრულების დადება ან მოლაპარაკების წარმოება	12
მუხლი 310. საქართველოს საგარეო უშიშროების ხელყოფა	15
მუხლი 311. უცხოეთის სადაზვერვო სამსახურში შესვლა	17
მუხლი 312. საქართველოს თავდაცვისუნარიანობის ხელყოფა	18
მუხლი 313. სახელმწიფო საიდუმლოების გაცემა	20
მუხლი 314. გაშუშობა	24
მუხლი 315. შეთქმულება ან ამბოხება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შესაცვლელად	27
მუხლი 316. სამხედრო ხელმძღვანელობის უკანონოდ ხელში ჩაგდება ან კანონიერი ხელისუფლებისადმი დაუპირისპირებლობა	33
მუხლი 317. მოწოდება საქართველოს კონსტიტუციური წყობილების ძალადობით შეცვლისა ან სახელმწიფო ხელისუფლების დამხობისაკენ	36
მუხლი 318. საბოტაჟი	38
მუხლი 319. უცხო ქვეყნისათვის, უცხოეთის ორგანიზაციისათვის ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებული ორგანიზაციისათვის მტრულ საქმიანობაში დახმარება	44
მუხლი 320. სახელმწიფოს საიდუმლოების გახმაურება	46
მუხლი 321. სახელმწიფო საიდუმლოების დაცვის წესის დარღვევა	49
მუხლი 322. სახელმწიფოს წინააღმდეგ დანაშაულის ქმედითი მონაწილეობა	54
თავი XXXVIII	
ტერორიზმი	56
ტერორიზმის წინააღმდეგ ღონისძიებები	56
მუხლი 323. ტერორისტული აქტი	70
მუხლი 324. ტექნოლოგიური ტერორიზმი	75
მუხლი 325. საქართველოს პოლიტიკური თავდაცობის პირზე თავდასხმა	79
მუხლი 326. საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირზე ან დაწესებულებაზე თავდასხმა	82

მუხლი 327. ტერორისტული ორგანიზაციის შექმნა ან ხელშეწყობა ანდა მასში მონაწილეობა	85
მუხლი 328. უცხო ქვეყნის ტერორისტულ ორგანიზაციაში ან უცხოეთის კონტროლს დაქვემდებარებულ ასეთ ორგანიზაციაში გაერთიანება ანდა მისი დახმარება	88
მუხლი 329. მიველად ხელში ჩაგდება ტერორისტული მიზნით	92
მუხლი 330. სტრატეგიული ან განსაკუთრებული მნიშვნელობის ობიექტის ხელში ჩაგდება ან ბლოკირება ტერორისტული მიზნით	96
მუხლი 331. ტერორიზმის შესახებ ცრუ შეტყობინება	98
თავი XXXIX V	
სამოსილო დანაშაული	100
მუხლი 332. სამსახურებრივი უფლებამოსილების ბოროტად გამოყენება ...	100
მუხლი 333. სამსახურებრივი უფლებამოსილების გადაბეჭება.	117
მუხლი 334. ეკვიტანის ან ბრალდებულის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან უკანონო გათავისუფლება	121
მუხლი 335. ჩვენების ან დასვენების მიღების იძულება	123
მუხლი 336. უკანონო განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების გამოტანა	127
მუხლი 337. სამეწარმეო საქმიანობაში უკანონო მონაწილეობა	131
მუხლი 338. ქრთამის აღება	134
მუხლი 339. ქრთამის მიცემა	151
მუხლი 340. კანონით აკრძალული საჩუქრის მიღება	156
მუხლი 341. სამსახურებრივი სიყალბე	159
მუხლი 342. სამსახურებრივი გულგრილობა	164
მუხლი 342 ¹ . სასჯელისრულების დაწესებულებაში სამსახურის დადგენილი წესის დარღვევა	168
თავი XL	
დანაშაული მმარსოვლობის წესის წინააღმდეგ	172
მუხლი 343. საქართველოს სახელმწიფო გერბის ან დროშის შეზღუდვა	172
მუხლი 344. საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთა	174
მუხლი 345. საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის უკანონოდ შეცვლა ...	179
მუხლი 346. საქართველოს სახელმწიფო აღმის უკანონოდ აღმართვა	181
მუხლი 347. შეკრების ან მანიფესტაციის ჩატარების წესის დარღვევა	183
მუხლი 348. გაფიცვის წესის დარღვევა	185
მუხლი 349. საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მოთხოვნის შეუსრულებლობა	187
მუხლი 350. საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიისათვის ცრუ ახსნა-განმარტების მიცემა	189

მუხლი 351. საქართველოს პარლამენტის დროებითი საგამოძიებო კომისიის მონაცემის გახმაურება	190
მუხლი 352. სახალხო დამცველზე ზემოქმედება	192
მუხლი 353. წინააღმდეგობა, მუქარა ან ძალადობა საზოგადოებრივი წესრიგის დამცველის ან ხელისუფლების სხვა წარმომადგენლის მიმართ	195
მუხლი 354. სამართალდამცავი ან მაკონტროლებელი ორგანოს მოხელის მიმართ გამოყენებული დაცვის ზომის შესახებ მონაცემის გახმაურება	198
მუხლი 355. ქონებრივი მდგომარეობის ან საფინანსო დეკლარაციის წარუდგენლობა ანდა დეკლარაციაში არასრული ან არასწორი მონაცემის შეტანა	201
მუხლი 356. წევრადღების მიერ სამხედრო ან ალტერნატიული შრომით სამსახურისათვის თავის არიდება	205
მუხლი 357. სამხედროვადღებულის მიერ სასწავლო ან სამხედრო შეკრებისათვის თავის არიდება	209
მუხლი 358. მობილიზაციით გაწვევისათვის თავის არიდება	211
მუხლი 359. ომიანობის დროს ბეგარის შესრულებისათვის ან გადასახადის გადახდისათვის თავის არიდება	214
მუხლი 360. თვითნებობა	217
მუხლი 361. ოფიციალური დოკუმენტის ან სახელმწიფო ჯილდოს შეძენა ან გასაღება	220
მუხლი 362. ყალბი დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის, ან ბლანკის დამზადება ან გასაღება ან გამოყენება	223
მუხლი 363. დოკუმენტის, ბეჭდის, შტამპის ან ბლანკის მართლსაწინააღმდეგო მისაყუთრება	226
კარი მეთორმეტე	229
დანაშაული სასამართლო ხელისუფლების წინააღმდეგ	229
შესავალი	229
თავი XLI	232
დანაშაული სასამართლო ორგანოების საქმიანობის წინააღმდეგ	232
მუხლი 364. სამართალწარმოების განხორციელებისათვის ან წინასწარი გამოძიებისათვის ხელის შეშლა	232
მუხლი 365. მუქარა ან ძალადობა სამართალწარმოების განხორციელებასთან ან წინასწარ გამოძიებასთან დაკავშირებით	240
მუხლი 366. სასამართლოს უპატივცემულობა	245

მუხლი 367. საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრის, მოსამართლის, მსაჯულის, სამართალწარმოების ანდა სისხლის სამართლის პროცესის სხვა მონაწილის უსაფრთხოების დაცვის საიდუმლოების გახმაურება	249
თავი XLII	254
დანაშაული მტკიცებულების მოაოჰების სააროტასო წესის წინააღმდეგ	254
მუხლი 368. მტკიცებულების განადგურება	254
მუხლი 369. მტკიცებულების ფალსიფიკაცია	256
მუხლი 370. ცრუ ჩვენება, ყალბი დასკვნა ან არასწორი თარგმანი	261
მუხლი 371. მოწმის ან დაზარალებულის მიერ ჩვენების მიცემაზე უარის თქმა	267
მუხლი 372. მოწმის, დაზარალებულის, ექსპერტის ან თარჯიმნის მოსყიდვა ან იძულება	271
მუხლი 373. ცრუ დასმენა	276
თავი XLIII	281
დანაშაულის ღრეულად აღკვეთისა და გახსნის წინააღმდეგ მიმართული ქმედება	281
მუხლი 374. მოკლევის ან წინასწარი გამოძიების მონაცემის გახმაურება	281
მუხლი 375. დანაშაულის დაფარვა	284
მუხლი 376. დანაშაულის შეუტყობინებლობა	287
თავი XLIV	292
დანაშაული სასამართლო აქტების აღსრულების წინააღმდეგ	292
მუხლი 377. უკანონო ქმედება აღწერილ, ყადაღადებული ან საპროცესო კონფისკაციით განსაზღვრულ ქონებასთან დაკავშირებით	29
მუხლი 377 ¹ . სასამართლო აღმასრულებლისათვის ქონებრივი ნუსხის წარუდგენლობა	2
მუხლი 377 ² . მოვალის მიერ სასამართლო გადაწყვეტილებით დაკისრებული მოქმედების შეუსრულებლობა	
მუხლი 378. წინასწარი პატიმრობის ან სასჯელაღსრულების დაწესებულების საქმიანობისათვის ხელის შეშლა ან ამ საქმიანობის, დეზორგანიზაცია	
მუხლი 379. თავისუფლების აღკვეთის მოხდის ადგილიდან, პატიმრობი ან ბადრაგირებისას გაქცევა	315
მუხლი 380. თავისუფლების აღკვეთის სახით სასჯელის მოხდისათვის სა არიდება	30
მუხლი 381. განაჩენის ან სხვა სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა	311

М.Ш. ЛЕКВЕИШВИЛИ Г. М. МАМУЛАШВИЛИ

**ПРЕСТУПЛЕНИЕ ПРОТИВ
ГОСУДАРСТВА И СУДЕБНОЙ ВЛАСТИ**

Издательство „Меридиани“
Тбилиси
2002

რედაქტორი: მ. ჩიკვილაძე
ტექ. რედაქტორი: ლ. ნინიაშვილი
კორექტორი: მ. კილაძე

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 5. 12. 2000
პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 14,75
სააღ. საგამომცემლო თაბახი 14,25
ოფსეტური ქაღალდი №1, 60x84, 1/16
შეკვეთა №72 ტირაჟი 500

გამომცემლობა „მერიდიანი“,
თბილისი, აკ. წერეთლის გამზირი 112.